MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D.555

LUMEA azi
Nr. 27 5 iulie 1990

NOUL GUVERN ROMÂN
LA ÎNCEPUT DE DRUM

Modelul japonez

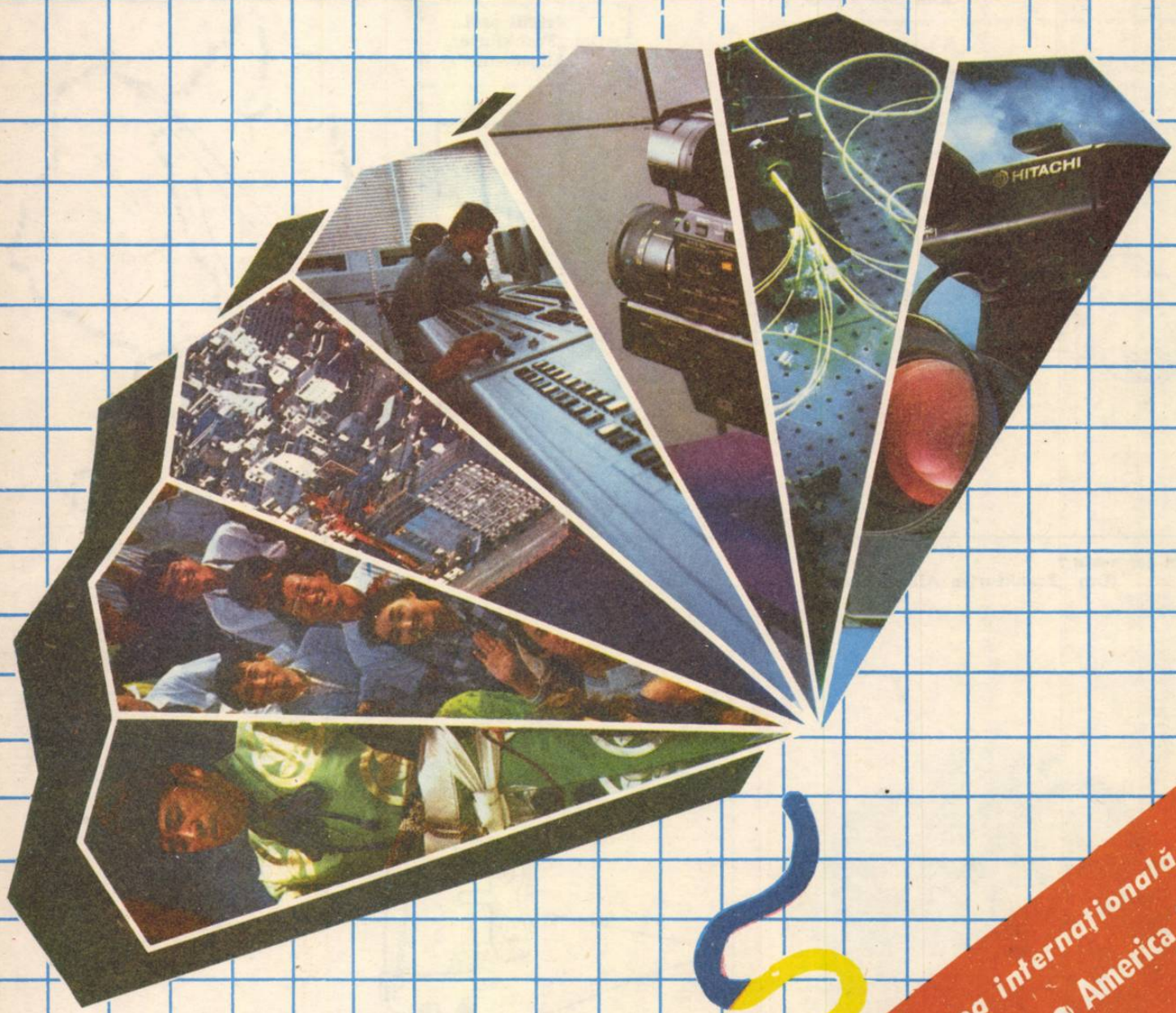

Din actualitatea internațională
Innsbruck • Moscova • America Centrală
• Washington

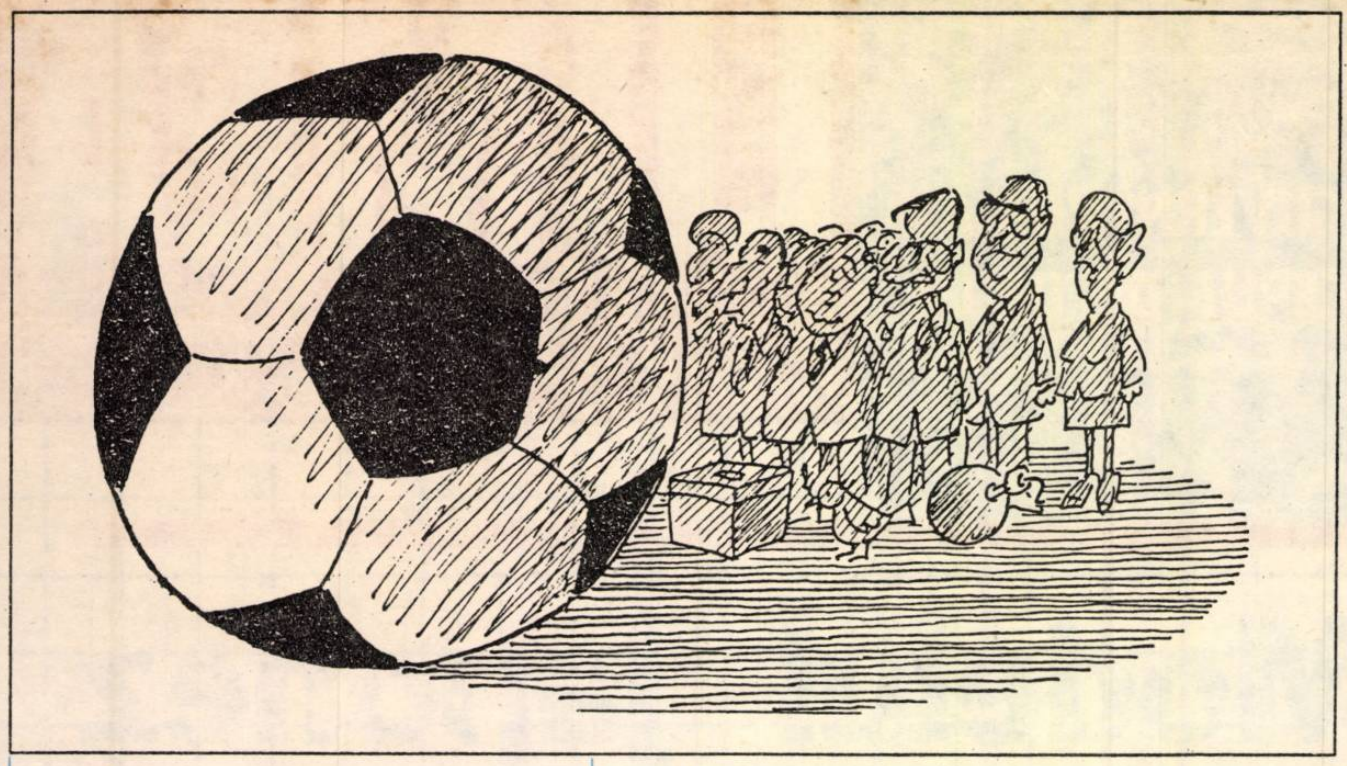

În umbră...
(Din „Die Presse")

Primii pași...
(Din „Frankfurter Allgemeine")

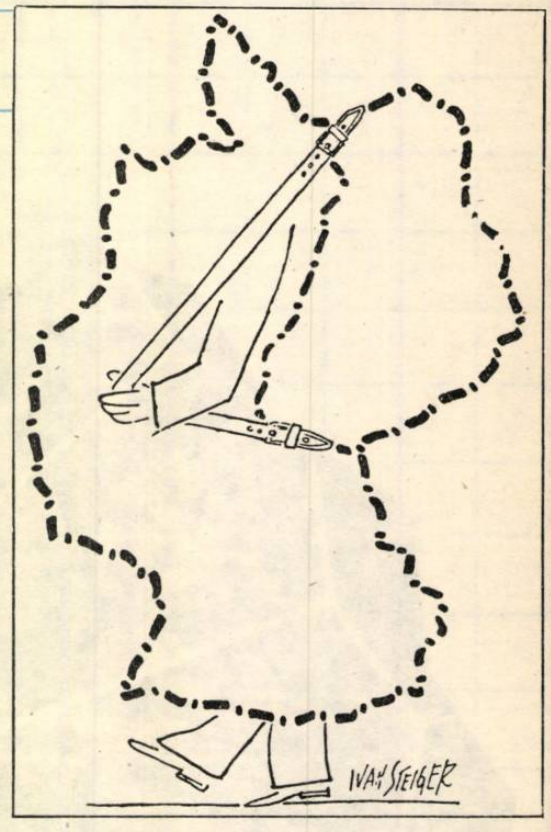

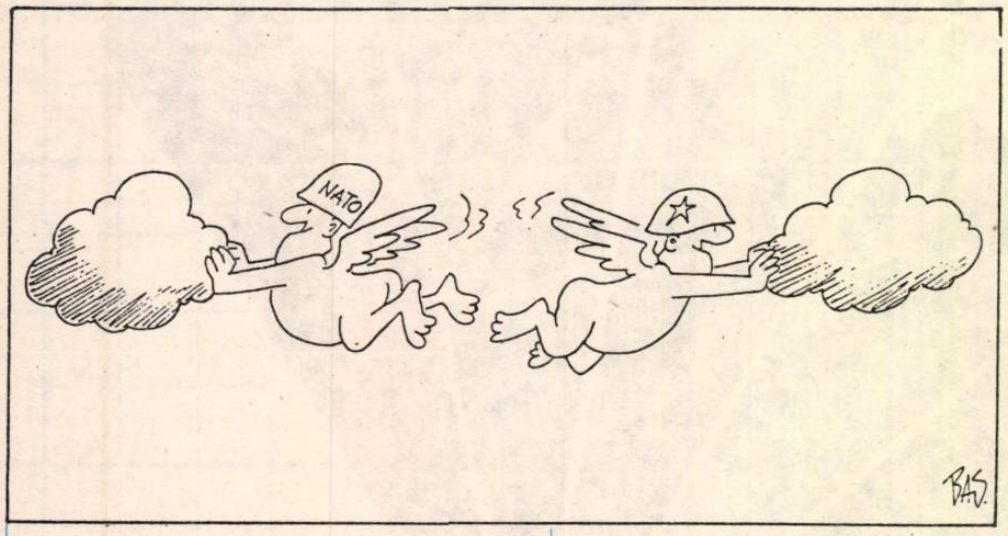

Spre un cer senin ?
(Din „Frankfurter Allgemeine")

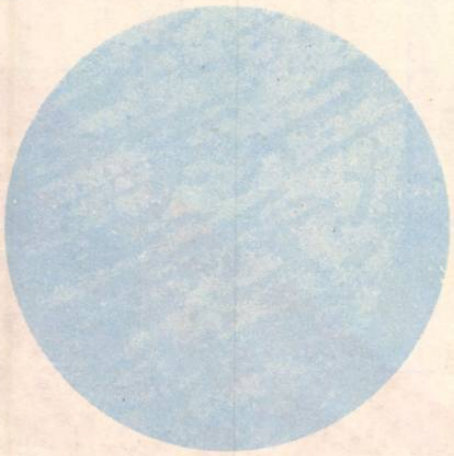

Cheia succesului
(Din „Frankfurter Allgemeine")

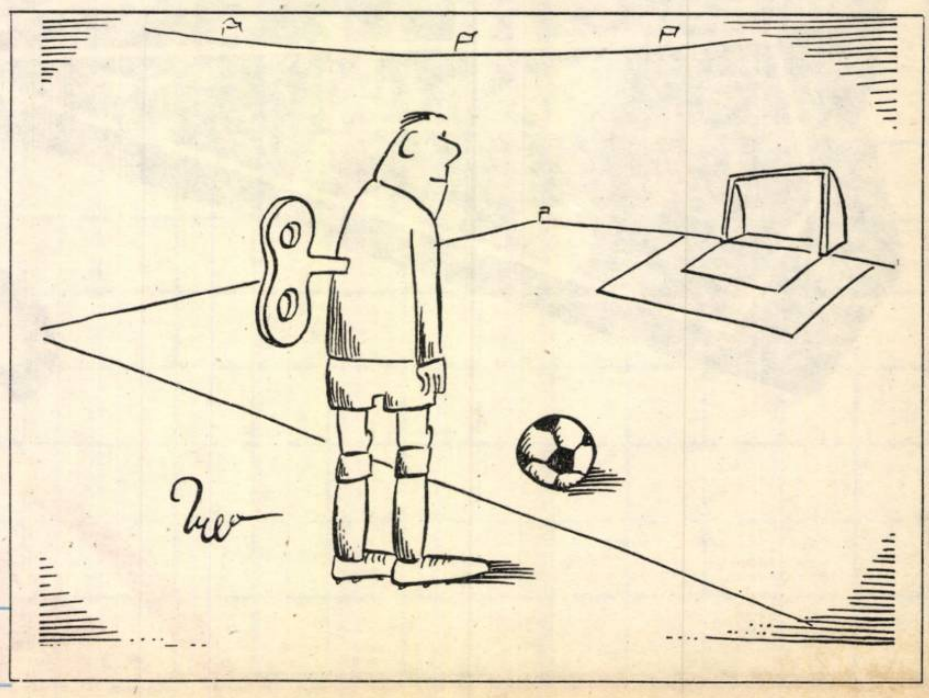

Consiliul Europei

La Innsbruck — o premieră românească : o delegație parlamentară și guvernamentală a participat, pentru întîia oară, la lucrările sesiunii de vară a Consiliului Europei. România e decisă să meargă pe drumul care duce la obținerea statutului de membru al acestei celei mai

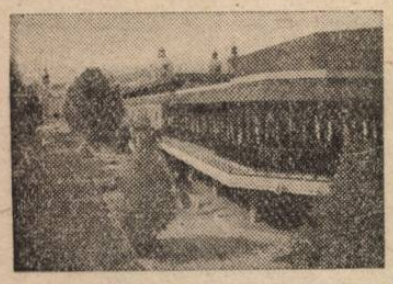

vechi organizații paneuropene. Pentru aceasta există premisele necesare : drumul democrației este și drumul care duce în Europa. Cum s-au desfășurat dezbaterile de la Innsbruck ? Care sînt etapele aderării României la această organizație ? Și — în fine — ce este Consiliul Europei și care sînt obiectivele lui ? Despre acestea — detalii de la trimisul nostru în frumosul oraș austriac. **pag. 4).**

Modelul japonez

În 1946, produsul brut pe locuitor al Japoniei era de 20 de dolari ; în 1987 era de 19 600 dolari, cel mai ridicat din toate țările industrializate, inclusiv Statele Unite. „Miracol ? Poate, dar un „miracol programat", rezultatul progresului și al dezvoltării industriale. După ce a învățat cu greu să producă, cel de-al doilea obiectiv propus a fost calitatea.

Mulți sînt de părere că, în acest deceniu s-ar putea vorbi despre Japonia ca despre o „Elvetie a Orientului", legată de Occident din punct de vedere ideologic, fără angajamente deosebite față de o putere anume (în afară de cele strategice față de Statele Unite), deschisă față de toți partenerii, un mare centru financiar. Așa cum o defineau plastic japonezii înșiși : „Japonia este un mare negustor, care trăiește în pace cu toți". **(pag. 10)**

Uniunea monetară

Galopul unificării Germaniilor a depășit, duminică 1 iulie 1990, un nou și important obstacol : începînd de luni, cetățenii R.D.G. își vor putea schimba mărcile lor estice cu mărci-vest la cursul de 1 la 1. Uniunea monetară, economică și socială a intrat în funcțiune. De la aceeași dată, granița dintre cele două state germane a dispărut, din punct de vedere juridic. Aceeași legislație vamală va funcționa pe întreg teritoriul german. **(pag. 8)**

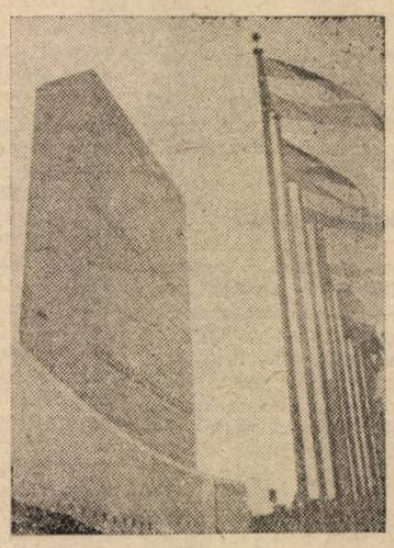

Negocierile de dezarmare

O problemă vitală, o problemă complexă, despre care toată lumea vorbește și pe care toată lumea o dorește rezolvată. Cum și unde se negociază dezarmarea? O întrebare la care sperăm să răspundă documentarul nostru despre principalele foruri unde se dezbate și se negociază DEZARMAREA **(pag. 14)**

Congresul P.C.U.S.

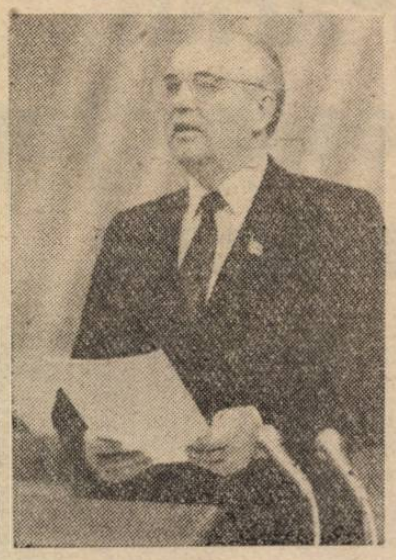

La Kremlin s-a deschis Congresul al XXVIII-lea al P.C.U.S., pe a cărui ordine de zi sînt înscrise dezbaterea Raportului C.C. al P.C.U.S., examinarea proiectelor Declarației programatice a Congresului „Spre un socialism uman, democratic" și a Statutului P.C.U.S., alte probleme. Secretarul general al C.C. al P.C.U.S., Mihail Gorbaciov, a prezentat Raportul politic al Comitetului Central al P.C.U.S. **(pag. 7)**

Terorism și „acoperiri" — o combinație perversă

Pe calea spre unificarea germană, sînt „defrișate" terenuri necunoscute și descoperite afaceri oculte : din surse oficiale, s-a aflat că, pe teritoriul R. D. Germane, își găsiseră adăpost, cu sprijinul vechilor autorități comuniste, teroriști din organizația criminală „Fracțiunea Armatei Roșii" (RAF), care acționa cu prioritate, în spațiul vest-german. Înalte oficialități ale fostului regim sînt acuzate de a fi împiedicat justiția să dea curs mandatelor internaționale de arestare emise de R.F.G. împotriva membrilor RAF. **(pag. 21)**

Sumar

Pariul unor restructurări radicale. **Ilie Șerbănescu** 2

Consiliul Europei. Drumul spre aderare. **Aurel Zamfirescu** 4

Copenhaga. Noile dimensiuni ale „dimensiunii umane". **I. Madoșa** 6

Moscova. Al XXVIII-lea Congres al P.C.U.S. **Nicolae Crețu** 7

Berlin. Uniunea monetară – viitorul la trecutul prezent. **Radu Pascal** 8

Japonia – „un miracol programat". **Mihaela Brumă** 10

Bursa de valori în Europa de Est. **dr. Ioan Popa** 12

Documentar. Dezarmarea – foruri de negociere. **Aurel Zamfirescu** 14

1000 + 1 16

Washington. După 12 ani, o nouă stare de spirit ? **Ștelian Țurlea** 19

America Centrală. Un deceniu între acolade. **Anca Voican** 20

Terorism, violență, „acoperiri" – „o combinație perversă". **Magda Cadia, Dumitru Constantin** 21

Inedit. Armand Călinescu: Însemnări politice 1916–1918 (3) 23

Andrei Saharov. Memorii (2) 26

Arhipelagul Gulag (25) 28

Coppa del Mondo – Italia '90. Și acum, finala ! **Dumitru Constantin** 30

Profil. Yitzhak Shamir, primul ministru al Israelului 31

Poșta redacției 31

Închiderea ediției : marți, ora 12

Coperta I
Sorin Turculeț

editorial

Pariul unor restructurări radicale

Noul guvern al României, format în baza rezultatelor primelor alegeri libere după mai bine de patru decenii, şi-a prezentat parlamentului, săptămîna trecută, programul, deocamdată sub formă nu chiar operaţională, ci de intenţii şi obiective avute în vedere. Era de prevăzut — aşa cum anticipam încă în numărul anterior al revistei (vezi „Relaţiile Est-Vest şi România") — că, în contextul implicaţiilor politice, interne şi internaţionale, ale tragicelor evenimente din 13—15 iunie, guvernul va urmări să meargă mai departe şi mai rapid, decît probabil ar fi intenţionat, pe linia tranziţiei către o economie de piaţă. Motive existau. Într-un asemenea caz, se oferea o şansă de reconsiderare a poziţiilor occidentale cu privire la cooperarea şi asistenţa economică, actualmente restrînse sau chiar suspendate, putîndu-se conta dacă nu pe o revizuire imediată a atitudinilor guvernamentale, cel puţin pe o resuscitare a interesului unor oameni de afaceri pentru proiecte, acum blocate, de relaţii cu firme româneşti şi de investiţii în ţara noastră.

Premierul Petre Roman prezentînd programul noului guvern

Guvernul şi opţiunea reformatoare

Presupunerea se confirmă. Conţinutul programului lasă o impresie clară asupra determinării guvernului de a conduce economia românească spre mecanismele de piaţă. Motivaţia de fond a opţiunii este subliniată în chiar declaraţia primului ministru că „trecerea la o economie de piaţă este singura soluţie de depăşire a crizei care confruntă economia românească". La fel de semnificativă este şi precizarea că întîrzierile şi ezitările pe acest plan nu fac, după cum arată experienţa (inclusiv a altor ţări), decît să adîncească dificultăţile.

Fără a face comparaţii forţate, avînd în vedere diferenţierile obiective de competenţe şi atribuţii, se poate spune că, în însuşi planul principiilor expuse, programul guvernamental reprezintă o deschidere mult mai tranşantă spre o economie de piaţă decît discursul de învestitură al preşedintelui ţării. În orice caz, tind să se risipească multe din îndoielile, cu privire la angajamentul către o economie de piaţă, semănate de studiile Comisiei guvernamentale constituite în această privinţă (care au fost folosite în parte la formularea programului), precum şi de însăşi platforma F.S.N. şi de o serie de aprecieri ale fruntaşilor respectivei formaţiuni politice. Nu şi-au găsit locul, în program, referirile critice de pînă acum la experienţele de trecere la economia de piaţă din alte ţări est-europene şi nici ademenitoarele dar forţatele aspiraţii către „modelul" austriac, suedez sau chiar japonez ! S-ar părea că, prin programul guvernamental, ramura reformatoare a luat o opţiune în cadrul F.S.N. (cel puţin deocamdată).

Pentru a sublinia semnificaţia programului, primul ministru l-a însoţit cu prezentarea unui guvern, evident întinerit şi mult restrîns (la o treime) faţă de trecut. Desigur, din punctul de vedere al economiei de piaţă, nu atît numărul instituţiilor guvernamentale contează, cît mai ales atribuţiile lor, dar s-a dorit în mod limpede să se arate că demolarea structurilor trecutului a început. De altfel, apreciindu-se că „formula de structură a guvernului este prima schimbare radicală pe calea reformei" şi, menţionîndu-se că, în cadrul acestuia rămîn numai factorii de decizie „pentru orientarea economică şi aplicarea legilor", dispărînd oricum „factorii de transmisie", s-a considerat că programul propus este cel al unei „tranziţii istorice, de o amploare fără precedent".

Către o economie de piaţă

Principalele coordonate ale unei economii de piaţă sînt vizate în intenţiile guvernamentale. Astfel, este clar definită necesitatea recunoaşterii muncii sociale ca nevoie socială, urmînd a fi depuse doar acele activităţi productive care sînt „recompensate comercial" (adică au desfacere). O atenţie deosebită este acordată repunerii statului în rolul său economic firesc, nu de administrator direct al economiei, de proprietar şi manager, ci de factor de reglare a proceselor economice prin politici desfăşurate cu ajutorul pîrghiilor juridice, fiscale şi monetare pe care le are la dispoziţie. Statul se va retrage treptat din activitatea de tutelă şi din cea de investiţii. Numărul semnalelor primite şi expediate de ministere (de altfel, ele însele sensibil împuţinate) se reduce drastic, cu mai multe ordine de mărime. Proprietatea va ieşi din gestiunea economică nemijlocită a statului, fiind trecută în administrarea întreprinderilor autonome, organizate pe principiul societăţilor comerciale, care, indiferent dacă sînt publice sau private, îşi vor stabili singure politica de investiţii, de salarizare, relaţiile cu celelalte întreprinderi etc. În acest sens, statul avertizează lucrătorii că, în ce priveşte revendicările salariale, trebuie să se adreseze nimănui altcuiva decît consiliilor de administraţie ale întreprinderilor, salariile urmînd a fi în legătură strictă cu rezultatele unităţilor economice. Pe lîngă cadrul juridic-legislativ pe care îl creează pentru funcţionarea întreprinderilor, statul va apărea în relaţiile economice exclusiv ca agent fiscal, colector de dividende (în calitatea sa de acţionar în întreprinderile proprietate publică) şi client (prin comenzile pe care le va face diferiţilor furnizori pe bază de licitaţii). Rolul bugetului de stat se va schimba, diminuîndu-se funcţia de alocare de resurse (prin investiţii), în favoarea creşterii funcţiei de reglare socială a proceselor economice şi sociale (prin politicile fiscale, monetare şi de protecţie socială a lucrătorilor). Este abandonat, practic, planul indicativ (de comandă), trecîndu-se la formularea numai a unor proiecţii de dezvoltare orientative, care să pună în evidenţă nevoile sociale şi să prevadă pîrghiile economice prin care statul poate influenţa alocarea resurselor în vederea acoperirii acestor nevoi.

Va avea loc o restrîngere treptată a sferei sectorului public (care se va menţine complet doar în unele activităţi de interes general naţional), în paralel cu extinderea sectorului privat. O privatizare masivă şi rapidă (stimulată şi prin punerea la dispoziţie de credite) este prevăzută în sectoarele industriei mici, comerţului şi serviciilor, iar în industria mare urmează să se apeleze la mijloace curente din practica internaţională pentru trecerea în proprietate privată : organizarea întreprinderilor ca societăţi pe acţiuni, punerea în vînzare a portofoliului de acţiuni (cu prioritate salariaţilor proprii ai întreprinderilor) şi asigurarea caracterului negociabil al acestor titluri de valoare emise. Se lasă a se înţelege că actualele mari întreprinderi de stat, reorganizate ca societăţi comerciale sau regii autonome, vor putea funcţiona cu capital mixt (public şi particular), dacă nu chiar vor putea fi transformate în întreprinderi private (dar nu şi cu capital străin, căruia, în deţinere integrală, îi este rezervat doar domeniul întreprinderilor nou înfiinţate). De o atenţie specială se bucură procesul complex al evaluării patrimoniului actualelor întreprinderi, fără a-l subestima (şi, deci, ignora eforturile de muncă înglobate), dar nici supraestima (şi, deci, descuraja eventuala privatizare). Deosebit de importantă este sublinierea că retragerea statului din funcţia de proprietar şi manager este urmărită din „convingerea că iniţiativa privată asigură dinamismul, determinarea şi eficienţa demersului economic".

Investiţiile, preţurile, salariile şi dobînzile sub incidenţa concurenţei

În spiritul cerinţelor economiei de piaţă este recunoscută, fără echivoc, necesitatea constituirii „pieţei capitalurilor, pieţei forţei de muncă, pieţei bunurilor de investiţii, a materiilor prime, produselor intermediare şi mărfurilor de consum, precum şi a pieţei financiare". Altfel citit, este vorba, în esenţă, de dereglementări în domeniul fondurilor investiţionale, salariilor, preţurilor, dobînzilor şi lăsarea formării acestora sub incidenţa mecanismului concurenţial, al cererii şi ofertei. De altminteri, în ce priveşte preţurile, unde for-

mulările sînt ceva mai explicite în program, se intenționează liberalizarea acestora, cu excepția celor care vizează bunurile și serviciile de bază pentru populație (alimentare și combustibili), care ar urma să rămînă dirijate (și, deci, în principiu, subvenționate în parte). O dereglementare ar urma să intervină și în privința ocupării forței de muncă și salarizării, care vor depinde de posibilitățile unităților economice, statul asumîndu-și, însă, protecția socială, a celor afectați de șomaj și inflație.

Pe linia funcționării mecanismelor de piață, creditul se va transforma într-o principală sursă de finanțare, va avea loc o descentralizare în sectorul financiar-bancar și, pe cale de consecință, se va introduce concurența în acest sector, prin crearea mai multor bănci comerciale (colectare de depozite și finanțare pe termen scurt) și bănci de dezvoltare (finanțare pe termen lung), care vor putea practica, în principiu, dobînzi și comisioane diferențiate, dar ale căror niveluri se vor forma, de fapt, în funcție de cerere și ofertă. De o însemnătate esențială va fi constituirea bursei de valori, cu rolul ei fundamental în atragerea pentru investiții a fondurilor disponibile pe piață și dirijarea lor spre activitățile performante. Doar odată cu crearea bursei va dobîndi, de fapt, semnificație organizarea întreprinderilor ca societăți pe acțiuni, întrucît deplasarea, prin mecanismele pieței, a fondurilor de investiții spre activitățile performante poate avea loc numai în cazul în care titlurile de valoare emise de întreprinderi (acțiuni, obligațiuni) sînt negociabile pe piață (adică în bursă), cu alte cuvinte cînd fiecare va ști clar că poate achiziționa titluri profitabile și se poate debarasa de cele neprofitabile. Programul ține cont de aceasta, prevăzînd că, pînă la constituirea bursei, titlurile vor putea fi negociate prin intermediul băncilor, care ar putea fi, totodată, abilitate și cu organizarea de licitații valutare (pentru dobîndirea de monedă forte la cursuri decurgînd din cerere și ofertă).

Imprecizii, ezitări

Există, totuși, unele coordonate ale economiei de piață care nu-și găsesc precizările necesare în program, fie din cauza faptului că autorii acestuia nu și-au conturat încă intențiile, fie pentru că manifestă ezitări. Pe fondul unei abordări în general sărace cu privire la problemele agriculturii — domeniu în care se pare că se consideră că măsurile luate pînă acum ar fi suficiente — nu sînt evocate, foarte limpede, intențiile asupra formelor, modalităților și dimensiunilor concrete ale privatizării în acest sector. Un aspect de fond lăsat realmente în suspensie este cel al subvențiilor acordate, acum, unor numeroase întreprinderi și chiar unor sectoare economice întregi. Precizările făcute în program sînt departe de a fi clarificatoare. Se vorbește de elaborarea, în viitor, a unei „legi a falimentelor", precum și de faptul că guvernul nu va accepta, sub nici o formă, subvenții pentru a acoperi pagube cauzate de incompetență managerială. Dar problema este alta : autonomizarea întreprinderilor în planul atribuțiilor și răspunderilor nu va fi de nici un folos multora din sutele de unități economice care lucrează acum în pierdere, și nu datorită incompetenței conducerilor actuale, ci incompetenței celor ce au conceput și creat respectivele unități economice. Vor fi sau nu vor fi acestea subvenționate sau cît timp ? Alte două probleme, strîns legate, cărora nu li se oferă soluții în program, se referă la prețurile materiilor prime și bunurilor de investiții și, respectiv, la balanțele materiale — verigile de bază ale fostei centralizări și „chei" ale descentralizării și înfăptuirii reformei spre o economie de piață. Liberalizarea acestor prețuri nu este, în mod expres, evocată, iar, în privința balanțelor materiale (prin care se asigură acces la resursele deficitare — și mai toate sînt, după chiar expresia primului ministru, într-o atare situație), se menționează doar intenția de a se renunța la ele într-un viitor neprecizat. Desigur, nu pot exista soluții-miracol (iar cele abrupte nu sînt, nici ele, printre acestea), dar o abordare concretă spre o rezolvare, ar fi trebuit adusă în discuție.

Cerința unei reexaminări în problema convertibilității leului

Dacă programul are mai multe puncte forte, un punct slab îl constituie, fără îndoială, modul în care este pusă problema convertibilității leului. S-ar părea că, potrivit abordării propuse, nici măcar la un orizont îndepărtat de timp, demersul spre introducerea convertibilității leului nu va fi întreprins, deoarece condițiile implicate nu vor fi atinse mulți ani încă de-aici înainte. Desigur, nimeni nu se poate aștepta, în actuala situație a economiei românești, la o convertibilizare a leului de azi pe mîine. Dar, în concepția programului, convertibilitatea leului pare să fie actul final al reformei, și nu un instrument de bază al acesteia. Or, dacă economia românească nu este lăsată să-și scoată masca și să intre în realitate nu numai din punctul de vedere al ocupării forței de muncă și al prețurilor, ci și al cursului monedei naționale (ca preț al prețurilor tuturor mărfurilor), nu există, de fapt, mari șanse pentru o restructurare economică din temelii. Nu se pune problema, într-o primă fază, de a se introduce o largă convertibilitate, ci de a se recurge la una parțială (limitată la anumite operațiuni ori cuantumuri) sau măcar de a se folosi modalități de piață pentru aflarea cursului real al leului în valutele convertibile. Celelalte țări est-europene fie au procedat la măsuri de convertibilizare parțială (limitată) a monedelor lor naționale, fie, dacă au considerat că trebuie să mai aștepte încă pentru aceasta, folosesc licitații valutare pentru conturarea unui curs de piață al monedelor lor, pe care, oricum, îl utilizează cel puțin în operațiunile de schimb „necomercial" (turistice), cu efecte pe linia descurajării pieței negre și colectării de către stat a fondurilor în valută aduse de străini în țară. La noi, situația este cum nu se poate mai defavorabilă din orice punct de vedere s-ar privi. Cu un curs unic nerealist, de 21 de lei dolarul, statul nu poate face, în nici un fel, vreo concurență prețurilor de 6—8 ori mai mari ale dolarului în lei de pe piața neagră. În plus, decontarea de către întreprinderi a operațiunilor lor cu străinătatea în prețurile interne (care nu au nici o relație cu cele internaționale) decuplează unitățile economice de orice legătură cu tendințele de prețuri și cursuri valutare de pe piețele externe, ele putînd umfla costurile în lei ale produselor de export și apela la produse scumpe din import. Situația actuală este mai rea decît în trecut, cînd cursurile de revenire la export și import constituiau, totuși, niște constrîngeri pe care întreprinderile trebuiau, cît de cît, să le respecte. Bugetul statului preia incidențele negative. Or, marea absentă din programul guvernului este tocmai introducerea unor noi reglementări privind decontarea internă a operațiunilor cu străinătatea. Se pare că, în ce privește problema convertibilității leului, programul guvernului ar trebui să aibă în vedere noi abordări. Altfel, succesul programului ar putea fi afectat. În absența unui curs realist, de piață, al leului, ar fi imposibil de știut, de fapt, care activități de export și import sînt profitabile sau nu (și, prin incidență, problema se pune și pentru activități ce par a fi doar „interne"). Conectarea la exigențele de eficiență și competitivitate ale pieților internaționale ar fi aproape compromisă și aportul investițional străin ar fi, oricum, descurajat.

Miza protecției sociale

O reflecție ce poate fi, însă făcută pe marginea programului guvernamental, în ansamblul său, este că, prin conținut, acesta răpește opoziției (inclusiv celei politice, atît cît există) o bună parte din argumentele contestărilor la adresa puterii. Nu este deloc cert că partidele de opoziție (chiar într-o altă configurație a votului din 20 mai) s-ar fi încumetat la schimbări mai de anvergură. În fond, se poate presupune că un partid al majorității zdrobitoare dispune de mai multe șanse de a aplica un program de reforme radicale decît un partid al unei majorități precare. Deși, ideal ar fi fost ca un program de importanța și cu implicațiile sociale ale celui cu privire la tranziția spre o economie de piață să fi purtat girul tuturor forțelor politice. Rămîne de văzut dacă tocmai electoratul majoritar, care și-a dat votul formațiunii politice guvernamentale, va fi strict cooperativ. Toate acestea subliniază cu atît mai mult incidența negativă a evenimentelor din 13—15 iunie. Dacă acestea nu ar fi avut loc, contestația la adresa puterii (pe alte probleme decît cele economice) ar fi slăbit, iar opoziția, de orice natură, n-ar fi avut alternativă la o conlucrare constructivă în învingerea dificultăților economice. Însăși disponibilitatea generală de a înfrunta aceste dificultăți ar fi fost alta și, în plus, străinătatea ar fi contribuit cu o susținere economică.

Un punct fără îndoială pozitiv al programului, prin realismul manifestat, este că nu cade în iluzia că transformările implicate nu ar produce dureri economice și sociale. Dimpotrivă, se vorbește deschis de acestea, nu se fac promisiuni demagogice. Prima fază a tranziției este considerată perioada cea mai grea, în care costurile sociale ale resorbției gravei crize economice moștenite de la vechiul regim s-ar putea suprapune peste costurile economice și sociale ale tranziției înseși, ducînd la situații chiar explozive. Nu sînt eludate nici alte genuri de greutăți care ar putea fi întîmpinate în aplicarea programului : climatul inerțial moștenit, capacitatea de rezilință a fostelor structuri, insuficiența unei asistențe economice externe. Dacă intențiile gvernamentale sînt cele anterior menționate, atunci acești factori vor fi cei de care va depinde aplicarea programului și viteza de aducere a sa la îndeplinire.

În cîștigarea pariului pe care îl face prin lansarea acestui program aproape exclusiv axat pe tranziția către o economie de piață guvernul mizează pe desfășurarea unei largi acțiuni de protecție socială, apreciată ca reprezentînd o responsabilitate egală cu reforma însăși, și de la care se speră că va tempera convulsiile sociale și, deci, eventuala contestare care ar putea bloca reforma. Se cere un moratoriu de 6 luni asupra revendicărilor salariale și acțiunilor greviste, practic pînă cînd prevăzuta protecție socială va putea fi operativă. Nu se fac, însă, precizări asupra surselor de finanțare ale protecției sociale. O posibilă sursă de finanțare ar fi încetarea subvenționării întreprinderilor care lucrează în pierdere, căci este oricum mai eficient din punct de vedere economic de a acorda ajutoare de șomaj decît de a plăti salarii și a cheltui și alte resurse pentru a se produce pagube.

Programul guvernamental și opoziția

Evident, însă, în realizarea transformărilor implicate de tranziția spre o economie de piață este necesară o contribuție participativă generală. Din păcate, se pornește la drum într-un context de divizare în societatea românească, divizare accentuată în urma evenimentelor tragice din 13—15 iunie. Situația este complexă și, într-un fel, chiar paradoxală. Pe de o parte, majoritatea populației care nu este foarte conștientă de nevoia unor reforme de anvergură, fiind chiar speriată de acestea, și care și-a dat votul formațiunii politice despre care a crezut tocmai că va adopta restructurări mai puțin radicale. Pe de altă parte, o minoritate (inclusiv o fracțiune deloc neglijabilă a intelectualității) care este poate cea mai convinsă de necesitatea reformelor radicale, dar care nu este, acum, alături de formațiunea politică la putere ce propune asemenea restructurări. Apelul la participare conlucrativă adresat de primul ministru, cu o mențiune specială către intelectualitate, nu este întîmplător, căci intelectualității i-ar reveni misiunea de a contribui nu numai la operaționalizarea conceptuală și practică a programului de trecere spre o economie de piață, la revoluția managerială, la modernizarea științifică și tehnologică pe care le implică, ci și la conștientizarea păturilor largi ale populației asupra necesității irepresibile a acestei tranziții. Care vor fi evoluțiile ? Rămîne de văzut. În orice caz, miza este copleșitor de importantă. Fără o economie de piață este imposibilă nu doar prosperitatea, dar nici democrația.

Ilie Șerbănescu

din actualitatea internațională

CONSILIUL EUROPEI

Drumul spre aderare

De la trimisul nostru la Innsbruck, Aurel Zamfirescu

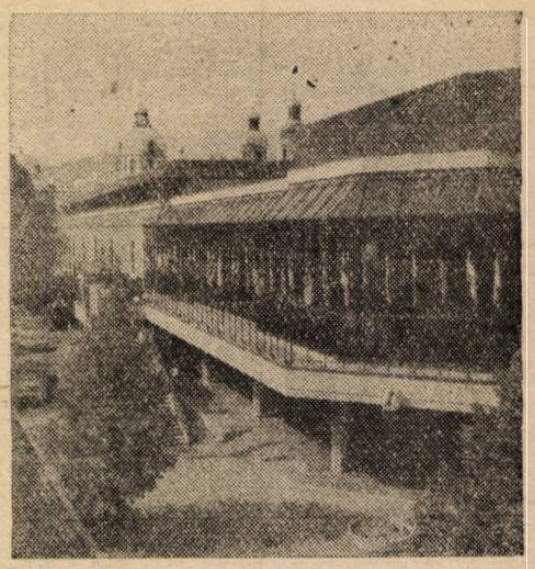

Kongresshaus — locul de desfășurare a reuniunii

Între 29 iunie și 3 iulie, la „Kongresshaus" din Innsbruck, cunoscută stațiune turistică pentru sporturile de iarnă din Austria, s-a desfășurat sesiunea de vară a Adunării parlamentare a Consiliului Europei. La lucrări au participat peste 200 de parlamentari din cele 23 de state membre, precum și delegații parlamentare din șase țări est-europene (Cehoslovacia, R. D. Germană, Iugoslavia, Polonia, Ungaria și Uniunea Sovietică), care au deja statutul de „invitat special" în cadrul Consiliului Europei.

Pentru prima oară, în istoria organizației, a fost prezentă o delegație română parlamentară — condusă de Vasile Moiș, vicepreședinte al Senatului — și guvernamentală — condusă de Adrian Severin, ministru asistent al primului ministru pentru reformă și relațiile cu Parlamentul —, care a participat la dezbaterile din cadrul Comisiei pentru relațiile Consiliului Europei cu țările europene nemembre. Cu titlul particular, ca invitată a Consiliului, la lucrările Comisiei, a fost prezentă și doamna Doina Cornea.

Cea mai mare parte a lucrărilor sesiunii s-au desfășurat pe comisii și subcomisii, doar în ultima zi având loc o reuniune comună a Comitetului mixt și Comitetului ministerial. Dezbaterile au fost consacrate unor aspecte privind acordarea statutului de „invitat special" ori primirea de noi membri, egalitatea de șanse a femeilor cu bărbații pe piața muncii, situația juridică a minorităților și refugiaților, pregătirea unei conferințe parlamentare Est-Vest pe tema ocrotirii mediului înconjurător, evoluțiile din Orientul Apropiat etc.

Discuțiile din Comisia pentru relațiile cu țările europene nemembre ale Consiliului au avut ca obiect principal o audiere asupra situației din România privind reforma constituțională, drepturile omului și situația minorităților. Pentru prima oară, după Revoluție din decembrie, țara noastră a fost reprezentată, la o reuniune internațională, de exponenți ai unor organe ale puterii de stat și executive legitim aleși în cadrul scrutinului de la 20 mai.

Dezbaterile s-au desfășurat pe marginea a două rapoarte — unul privind situația din România, prezentat de domnul M. Noerens, și altul referitor la alegerile din țara noastră, întocmit de o comisie ad-hoc a Adunării parlamentare — precum și a intervențiilor membrilor delegației române.

După ce a evocat evenimentele din timpul Revoluției din decembrie 1989, raportul prezentat de domnul M. Noerens a subliniat primele reforme și reglementări juridice noi adoptate de puterea provizorie instaurată în țară, cum sînt abolirea pedepsei cu moartea și a cenzurii, libera circulație a persoanei și libertatea presei, încetarea așa-numitului proces de „sistematizare" teritorială, eliminarea restricțiilor privind electricitatea, încălzirea locuințelor, raționalizarea benzinei și a produselor alimentare, desființarea securității. Relevînd că noua putere provizorie a fost, deseori, contestată și criticată de partidele de opoziție, că în țară au avut loc manifestații pro și contra autorităților și FSN-ului, raportul ajunge la concluzia că, „ținînd seama de recentele dezvoltări ale situației din România, sperăm că țara s-a angajat cu adevărat pe calea democratizării și a respectării drepturilor omului. Comisia pentru relațiile cu țările europene nemembre urmărește, în continuare, cu atenție viitoarele desfășurări din România".

Raportul Comisiei ad-hoc a prezentat, la început, conținutul Legii electorale, principalele forțe politice ce s-au confruntat în timpul campaniei electorale și condițiile în care s-a desfășurat scrutinul de la 20 mai. În finalul documentului se relevă că, deși în timpul alegerilor au fost semnalate unele neregularități, se poate aprecia că acestea, în mod sigur, n-au putut altera substanțial rezultatul lor. „Sentimentul general al Comisiei ad-hoc — se afirmă în încheierea documentului — este că România a făcut un pas spre democrație, dar că aceste alegeri n-au fost decît începutul procesului de democratizare".

Vorbind în numele delegației române, prezentă la audierile din cadrul lucrărilor Comisiei, domnul Mircea Ionescu-Quintus, vicepreședintele Adunării Deputaților și vicepreședinte al P.N.L., a declarat că „poate cea mai edificatoare dovadă a începutului democratizării vieții noastre politice o constituie faptul că această delegație are drept purtător de cuvînt reprezentantul unui partid de opoziție". Principalul obiectiv al prezenței delegației române la lucrări — a arătat domnul Mircea Ionescu-Quintus — este de a evidenția că România a fost, este și trebuie să fie o țară europeană. „Orice despărțire de comunitatea europeană, a apreciat deputatul român, prejudiciază grav poporul nostru".

La rîndul său, noul ministru de externe, Adrian Năstase, prezent pentru prima oară, în această calitate, la o reuniune internațională

Deși au existat și înainte unele contacte, România n-a întreținut raporturi oficiale cu Consiliul Europei decît după Revoluția din decembrie 1989. Cu toate acestea, în anii trecuți, Adunarea parlamentară a adoptat mai multe rezoluții prin care a luat atitudine față de încălcarea drepturilor fundamentale ale omului, criticînd aspru regimul dictatorial comunist.

După Revoluție, primul contact direct a avut loc la 3 martie 1990, cu prilejul vizitei, în țara noastră, a unei delegații a Consiliului condusă de Joao de Deus Pinheiro, președintele în exercițiu al Consiliului ministerial, ministru al afacerilor externe al Portugaliei, din care a mai făcut parte dna. Catherine Lalumière, secretar general. În cursul convorbirilor ce au avut loc, delegația Consiliului a explicat că aderarea la organizație a țărilor est-europene se face conform statutului acesteia, care prevede o perioadă mai îndelungată, cu parcurgerea unor etape intermediare, în funcție de procesul de transformări democratice, de realizarea pluralismului politic etc.

La 16 martie 1990, a fost transmisă, la sediul din Strasbourg al organizației și difuzată, la 21 martie, celor 23 de state membre, scrisoarea adresată, în numele guvernului român, de către ministrul afacerilor externe al țării noastre, prin care se face cunoscută dorința României de a deveni membru al Consiliului Europei. Secretarul general al organizației a informat Consiliul ministerial, în ședința sa, desfășurată în zilele de 23 și 24 martie, la Lisabona, de intenția guvernului român de a adera la Consiliul Europei.

Reprezentanții Consiliului Europei au subliniat că, în conformitate cu regulile de procedură a admiterii de noi membri, Consiliul ministerial va putea lua în discuție demersul României în vederea acordării statutului de „invitat special", numai după alegerile din 20 mai și în baza evoluției pozitive a procesului de democratizare.

În luna mai a.c., a fost invitat la Strasbourg, un grup de experți români pentru evaluarea posibilităților de cooperare a țării noastre cu organizația europeană, inclusiv aderarea României la unele acorduri și convenții adoptate de Consiliul Europei.

La alegerile din 20 mai, a.c., a fost invitată și a participat o delegație de observatori din partea Consiliului Europei.

Evenimentele din 13—15 iunie au stîrnit o serie de critici din partea unor reprezentanți ai Consiliului Europei, între care Anders Bjorck, președintele Adunării parlamentare, și Catherine Lalumiere, secretar general al organizației.

La 25 iunie, Parlamentul român a dezbătut și hotărît, în cele două camere ale sale — Senat și Adunarea Deputaților —, să solicite Adunării parlamentare acordarea statutului de „invitat special" în Consiliul Europei.

În ziua de 29 iunie, în cadrul sesiunii de vară a Adunării parlamentare, de la Innsbruck, Comisia pentru relații cu țările europene nemembre a organizat o audiere privind situația din România. În baza acestei audieri, Comisia va pregăti un raport pe care îl va prezenta, în partea a doua a sesiunii Adunării parlamentare, programată între 26 septembrie și 4 octombrie a.c., la Strasbourg.

lă, a subliniat că „implicarea României în sistemul normativ și instituțional al Europei poate veni în sprijinul procesului de democratizare din țara noastră".

Se poate spune că dezbaterile din Comisie au subliniat că, deși mai există obstacole în drumul pentru instaurarea în România a unei adevărate democrații, procesul în sine este evident și ireversibil, că, odată ce puterea de stat și executivă sînt legitim alese, prin voința poporului exprimată la scrutinul din 20 mai, pot fi luate, acum, măsuri care să conducă la adîncirea și perfecționarea lui, un moment deosebit constituindu-l elaborarea și adoptarea noii Constituții.

De asemenea, discuțiile au evidențiat voința ambelor părți de a acționa pentru stabilirea unor forme de colaborare oficială și permanentă între România și Consiliul Europei, mai întîi prin forma intermediară a acordării țării noastre a statutului de „invitat special" și, apoi, printr-o aderare a sa cu drepturi depline.

Relevantă, în acest sens, este declarația pe care ne-a făcut-o, după dezbateri și convorbirile oficiale pe care le-a avut cu delegația română, domnul Anders Bjorck, președintele Adunării parlamentare a Consiliului Europei. „Privim cu interes la perspectivele relațiilor cu România, a afirmat domnia sa, și nu există nici cea mai mică îndoială că România este o parte a Europei și că, în viitor, va deveni un membru cu drepturi depline al Consiliului Europei. Este pur și simplu vorba de o chestiune de program în ce privește România, așa cum a fost cazul și pentru alte țări din centrul și estul Europei. Am informat delegația parlamentară și guvernamentală română asupra stadiului relațiilor noastre cu Polonia, Cehoslovacia și Ungaria. Mi-am exprimat opinia privind necesitatea stabilirii cu România a unor relații cît mai strînse posibil, la toate nivelele, în primul rînd la nivel parlamentar, a pregătirii condițiilor pentru obținerea statutului de invitat, care e prima etapă de participare, și, în viitor, pentru statutul de membru cu drepturi depline. Elaborarea acestui program depinde nu numai de noi, ci și de București. Am subliniat, pentru prietenii noștri din România, că sîntem în mod deosebit interesați în două domenii, atunci cînd discutăm situația din țara dumneavoastră sau din alte state din centrul sau estul Europei. Primul este elaborarea unei Constituții moderne și problema modului în care afacerile constituționale vor fi rezolvate. Al doilea domeniu îl reprezintă introducerea unui cod penal modern, care să respecte pe deplin drepturile omului".

O decizie asupra acordării țării noastre a statutului de „invitat special" urmează să fie luată la sesiunea de toamnă a Consiliului Europei, ce va avea loc la Strasbourg.

din actualitatea internațională

Premierul român la forumul internațional de la Crans—Montana

În mod ireversibil, România a ieșit din cercul izolării, încă din luna decembrie a anului trecut, aruncînd punți trainice spre Europa apuseană și spre „lumea nouă". Și cursa aviatică spre Chicago, ca și cea auto spre Istanbul, fac parte din „realizabilitatea" acestei simbolistici. Dar, cînd ne gîndim la „eficiența" politicii externe românești în ultimele zile, ne oprim automat la două prezențe pe plan european : primul ministru, Petre Roman, în Elveția, și delegația parlamentaro-guvernamentaloziaristică în Austria. Două țări care, se știe prea bine, sînt mari centre cu numeroase organisme internaționale, locuri preferate pentru contacte internaționale și negocieri.

Acest memento este dedicat participării primului ministru, Petre Roman, la importantul forum internațional desfășurat, între 29 iunie și 1 iulie, în stațiunea elvețiană din sudul țării, Crans-Montana. Salutăm această participare, deoarece, ani de zile, România a fost privată de firescul de a-și trimite reprezentanți de marcă la prestigiosul forum economico-comercial de la Davos (Elveția), despre care scriam ca și cum ar fi avut loc în Terra Nova, nu la 2—3 ore distanță de București.

Peste 200 de reprezentanți ai guvernelor, cercurilor de afaceri, vieții obștești din țările europene, inclusiv din R.D.G., Polonia, Ungaria și Cehoslovacia, s-au referit la schimbările politice și social-economice radicale din țările Europei centrale și de est, la impactul lor asupra lumii financiare și comerciale, precum și la aspecte politice, economice ale „casei europene", la rolul acestei „structuri" în viitorul continentului. Pe lîngă Petre Roman, au participat Bronislav Geremek, din partea „Solidarității", Valter Komarek, viceprim-ministru al Cehoslovaciei, Alois Mock, vicecancelar și ministru de externe al Austriei, venit special la Crans-Montana, deși, la Innsbruck, trepidau ședințele unei alte reuniuni, Alexandăr Lilov, liderul P. S. Bulgar, Jean-Marie Rausch, ministrul francez al comerțului exterior, Alain Decaux, ministrul francez însărcinat cu francofonia și relațiile culturale internaționale ; ultimii doi ne-au vizitat țara la începutul anului, făcînd aprecieri prietenoase și promițătoare. Remarcabile au fost referirile și interpretările date marilor evenimente în curs pe continent : unitatea monetară intergermană, liberalizarea circulației capitalurilor între opt state dintre cele 12 ale CEE, posibila schimbare a doctrinelor strategice ale blocurilor militare, care datează de trei decenii, sprijinirea țărilor central și est-europene, prin elaborarea, printre altele, a așa-numitului „plan de la Strasbourg", ce ar urma să lanseze inițiativa unui nou „plan Marshall", în valoarea de circa 100 miliarde dolari, după aprecierea fostului președinte al Băncii Mondiale, Robert MacNamara.

Conferința de presă de simbătă 30 iunie, a premierului Petre Roman a adus clarificări utile în legătură cu evenimentele din 13—15 iunie ziariștilor racordați la anumite puncte de vedere, prin oportunitatea aflării și poziției oficiale a guvernului român. Mare interes au prezentat precizările oferite pe marginea programului de guvernare român, axat pe valorile democratice, economia de piață și deschiderea spre toate azimuturile. Cu precizarea că nimic nu se poate face de la o zi la alta, peste noapte, că ne bucură nerăbdarea cu care sînt urmărite evoluțiile din România, dar că și acestea au nevoie de o apreciere obiectivă, de sprijin, înțelegere și calm.

Premierul Petre Roman s-a întreținut cu Franz Blankart, secretar de stat al Elveției pentru afaceri externe, cu alte personalități ale țării gazdă, cu Marie Lizin, membră a guvernului Belgiei, secretar de stat pentru Europa anului 1992, responsabilă pentru raporturile și colaborarea economică internațională, precum și cu alți oameni politici, cu înalte responsabilități în țările lor, prezenți la forumul internațional de la Crans-Montana.

Doina Topor

Cea mai veche organizație pan-europeană

Fostul premier englez, Winston Churchill, a fondat Mișcarea pentru o Europă unită. O puternică Uniune federalistă a creat olandezul Henri Brugmans, iar belgianul Van Zeeland a înființat Liga europeană de cooperare economică. Aceste diverse organizații și încă multe altele au decis să se întrunească pentru a constitui Comitetul internațional de coordonare a mișcărilor pentru unitate. Prima acțiune concretă a reprezentat-o organizarea, la 7 mai 1948, a congresului de la Haga, care va rămîne, în memoria continentului, drept „Congresul Europei".

Constituire. *Acest spirit de unificare europeană avea să conducă la semnarea, în ziua de 5 mai 1949, la* Saint James'Palace *din Londra, de către zece țări vest-europene (Belgia, Danemarca, Franța, Italia, Irlanda, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, Olanda și Suedia) a tratatului privind înființarea Consiliului Europei.*

Membrilor fondatori li se vor adăuga cu timpul, alte 13 state (Austria, Cipru, Elveția, Finlanda, R.F. Germania, Grecia, Islanda, Liechtenstein, Malta, Portugalia, San Marino, Spania și Turcia).

Din 1989, a fost creat statutul de „invitat special" al organizației, cu scopul de a stabili legături mai strînse între Adunarea parlamentară a Consiliului Europei și Parlamentele din țările est-europene. Pînă în prezent beneficiază de acest statut Cehoslovacia (din mai 1990), R. D. Germană (din mai 1990), Iugoslavia (din iunie 1989), Polonia (din iunie 1989), Ungaria (din iunie 1989) și URSS (din iunie 1989). Ungaria, Polonia și Iugoslavia au depus cereri oficiale de aderare.

Obiective. *Consiliul Europei acționează, potrivit statutului său, pentru apărarea și dezvoltarea democrației pluraliste și a drepturilor omului, găsirea unor soluții comune la problemele ce confruntă societatea, înțelegerea și punerea în valoare a identității culturale europene.*

Structura organizatorică. *Organizație cu caracter esențialmente interguvernamental, Consiliul Europei a adus o dimensiune nouă relațiilor dintre popoare, dotîndu-se, de la constituire, cu o Adunare parlamentară. Structura sa organizatorică cuprinde :*

a) Comitetul ministerial, *format din cei 23 de miniștri ai afacerilor externe sau reprezentanții acestora, precum și din reprezentanți permanenți ai statelor membre acreditați pe lîngă organizație.* b) Adunarea parlamentară *alcătuită din 354 de deputați (177 titulari și 177 supleanți), aleși sau desemnați de parlamentele naționale ale celor 23 de țări membre. Acestora li se adaugă șase delegați ai țărilor ce au obținut statutul de „invitat special".* Adunarea parlamentară *a Consiliului Europei nu trebuie confundată cu* Parlamentul european, *tot cu sediul la Strasbourg, care cuprinde reprezentanții celor 12 țări membre ale Pieței comune. Numărul locurilor atribuite fiecărei țări este în funcție de populația acesteia ; de asemenea, el trebuie să permită reprezentarea tuturor marilor curente politice naționale. Intervențiile parlamentarilor în cadrul Adunării sînt cu titlu personal și nu angajează guvernul lor.* c) 52 de comisii și subcomisii parlamentare; d) un secretariat format din peste 900 de funcționari ; e) peste 120 de comitete guvernamentale *ce se ocupă de diverse domenii de activitate.*

COPENHAGA

Noile dimensiuni ale „dimensiunii umane"

„Prima proclamație oficială a unei Europe întregi și libere", aprecia cunoscutul diplomat american Max Kampelman, conducătorul delegației S.U.A. la cea de-a doua Conferință, de la Copenhaga, asupra „dimensiunii umane" a procesului C.S.C.E. „Rezultatele revoluționare, corespunzînd transformărilor profunde ale realităților politice din Europa" — declara, la rîndul său, șeful delegației austriece, Martin Vikovich, îndată după degajarea consensului tuturor celor 35 de state participante asupra documentului final al Conferinței.

Aprecierile celor doi diplomați nu sînt izolate și nici întîmplătoare. Ele concordă pe deplin cu sentimentul mai larg al marilor deschideri înfăptuite de forumul din capitala daneză, ale cărui lucrări, încheiate vineri, au reflectat îndeaproape schimbările politice majore din estul și din centrul Europei, conferindu-le forță și statutul necesar pe planul drepturilor omului, al libertăților sale fundamentale. Considerat de-a dreptul „inimaginabil", cu numai cîteva luni înainte, documentul adoptat la Copenhaga reunește și plasează într-o lumină nouă, adecvată, favorabilă progresului democratic și renovărilor de structură, dobîndirii unei demnități autentice a persoanei umane, elementele unor dezbateri, procese politice și apeluri asupra cărora, din păcate, nu s-a putut discuta cu luciditate, pînă acum, și nu au putut exista consensuri anterioare. De fapt, nota definitorie a Conferinței din capitala daneză (spre deosebire de cea, de anul trecut, de la Paris), a fost tocmai aceasta : absența confruntărilor „tradiționale" Est-Vest, perceperea unei voințe comune și generale de dialog real, constructiv, capabil să confere dimensiunile „umane" cuvenite întregului proces al C.S.C.E., inițiat prin semnarea Actului final de la Helsinki, să dea noi impulsuri eforturilor general-europene de unitate, de edificare a securității și dezvoltare a cooperării. Prin participarea ei la dezbateri, prin propunerile și pozițiile exprimate, delegația noii Românii — în curs de democratizare — s-a integrat, firesc, acestui curent general de opinie, a contribuit, de pe o poziție de largă deschidere principială, la realizarea consensului, la promovarea adevăratelor valențe ale „dimensiunii umane". Desigur, dificultățile, controversele și chiar unele note polemice mai acute nu au lipsit ; ele au fost dominate, însă, de noul spirit al vremii, de cerința întregirii și redimensionării procesului C.S.C.E. cu latura lui cea mai deficitară de pînă acum, respectiv aceea a asigurării unui veritabil „stat de drept" pe continentul european, a domniei legii și libertăților fundamentale ale omului.

Elaborat de către patru țări coordonatoare (Austria, Finlanda, Ungaria și Elveția), documentul final — s-a precizat — este rodul unor „intense consultări" și „dificile negocieri", stipulînd un „catalog de angajamente" asupra statului de drept și a democrației pluraliste, a respectării drepturilor și libertăților democratice pretutindeni în Europa. „A fost atins punctul de la care nu mai este posibilă întoarcerea de pe calea făuririi unei Europe democratice" — aprecia, din nou, unul dintre participanți. De altfel, după cum s-a menționat, doar Bulgaria și Grecia au exprimat unele rezerve privind capitolul referitor la minorități din documentul adoptat, datorită noilor evoluții și controverse legate de „problema macedoneană", ale cărei ecouri s-au făcut simțite și la „Bella Center" din Copenhaga ; în final, însă, ca și celelalte delegații, ele au acceptat integral textul și noii termeni conveniți asupra „dimensiunii umane".

Structurat în mai multe capitole, corespunzînd diferitelor aspecte ale drepturilor omului și libertăților fundamentale, documentul cuprinde, potrivit participanților, „elemente de justiție" esențiale pentru exprimarea deplină a demnității umane. În mod expres, este vorba de organizarea de alegeri libere, la intervale regulate, în toate statele semnatare, de dreptul de formare a unui guvern reprezentativ, de separarea puterilor de stat și politică, de garantarea prin lege a drepturilor omului și asigurarea libertăților lui fundamentale, de egalitatea cetățenilor în fața legii și de respectul drepturilor individuale.

Cum era ușor de anticipat, datorită unor elemente de criză resuscitate în ultimele luni, simultan cu schimbările democratice de pe continent, chestiunea minorităților, a elaborării unor standarde general-acceptate pentru drepturile persoanelor aparținînd minorităților etnice, naționale sau religioase, a constituit o temă centrală a Conferinței de la Copenhaga, un subiect, uneori, de vii și aprinse controverse. Potrivit conducătorului delegației țării noastre, Traian Chebeleu, reluat de agenția „France Presse", capitolul din documentul final referitor la această problemă este „cel mai slab și mai sărac" din textul convenit, însă singurul care a putut întruni consensul participanților. Remaniat de mai multe ori, capitolul în cauză condamnă, fără echivoc, totalitarismul, ura rasială și etnică, antisemitismul și xenofobia, integrîndu-se, ca atare, în curentul mai larg de apărare și promovare a unor valori democratice, larg recunoscute. O serie de alte aspecte necesită, însă, după aprecierea generală, discuții și clarificări suplimentare. În cursul dezbaterilor, delegația franceză, în special, a emis rezerve asupra unui proiect de text final privind învățarea limbii minorităților în școală și folosirea ei în administrație și în tribunale, considerînd că asemenea măsuri sînt „inacceptabile", că ele țin de competența strictă a statelor participante. Potrivit șefului delegației malteze, Charles Vella, reprezentanții „celor 35" (statele europene, minus Albania, plus S.U.A. și Canada) au înaintat, și așa, destul de departe, pe „un teren virgin și stîncos, cum este cel a minorităților". Și, se pare că așa și este, din moment ce simpaticul reprezentant al Ungariei, André Erdös (cu care, personal, am avut ocazia unei discuții mai ample chiar la „Bella Center", în primele zile ale Conferinței), a ținut să „denunțe", în cadrul lucrărilor, „atmosfera de progrom" și persecuțiile la care ar fi supusă minoritatea maghiară din țara noastră. Acestor alegații nefondate, șeful delegației române le-a răspuns corect, după părerea mea, deplîngînd faptul că „politica politicianistă" și alte interese aleatorii prevalează, uneori, asupra grijii reale de a proteja minoritățile.

Evident, avînd în vedere totalitatea aspectelor menționate, „dimensiunea umană" a procesului C.S.C.E. a dobîndit noi dimensiuni, noi valențe la Conferința de la Copenhaga, tinzînd să se apropie, tot mai mult, de progresele înfăptuite pe planul securității propriu-zise (căreia i-au fost consacrate majoritatea discuțiilor de pînă acum) sau al cooperării economice, îndeosebi la reuniunea general-europeană de la Bonn. În fapt, prin documentul adoptat, primul cu un asemenea conținut de la declanșarea procesului C.S.C.E., participanții au pus bazele unei „noi Europe" a drepturilor omului și a libertăților fundamentale, a recunoașterii lor depline și generale. Esențial, acum, constata un participant, este să vedem aplicarea angajamentelor asumate. Alături de alte probleme aflate în atenția statelor europene, asemenea preocupări vor figura, desigur, pe agenda celei de-a treia Conferințe asupra „dimensiunii umane", programată a avea loc la Moscova, în septembrie 1991. Dar, cu siguranță, și pe ordinea de zi a viitoarei reuniuni paneuropene la nivel înalt, de la Paris, ale cărei lucrări — preconizate pentru sfîrșitul anului — se apropie, totuși, cu pași repezi.

I. Madoșa

Cui servesc aprecierile tendențioase, nefondate?

Recenta reuniune de la Copenhaga a evidențiat, cu claritate, exigența ca orice probleme ale raporturilor dintre state pe continent, inclusiv cele mai delicate, să fie abordate în spirit de înțelegere, conciliere reciprocă și respect față de situațiile pe care le are de rezolvat fiecare țară pe teritoriul său. Reafirmînd atașamentul său la acest principiu, Ministerul Afacerilor Externe al României a considerat util să-și prezinte poziția — printr-o Notă verbală (despre al cărei conținut cititorii noștri au fost informați, adresată Ministerului de externe ungar, ca urmare a demersului acestuia — în legătură cu evenimentele petrecute, în țara noastră, între 13 și 15 iunie a.c. Răspunsul și clarificările conținute în Nota verbală își propun înlăturarea, cu bună credință, a oricăror neînțelegeri, promovarea dialogului constructiv, în conformitate cu Documentul final de la Viena, asumat de România în integralitatea lui. Nu același lucru se poate spune, însă, despre demersul ungar, care — prin esența lui — folosește prevederile aceluiași document ca pretext pentru a se lansa în aprecieri tendențioase, nefondate, ce deformează eforturile pe care le face și dificultățile pe care le întîmpină România pe drumul ireversibil spre democrație. Denunțînd limbajul total inadecvat documentelor diplomatice, contrar spiritului CSCE, tonul arogant și acuzațiile neîntemeiate proferate de demersul ungar, Nota verbală a Ministerului de externe român atrage, pe bună dreptate, atenția că, la procesul CSCE, statele iau parte ca parteneri egali și nimeni nu are dreptul de a fi arbitru sau judecător — poziție pe care, cu totul nejustificat și neprincipial, s-a plasat partea ungară prin demersul ei, contravenind, astfel, însuși Documentului de la Viena. Mai mult, extrapolînd, cu bună știință, planurile în care s-au desfășurat evenimentele, demersul ungar aduce în atenție evenimentele de la Tîrgu-Mureș, din martie a.c., într-un moment în care, în această zonă a țării, s-a restabilit calmul. „Evenimentele sînt prezentate — remarcă Nota verbală a Ministerului Afacerilor Externe al României — ca și cînd s-ar dori resuscitarea sentimentelor de neîncredere și de suspiciune, care s-au aflat la originea lor, nu fără prezența și a unor factori externi, despre care partea ungară are deplină cunoștință". Aceasta, fără a mai aminti concepția — de altfel, prevalentă la Conferința de la Copenhaga — cu privire la abordarea problemei minorităților, care nu susține, în nici un fel, pretențiile unor țări de a se erija în protector al minorităților situate în alte state.

Este cu totul justificat regretul exprimat de Nota verbală a Ministerului de externe român că partea ungară continuă să demonstreze lipsa dorinței de a acționa în spiritul apropierii și înțelegerii reciproce, accentuînd, mai degrabă, confruntarea decît dialogul, așa cum ar fi normal între state civilizate.

MOSCOVA

Al XXVIII-lea Congres al P.C.U.S.

Corespondență de la Nicolae Crețu

Ieșind din tradițional, Moscova, locul de desfășurare a celui de-al XXVIII-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, nu are deloc chipul „marilor sărbători". Principalele artere nu mai sînt înțesate de „lozinci" și „chemări" sau de portrete ale conducătorilor.

Cîteva sute de ziariști sovietici și străini stau în așteptare, comparînd Kremlinul cu epicentrul unei „furtuni politice". Congresul partidului este chemat să dea răspunsuri la întrebări capitale : este „perestroika" un proces reversibil ? A fost sau nu partidul comunist depășit de evenimente? Care sînt căile și exigențele reînnoirii sale?

Sub cupola marii săli a Congreselor din Kremlin se vor aduna 4 683 de delegați de pe întreg cuprinsul Uniunii. De astă dată, ei nu au mai venit să reprezinte „unitatea de monolit" a partidului ; participă grupați în conducători și conduși, în „majorități" și „minorități", în „radicali" și „conservatori", unii apreciați „de stînga", alții „de dreapta", democrați sau adepții „unei mîini forte", legiuitori și executanți, corpuri de deputați și aparat de partide, fiecare pretinzînd să vorbească „în numele poporului". Opinia dominantă a observatorilor : se confruntă două tendințe ce se exclud reciproc — radicalism și conservatorism. Dincolo de orice rapoarte sau documente programatice, problema problemelor este dacă P.C.U.S. va mai rămîne ca atare și, dacă va rămîne, cum va trebui să arate în continuare. Fundalul de desfășurare a Congresului este acela de criză — socială, economică, națională, ecologică, morală, toate fiind manifestările recunoscute ale aceleiași crize a vechiului sistem stalinist-brejnevist. În acest context, se manifestă fenomenul de „centrifugare", de ieșire masivă din rîndurile partidului ; și nu puțini sînt cei care îl acuză că s-a transformat din forță politică conducătoare într-o masă de vorbitori care stau mai mult în ședințe, conferințe, congrese...

Ca imperativ urgent se profilează o adevărată restructurare a partidului și nu „înnoiri" parțiale. Și, cînd se vorbește de partid, referirile se fac la structurile sale conducătoare, la principiile și mecanismele sale de funcționare.

Academicianul A. Emelianov, deputat al poporului al U.R.S.S., consideră că problema centrală, la actualul Congres, trebuie să o constituie „perestroika" radicală a partidului, inclusiv a denumirii sale. Este momentul — spunea el — ca P.C.U.S. să-și ceară iertare în public pentru că a dus țara la catastrofă, că a ținut o mare putere în urma civilizației sub toate aspectele.

Dacă în dimensiunea sa internațională, „perestroika" este privită ca un proces de importanță mondială, care pune în prim plan o nouă gîndire, încrederea între state și eliberarea omenirii de coșmarul nimicirii atomice, de la dimensiunea internă a aceluiași proces se așteaptă transformări la fel de majore. Se mizează pe lichidarea privilegiilor aparatului de partid și readucerea lui în cadrul normal de viață al întregului popor. Se așteaptă o analiză profundă a problemelor legate de „proprietățile, la propriu, ale partidului". Se știe că, de mai bine de șapte decenii, organele de partid au ocupat cele mai însemnate edificii, multe zidite în perioada țaristă, au construit, pe seama cotizanților și a întregului popor, o sumedenie de edificii confortabile, pe care le-au declarat „proprietate a partidului" Sînt mulți cei care cer redarea acestei proprietăți atît poporului, dar și împărțind-o cu celelalte partide ce s-ar putea, eventual, forma din cei ieșiți din rîndul cotizanților P.C.U.S.

Cel de-al XXVIII-lea Congres — este aceasta, o idee generală — trebuie să încheie perioada romantică a procesului de „perestroika", acest congres fiind menit să determine declanșarea unei noi etape realiste, practice. Toată lumea așteaptă schimbări radicale. Dar, — se atrage atenția în același timp — pentru

Mihail Gorbaciov — cuvîntul de deschidere a lucrărilor Congresului

Din raportul prezentat de M. S. Gorbaciov

Azi —a declarat M. Gorbaciov — problema se pune în felul următor : ori societatea va înainta pe calea profundelor transformări începute, și atunci marele stat multinațional va avea un viitor demn, ori vor lua amploare forțele care acționează împotriva restructurării, și atunci țara, poporul vor fi confruntate cu vremuri sumbre. Definind momentul actual, secretarul general al C.C. al P.C.U.S. a relevat că în țară se transformă radical sistemul politic, se afirmă adevărata democrație în condițiile alegerilor libere, ale pluripartitismului. A început transformarea unui stat supercentralizat într-unul cu adevărat unional, întemeiat pe autodeterminarea și uniunea liber consimțită a popoarelor.

Liderul P.C.U.S. a arătat că restructurarea este însoțită și de fenomene negative, de numeroase probleme nerezolvate ce împovărează viața cotidiană a poporului. În același timp, el a infirmat categoric vocile care pretind că restructurarea este vinovată pentru toate neajunsurile.

Secretarul general al C.C. al P.C.U.S. s-a pronunțat pentru adoptarea unui complex de măsuri vizînd înfăptuirea reformei economice, stabilizarea situației în țară, întărirea legalității și ordinii de drept. Nu este acum timp de ultimatumuri și conflicte, de acțiuni negîndite care să complice și mai mult situația — a spus M. Gorbaciov.

Printre măsurile prioritare, raportorul a menționat întreprinderile acționare de stat, crearea unei libertăți reale spiritului întreprinzător, darea în arendă a întreprinderilor mici și a magazinelor, includerea locuințelor, acțiunilor și altor hîrtii de valoare, a unei părți a mijloacelor de producție în sfera cumpărare-vînzare. De asemenea, trebuie accelerată înființarea unor burse de mărfuri și de fonduri, reorganizat sistemul bancar, promovată o nouă politică a dobînzilor, create condiții propice concurenței. Referindu-se la problema agrară, M. Gorbaciov a atras atenția că, dacă relațiile economice nu se vor modifica, nici un fel de investiții în agricultură nu vor fi de folos. Totodată, el s-a pronunțat împotriva „decolectivizării totale".

Într-o serie de cazuri problema națională a luat forme acute. Secretarul general al C.C. al P.C.U.S. a arătat că problema națională nu poate fi rezolvată fără continuarea și aprofundarea restructurării, care ,la rîndul ei, nu poate sconta pe succes dacă nu vor fi soluționate problemele armonizării relațiilor dintre popoarele țării. Potrivit lui M. Gorbaciov transformarea uniunii nu poate fi limitată doar la lărgirea, fie și substanțială, a drepturilor republicilor și regiunilor autonome. Este necesară o uniune de state suverane.

În partea de politică externă a raportului, M. Gorbaciov a subliniat că în promovarea politicii externe statul sovietic s-a edificat în privința justeței a trei premise esențiale : înțelegerea imposibilității de a asigura securitatea proprie pe seama securității altora, a imposibilității de a ajunge de unul singur la o societate prosperă ,liberă și democratică, opunînd calea proprie altor căi de dezvoltare socială și, în fine, a înțelegerii faptului că integrarea U.R.S.S. în economia mondială este necesară nu numai pentru economia națională a țării, ci și pentru construirea, împreună cu celelalte popoare, a fundamentului material al unei perioade ireversibil pașnice a istoriei.

M. Gorbaciov a pledat pentru revenirea la înțelegerea leninistă a partidului ca forță de avangardă a societății. Abordînd raporturile cu partidele comuniste din republicile unionale, raportorul a spus că unitatea P.C.U.S. se îmbină pe deplin cu autonomia maximă a partidelor comuniste din republicile unionale și autonome.

M. Gorbaciov a opinat că delimitările, scindarea în P.C.U.S. creează posibilitatea întăririi altor forțe politice, așa cum s-a întîmplat deja în republicile baltice. Împreună, comuniștii alcătuiesc o forță politică puternică, însă dacă se separă după criterii naționale ei o destramă — a declarat liderul sovietic.

construirea unui nou edificiu, nu trebuie neapărat distrus din temelii un altul. Cu alte cuvinte, se cere să se renunţe la dramatica „experienţă a trecutului", cînd, pentru a construi industria, s-a distrus agricultura, cînd, pentru ridicarea marilor edificii comuniste, au fost distruse milioane şi milioane de vieţi.

Acum se pune şi întrebarea următoare : va fi, oare, Congresul al XXVIII-lea o continuare a Congresului constitutiv al P.C. din R.S.F.S.R., doar pentru faptul că cei din Federaţia rusă sînt majoritari şi ar putea acuza, din nou, „perestroika" că „atentează" la principiile socialismului sau dimpotrivă va prima punctul de vedere al minorităţilor constructive, ce acţionează împotriva opţiunilor dogmatice de dezvoltare socială şi pentru înscrierea societăţii în economia de piaţă.

Ţara aşteaptă vremuri mai bune, creşterea bogăţiei sociale, pentru ca viaţa cotidiană a poporului să atingă, cît de cît, cote ale demnităţii umane. Orice regres ar putea însemna din nou „socialism de cazarmă", ceea ce nu exclude grave convulsii sociale.

Din această perspectivă, important este ca artizanul şi artizanii procesului de „perestroika" să reprimească mandatul de încredere pentru a duce procesul pînă la capăt.

BERLIN

Uniunea monetară — viitorul la trecutul prezent

Galopul unificării Germaniilor a depăşit, duminică 1 iulie 1990, un nou şi important obstacol : începînd de luni, cetăţenii R.D.G. îşi vor putea schimba mărcile lor estice cu mărci-vest la cursul de 1 la 1. Uniunea monetară, economică şi socială a intrat în funcţiune. De la aceeaşi dată, graniţa dintre cele două state germane a dispărut din punct de vedere juridic. Aceeaşi legislaţie vamală va funcţiona pe întreg teritoriul german. 4 500 de vameşi est-germani vor trebui să-şi părăsească tradiţionalele posturi de-a lungul frontierei germano-germane (1 393 km) pentru a-şi exercita meseria spre alte puncte cardinale ; cei mai mulţi dintre ei vor fi trimişi să-şi ajute colegii la frontierele cu Polonia şi Cehoslovacia ; alţii vor întări rîndurile poliţiei şi, în sfîrşit, restul vor fi, pur şi simplu, puşi în situaţia de a-şi căuta meserii mai profitabile. Astfel realizată, uniunea vamală lansează Germania răsăriteană nu numai în braţele surorii ei mai mari şi opulente, ci o integrează, practic, în lumea ţărilor occidentale.

Într-o alocuţiune televizată, cancelarul Helmut Kohl a făcut un vibrant apel la solidaritatea germanilor din Vest faţă de cei din Est, „pe care timp de patru decenii, dictatura socialistă i-a spoliat de roadele muncii lor şi, tocmai de aceea, merită sprijinul nostru". Nu a uitat, în acelaşi timp, să-şi avertizeze compatrioţii din Răsărit asupra dificultăţilor care pot surveni : realizarea unei „Germanii unite şi libere" — a spus cancelarul — „va reclama multe eforturi" ; de asemenea, a adăugat el, „şi noi, cei din R.F.G., va trebui să facem sacrificii pentru a realiza unitatea ţării..." „De acestea depinde viitorul nostru comun — într-o Germanie unită şi într-o Europă unită".

Uniunea monetară economică şi socială între R.F.G. şi R.D.G. este „condamnată la reuşită" — declara, în acelaşi timp, premierul est-german Lothar de Maizière, într-un interviu acordat săptămînalului „Bild am Sonntag". Arătînd că nu face pe profetul, el s-a mulţumit să adauge, pur şi simplu : „Ea (uniunea) va trebui să meargă pentru că trebuie să meargă. Acum, important este să ne suflecăm mîinile şi să ne apucăm de treabă". Şi, demn de remarcat : numai 30 la sută din est-germani— e de părere de Maizière — ar fi profitat de introducerea, în R.D.G., a mărcii vest-germane, ca monedă oficială, pentru a-şi cumpăra bunuri de consum, restul de 70 la sută preferînd să-şi plaseze economiile în investiţii. Recunoscînd existenţa multor probleme, premierul est-german îşi exprima, într-o cuvîntare televizată, încrederea că, „beneficiind de ajutorul R.F.G., avem mai multe şanse ca oricare altă ţară din Europa răsăriteană".

Oficial, optimismul a fost nota generală în care s-a derulat acest important act pe calea unificării, conform tratatului de stat semnat între cele două părţi la 18 mai. Într-o logică pe care majoritatea germanilor o văd inexorabilă, ar urma uniunea politică (pînă în toamnă, se grăbesc să declare liderii din Vest şi din Est).

Speranţa într-un nou „miracol german"...

După mai multe săptămîni, în care est-germanii încercau să-şi cheltuie, cu fervoare, mărcile cu efigia lui Marx, mai ales pe produsele subvenţionate de stat (lapte, ouă, brînză, pîine şi, desigur, n-au lipsit nici cozile la benzină), în seara de dinaintea „zilei H", atmosfera era de fiesta germanică : focuri de artificii, concert de claxoane, tineri dansînd pe străzile din oraşele de provincie...

Modalitatea de schimb e cea cunoscută : paritatea de 1 la 1 operează pînă la plafonul de 4 000 mărci-est, exceptînd copiii (de pînă la 14 ani) — 2 000 de mărci şi persoanele în vîrstă de peste 60 de ani — 6 000 ; restul sumelor pot fi schimbate la cursul de două mărci est-germane pentru o marcă-vest. Pentru onorarea sumelor rezultînd din aceste plafoane admise, Bundesbank a alocat 25 miliarde mărci. De remarcat că est-germanii au retras spre folosinţă, într-o primă fază,

Unificarea pe baza mărcii unice : o imagine-simbol

o parte mult mai mică decît se prevăzuse iniţial din sumele la care aveau dreptul. Ceea ce înseamnă că şi-au păstrat restul, ca economii. (Germanii din Est — observa ministrul de finanţe al R.D.G., Walter Romberg — au o mare dorinţă de a economisi.) Oricum, fenomenul (ministrul vest-german de finanţe, Theo Weigel, admira „atitudinea responsabilă" a cetăţenilor R.D.G. „conştienţi de necesitatea stabilităţii monetare") va avea, ca una din consecinţele directe, stoparea eventualelor tendinţe inflaţioniste pe care le implică uniunea monetară.

Şi totuşi, optimismul de primă oră nu exclude aprecieri realiste asupra evoluţiei de pînă acum şi în perspectivă. Majoritatea est-germanilor apreciază — după datele oferite de un institut de sondaj de opinie, citat de agenţia „ADN" — că procesul unificării germane avansează prea repede (în timp ce, în aprilie, 39 la sută din est-germani aprecia că ritmul este prea rapid, la sfîrşitul lunii iunie, procentul ajunsese la 53 ; în schimb, în ajunul lui 1 iulie, doar 11 la sută erau de părere că unificarea se realizează prea încet, faţă de 21 la sută în aprilie). Teama de şomaj pare să fie cauza principală. Estimaţiile sînt, însă, extrem de diverse, după cum diverse sînt şi sursele de la care provin : cei mai optimişti scontează pe 500 000 de şomeri ; cei mai pesimişti — pe 4 milioane de persoane în căutare de lucru, la o populaţie activă de nouă milioane.

Calculele şi amintirea, experienţele trecu-

tului se amestecă într-un amalgam de incertitudine și speranță. Cei mai în vîrstă trăiesc acum, a treia reformă monetară, după cele din 1923 și 1948. Mai puțin dramatică, dar mai radicală. Nimeni nu poate încă evalua costul social al pierderii de suveranitate a R.D.G., în schimbul intrării în imperiul mărcii vest-germane (20 la sută din lichiditățile mondiale). Oricum, chiriile de 50 de mărci est pe lună vor rămîne un vis, ca și ochelarii de vedere gratuiți... Sindicatele reclamă deja creșteri de salarii : 50 la sută doresc unele dintre ele — ceea ce e imposibil de suportat pentru o economie care va trebui să facă totul pentru a-și conserva locurile de muncă. Un fapt este cert : adevărata „sfidare" constă în șansele de redresare economică.

Vizînd ansamblul spațiului german, lanțul efectelor economice pe termen scurt oferă (conform unor studii publicate recent de „Documentation française") cîțiva indici previzibili : o progresie a cererii interne mai rapidă — de la 0,5 la 1 punct pentru 1990 și 1991 (ceea ce implică o rată de creștere între 3,5 și 4 la sută pe an) ; un spor inflaționist situîndu-se, de asemenea, între 0,5 și 1 punct pe an (creșterea anuală a prețurilor atingînd 3,5—4 la sută), un deficit bugetar care ar putea atinge 50 miliarde mărci (față de un excedent de 6 miliarde în 1989) — adică puțin peste 2 la sută din P.N.B. Acest deficit ar rezulta, în parte, din aplicarea primei etape a reformei fiscale (care ar costa circa 27 miliarde mărci), în parte din cheltuielile legate de procesul însuși de unificare (modernizarea infrastructurilor est-germane, luarea în sarcină a pensiilor, indemnizațiilor de șomaj, cheltuielilor de formare profesională), cheltuieli care nu pot fi decît în mică măsură compensate prin diverse alte măsuri de economisire (de pildă, cheltuielile militare).

Va fi, deci, un dublu șoc : al cererii și al ofertei. Pe moment, printr-un transfer bugetar și o creștere rapidă a remunerațiilor, cererea de bunuri de consum în Germania de răsărit va crește. Pe de altă parte, oferta de bunuri, pe ansamblul celor două Germanii, va scădea; numeroase industrii din fosta R.D.G. vor fi în suferință sau chiar vor da faliment, datorită slabei competitivități a produselor lor. Pe termen mediu, pe măsura creării de noi unități productive în Est (stimulată de menținerea unor costuri de producție moderate) și în Vest (căci, în mod necesar, vor trebui extinse capacitățile de producție) se va redresa cererea de produse de bunuri de echipament. Așadar, în mod progresiv, oferta va crește ; va apărea disponibilitatea unei mîini de lucru calificate ; rentabilitatea capitalului va crește datorită apariției, cu timpul, a unei noi piețe și, totodată, a existenței unui supliment de forță de muncă care va introduce o presiune asupra salariilor.

Sigur este că, pentru moment, obiectivul principal este acela de a stopa migrația spre Vest, care, în ritmul de pînă acum, se cifra la 700 000 persoane numai pentru anul acesta. În același timp însă, actualele structuri de producție din Est oferă o slabă atractivitate investițiilor din Vest. Totul va depinde, deci, de voința și de capacitatea întreprinderilor vest-germane de a investi în Răsărit.

Se evocă, desigur, ipoteza — puțin plauzibilă — ca zona estică să rămînă, cel puțin pentru o perioadă, un Mezzogiorno al unei Germanii unite. Pentru ce — lansa întrebarea un economist — BMW sau Mercedes s-ar instala în R.D.G., tocmai acolo unde prea puțini sînt cei care să-și permită să plătească luxoasele lor produse pe patru roți ? De ce — scria „Die Zeit" — Bayer, Hoechst și BASF să reorganizeze industria chimică est-germană atîta vreme cît nu se știe încă dacă statul va fi cel care să se îngrijească de decontaminarea terenurilor poluate ? Același comentator ajungea, însă, la concluzia că a vedea, în actuala R.D.G., viitoarea „casă a săracilor" din Germania ar fi o eroare izvorîtă dintr-o gîndire mult prea simplistă. Și, împreună cu majoritatea analiștilor, atrăgea atenția asupra fenomenului decisiv în ce privește dezvoltarea care a și început să capete o încurajatoare amploare : numărul mare și în continuă creștere al micilor investitori, și, cu prioritate, afluența de credit în reconstrucție și modernizare. Este semnificativ că Kreditanstalt (FfW, institut de credit pentru reconstrucție) a prevăzut, inițial, investiții în valoare de 1,5 miliarde mărci pe an (pentru o perioadă de patru ani) ; posibilitățile reale sînt, astăzi, evaluate la un volum de credit care a atins deja 6 miliarde numai pentru anul acesta. Și o investiție de un milion de mărci creează 20 de locuri de muncă !... Deci, premisele pentru stabilizarea economică există. Și, în virtutea lor, într-o fază ulterioară, se vor fi creat bazele necesare pentru expansiunea și în Răsărit a marilor concerne de tipul Siemens, Mercedes, Mannesmann, Bosch și Boehringer.

Desigur, pariul e îndrăznet și, în bună măsură, paradoxal : pe de o parte, să se mențină în R.D.G. mina de lucru indispensabilă redresării economice a țării, fără, încă, ca, pentru aceasta, să fie sporite salariile într-o proporție incompatibilă cu productivitatea ; pe de altă parte, va trebui să se facă față cererilor tot mai insistente de reducere a timpului de lucru și, deopotrivă, de creștere a salariilor în R.F.G. — situație care nu poate să nu genereze resentimente în Est.

Nu e o simplă coincidență că, de curînd, pe ecranele televizoarelor din R.D.G., apare, cu regularitate, un personaj de bandă desenată, micuț, jovial, cu fața îmbujorată, fumînd trabuc și purtînd numele de Ludwig, în amintirea celebrului artizan al „miracolului economic vest-german". În forme cît mai plastice și atractive, el îi învață pe est-germani regulile economiei de piață. Autor a ceea ce s-a numit „economia socială de piață " (Soziale Morktwirtschaft), cancelarul Ludwig Erhard a fost cel care — abolind strictețea operativă a controlului economic imediat postbelic și redînd inițiativei particulare libertatea — a știut să adapteze, cu originalitate, Planul Marshall la nevoile și specificul vest-german, îmbinînd regulile pieței cu rigorile politicii sociale. În mars spre reunificare, germanii și-au amintit, acum, de lecția profesorului Erhard, mizînd pe reușita experienței verificate a trecutului și, firește, pe generozitatea Bundesbank. Iar miza nu e numai economică. Așa cum nu a fost nici în urmă cu patru decenii. Să citățm din crezul simplu al prof. Erhard : „Doar atunci cînd fiecare german își va putea alege liber meseria, locul de muncă, atunci cînd va putea să-și determine liber consumul, poporul german va fi în măsură să ia parte activă la viața politică a țării sale".

Germanii au motive suficente să-și vadă viitorul la trecutul prezent.

Radu Pascal

STOP CADRU

NOUL GUVERN CEHOSLOVAC. Președintele Vaclav Havel (în imagine) a prezentat în Parlament, noul guvern federal cehoslovac. Premierul desemnat, Marian Calfa, a arătat că noul cabinet s-a creat din forțe de coaliție care s-au afirmat în timpul alegerilor libere. Aspectul profesional a fost categoric examinat, dar nu a constituit unicul factor determinant ; decisivă a fost dorința de a forma un guvern care să nu fie mai prejos decît parlamentul — a declarat el, în cadrul unui interviu acordat agenției „CTK". Cu toate acestea, la întrebarea dacă în guvern sînt, acum, mai mulți specialiști sau mai mulți politicieni, M. Calfa a răspuns că numărul specialiștilor este mai mare. Premierul cehoslovac s-a referit la sarcinile noului guvern în următorii doi ani. El a arătat că noul cabinet trebuie să fie succesorul vechiului guvern de înțelegere națională și să continue ceea ce a început acesta. În domeniul politic s-a realizat mai mult decît în cel economic — a spus M. Calfa. Țara se află în fața reformei economice. Activitatea trebuie să decurgă în așa fel, încît guvernul să elaboreze, în prima etapă, proiectul unei anumite etape a reformei, să dea posibilitatea de a se parcurge acest proces și, abia pe urmă, să ia o hotărîre definitivă. Acest proces trebuie să se afle sub control și, în același timp, să evolueze astfel încît oamenii să-l poată suporta. Reforma va fi posibilă numai dacă poporul o acceptă și o înfăptuiește — a subliniat șeful guvernului cehoslovac. Referindu-se la activitatea de politică externă, M. Calfa a declarat că perspectivele existente în acest domeniu deschid noi posibilități și în economie. Considerăm pe oricine un bun vecin, un bun prieten, pînă la proba contrarie. Deocamdată, această filozofie ne aduce succese. Dorim să avem relații bune cu Uniunea Sovietică și cu Germania unită, cu Israelul, ca și cu țările arabe. La început, această atitudine nu a fost înțeleasă în străinătate, dar acum se pare că găsim înțelegere în lume — a precizat primul ministru. Cît privește cumulul mandatului de deputat în Adunarea Federală cu funcția de premier, președintele guvernului R.F.C.S. dorește să încerce să fie și deputat. Cu toate că se critică frecvent faptul că, în trecut, membrii guvernului și cei ai Prezidiului C.C. al P.C. din Cehoslovacia au fost, în același timp, și deputați, M. Calfa — arată agenția „CTK" — nu consideră această critică justificată, dat fiind că, în toată lumea, o asemenea practică este obișnuită — membri ai guvernului sînt concomitent și deputați.

Japonia:

„un miracol programat“

„Dacă ar exista o știință care să poată măsura ritmurile istoriei, precum mișcarea stelelor, poate s-ar descoperi că unei țări învinse îi sînt necesare patru-cinci decenii pentru a-și regăsi adevăratul loc în concertul națiunilor și a-și asigura ponderea în echilibrul puterilor...“

Așa își începe articolul, intitulat „Japonia — țara care inspiră teamă“, ziaristul francez Georges Valance. Și de aici pînă la încercarea de a explica „miracolul japonez“ nu este decît un pas. Numai că acest „miracol“ este atît economic, cît și social și spiritual.

SPIRIT JAPONEZ ȘI „IKEBANA“. Multă vreme, dorința de a ajunge din urmă națiunile industrializate din Europa occidentală și Statele Unite a dominat Japonia în toate domeniile. În același timp, alte țări au devenit conștiente de existența Japoniei, care este, în prezent, a doua putere economică a lumii.

Deși tot mai încrezători în puterea economică a națiunii lor, japonezii mai resimt un sentiment de vulnerabilitate, în mod originar întreținut de viața pe insule izolate, cu resurse naturale deficitare, cu o suprafață locuibilă mică. „Sîntem gata să sacrificăm un nivel de viață ridicat pentru a menține **armonia socială**“, explică economistul Yoko Sano. Pentru cea mai mare parte a japonezilor, armonia socială este sinonimă cu **siguranța muncii**, ce se reflectă într-o cotă scăzută a șomajului (2,7 la sută).

Spiritul japonez („Nihon seishin“) este rezultatul mai multor **particularități.** Prima derivă tocmai din această poziție insulară a țării. Viața unei populații dintr-o insulă, cu toată deschiderea spre lume, are tendințe centripete, este mai conservatoare și mai tradițională. Revoluția tehnică l-a găsit pe japonez ancorat încă în mentalități tradiționale, de care nu s-a putut rupe definitiv. Se spune că structura japonezului este **duală**, că există o coexistență între omul de pe stradă și cel de acasă. În consecință, japonezul nu a adoptat mentalitatea că nivelul de înzestrare tehnică atrage în mod necesar, un nivel de viață caracterizat prin sațietate și lux. **Modestia** și **austeritatea** ar putea fi cele două trăsături caracteristice vieții japonezului. El e lipsit de orgoliul posesiei, nu e stăpînit de cultul obiectelor. Locuința sa se rezumă la strictul necesar. În mod tradițional, japonezii nu-și afirmă individualitatea acasă sau la locul de muncă. Preferă să se considere membrii ai unor **grupuri** bine sudate, în care individul este ca o floare într-un aranjament „ikebana“, scria profesorul Shozaburo Kimura de la Universitatea din Tokio.

Trecînd prin **experiența** înfrîngerii, generația de după război a muncit mai mult decît alți japonezi în întreaga lor istorie. Particularitățile spiritului nipon derivă unul din celălalt, se completează într-o unicitate : japonezii înfruntă greul, împreună, se mobilizează, nu se plîng. Dacă se simt confruntați cu o amenințare serioasă, ei se folosesc de ingenuitatea și bunul lor simț pentru a o depăși. Elementul esențial al acestui efort uriaș are la bază **spiritul abnegației în muncă**, al **corectitudinii.** Toate acestea sînt „coloana vertebrală care dă omului statornicie și hotărîre“, spune un proverb japonez.

„BUNMEI KAIKA“ — CIVILIZAȚIE ȘI ILUMINARE. Anul 1872 a constituit o cotitură pentru sistemul educațional în Japonia. „Gakusei“, sau Codul Fundamental al educației, stă la baza întregii structurări ulterioare a învățămîntului japonez. Așa cum a fost el conceput la sfîrșitul secolului XIX, Codul, avînd ca deviză — civilizație și iluminare —, își propunea, ca obiectiv, realizarea **„educației pentru întregul popor“.** „De acum înainte —, se arată în cod — educația trebuie răspîndită în rîndul tuturor japonezilor, în așa fel încît să nu mai existe familii de analfabeți la sate și nici un membru al familiei să nu fie analfabet. Părinții trebuie să devină conștienți de acest deziderat și, cu mare grijă, să-și orienteze copiii spre învățătură“. Timp de un secol, în Japonia, educația a înregistrat progrese remarcabile. În 1980, cuprinderea copiilor în școala primară era în proporție de 99,98 la sută ; 94,2 la sută — în școala secundară superioară (liceu) ; 37,4 la sută — în învățămîntul superior. Aceste cote depășesc nivelul existent, la acea vreme, în Marea Britanie, Franța și alte țări vest-europene.

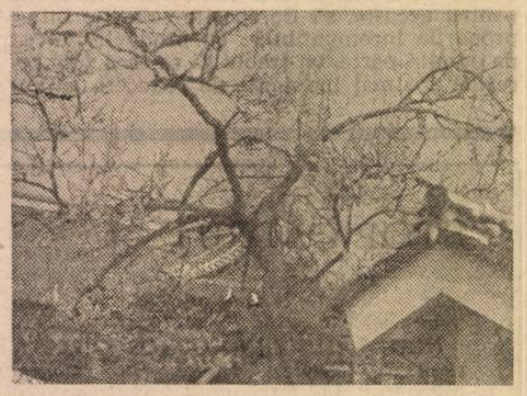

Prunul, care înflorește, la începutul anului, în februarie, este omniprezent în viața japonezilor, în poezie și în pictură. În Japonia există peste 300 de specii de prun, unele fiind folosite la obținerea vinului, la conservarea murăturilor și la fabricarea medicamentelor, în vreme ce unele specii sînt numai decorative

Ideea care străbate întregul Cod este aceea a posibilității de „schimbare a omului“ : ceea ce înseamnă că omul poate fi transformat, într-o direcție dorită, prin puterea altui om. Pe fundamentul educației (inclusiv al auto-educației), omul poate fi „modelat“ spre a deveni „o persoană ideală“. Acest mod de gîndire se reflectă în scrierile unui mare gînditor confucianist, Nakae Toju, care spune că „învățătura ar trebui să facă din om un sfînt“. Conceptul putinței de „schimbare a omului“ — nefiind, totuși, tipic pentru Japonia (menționăm originile conceptului în vechea Chină) — apare, aici, mult mai pregnant decît în Occident.

Întregul sistem educațional de la sfîrșitul secolului trecut, este, de fapt, o combinație de sisteme dintr-un număr de țări (cum ar fi Statele Unite și țări vest-europene), care au fost studiate cu atenție și, apoi, adaptate spiritului nipon. Yukichi Fukuzawa, renumit pedagog al Japoniei din perioada Meiji, afirma că „civilizația constă în facilitățile de comunicare între oameni. A stabili astfel de facilități reprezintă un factor major în stimularea trupului și sufletului uman către activitatea practică. Societatea este marcată, în concepția lui Fukuzawa, de o intensă comunicare între oameni și de relații permanente, fluide între aceștia. Într-o astfel de societate, spiritul uman nu-și poate găsi liniștea, de vreme ce mediul ce-l înconjoară se schimbă continuu.“ Într-un cuvînt, o **societate nouă** poate fi construită prin apariția unor **mijloace de comunicare** — vapoare și locomotive, telegraf, servicii poștale, tipărirea de ziare și cărți — pe scurt, prin **dezvoltarea tehnologiei.**

Astfel, plasîndu-se pe coordonatele dezvoltării economice, Japonia și-a creat un **sistem educațional modern,** care s-a implantat în structura socială și a devenit o componentă organică a societății nipone. **„Demnitatea muncii“** a fost instaurată ca normă socială și morală pentru toți japonezii, de la copii, pînă la cei maturi.

Odată cu creșterea producției industriale, în primele decenii ale secolului XX, a luat amploare cererea de forță de muncă bine pregătită. În acest proces, relația dintre industrie și educație a fost supusă unei asemenea schimbări, încît **educația** a devenit un **„subordonat al industriei“.** Cererea mare de oameni instruiți s-a răspîndit treptat și în instituțiile de învățămînt superior.

Dincolo de factorii economici și politici — interni și externi —, reconstrucția de după tragedia celui de-al doilea război mondial n-ar fi fost posibilă, în ritmul și la proporțiile cunoscute, fără această structură educațională, rămasă inalterată.

După anii '50, între **educație și creșterea economică** s-a constituit o legătură indisolubilă. Japonia a realizat o rapidă industrializare prin repartizarea, pentru educație, a unei mari părți din resursele sale materiale. Rezervorul de „capital uman“, clădit prin masive investiții pentru educație, i-a permis Japoniei să atingă o spectaculoasă dezvoltare economică în perioada postbelică. Mai mult, „infuzia“ de persoane cu **pregătire superioară,** ca urmare a unei accelerate modernizări a sistemului educațional, a reprezentat unul din principalii piloni ai inovației tehnologice și creșterii economice rapide din anii '60. Iată, deci, o posibilă explicație a „miracolului japonez“, despre care s-a scris atît de mult, și care a declanșat unora admirație, iar altora chiar... teamă.

„NEMAWASHI“ — CONSENSUL JAPONEZ. Încă din cele mai vechi timpuri, japonezii au făcut din **consimțămîntul unanim** unul din fundamentele societății lor. Conceptul de majoritate, bază a democrației, este o apariție relativ recentă și nu joacă decît un rol secundar.

În Japonia, **regula,** ce se degajă din vechi tradiții, cere tuturor membrilor unui grup să împărtășească **aceeași opinie.** Nu este vorba, însă, ca majoritatea să-și impună voința minorității. Înainte de a se lua orice decizie, este necesară o **muncă de conciliere** — numită „nemawashi“ în limba japoneză —, în așa fel încît să se ajungă la aceeași soluție. Acest fel de consultări prealabile există și în alte țări, ele avînd alte scopuri. În democrațiile occidentale, problema este ralierea de suficienți partizani pentru a obține majoritatea de voturi. În Japonia, „nemawashi“ elimină, teoretic, opoziția. Dacă în timpul dezbaterilor finale se exprimă o singură opinie contrară, acesta este un semn că procesul de consultări nu s-a derulat cu suficientă rigoare.

Spiritul consensului nu este un element al societății nipone moderne, ci datează încă din secolul al XIV-lea, cînd „kokunin“ (seniori feudali, care aveau o oarecare independență față de suveran) s-au grupat în ligi numite **„ikki“.** Asemeni Cavalerilor Mesei Rotunde,

toți membrii acestor ligi erau egali, indiferent de mărimea fiefului lor. Nu exista nici șef, nici conducător, iar responsabilitatea era împărțită între toți. Acest principiu apare cu claritate în modalitatea în care seniorii își semnau documentele : numele erau dispuse în jurul unui cerc („kasa renpan").

Astăzi, metodele s-au schimbat, însă principiul a rămas același. Reuniunile de afaceri sau de altă natură nu sînt axate, în principal, pe schimbul de puncte de vedere diferite, ci pe găsirea unei soluții de compromis. Această căutare constantă a consensului are avantaje, dar și inconveniente.

Principalul **avantaj** este acela că, odată luată o decizie, punerea ei în aplicare nu ridică nici o problemă, deoarece toți membrii grupului și-au dat acordul. Marele **dezavantaj** al acestei metode este faptul că dezbaterile în cadrul grupului se derulează pe o perioadă lungă de timp, iar japonezii nu pot reacționa cu rapiditate la schimbări neprevăzute. Astfel, în timpul negocierilor politice, orice propunere nouă face obiectul unor consultări suplimentare. Nici nu se pune problema de a se improviza. Această încetineală o regăsim în toate sectoarele societății japoneze — afirmă, într-un articol, expertul Takashima Shunji.

Totuși, unanimitatea este imposibil de obținut la nivelul societății, în ansamblul ei. Nu pot fi consultate toate cele peste 120 de milioane de persoane de fiecare dată cînd se ia o decizie privitoare la națiunea însăși. Cu toate acestea, puterile publice vorbesc despre existența unui „consens social".

Dincolo de orice fel de îndoieli, „consensul rămîne la baza organizării sociale japoneze", conchide Takashima Shunji.

Aceasta nu afectează — ba ,dimpotrivă — funcționarea democratică a partidelor, confruntarea politică în Parlament și în afara lui, conform cadrului constituțional.

UN „MIRACOL PROGRAMAT". În 1946, produsul brut pe locuitor al Japoniei era de 20 de dolari ; în 1987 era de 19 600 dolari, cel mai ridicat din toate țările industrializate, inclusiv Statele Unite. Apare, inevitabil, întrebarea : Miracol ? și răspunsul : poate, dar un „miracol" programat, rezultatul progresului și al dezvoltării industriale. Iată cîteva jaloane : dacă tranzistorul a fost inventat în California, el și-a găsit aplicarea practică în Japonia, iar piața americană a fost invadată de aparate tranzistorizate nipone.

După ce a învățat cu greu să producă, cel de-al doilea obiectiv propus a fost **calitatea. Inovații, tehnologie, controlul calității** în timpul procesului de producție, o mare **concurență internă, mobilitatea mîinii de lucru,** în cadrul întreprinderii —, acestea sînt caracteristicile industriei japoneze, al căror rezultat sînt exporturile în întreaga lume.

Anii '70, în pofida celor două crize ale petrolului, care ar fi trebuit să blocheze o țară ca Japonia (cu puține resurse naturale) au consacrat succesul nipon.

Creșterea anuală a profiturilor întreprinderilor a avut loc în progresie geometrică, și acestea au început să facă investiții în străinătate. Sistemul financiar japonez a devenit, în cîțiva ani, unul dintre cele mai puternice din lume.

În anii '80 nu s-au adeverit previziunile multor analiști occidentali, potrivit cărora Japonia este „un uriaș cu picioare de lut".

Japonia e bogată, dar prezintă un caz unic în istorie : nu e o putere militară. Ar putea fi un model nou, susțin mulți exegeți. Un economist renumit, Shigheto Tsuru, și unul din marii analiști, Noahiro Nimaya, sugerează o definiție plastică a propriei țări : „Japonia este un mare negustor, care trăiește în pace cu toți".

Patruzeci de ani de istorie au schimbat radical Japonia, care a devenit o țară cu o industrie bazată pe cea mai înaltă tehnologie.

În timpul celor două secole și jumătate, ce au precedat perioada Restaurației Meiji — 1868 (cînd împăratul a preluat puterea reală în stat), Japonia a beneficiat de o pace relativă și a fost izolată de restul lumii. Originile lungii și spectaculoasei dezvoltări a Japoniei le găsim în timpul Restaurației Meiji, în fapt perioada formării Japoniei moderne, a reformelor sociale și politice.

Marea metropolă niponă — Tokio

În cartea sa, „Dezvoltarea economică a Japoniei moderne", Takafusa Nakamura, profesor de economie la Universitatea din Tokio, arată că, în primele două decenii, marile orientări ale noului sistem pot fi schițate astfel : crearea unui sistem monetar național (Banca Japoniei fiind singurul emițător de bilete de bancă), a unui sistem fiscal bazat pe taxa funciară, expansiunea infrastructurii, îndeosebi a drumurilor și șoselelor, a căilor ferate ; crearea unui sistem național de poștă și telegrafie ; adoptarea principiului capitalului social, ca formă de organizare a întreprinderilor ; importul de mașini și ingineri din străinătate și uzine administrate de stat.

În 1858, sub presiunea Occidentului, guvernul Tokugawa nu a avut altă alegere decît să cedeze cererii de a încheia tratate. Guvernul central a recunoscut necesitatea unei schimbări a politicii administrative și economice. Adăugîndu-se descompunerii tot mai rapide a feudalismului și dezvoltării comerțului, expunerea Japoniei pe piața mondială a făcut imposibilă menținerea ordinii economice vechi, bazate pe o politică izolaționistă. Unele activități economice au intrat în declin odată cu sosirea în țară a unor importuri avînd prețuri accesibile.

Astfel, în 1868, Japonia a păsit în lumea modernă moștenind unele instituții care puteau fi utilizate în folosul țării. Instituții solide, îndeosebi sistemul familial bazat pe cooperarea de grup, au susținut eforturile comerciale într-o perioadă de rapide schimbări sociale și economice. În 1869, feudalismul — sub forma unei societăți divizate în patru clase — a fost abolit și înlocuit de aristocrație și popor. În 1871 și 1872, populația a fost autorizată să vîndă orez, nobilii curții și familiile lor au fost autorizați să administreze întreprinderile agricole, industriale și comerciale, în vreme ce agricultorii puteau desfășura alte activități. Astfel, pentru întîia oară, fiecare era liber să facă o alegere proprie, în timp ce sistemul educației generale și recrutarea militarilor deveneau structuri de bază ale statului modern.

Reforma taxei funciare a întărit veniturile fiscale și, timp de mulți ani, a constituit sursa principală a acestora. Încasările fiscale, bazate pe agricultură, au constituit, astfel, baza acumulării publice de capital și au creat infrastructura unui sistem economic liberal, adaptat la apariția capitalismului. În sectorul privat, „proprietarii-paraziți" și-au utilizat chiriile încasate cu acumularea de capital pentru alte activități, îndeosebi cele din filaturile de bumbac și activitățile bancare, iar, pe o scară mai redusă, căi ferate și transport maritim. Proprietarii au jucat un rol-cheie în acumularea de capital pe plan local, deși originea sa nu a fost totdeauna agricolă.

Sprijinindu-se pe o bază fiscală solidă, de pe urma reformei agrare, guvernul a hotărît să se angajeze în industrializare prin politica de „Shokusan Kogyo" (dezvoltarea industriei și promovarea întreprinderii). Construirea de uzine în sectorul public și vînzarea lor în sectorul privat au constituit acțiuni importante, deoarece, pe această cale, au fost introduse multe industrii în Japonia.

Este interesant de remarcat faptul că industriile și instituțiile financiare au fost introduse progresiv și într-o anumită ordine — în primul rînd banca (1876—1880), ceea ce a permis emiterea unei monede naționale; ea a ajutat la integrarea pieței naționale și a permis dirijarea sumelor economisite către economie. Punerea în acțiune a unui nou cod comercial, în 1890, a confirmat personalitatea juridică a întreprinderilor, fapt ce a susținut, într-o manieră semnificativă, expansiunea economiei pe etape (bănci, căi ferate, extracție minieră).

Apoi, Japonia a fost obligată să-și deschidă porțile către exterior și a semnat tratate

Mihaela Brumă

(Continuare în pag. 13)

Bursa 3

- **Bursa : mecanism indispensabil al trecerii de la economia de comandă la o economie de piață.**
- **Iugoslavia, Ungaria — primele burse din Est.**
- **Valoarea reală, de piață, a întreprinderilor și privatizarea.**
- **Acțiunile unei întreprinderi devin cu adevărat acțiuni doar dacă pot fi negociate (adică vîndute și cumpărate) pe piața bursieră.**

dr. Ioan Popa

Bursa de valori în țările Europei de Est

Dacă pînă nu demult ideea creării de piețe bursiere în țările din Europa de Est putea fi considerată o utopie academică sau o diversiune ideologică, în prezent problema ar trebui să se pună în cu totul alt mod. Opțiunea pentru trecerea la o economie de piață — indiferent de modul cum aceasta se transpune în strategia economică — nu poate fi disociată de atitudinea față de fenomenul bursier, fie că este vorba de burse instituționalizate, fie de piețe de acest tip, cu un grad mai redus de formalizare. Pentru simplul motiv că bursa este un organism specific economiei de piață, iar o tranziție spre o astfel de economie implică, în mod necesar, dezvoltarea piețelor bursiere. Experiența de pînă acum din țările Europei de Est, deși încă redusă, nu este mai puțin semnificativă.

În Iugoslavia există două burse de valori : dacă prima înființată, cea de la Belgrad, are un volum al tranzacțiilor de numai 500 de mii de dinari, cea de-a doua, creată în aprilie 1990, la Liubliana, de 33 de firme iugoslave, realizează bisăptămînal tranzacții la nivelul unui dever de circa 2,45 milioane de dinari ; în sfîrșit, în cursul acestui an se va deschide o bursă și la Zagreb. Tendința care se afirmă tot mai pregnant, cu dificultăți inerente unei „industrii născînde" (infant industry), este aceea de afirmare a bursei ca reper al lumii de afaceri, factor de polarizare a pieței financiare și valutare în plin proces de consolidare.

Ungaria are, de asemenea, o anumită experiență în acest domeniu și, mai ales, proiecte de punere în valoare a rolului bursei în procesul consacrării mecanismelor de piață. Astfel, în iunie anul acesta, s-a procedat la vînzarea publică a 440 000 de acțiuni ale firmei de servicii turistice Ibusz, respectiv 40 la sută din capitalul acesteia, acțiuni ce urmează să fie cotate la bursele de valori de la Viena și Budapesta (aceasta din urmă deschizîndu-se, în mod oficial, la 21 iunie 1990). Este vorba de prima încercare de privatizare prin ofertă publică din Europa de Est, ca și de prima companie răsăriteană cotată la o bursă occidentală. Două obiective principale sînt urmărite în acest proces. Pe de o parte, susținerea trendului înspre crearea unei piețe naționale de capital, prin atragerea cercurilor de întreprinzători și a populației în activitatea bursieră ; una din intențiile declarate ale guvernului este ca, în acest deceniu, cel puțin un sfert din populație să devină deținători de acțiuni. Pe de altă parte, atragerea investitorilor străini la finanțarea activităților economice în Ungaria : în cazul Ibusz, circa jumătate din emisiune este pusă la dispoziția capitalului străin.

În U.R.S.S., se încearcă recrearea bursei de mărfuri de la Moscova, desființată în 1924. Inițiatorii, un grup de întreprinderi de stat și societăți mixte, avînd sprijinul municipalității, au în vedere crearea unei piețe pentru materiale și echipament de construcții, cu reglementarea tranzacțiilor în compensație prin intermediul unor brokeri specializați. Proiectul ar urma să se materializeze la sfîrșitul verii, iar organizatorii speră ca această piață să devină, ulterior, o bursă propriu-zisă pentru o diversitate de mărfuri, constituind, totodată, nucleul unei piețe de titluri. Pe de altă parte, mai multe delegații sovietice au vizitat, în ultimul timp, bursele occidentale — îndeosebi cele două mari burse de mărfuri din Statele Unite, Chicago Board of Trade și Chicago Mercantile Exchange — stabilindu-se înțelegeri privind formarea de specialiști în domeniu. Un oficial sovietic aprecia, în urmă cu două luni, că, pînă în 1993, vor fi asigurate cadrul legal și „know-how"-ul necesare pentru funcționarea la Moscova și Leningrad de „piețe la termen" („futures") — piețe bursiere unde se negociază contracte-tip de vînzare/cumpărare de mărfuri sau instrumente financiare (credite, transferuri valutare) în funcție de anticipări asupra prețurilor sau, respectiv, asupra dobînzilor și cursurilor de schimb valutar. Spre deosebire de celelalte două țări prezentate, în cazul U.R.S.S. prima urgență este crearea unor burse de mărfuri — mai întîi pentru operațiuni curente în numerar, iar, apoi, și „futures" — în vederea asigurării unor condiții competitive de stabilire a prețurilor la o serie de produse industriale primare și intermediare, precum și la mărfuri agricole.

Este de așteptat ca practica operațiunilor de tip bursier în țările din Europa de Est să se extindă și să se intensifice în perioada imediat următoare. Pentru că adevărata importanță a piețelor bursiere pentru aceste țări derivă din chiar opțiunile lor de politică economică, din faptul că realizarea programelor de restructurare pe care acestea și le propun implică, cu necesitate, crearea și dezvoltarea unor piețe interne efective, de mărfuri și de capital.

Bursa și strategia dezetatizării

Într-adevăr, una din prioritățile economice ale acestor țări o constituie dezetatizarea economiei naționale, renunțarea la monopolul statului asupra circuitului economic și, în acest context, trecerea la privatizare, adică la crearea și dezvoltarea sistemului întreprinderilor particulare. Desigur, modalitățile de realizare a acestui deziderat sînt concepute diferit de la țară la țară, iar spectrul strategiilor se întinde de la formulele „șoc" (Polonia), pînă la abordări mai temporizatoare (de exemplu, Cehoslovacia). Indiferent de tipul de strategie adoptat și de tehnica propriu-zisă a privatizării, implicarea în proces a unei piețe reale de capital este — în concepția noastră — una din cerințele de bază ale reușitei.

O condiție pentru realizarea acțiunii de dezetatizare este determinarea, pe baze cît mai realiste, a valorii întreprinderilor care urmează să fie implicate în acest proces. După cum se știe, distorsiunile specifice unui mecanism economic dominat de factorii administrativi, caracterul aberant al sistemului de prețuri și gradul ridicat de voluntarism în decizia de investiții au făcut ca valoarea nominală a fondurilor întreprinderilor să nu aibă, practic, corespondent cu performanța lor economică reală. Orice încercare de evaluare care ar pleca exclusiv de la premisa „curățării" valorii „moștenite" a fondurilor de influența factorilor arbitrari este sortită eșecului, deoarece deformarea nu este una marginală, ci ține de chiar esența procesului de stabilire a valorii.

Iată de ce este necesară implicarea directă a unei piețe financiare în stabilirea valorii prezente a întreprinderilor, proces deosebit de complex, deoarece el presupune, în același timp, crearea condițiilor pentru o evaluare de piață — punerea în funcțiune a unei burse de valori — și realizarea efectivă a evaluării prin funcționarea acestei piețe. Desigur, rolul bursei se va manifesta treptat și progresiv, ea constituind un continuu mijloc de control al procesului de reevaluare care se realizează plecînd de la actualele valori ale fondurilor, pînă cînd, în perspectiva consacrării pieței bursiere, aceasta va prelua integral rolul de stabilire a valorii curente a titlurilor financiare și, implicit, a firmelor respective.

În context, în dezbaterile specialiștilor se propun diferite formule „tehnice" de realizare efectivă a evaluării. Un economist propune, de exemplu, ca, într-o primă fază, evaluarea să se facă pe baza unei simulări de activitate bursieră. Formula este interesantă, dar ea trebuie privită doar ca o componentă a opțiunii ferme pentru crearea unei piețe reale de titluri. În caz contrar, cererea și oferta simulate nu vor reflecta opțiuni reale ale masei de întreprinzători și investitori, ci doar rezultatul unei aprecieri neangajante, un fel de „joc" economic în care participanții nu sînt supuși restricțiilor specifice vieții de afaceri.

Pe de altă parte, bursa este singură în măsură să dea un conținut economic real titlurilor financiare emise în procesul privatizării. După cum s-a anunțat, Centrala de Mecanică Fină s-a „transformat în societate pe acțiuni" : această inițiativă — salutară de altfel — înseamnă, deocamdată, doar faptul că are un capital propriu împărțit în titluri aflate în proprietatea statului. (Este vorba de acțiuni în valoare nominală de 5 000 de lei pentru un capital social evaluat, la momentul constituirii, la 9 032 milioane de lei). În viitor, ea ar urma să devină companie publică prin punerea în vînzare a acțiunilor sale. Esențial este, însă, ca aceste titluri să aibă valoare comercială, să poată fi tot timpul vîndute și cumpărate ; or, bursa reprezintă tocmai o piață organizată pentru negocierea acestor titluri, o „piață secundară" — cum se spune —, deoarece permite acțiunilor (dar și obligațiunilor) care au fost emise să intre în circuitul financiar.

Prin intermediul bursei, acțiunile actualelor unități economice de stat, care se vor organiza — abia în condițiile dezetatizării, ale privatizării — ca societăți comerciale, pot intra în posesia unor investitori terți, persoane fizice sau juridice, români sau străini, desigur în condițiile stabilite printr-o legislație corespunzătoare. În lipsa unor piețe bursiere, crearea de societăți pe acțiuni se menține într-un stadiu incipient, are mai degrabă un caracter formal. Deținătorul acțiunilor — pe care le primește gratuit sau le cumpără — va avea, în principal, dreptul la un dividend (o cotă din profitul firmei), care se plătește periodic ; dar el nu va avea posibilitatea să recupereze în condiții comerciale, capitalul de bază, cel investit în societate (s-a și afirmat, de altfel, că, în aceste condiții, acțiunile aduc mai mult a „diplome de merit", decît a instrumente financiare propriu-zise).

Ce se întîmplă în cazul existenței unei piețe bursiere de valori ? La bursă se stabilește în fiecare ședință (tranzacțiile pot avea loc în fiecare zi lucrătoare, la bursele consacrate, sau în zile anumite din cursul săptămînii, la cele aflate în stadiul incipient al dezvoltării) prețul titlurilor, respectiv cursul bursier pentru acțiunile cotate (înscrise pe lista bursei). Prin urmare, piața dă o evaluare pentru fiecare titlu, în funcție de cererea și oferta care se manifestă pe piață, adică o valoare de piață care diferă — uneori substanțial — de valoarea nominală. În același timp, în fiecare ședință de bursă se stabilește valoarea curentă a firmei, obținută prin înmulțirea numărului de acțiuni cu valoarea de piață a acestora (cursul bursei).

Un trend ascendent al bursei, evidențiat de creșterea indicilor bursieri exprimă o tendință de amplificare a cererii de titluri, deci optimism al cercurilor de afaceri în legătură cu perspectivele economico-financiare pe termen scurt. La nivelul firmei, sporirea cursului acțiunilor înseamnă o apreciere pozitivă asupra performanțelor firmei, crescînd interesul deținătorilor de capital față de aceasta. Trebuie subliniat, însă, faptul că bursa poate să transmită — în perioada de accentuare a dimensiunii speculative a activității sale — un optimism excesiv, ajungîndu-se, uneori, la decuplarea trendului bursier de evoluția reală a vieții economice, a cursului bursei de factorii economici fundamentali. Ca orice mecanism de piață, bursa are virtuțile și riscurile sale.

Dar crearea de burse este o opțiune netă pentru descătușarea și punerea pe baze sănătoase a liberei inițiative, pentru promovarea spiritului de afaceri. Bursa este un centru al pieței financiare, o adevărată placă turnantă a mișcărilor de fonduri în economie ; pe măsură ce activitatea bursieră se dezvoltă, fondurile disponibile la întreprinzătorii potențiali și la populație vor fi implicate în circuitul economic cu forța de atracție specifică pieței, fiind investite în acțiuni economice care promit performanțe ridicate. În aceeași măsură vor fi puse în valoare spiritul de întreprindere, capacitatea agenților economici de a sesiza și valorifica oportunitățile financiare, calitățile specifice omului de afaceri — inventivitate, promptitudine, atitudine deschisă față de risc, prezența permanentă pe piață.

Tocmai aceste virtuți ale pieței bursiere se cer a fi exploatate în procesul trecerii la economia de piață. În cazul în care crearea unei societăți pe acțiuni va fi o simplă manevră pentru a conserva, sub altă denumire, structuri organizatorice perimate (de exemplu, vechile centrale care nu-și pot justifica existența pe criterii economice), atunci pierderea va fi dublă : menținerea în economie a unui balast administrativ și compromiterea ideii de piață bursieră, înainte ca ea să prindă viață. Se pare că intențiile noului guvern român — prezentate recent în programul acestuia — sînt de a se debarasa de un asemenea balast.

În numărul viitor — perspectivele creării unei burse de valori în România.

Și, totuși, se mișcă...

Premierul Albaniei, Adil Carcani, a efectuat o vizită oficială în Turcia – prima vizită a unui prim-ministru albanez într-o țară a NATO. Într-o declarație făcută la Istanbul, el a arătat că relațiile dintre cele două țări sînt bune și că așteaptă ca ele să se întărească în viitor. În cursul vizitei, premierul albanez a avut convorbiri cu președintele Turciei, Turgut Özal, cu omologul său turc, Yildirim Akbulut. De asemenea, au fost semnate un acord de cooperare economică între cele două țări și două alte acorduri – unul consular, celălalt vizînd cooperarea între instituțiile de radio și televiziune.

La negocierile de la Viena privind reducerea forțelor convenționale din Europa, s-a ajuns la un acord prin care se limitează numărul tancurilor și carelor de luptă, acord ce va intensifica negocierile privind semnarea, în toamna acestui an, a unui tratat privind dezarmarea în domeniul armelor convenționale – s-a aflat din surse diplomatice occidentale. Potrivit unei propuneri franco-polone, precizează sursele menționate, s-a stabilit ca cele două organizații militare – NATO și Tratatul de la Varșovia – să dispună, fiecare, de 30 000 care de luptă și 20 000 de tancuri. S-a convenit, de asemenea, asupra unei definiții comune pentru tancuri și alte armamente, nemaifăcîndu-se o distincție între transportoare de trupe și alte vehicule blindate.

STOP CADRU

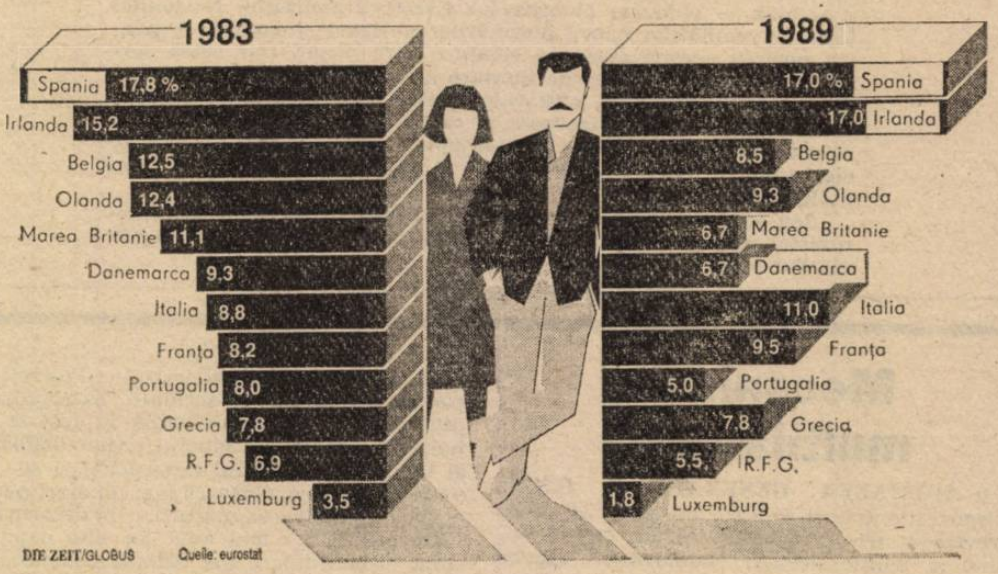

Situația ocupării forței de muncă în țările Pieței comune (între 1983 și 1989) se distinge prin cîteva tendințe : recordul ratei celei mai mari de ocupare îl deține cea mai mică țară — Luxemburgul ; Marea Britanie a înregistrat cea mai mare scădere; este urmată de Belgia, Portugalia, Olanda și Danemarca ; R.F.G. se menține, cu o ușoară diminuare, la aproximativ același nivel ; recordul șomajului îl dețin, în continuare, Spania și Olanda. Șase din 12 țări au, după indicii de la sfîrșitul anului, cele mai bune șanse : Danemarca, Grecia (care s-a menținut la aceeași cotă), Portugalia, Luxemburgul, Marea Britanie și Germania federală

Japonia

(Urmare din pag. 11)

care interziceau impunerea unor drepturi de vamă. De aici a rezultat o concurență, care a condus la o mai bună distribuire a resurselor.

TRĂSĂTURI GENERALE — ECONOMISIRE, RELAȚII DE MUNCĂ. 1. Indiferent de guvernul aflat la putere s-au făcut investiții în importul de tehnici și în construirea de uzine-model. Sectorul privat a fost însă principalul agent al modernizării Japoniei, din 1880 pînă în secolul XX, prin acumulare de capital și investiții subsecvente în tehnicile importante. Aceasta reflectă rapida acceptare a motivației prin profit și apariția dobînzii ridicate pentru economii, dobîndă ce s-a menținut aproximativ pînă astăzi.

Realizarea de economii este parte integrantă a psihologiei japonezilor. În ultimul secol, populația a economisit ca reacție la posibile noi experiențe legate de expansiunea inițiativei particulare și din motive specifice, cum ar fi cumpărarea unei case ; apoi, după al doilea război mondial, japonezii au economisit ca reacție la privațiunile grave pe care le-au suportat.

2. Unui sistem particular de relații patronat-salariați, ce tinde să ascută contradicțiile, i se adaugă flexibilitatea muncii, ceea ce duce la așa-numita structură dualistă prin care excesul de mînă de lucru poate fi îndepărtat în timpul perioadelor de recesiune. În anii '60, sectorul tradițional (inclusiv agricultura) furniza mînă de lucru. În vreme ce, în epoca Meiji și după aceea, mîna de lucru era foarte ieftină — nu este cazul acum, cînd ea este apreciată de japonezi — nu, însă, și în restul lumi occidentale — că destul de „oneroasă", dar de înaltă calitate.

Mulți sînt de părere că, în acest deceniu, s-ar putea vorbi despre Japonia ca despre o „Elveție a Orientului", legată de Occident din punct de vedere ideologic, fără angajamente deosebite față de o putere anume (în afară de cele strategice față de S.U.A.), deschisă față de toți partenerii, un mare centru financiar. Sau ca despre o insulă a „miracolului programat". **(Va urma)**

Dezarmarea
— forurile de negociere

Acumularea armamentelor — fie ele clasice ori nucleare — în arsenalele militare, continua lor perfecționare, ca și accelerarea cursei înarmărilor suscită, în mod firesc, în rîndurile comunității internaționale, o vie și crescîndă preocupare. Necesitatea adoptării unor măsuri concrete de dezarmare este dictată nu numai de imperativul înlăturării „sabiei lui Damocles", care rămîne suspendată deasupra omenirii, ci și de factori economici și ecologici. Se recunoaște, astăzi, dreptul legitim al comunității internaționale de a acționa — conform obiectivelor Cartei Organizației Națiunilor Unite și realităților epocii înarmărilor nucleare și spațiale — pentru oprirea acestei curse ce conduce spre neant. Dar calea spre realizarea unor acorduri de limitare a înarmărilor și a dezarmării nu este un drum fără obstacole. Este vorba, mai degrabă, de o cărare îngustă și întortocheată, pe care trebuie să se orienteze comunitatea în urma eforturilor conjugate, atît în cadrul unor negocieri multilaterale și bilaterale, cît și al unor demersuri și măsuri unilaterale.

Așa cum am anunțat, în numărul 25/1990, prezentăm cititorilor revistei noastre mecanismele multilaterale și bilaterale ale negocierilor pentru dezarmare.

Mecanisme multilaterale

1. ADUNAREA GENERALĂ A O.N.U. Dispozițiile Cartei O.N.U., adoptată în 1945, prevedeau, de o manieră generală, cadrul juridic și politic necesar promovării cauzei dezarmării și stabileau rolul special pe care O.N.U. îl avea de jucat în realizarea acestui obiectiv. Astfel, Adunarea Generală era abilitată să studieze „principiile care guvernează dezarmarea și reglementarea înarmărilor" și să „facă recomandări cu privire la asemenea principii membrilor O.N.U. sau Consiliului de Securitate". Descoperirea energiei atomice și începerea producerii armelor nucleare au determinat comunitatea internațională să recunoască, între altele, că problema reglementării armamentelor devenea urgentă și că trebuie să i se acorde atenția necesară. În 1946, Adunarea Generală a O.N.U. a creat **Comisia pentru Energie Atomică,** însărcinată să supravegheze ca această energie să nu fie utilizată decît în scopuri pașnice.

În 1976, conform dorinței statelor membre ale Organizației mondiale de a întări rolul său în domeniul dezarmării, Adunarea Generală a O.N.U. a hotărît convocarea unei sesiuni extraordinare consacrată exclusiv dezarmării. Sesiunea trebuia să ofere o nouă orientare problemelor internaționale, să oprească statele din cursa înarmărilor nucleare și clasice, să le determine să se înțeleagă asupra unei strategii globale privind eforturile de dezarmare. Sesiunea, care s-a desfășurat între 23 mai și 30 iunie 1978, a fost întîlnirea internațională cea mai numeroasă și cea mai reprezentativă convocată vreodată pentru a studia problema dezarmării. În afara faptului că reafirma rolul central și responsabilitatea primordială ale O.N.U. în domeniul dezarmării, documentul final al sesiunii prevedea, de asemenea, măsuri specifice vizînd întărirea acestui mecanism în examinarea acțiunilor de dezarmare în cadrul sistemului Națiunilor Unite. Potrivit documentului final al sesiunii extraordinare din 1978, Adunarea Generală „a fost și trebuie să rămînă principalul organ deliberant al O.N.U. în domeniul dezarmării și se impune să nu precupețească nici un efort pentru a favoriza aplicarea măsurilor de dezarmare".

De atunci, au mai avut loc alte două sesiuni extraordinare ale Adunării Generale a O.N.U. consacrate dezarmării, desfășurate tot la New York, în 1982 și, respectiv, 1988. Deși ținerea celei de-a treia sesiuni extraordinare, din 1988, coincidea cu un dezgheț apărut în raporturile dintre cele două superputeri militare, nu s-au putut adopta măsuri importante și efective de dezarmare. În dezbateri s-a pus accentul pe aspectele multilaterale ale procesului de dezarmare și pe întărirea globală a păcii și securității internaționale.

Adunarea Generală a O.N.U. este, deci, o instanță permanentă deliberativă în materie de dezarmare și principala sursă de inițiative și de recomandări formulate de comunitatea internațională în legătură cu întreaga gamă de probleme interesînd dezarmarea.

2. COMISIA DE DEZARMARE A O.N.U. Este un organ subsidiar, care reprezintă o altă instanță pentru deliberări în materie de dezarmare. Ea succede primei Comisii de dezarmare — creată în 1952, în locul Comisiei pentru Energie Atomică (CEA) și Comisiei pentru Armament Convențional (CAC) — dar care, după ce a jucat un rol activ în anii '50, nu s-a mai reunit după 1965.

Dacă la data constituirii (1952), Comisia de dezarmare număra doar 11 membri (zece țări occidentale și U.R.S.S.), în 1958, pe baza unei hotărîri a Adunării Generale, componența acesteia a fost lărgită, ea cuprinzînd, în prezent, toate statele membre ale Organizației mondiale. Potrivit documentului final al sesiunii extraordinare a Adunării Generale din 1978 — care a hotărît reactivizarea Comisiei —, funcția acesteia este de a examina diverse probleme în domeniul dezarmării, de a face sugestii și de a urmări înfăptuirea deciziilor și recomandărilor pertinente, luate în cadrul

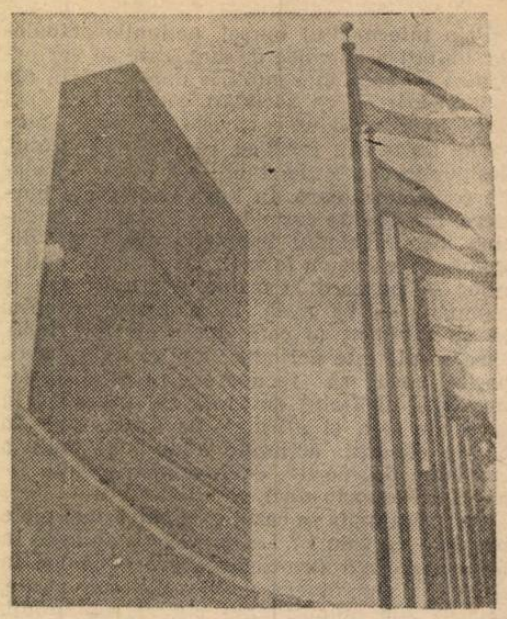

Sediul O.N.U. — New York

sesiunilor extraordinare consacrate dezarmării.

3. COMITETE SPECIALE. Adunarea Generală a O.N.U. poate decide crearea unor comitete speciale pentru a se ocupa de probleme specifice dezarmării. În prezent, funcționează, de mai mulți ani, două asemenea comitete :

a. **Comitetul ad-hoc pentru Conferința mondială pentru dezarmare.** A fost constituit în 1973 de către Adunarea Generală pentru a examina punctele de vedere și sugestiile exprimate de guvernele statelor membre în legătură cu convocarea unei asemenea conferințe. Comitetul este format din 40 de state neposesoare de arme nucleare. În fiecare an, Comitetul ad-hoc prezintă Adunării Generale un raport. Rapoartele prezentate pînă acum relevă că între state există divergențe notabile în ce privește ținerea unei asemenea conferințe.

b. **Comitetul special pentru Oceanul Indian.** După ce, în 1971, Adunarea Generală a adoptat rezoluția intitulată „Declarație privind realizarea unei zone a păcii în Oceanul Indian, în anul următor, același organ al O.N.U. a hotărît crearea unui Comitet special care să studieze consecințele aplicării documentului amintit și, în mod deosebit, măsurile practice ce trebuie luate în vederea promovării obiectivelor sale. Comitetul este alcătuit din reprezentanții a 48 de state membre ale O.N.U., inclusiv cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate. După 1980, Comitetul a fost însărcinat, în special, cu pregătirile necesare convocării unei conferințe asupra Oceanului Indian.

4. CONFERINȚA PENTRU DEZARMARE DE LA GENEVA. Este, potrivit termenilor Documentului final al primei sesiuni extraordinare consacrate dezarmării, „forumul multilateral unic de negociere asupra dezarmării" al comunității internaționale. Predecesorii Conferinței de la Geneva au fost **Comitetul celor zece pentru dezarmare** (Ten-Nation Committee on Disarmament — T.N.C.D.), format de la bloc la bloc, pe bază de paritate între Est și Vest, care, din 1962, a devenit Comitetul celor 18 (Eighteen-Nation Commitee on Disarmament — E.N.C.D.) și,

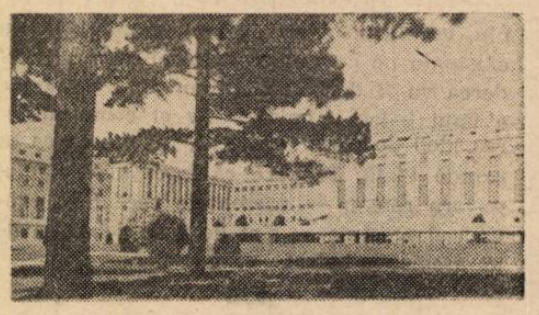

Sediul O.N.U. — Geneva

Palatul Hoffburg—Viena

din 1969, ca urmare a lărgirii componenței sale la 24 de membri și, mai tîrziu (1975), la 31 de membri, a luat denumirea de **Conferința Comitetului de Dezarmare** (C.C.D.), iar, între 1979—1983, s-a numit **Comitetul de dezarmare de la Geneva,** avînd 40 de membri. Din 1983, poartă denumirea de **Conferința pentru dezarmare de la Geneva** și este formată din 40 de state, incluzînd pe cele cinci puteri nucleare. În prezent, din acest organism fac parte următoarele țări : Algeria, Argentina, Australia, Belgia, Birmania, Brazilia, Marea Britanie, Bulgaria, Canada, China, Cehoslovacia, Cuba, Egipt, R.F.G., R.D.G., Etiopia, Franța, India, Indonezia, Iran, Italia, Iugoslavia, Japonia, Kenya, Maroc, Mexic Mongolia, Nigeria, Olanda, Pakistan, Peru, Polonia, România, Sri Lanka, S.U.A., Suedia, Ungaria, U.R.S.S., Venezuela, Zair.

Toate țările membre ale Conferinței iau parte la lucrări în condiții de deplină egalitate, ca state independente, conform principiului egalității suverane. Conferința ține sesiuni anuale împărțite în două runde (de primăvară și de vară). Funcționează în strînsă legătură cu Organizația Națiunilor Unite. Conferința stabilește propriul regulament interior de funcționare și elaborează propria ordine de zi, ținînd cont de recomandările formulate de Adunarea Generală a O.N.U., căreia îi trimite, anual ori la nevoie, rapoarte. A preluat de la Comitetul pentru dezarmare o ordine de zi permanentă, formată din zece probleme : armele nucleare sub toate aspectele ; armele chimice ; alte arme de distrugere în masă ; arme clasice ; reducerea bugetelor militare ; reducerea forțelor armate ; dezarmarea și dezvoltarea ; dezarmarea și securitatea internațională ; măsuri colaterale (de creștere a încrederii, metode de verificare eficace) ; programul global de dezarmare care să ducă la o dezarmare generală și completă ,sub un control internațional. Pe baza acestui „decalaj". Conferința adoptă, în fiecare an, o ordine de zi și un program de lucru ale celor două sesiuni.

Negocieri multilaterale

1. **Tratativele privind reducerea reciprocă a forțelor și armamentelor și măsuri adiacente în Europa Centrală (MBFR).** Au început la Viena, în 1973, și s-au încheiat după 15 ani (1988), totalizînd 493 de ședințe. Ele au constituit primul forum multilateral pentru examinarea problemelor complexe legate de eforturile privind consolidarea stabilității și securității pe continent. La lucrările lor au participat reprezentanții a 12 state membre ale N.A.T.O. și a 7 țări ale Tratatului de la Varșovia. Abordarea, din start, secvențială și limitativă (central-european), nu acoperea exigența unor măsuri reale de dezarmare, care să privească întregul continent și în folosul tuturor țărilor din această parte a lumii. Negocierile MBFR au fost depășite de evoluțiile politice și de alte tratative din sfera dezarmării.

2. **Negocierile de la Viena privind reducerea armamentelor convenționale din Europa (Conventional Arms Force in Europe — C.F.E.).** Sînt, într-un fel, succesorul tratativelor MBFR. La ele participă cele 16 state membre ale N.A.T.O. și cele 7 țări membre ale Tratatului de la Varșovia. (Din această cauză, neoficial se mai numesc și negocierile celor „23"). Sînt considerate o adevărată premieră, fiind pentru prima oară cînd statele participante la cele două alianțe militare opuse se întîlnesc la masa tratativelor pentru a decide asupra posibilităților de a realiza o mai mare stabilitate pe continent și un echilibru unitar, la un nivel cît mai scăzut.

3. **Negocierile de la Viena privind o nouă generație de măsuri de încredere și securitate pe continent (Conference on Confidence and Security Building Measures — C.S.B.M.).** Sînt, în fapt o a doua etapă a Conferinței pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare de la Stockholm, încheiată în 1986. Ele oferă statelor participante la procesul C.S.C.E. („celor 35") cadrul necesar dezvoltării celor convenite anterior, stabilirii unui ansamblu de măsuri partinente, inclusiv cu caracter limitativ.

Negocierile C.F.E. și C.S.B.M. sînt o emanație a mandatului formulat de cea de-a treia reuniune general-europeană post-Helsinki de la Viena, ale cărei lucrări s-au încheiat la 19 ianuarie 1989. Ambele negocieri au început în capitala austriacă, la 9 martie 1989, prima lor rundă desfășurîndu-se între 9 și 23 martie. În prezent, este în curs de desfășurare o nouă rundă a lor. Obiectivul : convenirea și punerea în practică a unor măsuri eficace, care să conducă la creșterea încrederii, securității și cooperării într-o Europă eliberată de povara înarmărilor și în care fiecare țară să se dezvolte liber, în afara oricăror agresiuni și amenințări.

Negocieri bilaterale

Paralel cu eforturile întreprinse pe plan multilateral, în cadrul Națiunilor Unite ori al procesului general-european pentru securitate și cooperare, Uniunea Sovietică și Statele Unite negociază, în plan bilateral, o serie de măsuri de reglementare a armamentelor și dezarmării. După negocierile SALT I și SALT II (limitarea armelor strategice) din anii '70, desfășurate în trei orașe vest-europene — Helsinki, Viena și Geneva — cele două superputeri au angajat, începînd din noiembrie 1981, tratative asupra lichidării „euroracheteIor" (rachetele cu rază medie și mai scurtă de acțiune). Toate aceste trei runde s-au încheiat cu semnarea unor acorduri, în mai 1972 la Moscova (SALT I), în iunie 1972, la Viena (SALT II) și Washington (I.N.F.) în decembrie 1987.

Uniunea Sovietică și Statele Unite au angajat negocieri bilaterale pe mai multe planuri. Cele mai importante dintre ele sînt :

a. **Negocierile asupra limitării și reducerii armelor strategice** (START). Au debutat la Geneva, în iunie 1982. Cele două părți au avansat propuneri specifice reflectînd apropierea punctelor de vedere, care se refereau la situația geografică, componența și caracteristicile forțelor lor strategice. La sfîrșitul ultimei serii de negocieri, în decembrie 1983, Uniunea Sovietică a luat hotărîrea întreruperii lor, fără stabilirea unui termen de reluare.

b. **Noi tratative cu privire la armele nucleare și cosmice.** După un hiatus de 13 luni în tratativele privind armele nucleare atît strategice cît și cu rază medie de acțiune, în noiembrie 1984, Uniunea Sovietică și S.U.A. au căzut de acord să inițieze noi convorbiri în scopul realizării de acorduri reciproc acceptabile asupra întregului complex de probleme referitoare la armele nucleare și cosmice. La începutul convorbirilor, în martie 1985, la Geneva, cele două părți au avansat numeroase propuneri și contrapropuneri, dar au subzistat serioase divergențe de opinii pînă în 1986. După întîlnirea la nivel înalt dintre Mihail Gorbaciov și Ronald Reagan, în octombrie 1986, la Reykjavik, cele două părți au convenit asupra unui acord privind rachetele nucleare cu rază medie de acțiune, cei doi conducători semnînd, la întîlnirea la nivel înalt, în decembrie 1987, Tratatul dintre Statele Unite și Uniunea Sovietică privind eliminarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune (I.N.F.).

În ce privește armele strategice ofensive și cosmice, la „sommet"-ul din decembrie 1987, cei doi conducători au însărcinat pe negociatorii lor la Geneva să acționeze pentru elaborarea unui tratat la o dată cît mai apropiată posibilă (START-1). Obiectivul : reducerea cu 50 la sută a focoaselor nucleare a armelor strategice ofensive, ca și a mijloacelor de transport la țintă la un nivel paritar.

c) **Consultări privind problemele neproliferării armei nucleare.** Au început în decembrie 1982, desfășurîndu-se în runde succesive la Moscova (1983), Viena și Moscova (1984), Helsinki și Washington (1985), Washington (1986), Moscova (1987), Viena și Washington (1988). Ultima rundă a avut loc la Moscova între 8 și 11 ianuarie 1990.

d) **Convorbiri privind interzicerea armelor chimice.** Au fost evocate pentru prima dată în luna august 1976 și au fost instituționalizate, la Geneva, în septembrie 1977. În perioada 21 februarie — 11 aprilie 1979, la Geneva s-a negociat un acord privind interzicerea cercetării, producției și stocării armelor chimice, precum și distrugerea stocurilor existente. Au ajuns la a 15-a rundă a lor, desfășurată în aprilie 1990 la Geneva.

e) **Negocierile privind limitarea și încetarea experiențelor nucleare.** Începute în 1977, aceste negocieri au ajuns la a șasea rundă a lor, care s-a deschis la 15 ianuarie 1990, la Geneva.

■

Este convingerea opiniei publice mondiale că măsurile bilaterale de dezarmare, completate cu acorduri multilaterale, pot contribui, în mod cert, la întărirea păcii și securității internaționale.

Aurel Zamfirescu

Și, totuși, se mișcă...

■ **Moscova speră într-o restabilire rapidă a relațiilor diplomatice cu Albania — a anunțat purtătorul de cuvînt al Ministerului sovietic al afacerilor externe, Ghenadi Gherasimov. Uniunea Sovietică este gata să normalizeze relațiile cu Albania — a precizat agenția „TASS". La rîndul său, Oleg Voronkov, șef adjunct al Departamentului țări socialiste din Europa în Ministerul afacerilor externe, și-a exprimat satisfacția față de recentele declarații ale liderului albanez, Ramiz Alia, despre interesul acordat de țara sa restabilirii legăturilor diplomatice cu U.R.S.S. și S.U.A. (Între Albania și U.R.S.S., relațiile au fost întrerupte în 1961).**

■ **Liechtenstein-ul are toate șansele să devină al 160-lea stat membru al O.N.U., în luna septembrie, anul acesta — a făcut cunoscut, recent, la New York, d-na Claudia Fritsche, diplomat al acestei țări pe lîngă Națiunile Unite. Această admitere — a explicat d-na Fitsche — va permite Liechtenstein-ului să-și manifeste solidaritatea internațională și să-și afirme suveranitatea. În prezent, interesele celor 28 500 de locuitori ai acestui stat sînt apărate de Elveția, diplomații săi fiind atașați misiunii elveține la O.N.U. La rîndul său, Elveția nu este membru cu drepturi depline al Organizației mondiale, avînd un statut de observator.**

■ **Statele Unite au anunțat că vor retrage una din escadrilele de avioane tactice de luptă staționate la baza aeriană Clark, din Filipine. Potrivit unui purtător de cuvînt al forțelor aeriene americane, această operațiune se va realiza eșalonat, pe o perioadă de 12 luni, începînd din luna octombrie.**

1000+1

Două mîini acoperă ochii statuii de bronz a lui Karl Marx din Berlinul occidental. Oare din dorința ca părintele ideologiei comuniste să nu „vadă" rezultatele punerii în practică a învățămintelor sale ?

Călător

În cele șase luni de cînd este președinte, Vaclav Havel a parcurs peste 10 000 de km. cu mașina și 30 000 de km cu avionul, efectuînd opt turnee oficiale în 12 state și vizitînd 44 de orașe din țară. Aceste date au fost furnizate reprezentanților presei de un purtător de cuvînt, care, alcătuind un bilanț-cifric al prezenței în fruntea statului cehoslovac a scriitorului și filozofului Vaclav Havel, a precizat că, într-un total de 126 de zile, acesta s-a odihnit doar 4, a petrecut 10 zile în spital și 11 în convalescență. Președintele Havel — al cărui mandat urmează să se încheie, la 5 iulie — a declarat presei că, în timpul șederii sale la Castel — sediul șefilor de stat cehoslovaci —, n-a reușit să mai scrie altceva decît „o duzină de discursuri importante".

Mutare

În urma unor negocieri care au durat mai mult de un an, Coreea de Sud și SUA au semnat un memorandum prin care, începînd din 1996, comandamentul forțelor militare americane de pe teritoriul sud-coreean va fi mutat de la Seul. Acordul este o piatră de hotar și demontrează existența unui excelent proces de coordonare și consultare între țările noastre — a declarat comandantul forțelor militare ale SUA, Louis Menetrey, citat de agenția „AP". În baza acordului semnat, Coreea de Sud va suporta cheltuielile de transferare a sediului, în timp ce SUA, vor achita cheltuielile de menținere a instalațiilor militare.

Arme

Colaboratorii Biroului Federal de Investigații (FBI) din SUA au arestat pe cetățeanul sovietic Alexandr Mikulin, din Moscova, suspectat de tentativă de a scoate din Statele Unite arme de foc. Potrivit agenției „UPI", citată de „TASS", Mikulin, care locuia temporar la St. Petersberg, în statul Florida, a fost arestat pe aeroportul din orașul Tampa. În aceeași zi, la St. Petersberg a fost reținut un fost cetățean sovietic, Gheorghi Kuparadze, în prezent cu pașaport canadian. Autoritățile polițienești au precizat că, după nouă luni de urmărire, agenții federali au stabilit că cei doi au obținut pe cale ilegală, de la un magazin din localitate, cinci arme semiautomate și două revolvere, pe care intenționau să le transporte în URSS, pentru revînzare. Cei doi, aflați sub stare de arest, riscă pedepse de pînă la 10 ani de închisoare.

Alegere

Doamna Lisbeth Palme — văduva fostului premier suedez Olof Palme, asasinat, la 28 februarie 1986, la Stockholm — a fost aleasă, în unanimitate, președinte al Comitetului director al UNICEF. Doamna Palme — psiholog specializat în probleme specifice copiilor și sociolog — fusese aleasă, încă din ianuarie 1987, președinte al Comitetului suedez al UNICEF, iar, din august, anul trecut — vicepreședinte al Comitetului director al acestui organism dependent de ONU. Organizație cu un buget anual de 700 milioane dolari, UNICEF activează în direcția unui program de ajutorare, destinat ameliorării stării de sănătate și educării copiilor din 128 de state în curs de dezvoltare.

Dialog

Necesitatea inițierii urgente a unui dialog direct între primii miniștri ai Indiei și Pakistanului, care să se desfășoare fără condiții prealabile și cu scopul precis de a înlătura pericolul declanșării unui război, din cauza tulburărilor care au loc în Caşmir, constituie esența unei declarații comune, dată publicității, concomitent, la New Delhi și Lahore, de un număr de 54 de personalități marcante indiene și pakistaneze. O întîlnire între premierii Vishwanath Pratap Singh și Benazir Bhutto trebuie, de asemenea, să ducă și la soluționarea disputei dintre cele două țări asupra ghețarului Siachin, sursă continuă de înfruntări militare pe plan local, precum și la definirea unor modalități eficiente de luptă împotriva traficului de droguri și arme, astfel încît să se realizeze încrederea deplină între cele două țări vecine — se arată în declarația citată de agenția „TASS".

Aniversare

„Un spectacol unic pentru o femeie excepțională" — a definit primarul Londrei, Michael Parker, felul în care se pregătește, în Marea Britanie, aniversarea reginei-mame, Elizabeth, care, la 4 august, va împlini 90 de ani. „Marele spectacol" va include 6 000 de persoane, dintre care 1 500 militari, și va avea aspectul — potrivit corespondentului „France Presse", care a fost de față la pregătiri — unei serbări cîmpenești, marcate, totodată, de o paradă militară. Între altele, în modalități originale, vor fi evocate principalele momente din viața reginei-mamă : căsătoria sa în 1923, încoronarea în 1937. 25 de nonagenari, născuți în aceeași zi cu regina-mamă, vor defila într-o mașină... trasă de cai. Un compozitor englez, Gordon Lorenz, a scris un cîntec „There's no one quite like Grandma"(Nu există nimeni ca Bunica), pentru a 80-a aniversare a reginei-mame. Cîntecul — al cărui disc a bătut toate recordurile de vînzări — va fi interpretat, la viitoarea aniversare, de Corul Catedralei St. Paul și cîntăreți scoțieni la cimpoi. Adorată de britanici pentru spontaneitatea și gingășia sa, regina-mamă a trezit admirația poporului britanic în timpul celui de-al doilea război mondial, cînd, după atacurile asupra Londrei, s-a consacrat, cu devotament, îngrijirii răniților. Scoțiană de origine, ea a avut un rol însemnat în cadrul familiei regale britanice. După moartea soțului său, în 1952, a condus primii pași ai reginei Elizabeta a II-a, apoi, a supravegheat educația prințului-moștenitor, Charles.

Pelerinaj

Anul acesta, pentru 1 500 de musulmani sovietici, cheltuielile pelerinajului la Mecca vor fi acoperite de regele Fahd al Arabiei Saudite — a anunțat ministrul saudit pentru problemele pelerinilor și cele religioase, Abdul Wahhab Ahmad Abdul Wasi. Liga Mondială Islamică din Arabia Saudită a comunicat că, în 1990, vor veni la Mecca 1 500 de pelerini chinezi, 20 bulgari, 15 români, 10 polonezi și cinci iugoslavi.

Refuz

Pentru a 13-a oară, lui Sirhan Sirhan, asasinul senatorului Robert Kennedy, în urmă cu 22 de ani, i-a fost respinsă cererea de eliberare condiționată din închisoarea Soledad, în California, unde ispășește condamnarea de închisoare pe viață. Eliberarea condiționată i-a fost refuzată „pentru că — a explicat unul din membrii comisiei însărcinate cu rezolvarea cererii — el a comis un asasinat politic, unic în felul său, în istoria Statelor Unite". „Rolul exact al deținutului, în această crimă, rămîne încă nedeterminat și este nevoie de o perioadă mai lungă pentru a rezolva această problemă". Sirhan Sirhan, un palestinian de 46 de ani, a fost declarat vinovat de asasinarea lui Robert Kennedy la 5 iunie 1968. El a fost condamnat la moarte în 1969, dar pedeapsa i-a fost comutată în închisoare pe viață în 1972, cînd Curtea Supremă a statului California a abolit pedeapsa capitală.

Case

Ministrul construcțiilor de locuințe din Israel, Ariel Sharon, a fost autorizat să achiziționeze 3 000 de case prefabricate pentru cazarea noilor imigranți evrei. În același timp, ministrul construcțiilor de locuințe a hotărît reducerea prețurilor terenurilor destinate construirii de locuințe pentru noii imigranți și tinerii căsătoriți israelieni, informează surse autorizate. De la începutul anului, au sosit, în Israel, 65 000 de imigranți evrei, din care 50 000 din URSS.

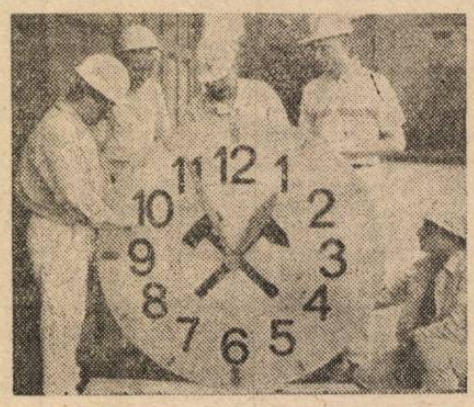

Cadou simbolic : un ceas — care, prin poziția acelor, semnifică apropiata „oră a reunificării" germane — a fost oferit ministrului vest-german de externe, Hans-Dietrich Genscher, cu ocazia vizitei sale în orașul natal, Halle, din R.D.G.

Dinamism

Deschizînd, la Maçon, Festivalul european consacrat persoanelor care au depășit vîrsta de 50 de ani, ministrul francez al culturii, Jack Lang, a estimat că „dinamismul acestora este un răspuns minunat dat celor care consideră că a te resemna să îmbătrînești în tăcere constituie o fatalitate". Festivalul a întrunit, timp de șase zile, peste 1 500 de artiști, a căror vîrstă depășește 50 de ani, sosiți din diverse țări ale Europei, între care RFG, Belgia, Danemarca, Ungaria, Grecia, Irlanda, Olanda.

Surpriză

Ministrul britanic pentru Irlanda de Nord, Peter Brooke, a plecat într-o vizită-surpriză la Dublin, pentru a discuta în legătură cu o tentativă de deblocare a situației politice din Ulster cu ministrul irlandez al afacerilor externe, Gerry Collins. Potrivit unor observatori, citați de agenția „France Presse", aceste discuții ar urma să clarifice rolul pe care Republica Irlanda l-ar putea avea în susținerea inițiativei ministrului britanic de promovare a unui nou dialog politic între principalele părți implicate în rezolvarea situației din Irlanda de Nord, după 20 de ani de violențe politice.

Profesioniști

Într-un interviu, acordat ziarului „Krasnaia Zvezda", președintele Federației Ruse, Boris Elțîn, s-a declarat în favoarea unei armate de profesioniști, recunoscînd, totodată, faptul că este vorba de un obiectiv pe termen lung. Elțîn a ținut, totodată, să-și afirme opoziția față de crearea unor „armate naționale" în republicile unionale. El s-a mai pronunțat pentru desemnarea unui civil în funcția de ministru al apărării în R.S.F.S.R., însărcinat cu coordonarea activității unui grup de 20 experți, reprezentanți ai diferitelor corpuri de armată, și a relațiilor cu ministrul sovietic al apărării. După părerea sa, „armatele naționale" ar reprezenta un mare pericol pentru capacitatea de apărare.

Pedeapsă

Curtea de Apel a Belgiei a majorat pedepsele cu închisoarea pronunțate de o instanță inferioară împotriva a 11 huligani britanici ,acuzați de moartea a 39 de spectatori, la meciul de fotbal desfășurat, la 29 mai 1985, pe stadionul Heysel din Bruxelles, între cluburile britanic Liverpool și italian Juventus, contînd pentru finala Cupei Europei. Cei 11 fuseseră condamnați, inițial, la cîte trei ani, cu suspendarea pedepsei pentru 18 luni. Curtea de Apel, considerînd „prea clemente" pedepsele, a hotărît majorarea lor între 4 și 5 ani de închisoare. Condamnații urmează să fie extrădați de către Marea Britanie pentru a-și ispăși pedepsele în Belgia.

Opium

Producția de opium din așa-numitul „Triunghi de aur" — regiune de la granița dintre Birmania, Laos și Thailanda — urmează să atingă un veritabil record anul acesta, ajungînd la 2 500 de tone. Este un record al deceniului — menționează surse ale poliției thailandeze, precizînd că „grosul" producției va fi furnizat de provinciile din nord-estul Birmaniei, pe locul următor situîndu-se Laosul. Cît privește recolta thailandeză de opium, generalul Kovit Phupanich, șeful serviciilor de combatere a traficului cu droguri, a apreciat că, în 1990, aceasta nu va depăși 30 de tone — deci, va fi doar o ușoară creștere, față de cele 27 tone din 1988 și 1989.

Feroviară

Miniștrii transporturilor din R.D.G. și R.F.G. au semnat, la Bonn, acordul privind construirea unei noi linii de cale ferată (260 km) pentru trenurile rapide între Hanovra și Berlin. Realizarea acesteia va costa trei miliarde de mărci vest-germane. Lucrările urmează să se încheie la mijlocul anului 1997. Datorită acestei noi linii, durata transportului între cele două orașe, în prezent, de patru ore, va fi redusă la jumătate, iar efectuarea traseului Köln—Berlin în patru ore și jumătate sau Paris—Berlin în șapte ore și trei sferturi. Va fi primul mare proiect feroviar realizat în comun de companiile căilor ferate din R.D.G. și R.F.G., „Reichsbahn" și, respectiv, „Bundesbahn".

În căutarea liniștii pierdute? Premierul est-german Lothar de Maizière, cîntînd la vioară, la o petrecere în grădina de vară a cancelarului vest-german Helmut Kohl, la Bonn. De curînd, Lothar de Maizière declara că nu exclude o eventuală demisie a sa, în cazul în care Helmut Kohl va face presiuni pentru a impune data și condițiile sale pentru viitoarele alegeri pan-germane. „Dorim — sublinia el — ca unificarea să se facă cît mai repede, dar și în cele mai bune condiții posibile"

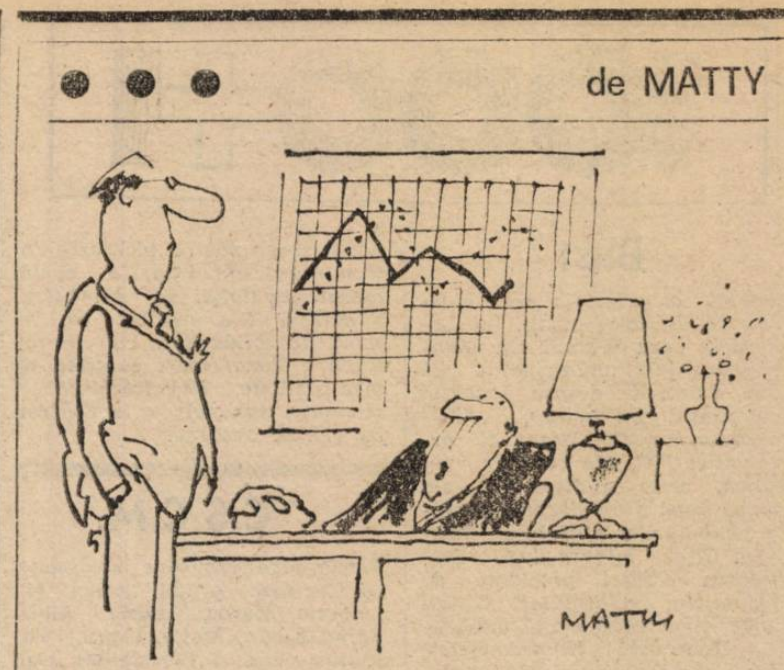

— Faptul că nu poți prevedea indicele inflației, treacă-meargă. Dar ca să nu poți deduce ce va face Hagi la Real Madrid...?

Paradoxuri...

88 000 DE DOLARI PENTRU UN MANUSCRIS AL LUI MARX a oferit un colecționar american la o licitație organizată la Marburg, în R.F.G. De asemenea, un caiet de 48 de file, scris în cursul anilor 1844 și 1845, în perioada cînd Karl Marx pregătea „Capitalul" și „Critica economiei politice" a fost licitat pînă la suma de 38 000 dolari. Pentru sume apreciabile au fost achiziționate : o scrisoare a lui Dostoievski ; o scrisoare în latină a reformatorului Martin Luther și altele. Pentru a intra în posesia prețioaselor manuscrise, 120 de pătimași colecționari din întreaga lume s-au deplasat la Marburg.

162 DE ORE ACOPERIT DE RUINE. Un băiețel de 9 ani a fost găsit viu miercuri, 23 iunie după ce rămăseseră vreme de 162 de ore, împreună cu familia sa, sub ruinele casei prăbușite în timpul puternicului cutremur care a zguduit Iranul la 21 iunie. Rănit, băiatul a fost extras din ruine de o echipă de salvare sovietică. Restul familiei a pierit.

HIPNOZA ÎN SPRIJINUL POLIȚIEI. Cel puțin în unele cazuri, hipnoza ar putea înlocui metode mai puțin „ortodoxe", ilegale, de altfel, în India — este de părere directorul Centrului de formare a forțelor de poliție de la Calcutta, Siddhartha Ray. Procedeele hipnotice sînt deja predate la acest centru, care pregătește 600 de ofițeri de poliție, anual. Singura condiție : subiecții trebuie să accepte metoda.

ȘERPI RĂZBUNĂTORI. Întorcîndu-se acasă, un locuitor din regiunea Bagerhat, din sudul Bangladesh-ului, a avut surpriza neplăcută de a găsi, la domiciliu, o cobră. N-a reușit decît să o rănească, și cobra i-a scăpat. Dar, la scurt timp după aceasta, casa i-a fost luată cu asalt de 50 de șerpi, evident... iritați, decît să-și răzbune prietenul. Îngrozită, familia, și-a părăsit, în grabă, locuința. Revenind, după un timp, a putut asista, stupefiată, cum șerpii păraseau solemn, ca pentru o procesiune mortuară, locul unde „confratele" lor rănit, tocmai sucombase.

MOTOCICLETE ÎN LOC DE CĂMILE. Tot mai mulți păstori din prefectura Alxa, din vestul regiunii autonome chineze a Mongoliei interioare, preferă să parcurgă întinsele teritorii deșertice pe motociclete, renunțînd la mijlocul de transport tradițional. Deși în prefectura Alxa există 150 000 de cămile — adică o treime din numărul total al șeptelului regiunii —, o familie de păstori din trei posedă o motocicletă. Pulijin, un mongol de 60 de ani, a explicat unui ziarist misterul, arătînd că, dacă, pentru a parcurge, pe cămilă, 50 de km îi sînt necesare două zile, motocicleta îi permite să acopere aceeași distanță în două ore. „Timpurile s-au schimbat" — constată agenția „China Nouă".

FABRICI ÎN LOC DE POLIGOANE. Firma japoneză „Suzuki" va construi o fabrică de automobile pe un fost teren de tir al trupelor sovietice, în apropiere de Dobogoko, la nord de Budapesta — a informat presa ungară. Agenția „MTI" adaugă că zona va trebui, totuși, controlată amănunțit de serviciile de deminare, înainte de a începe construirea fabricii. „Suzuki" și partenerul său ungar „Autokonzern" vor ocupa o suprafață de 30 de hectare. Alte 14 hectare rămase din fostul teren militar vor fi redate în folosință civilă după plecarea definitivă a trupelor sovietice, prevăzută pentru luna septembrie. Primele automobile „Suzuki" — de 1 000 și 1 500 cm³ — vor ieși de pe benzile de montaj în septembrie 1992.

Liana Enescu

1000+1

Bust

Scandal la primăria din Moscova: a dispărut bustul lui Lenin și se pare că unul din membrii consiliului municipal e de vină. Relatînd despre această neobișnuită întîmplare, „Moskovskaia Pravda", organ al organizației P.C. din capitala sovietică, scrie că dispariția s-a produs după o vie dezbatere asupra simbolurilor oficiale ale Moscovei. Citeva minute după deschiderea ședinței prezidate de economistul reformator Gavril Popov — notează o altă publicație, „Moskovski Komsomolets", organ al organizației tineretului comunist din Moscova —, doi deputați în adunarea municipală au luat bustul lui Lenin, ce se găsea pe estradă, și l-au așezat după niște perdele. În pauză, bustul a fost pus la loc de deputații comuniști, dar, imediat, el a fost întors cu spatele spre sală de către un alt participant la lucrări. Ceea ce a provocat plecarea unei părți din asistență. După amiază, cînd s-au reluat lucrările ședinței, bustul dispăruse.

Solidaritate

Ziarul cubanez „Granma", citat de agenția „Prensa Latina", scrie că președintele Fidel Castro a donat sînge pentru victimele cutremurului din Iran, la apelul lansat populației de Ministerul Sănătății. S-a precizat că, în semn de solidaritate cu Iranul, Cuba a donat mari cantități de medicamente, îmbrăcăminte și alimente, transportate la Teheran cu 175 de avioane.

C.S.C.M.

Țările mediteraneene nealiniate, ce formează grupul „celor 11" (Algeria, Maroc, Tunisia, Libia, Egipt, Liban, Malta, Cipru, Palestina, Siria și Iugoslavia), s-au pronunțat în favoarea organizării unei Conferințe pentru Securitate și Cooperare în Mediterana (CSCM) „după modelul CSCE". Într-o declarație comună, adoptată la încheierea celei de-a treia reuniuni ministeriale organizate la Alger, participanții au subliniat că securitatea în Mediterana „este direct legată de cea a Europei". Reafirmînd o propunere comună a Spaniei și Italiei de a crea „CSCM", grupul „celor 11" a însărcinat Algeria să întreprindă „demersurile necesare" pe lîngă „aceste țări, precum și pe lîngă alte state implicate" și să inițieze un dialog cu „grupul țărilor neutre și nealiniate ale CSCE" (din Europa), care vor putea „asista, dacă este necesar, la reuniunile grupului".

Condamnare

Într-un articol, apărut, de curînd, în cotidianul „Magyar Hirlap", și intitulat „Ce i s-a propus orașului ungar Györ în privința lui Hitler ?", se arată :

Doi cetățeni austrieci, de orientare politică de extremă dreapta, au fost condamnați de către Tribunalul teritorial München, la 9 și, respectiv, 6 luni închisoare, pentru instigare și profanare de morminte — scrie ziarul münchenez „Süddeutsche Zeitung". Unul din cei condamnați este autorul, iar cel de-al doilea editorul cărții intitulate „Verdict de achitare în cazul lui Hitler ?" (Freispruch für Hitler ?). După ce cartea a fost interzisă în Austria și în R.F.G., o persoană întreprinzătoare a încercat să-i găsească cumpărători în orașul Györ. Așa cum a constatat judecătorul de la München, cititorul acestei cărți ar putea crede că asasinatele în masă de pe vremea nazismului nu au avut loc și că „minciuna cu camerele de gazare" a fost o acțiune propagandistică a evreilor, cu ajutorul căreia aceștia au dorit să stoarcă bani de la R.F.G. pentru dezvoltarea Israelului. În același timp, autorul cărții declară drept un fals „Jurnalul Annei Frank".

Autorul cărții a încercat să se apere, afirmînd că totdeauna a dorit să prezinte și „partea cealaltă" a lucrurilor, iar editorul declarînd că a citit doar superficial manuscrisul. În plus, susținea el, nu a dorit și nu crede că respectiva carte va fi difuzată și în R.F.G.

Această „operă" face parte organică din campania care, din motive multiple, încearcă să dovedească faptul că Auschwitzul și toate celelalte grozăvii ar fi minciuni, o „legendă a evreilor" din întreaga lume. Recent, un cetățean american — de profesie, specialist în execuții (!) — a turnat un film la locul fostului lagăr de concentrare. El a încercat să dovedească faptul că, în uriașele cuptoare ale crematoriului de acolo, nu a fost ars nici un om.

În ultima vreme, a ținut o conferință la Leipzig și un istoric cu orientare asemănătoare, încercînd să demonstreze că jurnalul Annei Frank nu poate fi decît un fals, avînd în vedere că el a fost scris cu pixul, iar acesta ar fi fost inventat doar după război.

„Actul de identitate" al „primului cetățean" lituanian — președintele Vytautas Landsbergis. La propunerea președintelui Landsbergis, parlamentul din Vilnius a instituit un moratoriu asupra declarației de independență a țării, iar Moscova a anunțat reluarea aprovizionării cu petrol a Lituaniei

Fuselajul unui aparat „JU-52" — cu tandrețe numit de vestgermani „Tanti JU" —, din dotarea companiei aeriene „Lufthansa", este introdus într-un avion tip „Antonov 124", pentru a fi transportat spre Statele Unite, unde va participa la o serie de demonstrații aviatice

Satisfacție

Liga Arabă și-a exprimat satisfacția în legătură cu declarația CEE privind situația din Orientul Mijlociu. „Liga Arabă este pe deplin convinsă de rolul pe care Comunitatea Europeană îl poate juca în realizarea păcii în zonă și așteaptă ca, în viitor, statele CEE să uzeze de influența lor pentru a determina Israelul să abandoneze planurile de expansiune și implantări și să respecte legile internaționale" — transmite agenția „Reuter".

Primar

Actrița Melina Mercouri, fost ministru al culturii în guvernul socialist, va candida din partea PASOK (Mișcarea Socialistă Panelenă) la funcția de primar al Atenei, în cursul alegerilor municipale din octombrie a.c. Una dintre sarcinile noului primar va fi și aceea de a susține candidatura Atenei pentru organizarea Jocurilor Olimpice de vară din 1996 — respectiv, după 100 de ani de la organizarea primelor Jocuri Olimpice moderne.

Asistență

Marea Britanie va ajuta Polonia să lupte împotriva șomajului, în baza „Declarației de cooperare", semnată recent, la Varșovia, de ministrul britanic al muncii, Michael Howard, și omologul său polonez, Jacek Kuron. Conform declarației, Marea Britanie va asigura Poloniei „o asistență practică în pregătirea tinerilor, crearea micilor întreprinderi și reciclarea șomerilor". Programul, finanțat din fondurile britanice pentru ajutorarea Europei răsăritene, va beneficia de suma de 50 de milioane de lire.

Rubrică realizată de Liana Enescu

WASHINGTON

După 12 ani, o nouă stare de spirit?

La 26 iunie, după o întîlnire cu liderii Congresului, președintele Bush declară că reducerea deficitului bugetar nu poate fi obținută decît prin reduceri ale cheltuielilor și sporiri de impozite pe venituri. O poziție nouă a Administrației, la care puțini se așteptau acum, dar care se arată a fi, la o analiză atentă, ecoul unei schimbări în starea de spirit a americanilor.

Probabil, elementul principal care a determinat victoria republicanilor în alegerile prezidențiale din urmă cu doi ani a fost promisiunea insistentă a candidatului acestui partid de a nu spori impozitele și a nu introduce noi impozite. Practic, la toate adunările, începînd cu marea întrunire a Convenției Naționale a partidului, de la New Orleans, George Bush repeta o formulă devenită, ulterior, un fel de slogan electoral : „Read my lips : no new taxes" (citiți-mi buzele : nu vor fi noi impozite). Nicăieri în lume electoratul nu agreează impozitele noi și cu atît mai mult în Statele Unite, unde orice măsură de acest fel, pe plan local sau național, este resimțită ca o ingerință în afacerile proprii, iar candidatul care o susține pierde, în mod cert, un număr de susținitori. 1988 prezenta o situație particulară : țara se găsea la capătul a opt ani de administrație republicană cu o tentă mai conservatoare, opt ani în care orice apel la a spori impozitele pentru depășirea dificultăților fusese respins vehement. Economia, pe de altă parte, se găsea într-o perioadă de avînt, în ciuda unor incertitudini, iar introducerea unor noi impozite ar fi putut tulbura, un timp, bunul mers. Mai precis : noi impozite ar fi împiedicat noile investiții, deci creșterea economică. Republicanii au susținut, prin urmare, că economia țării, foarte puternică, este capabilă să facă față dificultăților, fără recurgerea la măsuri nepopulare, că enormul deficit bugetar va fi redus atît datorită acestei redresări economice, cît și stipulațiilor fără echivoc ale legii Gramm-Rudman, și că nu trebuie să se recurgă la măsuri „tradiționale" de genul celor promovate în deceniile trecute de administrațiile democrate. Sloganul „no new taxes" a dus la victoria electorală a lui George Bush.

Nimic nu s-a schimbat în poziția acestuia vreme de un an și jumătate. Nimic nu s-a schimbat nici în țară. Dimpotrivă chiar ; deși este evident că momentele de tensiune au fost depășite, că se înregistrează un reviriment față de 1988, dar fără un revers cît de cît pozitiv asupra deficitului bugetar : în loc să se reducă, acesta a sporit din nou. Atît Biroul pentru buget al Congresului, cît și Biroul pentru buget și management al Administrației estimează că deficitul pentru anul fiscal 1991 va atinge 200 miliarde dolari sau chiar mai mult, enorm comparativ cu 64 de miliarde, cît prevede „programul", eșalonat pe mai mulți ani, de reducere și înlăturare a deficitului, stabilit prin legea Gramm/Rudman. Aceasta înseamnă că obiectivul fixat de republicanul George Bush — eliminarea deficitului bugetar în 1993 — nu mai poate fi atins. Posibilele efecte electorale sînt lesne de înțeles.

Cînd a preluat puterea, președintele George Bush a făcut, între altele, un apel la cooperare cu opoziția în toate marile probleme ale țării și a promis că nu va exclude nici o cale prin care deficitul bugetar să fie redus. Democrații susțin, de mulți ani, că una din aceste căi ar fi instituirea de noi impozite. Președintele a respins ideea. Însă în urmă cu două luni, președintele a propus o întîlnire cu liderii democrați pentru a găsi o soluție deficitului bugetar. Reuniuni similare avuseseră loc în 1987 și în 1989, cu rezultate minore, oricum fără legătură cu reducerea deficitului. De această dată, situația era diferită, întrucît nu s-au ridicat „precondiții" : adică **orice** soluție urma să fie dezbătută. Firește, fiecare parte își argumenta pozițiile.

Dar organizarea, condițiile și declarațiile prilejuite de acest „summit" între liderii opoziției și Administrație sugerau o modificare în poziția Casei Albe, confirmată săptămîna trecută. Un comunicat al președintelui George Bush arăta că este „limpede" că o creștere a rețetelor fiscale apare necesară pentru „a asigura punerea în aplicare a unui acord bipartit și a controla, într-un mod rezonabil, problema deficitului". Nu s-a precizat ce înseamnă această „creștere a rețetelor fiscale", dacă este vorba de o sporire a impozitelor sau de impozite asupra unor produse anume. Dar, în mod evident, există o schimbare radicală de concepție și un acord între liderii democrați și Administrație.

Surpriza și tulburarea pe care le-au produs declarația Casei Albe alimentează comentarii asupra mobilului și urmărilor. În primul rînd, pragmatismul dovedit de președinte pînă acum, în orice domeniu, se impune din nou. Promisiunea electorală a dus, fără dubii, la un impas. Președintele trebuia să răspundă dilemei : sporiri de impozite (probabil indirecte) sau riscul unei recesiuni economice (care ar afecta șansele sale electorale pentru un al doilea mandat în 1992) ? Situația economică diferă, astăzi, de cea din 1988 : creșterea economică este mai firavă, ratele dobînzilor sînt mai ridicate, deficitul bugetar a sporit. „George Bush a spus, atunci, ce trebuia și spune, acum, ce trebuie", precizează purtătorul de cuvînt al Casei Albe, Marlin Fitzwater.

În al doilea rînd, deși purtătorul de cuvînt a subliniat că negociatorii vor fi cei care vor defini ce se înțelege prin „sporiri de impozite", atenuarea surprizei și impactului asupra republicanilor înșiși n-a fost obținută. 70 de congresmeni republicani au trimis deîndată o scrisoare președintelui, arătîndu-se „uimiți" de anunțul său „inacceptabil". Probabil și pentru a atenua nemulțumirile, liderii republicani din Senat și Camera Reprezentanților declarau că remarcile președintelui „concordă cu regulile «summit»-ului, la care nu există precondiții" (senatorul Bob Dole). Dar riscul nemulțumirilor printre republicani este mare, avînd în vedere că 1990 este an electoral, cînd o treime din mandatele Senatului și toate mandatele Camerei Reprezentanților se reînnoiesc. Candidații republicani, care au desfășurat pînă acum campanie pe sloganul „no new taxes", sînt puși într-o situație extrem de stînjenitoare.

În al treilea rînd, opoziția democrată admite că nu dorește să profite de această situație dar Thomas Foley, președintele Camerei Reprezentanților, și Dick Gephardt, liderul democraților din Cameră, speră ca principala consecință să fie un acord asupra bugetului, la jumătatea lunii iulie. Efectele ar fi benefice pentru întreaga țară.

Țară în care electoratul se pregătește pentru alegerile din noiembrie și care își va fi trimis deja, într-o formă sau alta, mesajul său Casei Albe. Un mesaj ce pare-a fi cea mai importantă modificare a stării de spirit față de ultimul deceniu, previzibilă (unii comentatori au întrevăzut-o încă la alegerea lui Bush), dar materializată mai repede decît se credea. În 1978, a prins un contur limpede „marea revoltă împotriva impozitelor", odată cu „propunerea 13" adoptată de California. Semn al unei tendințe mai conservatoare, această „revoltă" a reușit să reducă impozitele în mai multe state ale Uniunii și a contribuit mult la înfrîngerea electorală a lui Jimmy Carter. Anii '80 au stat sub semnul împotrivirii față de impozite, chiar dacă nu pretutindeni mișcarea prinsese rădăcini. Acum se constată un fenomen contrar, izbucnit tot în California, unde s-a adoptat, de curînd, „propunerea 111", prin care se sporesc impozitele pe benzină în următorii cinci ani, fondurile obținute fiind destinate extinderii rețelei de drumuri și căi ferate. Această mișcare are un caracter, desigur, simbolic, încît „Newsweek" o percepea ca pe un mesaj pentru Casa Albă.

Starea de spirit n-a evoluat, însă, atît de mult. Dar ea pare să confirme teoria privind dezvoltarea în cicluri. Un procent mare (60 la sută) se împotrivește încă impozitelor. Dar, surprinzător, un procent la fel de mare acceptă să plătească impozite mai mari pentru idei sau servicii clare : construirea de școli, curățirea unor rîuri poluate etc. Exemple ? Statele Oklahoma și Kentucky au sporit impozitele pentru a finanța, în mod egal, școlile din districtele sărace și bogate ; Texas și New Jersey au în vedere o măsură similară. Carolina de Nord, New Hampshire, Washington și Oklahoma au sporit taxele la benzină pentru a construi noi drumuri și a repara podurile. Idaho, Utah, Carolina de Sud, Maine, Nevada, Nebraska și Oklahoma au sporit taxele la combustibil pentru a repara conductele subterane deteriorate. În California se va vota un nou impozit pe alcool prin care să se obțină fonduri pentru centrele de tratament al cancerului. În Minnesota, impozitul pe strîngerea gunoiului va finanța reciclarea ș.a.m.d. Nici una din măsurile acestea nu era agreată în urmă cu cîțiva ani. Majorînd indirect impozitele, răspunde oare Casa Alba acestei tendințe ?

Stelian Țurlea

STOP CADRU

„Afacerea uzinei chimice libiene Rabta" își prelungește, în timp, ecoul în R.F.G. Acuzat că ar fi contribuit, clandestin, la construirea acestei întreprinderi, industriașul Jürgen Hippenstiel-Imhausen este condamnat de Curtea de Justiție din Mannheim la cinci ani închisoare pentru violarea legilor de export ale R.F.G. și evaziune fiscală

AMERICA CENTRALĂ

Un deceniu între acolade

În ultimii trei ani, de cînd s-a semnat acordul de pace în America Centrală, şefii statelor membre nu s-au întîlnit decît pentru a discuta despre conflictele regionale. Căci glasul armelor se dovedea mai puternic decît voinţa de pace. În miezul confruntărilor militare s-au aflat grupurile „contras“ (antisandiniste), gherila din Salvador şi, cu mai puţină intensitate, cea din Guatemala ; în ultimele două ţări, au acţionat şi acţionează „escadroane ale morţii“, de extrema dreaptă ; ca urmare a atacurilor rebelilor „contras“, între Nicaragua şi Honduras s-au înregistrat, nu o dată, îngrijorătoare tensiuni militare la frontiera comună ; sandiniştii au sprijinit, pe de altă parte, permanent, gherila salvadoriană, livrările lor de arme stîrnind acuzaţii şi resentimente politice la Washington.

Anul pe care îl parcurgem a schimbat, însă, acest curs al evenimentelor. Dintre acestea, se remarcă victoria opoziţiei în alegerile generale din Nicaragua. Încet dar sigur, antisandiniştii sînt, acum, pe punctul de a reveni, voţi, la vatră, după ce şi-au predat armele. Contractul lor cu S.U.A. s-a încheiat, de altfel, din momentul în care Violeta Chamorro a preluat preşedinţia de la Daniel Ortega. Se deblochează, deci, unul din cele mai acute şi mai complexe motive de conflict din regiune, în care Washingtonul şi-a pus în joc perseverenţa şi diplomaţia, alături, bineînţeles, de fondurile alocate, pentru a miza, cu răbdare, pe o carte ce părea, la un moment dat, pierdută. Dar, ceea ce n-au reuşit rebelii au izbutit alegerile din februarie : sandiniştii nu se mai află la guvern, ci în opoziţie.

Mai mulţi factori au contribuit, pe de altă parte, la reluarea dialogului dintre guvern şi gherilă în Salvador, în condiţiile în care nici trupele guvernamentale, nici cele ale insurgenţilor nu au reuşit să învingă pe plan militar. Un război de uzură şi hărţuială — aşanumit „de joasă intensitate“, pe care îl suportă, mai ales, populaţia civilă — presează, de mai mulţi ani, asupra părţilor în conflict, determinîndu-le, în lipsa unor victorii militare concludente, să accepte acum, tot mai clar, negocierile. Guvernele din zonă îndeamnă, şi ele, insistent, la dialog, cerînd, în acelaşi timp, gherilei să predea armele şi să revină la viaţa civilă. Iar — dacă doresc — să continue lupta, dar în plan politic. Soluţia nu mai poate fi evitată — chiar dacă ambele părţi ar fi preferat anihilarea celeilalte pe cîmpul de luptă —, astfel că, de cîteva luni, negocieri insistente, desfăşurate în deplină discreţie, indică o evoluţie spre „progrese certe şi palpabile în drumul spre pace“, cum afirmă guvernul lui Alfredo Cristiani.

La un loc, toate aceste evenimente ale ultimelor luni explică tematica recentei întîlniri „la vîrf“ a statelor centro-americane plus Panama, în calitate de observator : s-au discutat, în sfîrşit, problemele presante ale dezvoltării economice, inclusiv posibilitatea, mai palpabilă ca oricînd, a creării unei pieţe comune regionale. Reuniţi la Antigua (Guatemala), cei cinci şefi de stat, (din Costa Rica, Salvador, Nicaragua, Honduras şi ţara gazdă) au adoptat un plan de acţiune economică pentru America Centrală, hotărînd, pe de altă parte, crearea unui „forum de consultare şi coordonare regională în materie de datorie externă“. Va continua, desigur, procesul de pace şi de democratizare, pentru a se pune, în special, capăt războiului civil din Salvador. De asemenea, vor fi relansate negocierile privind reducerea forţelor armate şi a armamentelor din America Centrală ; Parlamentul centro-american, deja existent, urmează, pe de altă parte, a-şi începe activitatea în noiembrie 1991.

„Depresurizarea“ din zonă n-ar fi fost, bineînţeles, posibilă fără destinderea din raporturile sovieto-americane. Destindere care a inclus şi înţelegerile asupra rezolvării unuia sau altuia dintre conflictele regionale de pe harta lumii. Sub acest aspect, America Centrală a trebuit, întrucîtva, să-şi aştepte rîndul, problemele zonei nefiind de gravitatea şi ponderea celor din Orientul Mijlociu, de pildă ; însă efectul convorbirilor sovieto-americane la nivel înalt s-a făcut, în cele din urmă, resimţit. Se închide, astfel, acolada unui deceniu de confruntări Est-Vest, proiectate vizibil asupra acestei regiuni aflate sub incidenţa statutului său geopolitic de zonă de interes a S.U.A. Rolul ei strategic, din punctul de vedere al sovieticilor, se reduce, în măsura în care însăşi rivalitatea dintre marile puteri tinde să fie „negociată“ prin seria înţelegerilor „la vîrf“.

Considerată, ca entitate, „curtea din spate“ a Washingtonului, regiunea — şi mai strîmtorată economic în urma anilor de conflicte militare — aşteaptă, bineînţeles, un substanţial sprijin american. Mai ales Nicaragua, pentru care războiul prin finanţarea rebelilor de către S.U.A., a însemnat zeci de mii de victime şi 17 miliarde dolari pierderi materiale ; la fel Panama, unde intervenţia militară americană, din decembrie trecut, pentru înlăturarea generalului Noriega, a lăsat în urmă serioase distrugeri. Administraţia Bush şi-a arătat disponibilitatea faţă de ajutoarele economice, promiţîndu-le ferm. Prezent la Antigua, în ultima zi a întîlnirii centro-americane la nivel înalt, secretarul de stat James Baker a dat, din nou, asigurări în acest sens, chiar dacă intenţiile Executivului sînt relativ temporizate de complicata procedură de aprobare şi deblocare a fondurilor în cauză de către Congres. „Ar fi simpatic, a mai declarat James Baker, ca Uniunea Sovietică să ajute, în continuare, Nicaragua, aşa cum a făcut-o pe vremea sandiniştilor...“ O perspectivă, însă, greu de presupus (ceea ce nu exclude, totuşi, o oarecare colaborare economică), în condiţiile în care, confruntată ea însăşi cu dificultăţi, Moscova îşi regîndeşte, pentru viitor, chiar nivelul şi, probabil, formula de angajare, în continuare, faţă de Havana. Dar aceasta este deja o altă ecuaţie politică, infinit mai complicată.

Anca Voican

STOP CADRU

Prinţul Aya, 24 de ani, cel de al doilea fiu al împăratului Japoniei, Akihito şi al împărătesei Michiko, s-a căsătorit cu Kiko Kavashima, fiica unei profesoare, 23 de ani. Kiko devine cea de a doua roturieră intrată prin căsătorie în dinastia imperială japoneză, veche de 2 600 de ani, descendentă „directă“ din zeii Shinto. Akihito, prinţ moştenitor, a încălcat pentru prima oară tradiţia şi a reuşit să obţină acordul de a se căsători cu Michiko, fiica unui industriaş bogat. Ceremonia căsătoriei a avut loc la templul Kashikodokoro unul din cele trei temple sfinte ale Shinto de pe domeniul palatului imperial din Tokio, după ritual japonez. Cei doi tineri au devenit soţ şi soţie după ce au schimbat cupele nupţiale de saké (simbolul căsătoriei), în timpul ceremoniei ce a durat 15 minute şi la care au asistat 150 de persoane şi primul ministru Toshiki Kaifu. Împăratul şi împărăteasa nu au fost prezenţi aşa cum o cere obiceiul, preferînd să privească la televizor imaginile oferite de camerele de luat vederi instalate în templul Kashikodokoro. Prinţul Aya era îmbrăcat în roba tradiţională, neagră şi roşie, iar Kiko în kimonoul său „Junihitoe“ din mătase verde, o copie după modelul purtat de doamnele de la curtea imperială de acum zece secole. Kimonoul greu — de 17 kilograme — se prelungea cu o trenă. Kiko era ajutată de o doamnă a curţii, ea însăşi îmbrăcată în kimono. Cei doi tineri s-au îndreptat apoi, cu cea mai mare discreţie, către locul unde se află zeiţa soarelui — Amaterasu, care este şi păzitoarea familiei imperiale. Un comentator al televiziunii a precizat că prinţul Aya a citit întîi o declaraţie imperială prin care se angaja în faţa zeiţei să „împărtăşească o dragoste eternă“ proaspetei sale soţii. Prin această scurtă ceremonie, Kiko a devenit formal prinţesă şi membră a familiei imperiale.

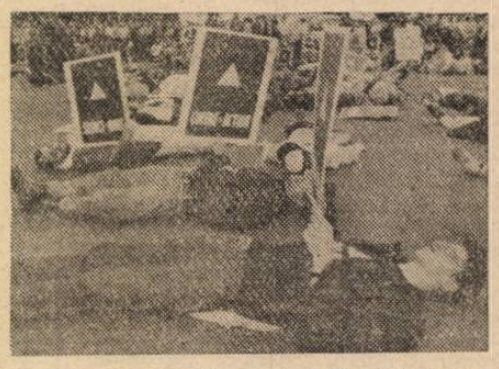

De la o vreme, în centrul Parisului, se întîmplă o mulţime de minuni. Iată cîteva mii de bărbaţi şi femei foarte veseli. Doar aparent, întrucît aceştia, împreună cu suporterii lor, cereau lucruri serioase : mai multe cercetări medicale, o atenţie publică sporită şi condiţii medicale mai bune pentru cei ce suferă de SIDA

Terorism, violență, „acoperiri" — „o combinație perversă"

Cu citva timp în urmă, o afirmație, mai timidă sau mai categorică, aparținînd, fie unor „capi" ai poliției de la Bonn, fie unor ziariști bine informați din R.F.G., potrivit căreia teroriști vest-germani și-ar fi găsit adăpost pe solul țării surori, R.D.G. (vitregă, din punct de vedere ideologic), nu părea să aibă trecere în rîndul opiniei publice atît de la Bonn, cît și de la Berlin. În ce privește dezmințirea oficială a părții incriminate, ea nu întîrzia să se producă, și era dintre cele mai vehemente, fiind însoțită de obișnuitele calificative — „mistificări", „invenții pure", „abaterea atenției de la fondul problemei", „neputința de a stăvili terorismul" —, dar și de asigurări ferme cum că o „asemenea colaborare (cu teroriști — n.n.) este total incompatibilă cu ideologia și morala comunistă" etc., etc. Și totuși...

Stupoare. Mihnire. Polemici aprinse. Sînt cele trei cuvinte-cheie care definesc atitudinea și reacția celor mai mulți dintre cetățenii vest și est-germani, după ce, în decurs de 13 zile, ei au aflat că, în R.D.G., au fost arestați opt teroriști vest-germani, toți membrii probabil ai grupării de extremă-stîngă „Fracțiunea Armata Roșie" („RAF — Rote Fraktion Arme") implicată în atîtea atentate, cu urmări deosebit de grave : asasinarea unor oameni de afaceri și politicieni, distrugerea unor imobile de o deosebită importanță etc.

Pentru început, un scurt film al evenimentelor.

6 iunie a.c. Susanne Albrecht, 39 ani, acuzată de a fi participat la atentatul comis de „RAF" împotriva președintelui „Dresdner Bank", Jürgen Ponto, este arestată în Berlinul de est.

Noaptea de 12 spre 13 iunie a.c. Inge Viett, 46 ani, una dintre cele mai căutate teroriste vest-germane, este arestată la Magdeburg. E suspectată de a fi participat la cele mai spectaculoase atentate comise în anii '70 în R.F.G. și de a fi implicată în asasinarea procurorului general Siegfried Buback, a „patronului patronilor", Hanns-Martin Schleyer, a bancherului Jürgen Ponto — toate comise într-un singur an, 1977.

Noaptea de 14 spre 15 iunie a.c. Poliția est-germană arestează patru noi prezumtivi teroriști vest-germani, ceea ce face ca numărul lor să fie acum, de șase. Acești patru sînt : Monika Helbing, 36 ani, Ekkerhard von Seckendorff, 49 ani, Werner Lotze, 38 ani, și Christine Dümlein. Este vorba de militanți ai „nucleului dur" al RAF, reținuți la Cotîbus și, respectiv, Frankfurt pe Oder. Cei doi bărbați și cele două femei figurau pe lista celor 29 vest-germani cei mai căutați pentru terorism, și ale căror fotografii au fost afișate, recent, în locuri publice din numeroase orașe ale R.D.G. Cu toții sînt acuzați de a fi participat la atentate comise în R.F.G. în ceea ce s-au numit „anii de plumb" de dinainte de 1980. Ca și pe Inge Viett, justiția vest-germană o bănuiește pe Monika Helbing de a fi implicată, în 1977, în asasinarea procurorului general Siegfried Buback, a lui Hans-Martin Schleyer și a bancherului Jürgen Ponto.

Ekkerhard von Seckendorff, fost medic la Hamburg, este bănuit că a sprijinit răpirea lui Schleyer, înainte de asasinarea lui Werner Lotze, este bănuit că a participat la asasinarea, în februarie 1986, a președintelui grupului vest-german „MTU" (Motor-und Turbingen Union), Ernst Zimmermann.

Vînătoarea teroriștilor continuă, dar arestările operate nu permit să se afirme că s-a atins „centrul activ" al „RAF" — susțin oficiali est-germani. S-au multiplicat fotografiile urmăriților, oferite autorităților din R.D.G., s-au intensificat cercetările pe sol est-german, iar cooperarea populației este dintre cele mai remarcabile.

15 iunie. Liderii „nucleului dur" al „RAF" — Horst Ludwig și Barbara Meyer —, a căror arestare a fost anunțată, din greșeală, în această zi, la Leipzig, „nu sînt în R.D.G." și s-ar putea ascunde în țările vecine R.F.G. — declară surse ale poliției est-germane.

16 iunie a.c. Sigrid Sternebeck, o altă militantă a „RAF", este arestată la Frankfurt pe Oder. Are 41 ani. A declarat imediat anchetatorilor că, după ce a venit în R.D.G., în vara lui 1980, a fost sprijinită de STASI, securitatea est-germană, să găsească de lucru și o locuință. N-a mai avut legături cu „RAF" după sosirea aici, deși este acuzată de participare la două atentate, în care trei militari americani, uciși în august 1985, în R.F.G. Werner Lotze, 38 ani, este suspectat că a avut un rol important în asasinarea unui industriaș vest-german, în februarie 1985, lîngă München.

— Heribert Hellenbroich, fost șef al serviciilor de informații ale R.F.G. (BND), declară că exclude „o susținere directă" a „RAF" de către regimul Honecker.

18 iunie a.c. Henning Beer, 31 ani, este arestat, fiind bănuit că a participat, în 1988, la un atentat împotriva unui hotel spaniol, unde se aflau responsabili ai N.A.T.O. Metodele utilizate în tentativa de atentat cu exploziv împotriva discotecii unui hotel aflat în apropierea bazei navale hispano-americane Rota, de lîngă Cadix, prezintă similitudini cu cele folosite pentru asasinarea bancherului vest-german Alfred Herrhausen, la 30 noiembrie 1989, în R.F.G. Atentatul de la Rota, la 17 iunie 1988, a eșuat, întrucît un detonator s-a declanșat prematur. Comandoul, pe care justiția vest-germană îl bănuiește format din Henning Beer și Andrea Klum, a reușit să dispară, după un schimb de focuri cu poliția.

Potrivit specialiștilor vest-germani, explozivul de la Rota a fost fixat pe o motoretă, în timp ce cel de-l-a ucis pe președintele de la „Deutsche Bank", cu un an și jumătate mai tîrziu, la Bad Homburg, lîngă Frankfurt, era atașat de o bicicletă.

Scrisoarea de revendicare a atentatului de la Bad Homburg era semnată de un „comandou Wolfgang Beer", (după numele fratelui lui Henning Beer, și el presupus militant al „RAF", care a murit într-un accident de circulație în iulie 1980, în R.F.G.). Henning Beer — care, din 1980, trăia în R.D.G., sub numele fals de Dieter Lenz — este acuzat, totodată, de participare la atentat cu exploziv, comis la 31 august 1981, împotriva unei baze aeriene militare americane, la Ramstein, în R.F.G., soldat cu 18 răniți. Poliția crede că el a intrat în „RAF" în vara lui 1979. Un mandat de arestare internațională a fost emis în noiembrie 1982.

Cînd s-au comis cele trei atentate în R.F.G. și Spania, Henning Beer era în concediu de la firma sa din Neubrandenburg (nordul R.D.G.). Potrivit canalului de televiziune „ZDF", agenda lui indică faptul că era în concediu și la 30 noiembrie 1989, ziua asasinării

Ancheta — primele date

După cum s-a aflat dintr-o sursă de specialitate, Parchetul federal din R.F.G., competent în probleme de terorism, a hotărît să înceapă urmărirea judiciară împotriva lui Erich Honecker, fostul lider comunist est-german, și împotriva lui Erich Mielke, fostul șef al Securității Statului (STASI). Decizia a fost luată după arestarea în R.D.G. a mai multor teroriști despre care se crede că aparțin Fracțiunii Armata Roșie („RAF"). Potrivit agenției „France Presse", procurorul orașului Karlsruhe, Gerhard Klasse, a afirmat că Honecker și Mielke sînt bănuiți „de a fi împiedicat justiția" să dea curs mandatelor internaționale de arestare emise de R.F.G. împotriva membrilor „RAF". El a adăugat că „în aceeași procedură sînt incluse numeroase alte persoane". (Parchetul federal a însărcinat parchetul de la Karlsruhe să desfășoare ancheta).

În Berlinul răsăritean, Pietar Plath, purtător de cuvînt al Parchetului general est-german, a declarat agenției „France Presse" că s-ar putea ca și R.D.G. să deschidă urmăriri judiciare împotriva lui Honecker și Mielke. „Nu excludem această posibilitate, dar elementele dosarului trebuie, mai întîi, studiate cu atenție, ceea ce și facem în momentul de față" – a precizat Plath.

Opt persoane figurînd pe lista de presupuși teroriști ai „RAF", cel mai asiduu căutați de către justiția vest-germană, au fost capturați în R.D.G., începînd de la 6 iunie. Deveniți cetățeni est-germani sub identitate falsă, ei trăiau, toți, de ani de zile, în Germania răsăriteană. Potrivit anchetatorilor est-germani, mai mulți dintre ei au recunoscut că au fost ajutați de STASI. (Dreptul est-german nu permite extrădarea cetățenilor săi în altă țară, așa cum este cazul R.F.G. față de R.D.G.).

Într-un comunicat dat publicității la 21 iunie, procurorul federal al R.F.G., Alexander von Stahl, arată că, pînă acum, nu au existat motive suficiente pentru a deschide o anchetă împotriva lui Honecker sau Mielke cu privire la „sprijinirea unei asociații teroriste". Procurorul federal precizează că acuzațiile au fost greu de stabilit, din cauză că audierea persoanelor arestate este făcută de anchetatori est-germani, și nu de vest-germani.

Honecker (77 de ani), care este grav bolnav, a negat, prin intermediul avocatului său, că a sprijinit terorismul, arătînd că nu a aflat de prezența în R.D.G. a presupușilor membri ai „RAF" decît din presă, în momentul arestării lor. În schimb, ministrul est-german al afacerilor interne, Peter-Michael Diestel, afirmase că primirea unor foști teroriști în R.D.G. era un „hobby personal" al lui Honecker, iar STASI avea datoria să le asigure o nouă identitate, locuințe și locuri de muncă.

Cancelarul Helmut Kohl a acuzat, pentru prima oară, la 21 iunie a.c., fostul regim comunist al R.D.G. de cooperare „cu teroriști, care au asasinat oameni în R.F.G.".

Afiș, publicat în RDG, cu fotografiile celor mai căutați teroriști; dintre aceștia, unii — precum H. Beer, S. Sternebeck și I. Viett — au fost deja arestați

Se poate întrevedea vreun sfîrșit ?

președintelui lui „Deutsche Bank", Alfred Herrhausen, ca și la 19 septembrie 1988, ziua atentatului comis împotriva secretarului de stat la finanțe, Hans Titmeyer. În fine, avea trei zile libere și la 19 iunie 1988, data tentativei de atentat de la discoteca din apropiere de Cadix.

Henning Beer, 31 ani, figura pe lista persoanelor căutate de Parchetul R.F.G., competent în probleme de terorism. Cînd a fost arestat era al optulea terorist, presupus a fi din „RAF", capturat în R.D.G. după arestarea, la 6 iunie, a Susannei Albrecht. N-a opus nici o rezistență și se afla în fața locuinței sale din Neubrandenburg. Cu acest prilej, s-a aflat, că trăia acolo din iulie 1982.

19 iunie a.c. Un alt terorist vest-german este arestat în R.D.G., el fiind denunțat de un fost conducător al STASI. Anunțînd știrea, ministrul de interne est-german, Peter-Michael Diestel, a precizat că este vorba de Silke Maier-Witt, care a confirmat legăturile dintre STASI și „RAF". Cei opt prezumtivi teroriști arestați în decurs de 13 zile în R.D.G. fuseseră primiți, după sosirea lor, într-o tabără de vacanțe aparținînd STASI și aflată la Briesen, lîngă Frankfurt pe Oder. „Acolo li s-a confecționat o nouă identitate", preciza Diestel. „Localizarea doamnei Meier-Witt a devenit posibilă datorită analizelor polițiștilor și, pentru prima oară, grație unei informații comunicate de un fost înalt colaborator al STASI a cărui identitate n-a fost dezvăluită. Silke Maier-Witt are 40 de ani și a fost interpelată la Neubrandenburg, unde lucra la o întreprindere farmaceutică, sub numele fals de Sylvia Bayer. Ca și Beer, n-a opus rezistență, trăia tot în acest oraș, s-a stabilit în R.D.G. în 1980 și are cetățenia est-germană.

— Markus Wolf, fostul șef al serviciilor secrete est-germane, declară că nu avea cunoștință despre faptul că teroriști prezumtivi din „RAF" rezidau în R.D.G. Într-o scrisoare adresată președintei Camerei Populare a R.D.G., Sabine Bergmann-Pohl, el arată că, atîta vreme cît a lucrat la STASI, nici el și nici colaboratorii lui n-au avut contacte cu „RAF". „Aceasta ar fi contrazis principiile noastre de muncă", a spus el. Wolf a condus serviciile de spionaj est-germane din 1953 pînă în 1987 și a fost adjunctul șefului STASI, Erich Wielke.

■

Comentînd spectaculoasele operațiuni ale poliției est-germane, materializate în arestarea celor opt foarte căutați teroriști vest-germani, revista „Der Spiegel" se referă pe larg la toate implicațiile evenimentelor, subliniind că, în fond, este vorba de „o combinație perversă". De la bun început, săptămînalul din Hamburg pornește de la evidențierea implicării lui Erich Honecker, arătînd că, el a sprijinit întotdeauna lupta dîrză în ilegalitate. Fostul secretar general al P.S.U.G., participant din fragedă tinerețe la lupta împotriva exploatării și imperialismului, a dovedit «o preferință deosebită» față de cei mai căutați teroriști din Europa — membrii organizației «RAF»".

„Sentimentele nostalgice ale fostului șef al statului est-german au fost benefice pentru numeroși teroriști, acuzați de crime. Fostul atotputernic ministru al securității, generalul de armată Erich Mielke, a primit ordin de la Honecker să-i sprijine pe membrii «RAF» «ori de cîte ori vor avea nevoie» — relatează un fost membru al conducerii P.S.U.G.", citat de „Der Spiegel".

Oferta deosebită a fost folosită din plin de teroriștii „RAF" din „prima" și a „doua" generație. De pildă, de capii Ulrike Meinhof sau Andreas Baader, dar și de urmașii lor, Adelheid Schulz sau Christian Klar. „Cei mai căutați teroriști s-au putut refugia mereu în R.D.G. prin filiera arabă sau a celorlalte state socialiste, în timp ce anchetatorii vest-germani au fost nevoiți să-și recunoască insuccesul timp de peste un deceniu și s-au văzut puși în situația de a declara că nu știu nimic despre autorii «toamnei sîngeroase» din 1977. Cei căutați își asigurau o nouă existență în R.D.G., izolați de restul lumii" — relatează „Der Spiegel".

Magda Cadia,
Dumitru Constantin

Și alte revelații...

Dezvăluiri senzaționale la Budapesta, unde ministrul de interne din noul guvern ungar, Balazs Horvath, afirmă — și aduce drept sprijin declarațiilor sale o serie de scrisori — că, la sfîrșitul anilor '70 — începutul anilor '80, unii teroriști căutați de „Interpol" și-au găsit refugiu în Ungaria.

La o conferință de presă, Horvath a dat citire unei scrisori — a cărei autenticitate urmează a fi dovedită —, care a fost trimisă, la 2 aprilie 1980, fostului secretar general al P.M.S.U., Janos Kadar, de gruparea teroristă internațională „Carlos". „Dragă tovarășe Janos Kadar — se arată în scrisoare. De un an luptăm pentru atingerea scopurilor noastre revoluționare, beneficiind de condițiile de securitate ce ni se acordă de către Ungaria... De pe pămîntul Ungariei, noi întreținem relații internaționale, avînd contacte cu revoluționari de toate națiile, fără a întîmpina prejudicii din partea autorităților ungare". Ministrul a citit și o altă scrisoare, trimisă la 30 august 1979, de Andras Benkei, ministrul de interne de atunci, și adresată lui M. Korom, secretar al C.C. al P.M.S.U., în care îl informa că grupul lui Carlos se afla în Ungaria. În legătură cu aceasta au fost înștiințați și alți membri ai fostei conduceri ungare.

Teroristul de origine venezueleană „Carlos" — pe adevăratul său nume, Ilici Ramirez Sanchez — era căutat cu asiduitate de „Interpol", în special, pentru luarea ca ostatici, în decembrie 1975, a 70 de persoane, dintre care 11 miniștri, participanți la o conferință a OPEC de la Viena. Cotidianul „Magyar Nemzet", citînd afirmațiile unui membru al forurilor de luptă antiteroristă, care a preferat să-și păstreze anonimatul, a relevat că, în mai 1979, Carlos ar fi intrat în Ungaria, venind de la Sofia, via Berlinul de est, cu un pașaport diplomatic yemenit. Serviciile secrete ungare ar fi fost informate de sosirea sa de către celebra „STASI", poliția secretă est-germană. Carlos ar fi revenit la Budapesta în toamna anului 1985, cînd plecînd, a lăsat într-un apartament, un impresionant stoc de arme și muniții. Un an mai tîrziu, Ministerul de interne ungar i-ar fi refuzat o nouă „vizită".

Actualul ministru de interne ungar a anunțat deschiderea unei anchete privind responsabilitatea fostului regim în „afacerea Carlos".

ARMAND CĂLINESCU: Însemnări politice 1916-1918

• file din epopeea Marii Uniri •

În general, notele lui Călinescu — publicate în revistă — se dovedesc a fi pătrunzătoare şi pertinente analize politice vis-à-vis de situaţiile şi oamenii care le-au promovat. Citeva observaţii se impun, totuşi. Spre exemplu, ni se par excesive criticile aduse liderilor conservatorilor „junimişti" rămaşi în teritoriul ocupat, deoarece ei înţelegeau în alt fel desfăşurarea procesului reîntregirii noastre naţionale. Se ştie că Titu Maiorescu a respins orice tentativă de colaborare cu invadatorii patriei sale. Petre P. Carp a acceptat colaborarea mai mult din rusofobie decît din filogermanism, însă neînduplecatul om politic n-a gîndit nicicînd să unelteaască la acte criminale faţă de ţara sa ; dimpotrivă, a refuzat cu indignare să-i treacă pragul casei ginerelui său trădător, dezertor din armata română, colonelul Alexandru Sturdza.

Tot astfel, Alexandru Marghiloman a adus netăgăduite servicii ca preşedinte al Crucii Roşii la Bucureşti şi a fost mantaua de vreme rea în pasagera guvernare din 1918, act care, de fapt, a însemnat compromiterea ireversibilă a întregii sale cariere politice. În special asupra lui Marghiloman dezlănţuie autorul „însemnărilor" potop de acuzaţii, reactualizînd scene şi „dosare" din timpul neutralităţii.

Majestatea sa timpul, în curgerea-i nemiloasă, a reţinut marile erori politice şi a operat asupra judecăţilor definitive. Astăzi, nouă ne este străină patima care i-a încins în chip inevitabil pe înaintaşii noştri ; sentinţele ne sînt mai nuanţate, senine. Şi nu putem, dincolo de greşelile uneori inerente ale acestor buni români, să nu reţinem fondul integru din viaţa şi activitatea lor, străine oricăror cochetării cu trădarea de patrie.

Armand Călinescu se arată a fi oarecum nedrept chiar cu Take Ionescu şi amicii săi conservatori care au urmat guvernul şi armata în retragere. Peste slăbiciunile vădite, politicianiste ale lui Take Ionescu, trebuie, iarăşi, să vedem în persoana şefului conservatorilor democraţi un împătimat tribun pentru înfăptuirea Marii Uniri, virtute pe care nici Călinescu nu i-o contestă.

Ar mai fi de observat atitudinea lui Armand Călinescu faţă de ajutorul militar rus şi faţă de revoluţia burghezo-democratică, apoi socialistă izbucnită în marele imperiu vecin. Menţiunile — citeodată critice — ale autorului „însemnărilor" sînt ale unui tînăr patriot român care vedea mai presus de orice primejdiile mari care ameninţau fiinţa naţională a statului, nevoit să se retragă pe singura palmă de pămînt străbun rămas necălcat de cizma invadatorilor străini.

Cercetările istorice ulterioare au dovedit cu prisosinţă că regimul ţarist se pregătea în ascuns să-şi trădeze aliaţii. Însă astfel de manopere nu trebuie extinse şi asupra guvernului provizoriu rus, care s-a dovedit mai mult neputincios, depăşit de evenimentele extraordinare pe care numai un Lenin a putut să le stăpînească...

Ca toţi românii, Armand Călinescu a salutat entuziast izbucnirea revoluţiei burghezo-democratice ruseşti, dar pe măsură ce ostilităţile pe front au luat turnuri tot mai nefavorabile cauzei generale a Aliaţilor, el se arată pe bună dreptate îngrijorat de viitorul României — cu trei sferturi din teritoriu ocupat de austro-germano-ungaro-bulgaro-turci, cu un milion de soldaţi ruşi cantonaţi în Moldova şi care se pătrund tot mai puternic de ideile pacifiste...

Peste toate însă, în „însemnările politice" ale lui Armand Călinescu răzbate fiorul unui patetism reţinut, al încrederii în realizarea marelui vis al Unirii, în eroismul legendar al soldatului român. „Într-o lună şi jumătate — relevă Călinescu, evocînd epopeea Mărăşeşti-Mărăşti-Oituz — se desfăşuraseră pe frontul Siretului şi Putnei cele mai mari bătălii din războiul României. Împrejurările extraordinare condamnaseră acţiunea noastră, dar armatele îşi făcuseră datoria. Faimosul Makensen n-a trecut peste noi şi aceasta va rămîne... Vitejia tradiţională a neamului reînvie sub forma nenumăratelor acte de eroism săvîrşite aici. Orice s-ar întîmpla de acum înainte, soldaţii noştri au conştiinţa că nu au fost înfrînţi. Ei ştiu că în luptă dreaptă au îngenunchiat voinţa îndîrjită a germanilor. Căci aceasta s-a întîmplat la Mărăşeşti !"

Stelian Neagoe

Veleităţile unor mai întinse libertăţi individuale erau încă slabe în faţa autorităţii ţarului şi dispariţia subită a acestui mic suport al ordinei în conştiinţa maselor Rusiei aducea după ea o dezorientare primejdioasă. Apoi, mirajul unei vieţi noi îndemnînd la dezertaţiuni de pe front, care îndată ating proporţia alarmantă de 25—30 la sută. Soldaţii arborează cocardele roşii ale revoluţiei şi se întorc fără permisiune în ţară. Pe lîngă acestea, repetate, incidente între soldaţi şi ofiţeri dau la iveală spectacolul celei mai grave indiscipline militare. Simptomele erau se înţelege de rău augur pentru cauza Aliaţilor. Dar pentru noi, care aveam însemnate contingente ruse pe pămîntul ţării, anarhia lor crescîndă constituia un pericol şi mai mare. Grosolanii soldaţi ai împărăţiei vecine iau aere de apostoli ai ideilor republicane şi încearcă a contagiona şi populaţia românească. Trebuie să recunoaştem pentru mîndria neamului că, în zilele grele prin care trecem, românul n-a deslipit o clipă nenorocirea lui de aceea a Coroanei şi entuziasmul cu care regele şi familia sa sînt întîmpinaţi pretutindeni constituie garanţia sigură că ideile antidinastice sînt departe de conştiinţa românească. Totuşi, ruşii continuă dezordinele lor şi, în ziua de 18 aprilie (1 mai), un „consiliu al soldaţilor şi ofiţerilor delegaţi de armata de pe front" pun la cale o impunătoare manifestaţie pentru a sărbători ziua muncitorimei. La Iaşi era, de mai multă vreme, pus sub supraveghere, într-o casă din str. Apeductului, cunoscutul socialist revoluţionar dr. Racovski. Ruşii află despre existenţa lui acolo şi plănuiesc a-l elibera. Guvernul pare că era înştiinţat de cele rînduite şi ordonă îndată ridicarea d-rului Racovski. Dar, printr-o incurie obişnuită autorităţilor noastre poliţieneşti, se întîrzie executarea ordinului şi, în ziua de 18 aprilie la amiază, un automobil rusesc ridica pe arestatul din str. Apeductului şi îl ducea la Socola. Aici, el e aşezat în fruntea unui cortegiu de cîteva mii de soldaţi ruşi care, în cîntecul „marseillaise-i" revoluţionare, străbat zgomotos străzile Iaşului. Pe pancardele roşii pe care le purtau se citeau inscripţiunile româneşti şi ruseşti „Vrem pacea fără anexiuni şi contribuţiuni" şi „Trăiască Internaţionala". Cortegiul greoi ajunge în Piaţa Unirii unde, de pe soclul statuii primului domnitor al României, un ofiţer rus şi dr. Racovski pronunţă discursuri revoluţionare şi strigă „Trăiască Republica Social-Democrată Română !" În vremea aceea, pe balconul Palatului din str. Lăpuşneanu, regele, fără a şti nimic, îşi fuma ţigara liniştit şi gînditor. Guvernul e alarmat firesc de proporţiile şi caracterul pe care îl luaseră manifestaţiile soldaţilor ruşi şi se hotărăşte îndată a lua măsuri serioase pentru a preîntîmpina ivirea altor dezordini. De aceea, a doua zi chiar, încep a trece pe străzile principale ale Capitalei, în chip demonstrativ, cu trompeţi în frunte, cu baionete la armă, mai multe batalioane de vînători şi infanterie, cum şi patrule de călăraşi. Semnele suveranităţii noastre flutură din nou producînd o înviorare în conştiinţa publică. De mult nu mai văzusem trupe regulate româneşti, căci resturile armatei, care luptaseră în cîmpiile Munteniei, fuseseră cantonate pe la sate. Acum se concentrează în Iaşi şi prin împrejurimi mai multe regimente de infanterie şi cavalerie care aveau să înfrîneze dezordinile ruseşti. În adevăr, pentru ziua de Sf. Gheorghe, se anunţa o nouă mare întrunire a ruşilor. Se prevedea chiar o încăierare sîngeroasă, căci guvernul se arăta, de la început hotărît să împiedice cu forţa armată orice tulburare. Toţi militarii sînt consemnaţi în case pentru ziua aceea şi dimineaţa era în oraş o liniştе neobişnuită şi o atmosferă de îngrijorare. Se afişează îndată ordonanţe ale ministrului de război. Vintilă Brătianu şi generalul Scerbacev, prin care se pun dezordinile în seama trădătorilor şi se adaugă : „Nu putem admite ca Germania să-şi bată joc de noi şi ca oameni plătiţi cu simbrie să stîrnească gîlceava între noi şi aliaţii noştri". Pe la orele 12 din zi se află că întrunirea fusese contramandată, graţie intervenţiei energice a generalului Scerbacev. Trupele noastre continuă însă a rămîne în garnizoană.

XII

Tulburările din Rusia constituiau un pericol prin întinderea posibilă a contagiunei la noi. Guvernul trebuia aşadar să examineze îndată chestiunile care alcătuiau un motiv de nemulţumire în organizarea politică şi socială a ţării. Cu toate că împrejurările nu erau de fel prielnice unei legiferări durabile, schiţarea doar a liniilor generale în care avea să se îndrepte activitatea viitoare a Parlamentului putea aduce o liniştire. Partidul Liberal studia încă de la venirea sa la putere (1914) problema agrară şi electorală, iar Camerele Constituante se adunaseră deja pentru a proceda la înfăptuirea acestor reforme. De aceea, prezenţa lui Brătianu la conducerea ţării constituia o garanţie din acest punct de privire şi nu a contribuit puţin la încrederea cu care se aştepta legiferarea...

Pe la mijlocul lui martie, regele pleacă pe front și făgăduiește trupelor de la Oituz împărțirea de pămînt și dreptul de vot. Îndată după aceea, guvernul întocmește un proiect cuprinzînd acordul partidelor conservator și liberal în chestiunea exproprierii și a votului universal. În aprilie, Camerele sînt întrunite și după lungi discuțiuni comisiunile și subcomisiunile lor își însușesc cu ușoare modificări proiectul elaborat de guvern. Dezbaterile se prelungesc pînă spre a doua jumătate a lui iunie, cînd proiectul pentru modificarea Constituției e votat de aproape unanimitatea vocilor. Se admitea, în principiu, exproprierea a 2 mil. ha pămînt arabil din domeniile statului, coroanei și particularilor, care urmau a fi împărțite la țărani, și se primea votul universal cu o reprezentare a minorităților.

Firește însă că votarea reformelor avea acum mai mult un rol decorativ. Însuși președintele de Consiliu de Miniștri, în cuvîntarea cu care începe dezbaterile la Cameră, precizează acest lucru :

„Să nu așteptăm pînă la ceasul în care va fi posibilă rezolvarea completă și amănunțită a problemelor care ne sînt puse și să votăm încă de acum ca să rămînă cîștigate pentru poporul nostru aceste două principii fundamentale, ori ce s-ar întîmpla de aci înainte".

De altminteri, pentru a păși mai departe la întocmirea legilor speciale de înfăptuire imediată a principiilor admise, membrii Parlamentului actual, obosiți de peripețiile războiului, nu aveau pregătirea trebuitoare. Trebuie să recunoaștem că dezbaterile care au urmat au pus în lumină nivelul scăzut al Camerelor. În afară de cîteva cuvîntări foarte slabe privitoare la reforme, discuțiunea întreagă se desfășura în jurul faptelor de război. Chestiunea operei de corupțiune întreprinsă de germani în țară, în epoca neutralității, preocupa spiritele mai ales. Venea după acea opoziția grupului „Muncii", de curînd formată în jurul lui George Diamandy, care tinea zilnic încordată atențiunea membrilor guvernului prin aducerea în discuțiune a unor necorectitudini în administrarea diferitelor Departamente, a războiului mai ales, dezorganizarea transporturilor, incendierea depozitelor militare și așa mai departe.

Dar caracterul operei întreprinse de guvern îl răzbuna însuși mobilul care ședea la baza ei. Nu mai era vorba acum de viața economică și socială a țării de mîine, ci se cerea, deocamdată, o manifestare a solicitudinii puterii ocîrmuitoare pentru masele populare, manifestare necesară cînd se agita cu atîta zgomot, de către revoluția rusă, problema raporturilor dintre clase.

XIII

Spiritul războinic se păstra la noi. Nici retragerea din Muntenia, nici dezordinile din Rusia nu slăbeau încă încrederea în acțiunea începută. Dimpotrivă, reorganizarea armatei se urma cu grijă. Veneau zilnic transporturi cu material trimis din Franța, dar pe care-l rătăcise, cu voință, regimul țarist în depărtate gări ale Rusiei. Tunuri de calibru mare, mitraliere, munițiuni, avioane aveau să completeze armamentul unităților noastre. Iar cu ajutorul și al unei numeroase Misiuni militare franceze, sub conducerea valorosului general Berthelot se pregătea instrucția soldaților în vederea acțiunii viitoare. Formațiuni sanitare engleze și americane îngrijeau acum de starea sanitară a țării alături de vrednicul nostru personal sanitar. Guvernul primea în vremea aceea repetate dovezi de simpatie ale aliaților mai depărtați. Războiul României făcea parte din cauza generală a „Înțelegerei" și încrederea cu care priveau victoria finală ne îmbărbăta. Prin iunie, trimișii aliaților din Occident ne aduceau salutul lor. Albert Thomas întîi, Wandervelde, mai pe urmă, și generalul Scott erau primiți solemn de Adunările noastre Legiuitoare. Cuvîntările schimbate pecetluiau armonia deplină care domnea în raporturile dintre noi și dînșii. Iar vizitele pe care le fac armatei îi încredințează de însemnătatea ajutorului nostru.

Între acestea, situația părea că se îndreaptă și în Rusia. Partidul Cadeților trecuse, încetul cu încetul, puterea socialiștilor revoluționari, care, sub conducerea vioaie a lui Kerenski, se arătau dispuși a continua războiul. Ba chiar încredințînd Comandamentul suprem generalului Kornilov, înțelegeau să restabilească disciplina armatei cu asprime. Cazacii, element de ordine, luptau pretutindeni să reprime abaterile soldaților. O clipă se părea chiar că uriașele armate ale Rusiei redobîndesc puterea lor de luptă. Se aștepta ca mișcarea ritmică a revoluției să împingă de la anarhie la dictatura militară.

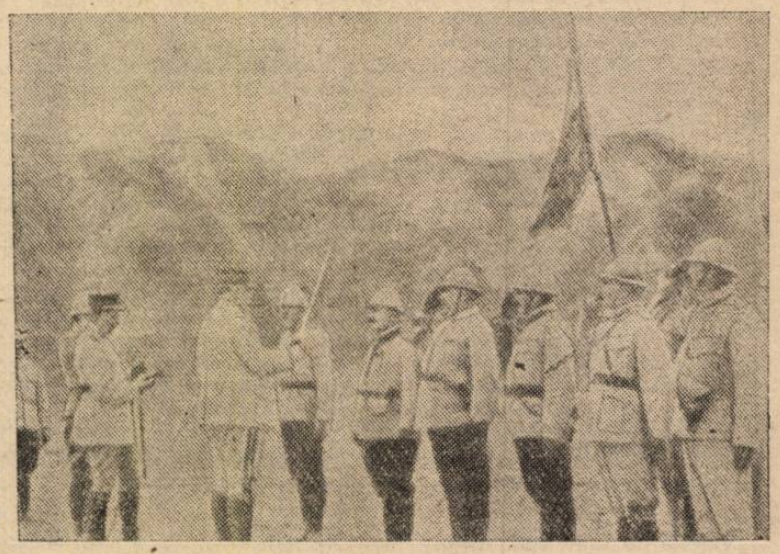

Generalul Henri Mathias Berthelot înmînînd generalului Arthur Văitoianu „Legiunea de onoare" (Onești, 19 iunie 1917)

În această atmosferă, prin îndemnul, firește, al Aliaților, se proiectează o nouă ofensivă pe întreg frontul oriental. Pentru noi, cu încrederea pe care o aveam în armata renăscută, cu nevoia continuu simțită a unei revanșe, perspectiva începerii acțiunilor produse o înviorare extraordinară. În preziua însă a celei mai glorioase pagini din războiul nostru, ne vedem siliți a menționa incidentul regretabil al crizei întîmplate în guvern. Pe tema unor neînțelegeri interne, Take Ionescu găsea încă o dată prilejul de a tulbura situația politică, prezentînd demisiunea conservatorilor din minister. Timp de aproape 20 zile, Brătianu lua și relua tratativele pentru a ajunge din nou la o înțelegere. Contrastul între ceea ce avea să se depene curînd pe decorul războiului și preocuparea măruntă a oamenilor politici punea în lumină tristă nivelul scăzut la care se coborîse viața politică la noi. După douăzeci de zile, guvernul se reconstituia cu ușoare modificări.

XIV

Trupele revoluționare, sub conducerea viguroasă a lui Kornilov, și îndemnul elocvent al șefului guvernului provizoriu, Kerenski, care apăreau continuu în mijlocul lor îmbărbătîndu-le prin cuvîntări entuziaste, luară ofensiva pe frontul galițian, unde repurtară, la început, un succes îmbucurător, cîștigînd teritoriu în adîncime de 25 km și luînd 40 000 prizonieri austrieci.

Între acestea se hotăra și la noi începerea unei ofensive pe frontul de sud al Moldovei. Trupele române, care după refacere se ridicau la 15 divizii de infanterie și 2 de cavalerie, se grupară în două armate de operațiuni. Una, Armata II, sub conducerea generalului Averescu, ocupa sectorul Oituz — Varnița, avînd la dreapta ei Armata IX rusă, iar, la stînga, Armata IV rusă. Cealaltă, Armata I pusă, la început, sub comanda generalului Cristescu, schimbat curînd cu generalul Grigorescu, ocupă sectorul Ivești — Tudor Vladimirescu între Armatele IV și VI ruse. Planul de operație pare a fi următorul: O puternică pregătire de artilerie pe întreg frontul celor 4 armate, urmată de o acțiune demonstrativă a Armatei II, după care Armata I română trebuie să propună atacul decisiv în direcțiunea R. Sărat. Cele două armate ruse intercalate, pe care nu se putea pune un mare temei, aveau însărcinarea de a acompania doar marșul armatelor române, acoperind flancurile.

Acțiunea se începe în dimineața zilei de 10 iulie. După cîteva ore de bombardament intens, care face „breșe" largi în rețelele inamicului, infanteria Armatei II pornește la atac. Avîntul trupelor e de nedescris. Aruncînd tunicile de pe ei, soldații se reped și, în două-trei ore, ating obiectivele prescrise. E de semnalat îndeosebi vitejia diviziei III care ocupă satul Mărăști unde germanii organizaseră peste o sută „uvraje" de apărare după sistemul de forfificații practicat pe frontul apusean. Inamicul a fost surprins de acțiunea noastră. Se pare chiar că informațiunile incomplete pe care le avea, îl făceau să creadă imposibilă orice acțiune a trupelor române atît de dezorganizate, cum le știau. Apariția căștilor de metal, pe care le purtau soldații noștri, a făcut pe nemți să creadă că aveau în față trupe franceze. Frontul de atac atinge o lungime de aproape 30 km. Diviziile germane sînt date peste cap. Se povestește cazul unui general inamic care a fugit aproape dezbrăcat. Inamicul se retrage grăbit în dezordine, iar trupele noastre înaintează victorioase, recuperînd numeroase sate pînă la Soveja. Se capturează aproape 2 000 oameni, 50 tunuri de cîmp și 80 vagoane material de război. Înaintarea noastră atinge o adîncime de 25 km. Victoria repurtată pe acest front produce un entuziasm neînchipuit. Trofee, între care tunuri de calibru mare, sînt expuse împrejurul statuii lui Cuza Vodă în Iași. Ziarele publică amănunte ale luptelor, descriind, în culori vii, diferitele fapte de vitejie ale soldaților. Firește că noul contact cu germanii era din cele mai îmbucurătoare. Luptele au durat, aci, 5—6 zile.

Dar cea mai însemnată acțiune se aștepta de la Armata I care trebuia să dea lovitura decisivă. Unitățile grupate cu o densitate neobișnuită, depozitele mari de munițiuni și moralul trupelor făceau să se prevadă o desfășurare glorioasă a luptei. Infanteria trebuia să plece la atac în dimineața zilei de 12 iulie, adică tocmai cînd înaintarea Armatei II era în plinul ei. Cînd, deodată, în noaptea de 11 spre 12, se primește o telegramă a guvernului provizoriu din Petrograd prin care se ordona încetarea oricărei acțiuni pe frontul român. Germanii luaseră contra-ofensiva în Galiția și Bucovina, punînd pe goană armatele ruse descompuse de propaganda pacifistă. În două săptămîni se pierde întreg cîștigul din 1916 al lui Brusilov. Frontul rus era, acum, rupt și Moldova nu mai opuneau

nici o rezistență și comandamentele lor dau comunicate ca acesta : „Soldații au fugit de pe poziție adunîndu-se la 20 km înapoi".

Telegrama primită produsese o consternare adîncă în rîndurile armatei noastre. Se povestește cînd a fost comunicată la cartierul regal, la Ghidigeni, că regele împreună cu principele moștenitor, generalul Berthelot și ceilalți generali au avut ochii umpluți de lacrimi. În clipa în care cu atîta nădejde se aștepta ziua fericită a revanșei, aliații ne trădau pentru a doua oară. Firește că se oprește îndată orice acțiune.

Între timp germanii concentraseră circa 14 divizii nouă cu care intenționau să dea o lovitură la sud, simultan cu cea din Bucovina pentru a ocupa Moldova. În adevăr, în ziua de 24 iulie, ei atacă în direcția Panciu și rup frontul ținut de trupele Armatei IV rusă care fuge. Acțiunea întreprinsă putea avea urmări fatale pentru noi, căci întreaga Armată II cădea acum prizonieră. Comandamentul ia atunci grabnice măsuri pentru retragerea armatei ruse de pe front și înlocuirea ei cu unități de ale Armatei I. Operațiunea se execută cu abilitate și înaintarea germanilor e oprită, iar cele două armate române se joncționează pentru a opune de aci înainte singure rezistență. După cîteva zile de acalmie, la 1 august, germanii pronunță un nou formidabil atac de-a lungul Siretului, în direcția Mărășești. Diviziile germane, în formațiuni strînse, înaintau valuri, valuri. Dar, de data aceasta, soldații români erau acolo... Timp de 10 zile, neîntrerupt, ziua și noaptea, se dau pe cîmpia Mărășeștilor cele mai grozave lupte pe care le-a cunoscut armata noastră, și ea s-a acoperit de glorie. Cea mai bună infanterie germană cădea rînduri, rînduri secerată ; batalioanele noastre de grăniceri și vînători se năpusteau din cînd în cînd în luptă la baionetă, și nemții trufași n-au făcut un pas. La 10 august, ei erau obosiți și luptele încetiniră. Între timp, germanii atacaseră cu furie la dreapta Armatei II, spre Tg. Ocna, voind a ocupa Valea Trotușului. Și aici înaintarea lor fu oprită după lupte sîngeroase.

Într-o lună și jumătate se desfășuraseră pe frontul Siretului și Putnei cele mai mari bătălii din războiul României. Împrejurările extraordinare condamnaseră acțiunea noastră, dar armatele își făcură datoria. Faimosul Mackensen n-a trecut peste noi... Vitejia tradițională a neamului reînvie sub forma nenumăratelor acte de eroism săvîrșite aci. Orice s-ar întîmpla de acum înainte, soldații noștri au conștiința că nu au fost înfrînți. Ei știu că în lupta dreaptă au îngenunchiat voința îndîrjită a germanilor. Căci aceasta s-a întîmplat la Mărășești.

XV

Firește însă că înaintarea germană pe frontul Siretului era oprită provizoriu. Slăbirea crescîndă a rezistenței armatelor revoluționare deschidea drumul spre ocuparea Moldovei. De aceea, guvernul examină îndată posibilitatea unei retrageri mai departe peste Prut și pînă la Nistru poate. El ia măsuri de evacuarea arhivelor mai însemnate, a Parlamentului, o parte din magistrați în frunte cu Înalta Curte de Casațiune. Ba chiar se organiza și trimiterea refugiaților, îndeosebi a familiilor ofițerilor mobilizați în ținutul Kersonului. Acestea trebuiau să facă drumul în care cu formațiunile teritoriale ale armatei. Zilele acelea de la sfîrșitul lui august trecute în pregătiri grăbite pentru evacuare erau cele mai emoționante. Teritoriul rusesc, care urma să ne adăpostească, era, deocamdată, cel mai îndepărtat de focarul revoluției și bogăția acestei regiuni putea îndestula nevoile de alimentare. Așadar trebuia să părăsim ultimul colț al țării. Pentru armata care plătise scump apărarea lui inutilă, lucrul era și mai dureros. Dar ce să facem, simptomele descompunerii rusești erau, se înțelege, alarmante, dar încă departe de punctul la care situația să apară iremediabilă. Apoi, prezența lui Kerenski și Kornilov la conducerea Rusiei constituia o garanție că politica războiului se va duce mai departe. De asemenea, înfățișarea generală a războiului nu primise schimbări care să indice că superioritatea trecea acum la Puterile Centrale, cu atît mai mult că erau și oarecari semne de tulburări

Mitraliere în acțiune

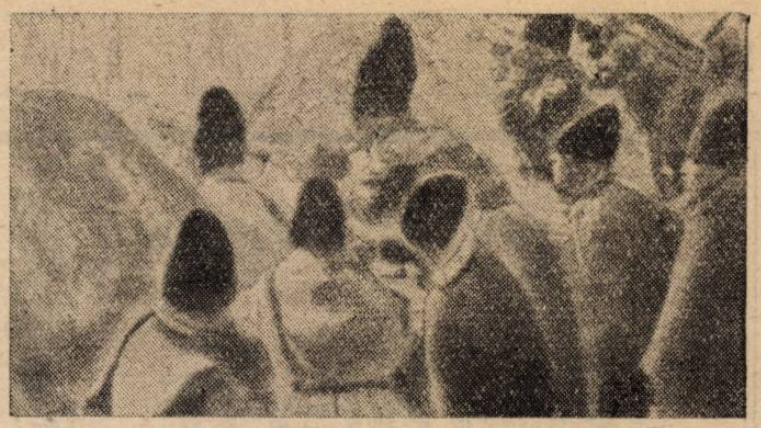

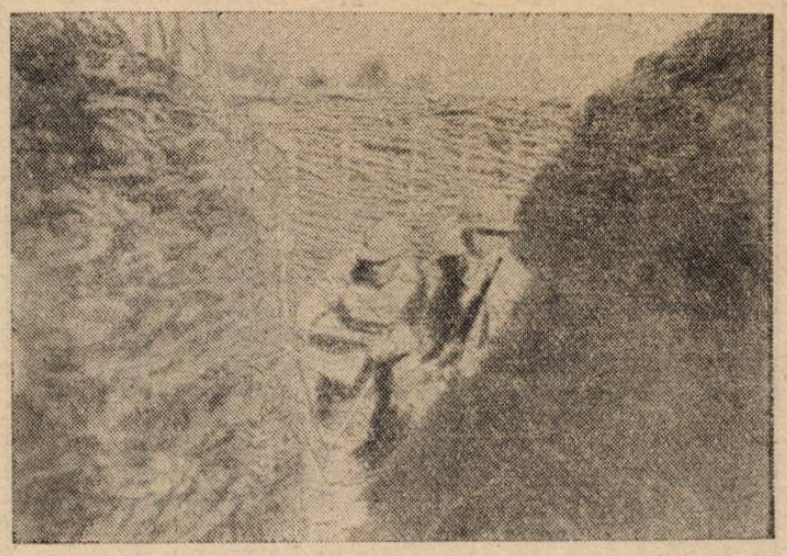

Soldați în tranșee (Mărăști, 15 mai 1917)

interne la ei. Situația avea, așadar, caracterul unei serioase crize pe care trebuia să o îndurăm. Și în afară de acestea, armatele noastre erau într-atîta prinse în angrenajul întregului front, încît, fatal, trebuia să suportăm toate fluctuațiunile lui.

XVI

Cea mai mare parte din parlamentari plecase la Odesa, tezaurul țării era dus la Moscova, iar armata, guvernul și familia regală așteptau ultimul moment pentru a lua, și ele, drumul spre Kerson. O înțelegere cu Rusia pentru acordarea „exteritorialității" ne înlesnea ducerea semnelor suveranității române în ținutul în care aveam să așteptăm refacerea armatei revoluționare. Din fericire, liniștea continuă pe front și evacuarea se opri.

Soarta voia, însă, ca după încetarea operațiunilor militare, evenimentele politice să ia ele, acum, un curs nefavorabil. Pe la începutul lui septembrie se adună un Congres la Moscova. Cu prilejul lui, un grav conflict izbucni între Kerenski și Kornilov, asupra mijloacelor de întrebuințat pentru restabilirea disciplinei în armată. Generalul cerea puteri dictatoriale și reintroducerea pedepsei cu moartea. Lupta între șeful guvernului provizoriu și comandantul suprem al armatei se sfîrși prin învingerea acestuia din urmă. El e înlocuit cu Duhonin. Între timp, germanii, profitînd de tulburările interne, reluară ofensiva în direcțiunea Riga și reușiră a ocupa orașul. Se confirmau, prin aceasta, prevederile lui Kornilov. După noua înfrîngere, situația lui Kerenski se zdruncină și, către sfîrșitul lui octombrie, o mișcare violentă în Petrograd pune orașul în stăpînirea partidului maximalist ,în frunte cu Lenin și Trotki. Ei alcătuiesc guvernul „Comisarilor poporului". Trupele acestora — Garda roșie — îndepărtează treptat pe socialiștii revoluționari către Moscova. Împuternicitul guvernului, praporcicul Krilenko, ocupă, la 21 noiembrie, Moghilevul. El pune stăpînire pe Marele Cartier; generalul Duhonin e omorît !

Cu s mbarea regimului în Rusia, lucrurile se îndreptau grăbit spre anarhie. Venirea lui Lenin la putere însemna îndrumarea politicii externe către o pace separată cu Puterile Centrale. Misiunile militare aliate, între care și generalul Coandă din partea noastră, înmînaseră, de la 10 noiembrie, lui Duhonin un protest energic împotriva oricărei încercări de călcare a pactului de la Paris. Dar situația nu era acum în mîinile comandantului armatei. În adevăr, pe la mijlocul lui noiembrie, Lenin propune germanilor, printr-o radiogramă, încheierea unui armistițiu pe întreg frontul oriental. Aceștia răspund îndată și, la 2 decembrie, se semnează, la Brest-Litovsk, convenția definitivă pentru suspendarea operațiunilor militare pînă cînd convocarea unei Adunări Constituante să decidă despre pace sau război. Situația internă din Rusia se complica mai mult prin începerea mișcărilor separatiste. Diferitele popoare care compuneau vechea împărțire tindeau a se constitui în state independente. Ucraina dăduse semnalul. Pe la sfîrșitul lui noiembrie, Rada de la Kiev proclamă independența Republicii Ucrainiene și luă măsuri pentru adunarea trupelor credincioase care aveau să constituie armata națională. „Consiliul de stat" (Guvernul ei) intenționa, la început, să continuie războiul alături de Aliați. Lenin grăbea, însă, evenimentele și, pe cînd se începuseră abia alegerile pentru Constituantă, se și adună la 9/22 decembrie Conferința ambasadorilor pentru tratarea păcii de la Brest-Litovsk. Din partea Puterilor Centrale sosiră Kühlmann și Czernin, din partea popoarelor Rusiei — comisarul afacerilor străine Trotki.

XVII

Evenimentele se precipitaseră în așa fel în Rusia că orice îndreptare apărea acum exclusă. Frontul oriental se dezorganiza treptat și convenția pentru suspendarea operațiunilor militare crea României o situație neînchipuit de grea. Ea primise de nevoie îndatorirea de a participa la convorbirile pentru încheierea armistițiului și o comisiune, în frunte cu generalul Lupescu, semnase la Focșani înțelegerea. În concepția guvernului nostru, însă, măsura aceea avea un caracter provizoriu. Căci, în adevăr, se putea îndruma acum politica României către pace. **(Va urma).**

Andrei Saharov

Memorii (2)

Fragmente reproduse după revista americană „Time"

■ **Un inofensiv „depozit de legume şi fructe".**

■ **„Era, acolo, în construcţie un «model de comunism experimental»". De fapt — „o ciudată simbioză între un institut de cercetări ştiinţifice ultramodern şi un mare lagăr de muncă".**

■ **„Cartea roşie" despre atrocităţile lui Beria.**

■ **„Forţa hipnotică a ideologiei de masă".**

■ **„Adevărul nu este simplu niciodată".**

■ În continuare, Saharov relatează despre activitatea sa de cercetare ştiinţifică avînd ca scop punerea la punct a armelor termonucleare sovietice, activitate strict secretă, care se desfăşura la „Instalaţie" — expresie criptică prin care autorul „Memoriilor" desemnează locul său de muncă, fără a face alte precizări — în perioada 1948—1968 (în episodul de faţă, povestirea se opreşte în anul izbucnirii războiului : 1941). În schimb, Saharov dezvăluie că „Instalaţia" reprezenta, după propriile sale cuvinte, „o ciudată simbioză între un institut de cercetări ştiinţifice ultramodern şi un mare lagăr de muncă", dat fiind că folosea munca obligatorie a unor deţinuţi.

Saharov demască sistemul de detenţie sovietic din perioada amintită, folosirea muncii obligatorii (iniţial, a deţinuţilor şi, ulterior, a militarilor în termen), hotărîrile arbitrare luate în ceea ce ii privea pe deţinuţii care, în final, erau puşi în libertate. Pentru a nu demasca amplasamentul „Instalaţiei", aceştia erau deportaţi în regiuni îndepărtate ale U.R.S.S.

Saharov povesteşte una din întîlnirile avute la Kremlin cu Lavrenti Beria, şeful NKVD, căruia îi face un impresionant portret. Dar el stăruie, în special, asupra anului morţii lui Stalin, 1953, care a cuprins un întreg popor căzut victimă propagandei staliniste de mistificare a adevărului şi de hipnotizare colectivă. Cel ce avea să devină, mult mai tîrziu, renumitul disident sovietic, contestatar al sistemului comunist, în general, şi al sistemului sovietic, în special, mărturiseşte — într-o confesiune emoţionantă prin tragismul ei — propria rătăcire din anii aceia, propriile iluzii legate de cel ce a fost călăul poporului său şi al altor popoare est-europene : Iosif Visarionovici Stalin.

După ce a crezut în ţelul ce consta „în a face Uniunea Sovietică puternică, pentru a putea apăra pacea", şi s-a angajat în realizarea lui, ca om de ştiinţă, Saharov constată : „A fost nevoie să treacă mulţi ani pînă cînd am înţeles, pe deplin, gradul de minciună, exploatare şi înşelătorie grosolană cuprins în noţiunile de stat, naţiune şi idealurile comunismului". „Regimul nostru seamănă cu o celulă canceroasă" — sună verdictul necruţător al activistului politic Saharov.

Fizica exploziilor atomice şi nucleare este un adevărat paradis pentru teoretician. Ecuaţia stării materiei la presiuni şi temperaturi moderate nu poate fi calculată fără a introduce ipoteze simplificatoare în ecuaţiile teoretice (altminteri, operaţiunile depăşesc chiar şi capacitatea celor mai avansate computere). Dar se pot folosi calcule relativ simple pentru a descrie ce se întîmplă la temperaturi de milioane de grade Celsius, în condiţii asemănătoare celor din centrul unei stele. În mod similar, şi formulele pentru determinarea ritmului reacţiei termonucleare sînt simple.

Am început activitatea mea în cadrul grupului Tamm, făcînd asemenea calcule şi, cîteva zile mai tîrziu, am prezentat primul meu raport secret S-1 (Saharov I). Reacţia termonucleară — sursa misterioasă de energie a Soarelui şi stelelor, susţinerea vieţii pe Pămînt, dar şi instrumentul potenţial al distrugerii ei — mi se revelase. Ea prindea viaţă chiar pe masa mea. Dar motivaţia mea principală nu a fost interesul faţă de cine ştie ce element spectaculos sau nou din fizică ; aş fi putut găsi altă problemă din fizică teoretică, care să mă amuze. Ceea ce era cel mai important pentru mine, şi cred că şi pentru Tamm şi ceilalţi membri ai grupului a fost convingerea că munca noastră era de importanţă esenţială. Am înţeles natura terifiantă, inumană a armelor pe care le construiam. Dar războiul fusese şi un exerciţiu de barbarie ; deşi nu luptasem în acest război, mă consideram un soldat în acest nou război al ştiinţei.

Cu timpul, am inventat sau am împrumutat o serie de principii, inclusiv paritatea strategică şi descurajarea nucleară, care, chiar şi acum, par a justifica, în oarecare măsură, în plan intelectual, crearea armelor termonucleare şi rolul nostru în acest proces. Zelul nostru iniţial a fost, cu toate acestea, inspirat mai mult de factorul emoţional, decît de cel intelectual. Forţa destructivă monstruoasă, amploarea întreprinderii noastre şi preţul plătit pentru aceasta de către sărmana noastră ţară, înfometată şi ruinată de război, victimele înregistrate din cauza neglijării normelor de securitate şi folosirea muncii obligatorii în activităţile noastre de extracţie şi prelucrare, — toate acestea au contribuit la acutizarea sentimentului nostru că se petrece o dramă şi ne-a îndemnat să facem efortul maxim pentru ca sacrificiile — pe care le-am acceptat ca pe ceva inevitabil — să nu fie în zadar. Eram obsedaţi de o adevărată psihologie războinică, ce a devenit şi mai covîrşitoare după transferul nostru în „instalaţie" : oraşul secret unde erau dezvoltate armele atomice şi termonucleare.

Am citit că la 6 august 1945, Robert Oppenheimer s-a încuiat în biroul său, în timp ce colegii lui mai tineri alergau prin laboratorul de la Los Alamos cu strigăte de război indiene, şi, de asemenea, că a plîns cînd s-a întîlnit cu preşedintele Truman. Tragedia personală a lui Oppenheimer mă afectează profund, cu atît mai mult cu cît cred că a fost de bună credinţă şi că a acţionat din motive de principiu. Sigur că întreaga poveste tristă în legătură cu Hiroşima şi Nagasaki, care l-a afectat atît de mult sufleteşte, era şi mai tulburătoare. Armele nucleare nu au mai fost niciodată folosite în război şi speranţa mea cea mai fierbinte şi mai scumpă continuă să fie că vor fi folosite numai pentru a descuraja războiul, şi nu pentru a purta un război.

Au contribuit, oare, oamenii de ştiinţă sovietici şi americani la menţinerea păcii ? Un al treilea război mondial nu a izbucnit şi echilibrul terorii racheto-nucleare — ameninţarea distrugerii reciproce asigurate — probabil că a contribuit la prevenirea unui război. Dar nu sînt deloc sigur ; în toţi aceşti ani îndelungaţi, nici măcar nu s-a pus această problemă.

Ceea ce mă nelinişteşte, acum, cel mai mult este instabilitatea echilibrului, pericolul extrem al situaţiei actuale, îngrozitoarea risipă pe care o reprezintă cursa înarmărilor. Armele termonucleare ar putea pune capăt civilizaţiei umane ; ele au devenit atît de înspăimîntătoare încît chiar şi gîndul de a le folosi pare ireal. În concluzie, credibilitatea lor, ca descurajare, a scăzut, în timp ce ameninţarea lor a crescut enorm. Cred că a venit timpul ca descurajarea nucleară să fie înlocuită cu paritatea în arme convenţionale, ceea ce, în situaţia ideală, ar fi, la rîndul ei, înlocuită de un echilibru realizat prin voinţă politică şi compromis. Însă tranziţia de la descurajare nucleară la paritate în arme convenţionale trebuie făcută cu grijă şi efectuată în etape.

Oraşul secret

Am participat, timp de 20 de ani, la activitatea ultrasecretă consacrată armelor termonucleare şi cercetărilor legate de acestea. În iunie 1948, am devenit membru al grupului special al lui Tamm, de la Institutul de Fizică al Academiei de Ştiinţe. În martie 1950, am fost desemnat la „Instalaţie" şi am rămas acolo pînă în iulie 1968, cînd aprobarea mea a fost revocată. Dat fiind că mă consider obligat, printr-o angajare de o viaţă, în această activitate, să păstrez secretele de stat şi militare — hotărîre pe care am luat-o din proprie iniţiativă, în 1948 —, voi păstra tăcere asupra unor aspecte ale vieţii şi muncii mele din acea perioadă.

Saharov despre Lavrenti Beria : „mă aflam în fața unei ființe umane terifiante"

Spre sfîrșitul lunii iunie 1949, am fost convocat pentru a mă întîlni cu Boris Vannikov, care conducea ceea ce în 1953 urma să devină unul dintre ministerele construcțiilor de mașini : era vorba de instituția însărcinată cu construirea armelor nucleare sovietice. Vannikov mi-a spus că urmează să plec imediat „la Hariton". Iuli Hariton era director științific al „Instalației". Vannikov mi-a dat o adresă din Moscova și mi-a spus : „Acolo îți vor explica ei totul".

La adresa indicată am văzut o firmă pe care scria „Depozit de legume și fructe". Am coborît niște scări și am trecut pe lîngă cîteva persoane care arătau ca niște simpli lucrători în comerț. Auzind că mă duc „la Hariton" pentru prima dată, un bărbat nervos și palid, dintr-o cameră alăturată, mi-a dat un permis și mi-a spus cu exactitate în ce tren și în ce vagon mă voi urca. Timp de mulți ani după aceea, de fiecare dată cînd plecam la „Instalație", am primit acest permis, de la același „depozit".

În seara aceea m-am dus în gară, am trecut pe lîngă un cordon de oameni și m-am urcat în ceea ce s-a dovedit a fi vagonul personal al lui Vannikov. Compartimentul 9 era neaerisit și nu am putut să adorm. M-a menținut treaz o idee nouă și interesantă — posibilitatea unei reacții termonucleare controlate. Dar am avut nevoie de încă un an pentru a găsi cheia unei abordări promițătoare : separarea magnetică. Tamm a sprijinit această idee și a jucat un rol în dezvoltarea ei.

Deîndată ce trenul a ajuns la destinație, cîțiva dintre noi ne-am urcat în automobilele care așteptau și, cu o viteză extraordinară, ne-am îndreptat spre „Instalație" trecînd prin localități ce tocmai se trezeau la viață. Lumina slabă a zorilor dezvăluia privirilor căsuțe țărănești joase, cu acoperișuri din paie sau din olane sparte, cu prești zdrențuite atîrnînd pe frînghiile de rufe, și vitele colhozului, care, chiar și vara, erau murdare și slăbănoage. Brusc, șoferul nostru a frînat : ajunsesem în „zonă" — două șiruri de sîrmă ghimpată, cu posturi de pază înalte și separate de o fîșie de pămînt arat.

În 1950 m-am mutat complet la „Instalație", unde am locuit timp de 16 ani, uneori împreună cu familia, alteori singur. Orașul în care am trăit și am muncit era un produs curios al vremurilor noastre. Țăranii din satele sărace din împrejurimi nu puteau zări altceva decît un gard de sîrmă ghimpată ce înconjura o zonă vastă. Mi s-a spus că li se dăduse o explicație extrem de originală despre ceea ce se petrece acolo : era, acolo, în construcție un „model de comunism experimental". De fapt, modelul experimental („Instalația") a întruchipat o ciudată simbioză între un institut de cercetări științifice ultramodern și un mare lagăr de muncă. Cînd locul fusese un simplu lagăr, adăpostea și deținuți, inclusiv pe cei condamnați la termene lungi de detenție — foarte asemănător, probabil, cu lagărul „tipic" descris de Soljenițîn în „O zi din viața lui Ivan Denisovici". Atelierele, terenurile de experiențe, drumurile, chiar locuințele destinate angajaților „Instalației" fuseseră construite de deținuți, care erau escortați la muncă cu cîini de pază.

La prima mea vizită la „Instalație" am auzit despre o revoltă ce izbucnise în urmă cu vreo doi ani. Aproximativ 50 de deținuți (sau „zek") făcuseră rost de un camion și de ceva arme și încercaseră să fugă, forțînd porțile lagărului, împușcînd cîțiva paznici și dezarmîndu-i pe alții. Speraseră probabil să se ascundă în pădurile și satele din apropiere; dar au fost încercuiți de trei divizii de trupe ale NKVD. Asupra fugarilor, aflați în defensivă, s-a tras cu artilerie și mortiere. Cred că asediatorii au folosit chiar aviația. Absolut toți evadații au fost uciși.

După acea revoltă, componența condamnaților a fost radical schimbată. Cei care aveau sentințe grele, și deci nimic de pierdut, au fost înlocuiți cu deținuți condamnați la termene scurte. Nu au mai izbucnit revolte. Dar autoritățile au fost confruntate cu o nouă problemă : cînd termenele de închisoare luau sfîrșit, deținuții ar fi putut dezvălui amplasarea „Instalației". Autoritățile au găsit o soluție simplă, crudă și absolut ilegală : deținuții puși în libertate erau exilați în regiuni îndepărtate, unde nu aveau ce povesti.

Am trăit în imediata apropiere a acestui lagăr din 1950 pînă în 1953. În fiecare dimineață, prin fața ferestrelor noastre treceau șiruri lungi de oameni în tunici cenușii, urmați îndeaproape de cîini de pază. După amnistia din 1953, ce a urmat morții lui Stalin, locul lor a fost luat de batalioane de construcții ale armatei (o altă formă de muncă pentru recruți).

■

Lumea își amintește de 1953 ca de anul morții lui Stalin și al șocurilor ce au urmat. Pentru noi, cei de la „Instalație", a fost și anul primei noastre experiențe termonucleare. **(Va urma)**

Traducere și adaptare
Mihaela Oberschi

O întîlnire cu Beria

Saharov își amintește că, abia după cinci luni de la moartea lui Stalin, în iulie 1953, a dispărut din Moscova tăblița indicatoare pe care scria „Strada Beria" : șeful poliției secrete a lui Stalin, Lavrenti Beria, „această ființă umană absolut terifiantă", fusese arestat. A fost executat în decembrie 1953.

Am fost de multe ori, împreună cu un grup mai mare, în camera nr. 13 din Kremlin : biroul lui Beria. Dar, de data aceasta, m-am dus singur. Beria ședea, ca de obicei, în capul mesei de conferință, purtînd nelipsitul său pince-nez și o manta de culoare deschisă, aruncată pe umeri. M-a întrebat ce părere am despre o propunere privind dezvoltarea unui reactor magnetic termonuclear. Am răspuns. Apoi a întrebat brusc : „Vrei să mă întrebi ceva ?" Eram nepregătit pentru o ofertă atît de neașteptată. Spontan, l-am întrebat : „De ce sîntem mereu în urma S.U.A. și a altor țări ? Sîntem pe punctul de a pierde cursa tehnologică ?"

După douăzeci de ani, într-un memorandum pe care împreună cu doi colegi l-am trimis lui Leonid Brejnev, notam că de vină erau instituțiile de guvernare insuficient de democratice și lipsa libertății intelectuale și a liberului schimb de informații. Pe atunci, însă, nu mă gîndeam la asemenea lucruri.

Beria mi-a dat un răspuns pragmatic : „Pentru că nu avem activitate de cercetare și dezvoltare și ducem lipsă de bază industrială. Totul se bizuie pe un singur furnizor : Elektrosila. Americanii dispun de sute de companii cu un mare număr de instalații industriale".

Beria mi-a întins mîna. Era grăsuță, umedă și extrem de rece. Doar în clipa aceea, cred, mi-am dat seama că mă aflam în fața unei ființe umane terifiante. Înainte nu-mi trecuse prin minte acest lucru și mă comportasem dezinvolt. În seara aceea, am discutat, în casa părinților mei, despre întîlnirea cu Beria și teama lor m-a făcut să îmi dau seama – probabil pentru prima dată – de propria mea reacție.

În iulie 1953 (după arestarea lui Beria – n.t.) mi s-a arătat o scrisoare care fusese difuzată de Comitetul Central organizațiilor de partid și care explica arestarea lui Beria. Scrisoarea era introdusă într-o copertă roșie, astfel că am botezat-o „Cartea roșie". Începea prin a-l numi pe Beria burghez degenerat, agent secret al Mussavat (partid democratic musulman, activ în Azerbaidjan, în perioada 1911–1918), ce abuzase de încrederea națiunii și comisese crime abominabile. Erau descrise cîteva din faptele oribile ale lui Beria, în calitate de complice al lui Stalin și de protagonist esențial al întregului sistem de represiune.

În scrisoare erau descrise acțiunile lui Beria și ale călăilor săi în Georgia – arestări în masă, execuții, torturi barbare. Cîteva pagini erau consacrate lui Nestor Lakoba, președintele C.C. al P.C. din Abhazia. După ce Lakoba fusese asasinat de N.K.V.D. (precursor al K.G.B.), în 1936, văduva lui a fost arestată și torturată ca să recunoască vinovăția soțului ei. Pentru că ea a refuzat acest lucru, a fost arestat fiul ei, în vîrstă de 14 ani ; apoi, mama a fost torturată în prezența fiului, iar fiul – în prezența mamei. Ei au refuzat, însă, să recunoască vinovăția lui Lakoba și au fost uciși.

„Cartea roșie" dezvăluia că, la scurtă vreme după izbucnirea războiului, în iunie 1941, Beria i-a trimis lui Stalin o listă a deținuților politici ce urmau a fi executați ; cuprindea circa 400 nume, inclusiv 40 de nume ale unor binecunoscute oficialități de partid și guvernamentale, dintre care mulți erau eroi ai revoluției și războiului civil. Stalin a semnat lista și toți au fost executați. Menționarea numelui lui Stalin, în acest context, era șocantă pe acea vreme. Mi s-a spus că, atunci cînd această parte din scrisoare a fost citită într-o mare fabrică, în sală s-a vociferat. Acum știm că au fost multe asemenea execuții „preventive" masive și complet ilegale, înainte și în timpul războiului. (Asasinarea ofițerilor polonezi la Katyn a avut același caracter).

Adjunctului lui Beria, Vladimir Dekanozov, fost ambasador în Germania, îi plăcea să cutreiere cu automobilul străzile Moscovei în căutare de femei ; le viola în limuzină, în prezența gărzilor personale și a șoferului. În această privință, Beria era mai puțin brutal. Se deplasa în apropierea locuinței sale, din strada Malaia Nikitinskaia, le indica gărzilor personale o femeie de pe stradă, care, ulterior, era condusă în apartamentul lui, unde o forța să îi cedeze. Cînd o fată de 14 ani a încercat să se sinucidă, Beria a petrecut noaptea lîngă patul ei ; însă, fata nu a putut fi salvată.

Deținuții politici erau, deseori, interogați în biroul lui Beria. Le cerea tuturor celor prezenți să lovească victima cu rîndul – o practică de asigurare a solidarității prin complicitate de bandă. După arestarea lui Beria, în sertarul biroului din camera nr. 13, unde m-am întîlnit de mai multe ori cu Beria, au fost găsite două bastoane.

Beria a organizat un așa-numit „laborator al sincerității", unde se efectuau, se pare, cercetări privind substanțe cu efect de alterare a capacității mentale și, probabil, privind tehnologia torturii. Laboratorul era condus de același medic care îndeplinea pentru Beria unele misiuni delicate, cum era eliminarea clandestină a unei persoane, fără a fi formal arestată. Presupusa victimă era atrasă într-un apartament secret, unde medicul o zgîria cu vîrful unui baston otrăvit. Peste 30 de persoane au fost eliminate în acest fel. Mi-am amintit de aceasta cînd am aflat de asasinarea unui emigrant politic bulgar prin înțeparea cu vîrful otrăvit al unei umbrele.

serial

Arhipelagul Gulag (25)

Aleksandr Soljeniţîn

Limita preţului

Una, două, trei camere căptuşite cu vrafuri de dosare într-o dezordine cumplită. Secretarele cancelariei penitenciare, nişte femei libere, bine hrănite şi leneşe, în rochii pestriţe, leoarcă din pricina arşiţei, îşi făceau vînt cu evantaie improvizate şi flirtau cu ofiţerii penitenciarului şi cu cei din escortă. Nimeni n-avea chef şi nici putere să se îngroape în haosul acela. Or, eşaloanele trebuiau expediate ! — de cîteva ori pe săptămînă, cîte un eşalon roşu. Şi, în fiecare zi, pe autocamioane, cîte o sută de oameni — în lagărele apropiate. Dosarul fiecărui deţinut trebuia expediat odată cu el. Cine să se aventureze în talmeş-balmeşul acela ? Cine să sorteze dosarele şi să alcătuiască etapele ?

Misiunea era încredinţată, cu titlu de corvoadă, unora din tranzit, zişi cîţele ori tîrcaţi. Aceştia circulau în voie pe coridoarele penitenciarului, intrau în clădirea cancelariei, de ei depindea dacă dosarul tău va ajunge într-o etapă „nasoală" ori, căutat îndelung, cu preţul durerilor de şale, va fi plasat într-o etapă „mişto". În privinţa faptului că există lagăre fatale, deţinuţii nu se înşelau, dar ideea că ar exista lagăre bune era o cumplită rătăcire. „Bune" pot fi nu lagărele, numai sorţii pot fi alţii, ceea ce se aranjează, însă, la faţa locului. Decît să-ţi depindă întreg viitorul de un deţinut ca tine, cu care poate că ar trebui să vorbeşti (dacă nu altfel, prin mijlocirea băieşului), căruia poate că trebuie să-i împingi ceva, mai bine să-ţi încredinţezi soarta unor zaruri oarbe. Ratarea acelei şanse invizibile — a merge, din pricina unei scurte de blană, la Nalcik şi nu la Norilsk, pentru un kilogram de slănină la Serebreanii Bor şi nu la Taişet (ori poate a te lipsi, de pomană, de scurtă ori de slănină), e o otravă îngrozitoare pentru sufletele acelea istovite. Poate cîte unul a izbutit să se descurce, poate vreunul o fi scăpat astfel cu viaţă, dar cei mai fericiţi sînt cei ce n-au ce da, ori care ştiu să se ferească de ispita aceea.

Fatalismul, conştiinţa faptului că viaţa ta nu depinde, nici în cea mai mică măsură, de propria-ţi voinţă, că n-ai cum ghici unde e mai bine şi unde e mai rău, dar e foarte uşor să faci un pas pe care ţi-l vei reproşa îndelung, toate acestea slăbesc, oarecum, căţuşele deţinutului, îl fac mai senin, conferindu-i chiar un fel de măreţie.

Deţinuţii zăceau, aşadar, claie peste grămadă în celule, iar sorţii lor în vrafuri prăfuite pe podelele cancelariei. Cei în tranzit luau dosarele din colţul cel mai lesne accesibil. Drept care unii deţinuţi petreceau cîte două şi trei luni în această blestemată Presnia, alţii treceau prin ea cu viteza meteoriţilor. Din pricina îmbulzelii, grabei, a dezordinilor, avea loc, uneori, la Presnia (ca şi la alte penitenciare de tranzit) schimbarea termenelor. Pe cei din '58, primejdia asta nu-i afecta prea mult, căci, ca să întrebuinţăm termenii lui Gorki, termenele lor erau termene cu literă mare, concepute ca atare, şi, cînd păreau a se apropia de sfîrşit, nu se apropiau de fel. Dar hoţii de mare calibru şi asasinii aveau toate motivele să intre în pielea unor infractori mărunţi. În persoană ori prin interpuşi, se dădeau bine pe lîngă novici, care habar n-aveau că trebuie să-şi ţină gura în penitenciarele de tranzit şi le desluşeau naivi amănunte biografice. Îl cheamă, bunăoară, Vasili Parfenici Evraşkin, s-a născut în 1913, locuia la Semidubie, satul lui de baştină. Cît despre termen — un an, articolul 109, neglijenţă în serviciu. Apoi Evraşkin doarme, ori poate nu doarme, dar e o asemenea zarvă în celulă, iar, lîngă uşa abia deschisă, o asemenea înghesuială, încît n-are nici o şansă să se tîrască pînă acolo şi să audă, bălmăjite din coridor, numele deţinuţilor pentru etapă. Cîteva nume sînt repetate de cei aflaţi lîngă uşă, dar nu şi al lui Evraşkin, pentru că, imediat ce fusese rostit acel nume, un criminal mai iute de minte îşi strecurase, slugarnic, mutra prin uşă, răspunzînd grăbit : „Vasili Parfenici, 1913, satul Semidubie, art. 109, un an" şi se repezise să-şi strîngă lucrurile. Adevăratul Evraşkin cască, se lungeşte pe prici şi aşteaptă răbdător să fie chemat a doua zi, aşteaptă o săptămînă, o lună, apoi îndrăzneşte să-l deranjeze pe gardian : adică de ce pe el nu-l strigă ? (Iar pe unul Zviaga îl strigă zi de zi prin toate celulele). Iar peste o lună ori peste o jumătate de an, cînd se vor fi învrednicit să-i pieptene pe toţi după dosare, rămîne numai dosarul lui Zviaga (dublu asasinat şi jefuirea unui magazin, 10 ani) şi un biet deţinut, care se dă drept Evraşkin, din fotografie nu poţi desluşi mare lucru, înseamnă că e Zviega şi trebuie ascuns în lagărul cu regim special Izvdellag, altfel ar trebui să se recunoască o eroare a tranzitului. (Iar pe Evraşkin acela, trimis în etapă, nu mai ai cum să-l descoperi, listele nu s-au păstrat. Cu termenul lui de un an, a nimerit la un sovhoz, lucrează

НОВЫЙ МИР
ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ
ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

fără escortă, i se socotesc trei zile pentru una, ori a evadat şi e deja de mult acasă, ori, şi mai probabil, zace în puşcărie pentru alte fărădelegi). Au existat şi aiuriţi care-şi vindeau termenele uşurele pentru un kilogram-două de slănină, sperînd că, în cele din urmă, tot o să se descurce şi o să-şi dovedească identitatea. Ceea ce, în parte, era un calcul plauzibil.

În anii cînd dosarele deţinuţilor nu aveau destinaţii finale, penitenciarele de tranzit erau adevărate pieţe de sclavi. Oaspeţi doriţi în penitenciarele de tranzit erau achizitorii, cuvînt care circula tot mai des pe coridoare, fără nici o nuanţă ironică. Întocmai ca în industrie (era greu să aştepţi ce-ţi vor trimite potrivit desfăşurătorului de la centru, era mult mai simplu să-ţi expediezi reprezentanţii ca să obţină ce voiai), aşa şi în GULAG : băştinaşii se curăţau ; e drept, nu costau nici o rublă, dar intrau în calcul şi trebuia să te preocupi tu însuţi de aducerea lor ca să nu sufere planul. Achizitorii trebuiau să fie oameni descurcăreţi, avizaţi, să caşte ochii, să nu ia orice nevolnici şi invalizi. Numai achizitorii prăpădiţi îşi alcătuiau etapele după dosare, cumpărătorii serioşi cereau să le fie înfăţişată marfa vie şi dezbrăcată la piele. Exact aşa se şi spunea, fără urmă de zîmbet — marfa. „Ei ce fel de marfă aţi adus ?" întreabă achizitorul la gara din Butîrki, cercetînd-o atent pe Ira Kalina, de şaptesprezece ani.

Natura umană, chiar dacă se schimbă, nu se schimbă mai rapid decît fizionomia geologică a Pămîntului. Şi simţămîntul acela de curiozitate şi voluptate, încercat cu 25 de veacuri în urmă de negustorii de sclavi, îi stăpînea, fără îndoială, şi pe funcţionarii din GULAG, veniţi la închisoarea din Usman în 1947. Douăzeci de bărbaţi, îmbrăcaţi în uniformele Ministerului de Interne, iau loc în jurul cîtorva mese acoperite cu cearceafuri, iar deţinutele se dezbracă în boxa alăturată şi, despuiate şi desculţe, trec prin faţa lor, răsucindu-se, oprindu-se, răspunzînd la întrebări. „Mîinile jos !" — răcnesc spre cele care adoptă pozele pudice ale statuilor antice (ofiţerii îşi aleg cît se poate de serios ibovnicele pentru ei şi pentru acoliţii lor).

Umbra grea îi eclipsează astfel deţinutului novice nevinovatele bucurii spirituale ale penitenciarului de tranzit.

Pentru două nopţi, în celula noastră din Presnia a fost cazat un deţinut cu ordin special, care s-a instalat lîngă mine. Călătorea cu ordin special, adică la Direcţia Centrală se emisese pentru el o circulară, care-l urma din lagăr în lagăr şi în care se menţiona că e tehnician constructor şi trebuie folosit ca atare la noul loc de detenţie. Deţinuţii cu ordin special călătoresc în „stolîpine", zac în celulele comune de la închisorile de tranzit, dar nu tremură la gîndul viitorului : sînt apăraţi de circulară, nu vor fi trimişi la despădurire.

Expresia aspră şi hotărîtă era primul lucru care îţi sărea în ochi la acest om, care-şi executase deja o mare parte din termen. (Nu ştiam încă, bietul de mine, că această expresie constituie particularitatea naţională a insularilor GULAG-ului. Persoanele cu mutră blîndă şi neagresivă se curăţă cît ai zice peşte). Puţin batjocoritor, cum ai privi nişte ţînci de două săptămîni, înduplecat de întrebările noastre siciitoare, prinse să ne dăscălească :

— Încă de la primul pas făcut în lagăr, toţi se vor strădui să vă tragă pe sfoară şi să vă jefuiască. Nu aveţi încredere în nimeni. Uitaţi-vă bine primprejur, aşteptaţi-vă la lovituri neaşteptate. Cu opt ani în urmă, am ajuns la fel de naiv ca voi în Kargopollag. Ne descărcaseră din tren şi escorta se pregătea să ne ducă : erau zece kilometri pînă-n lagăr, printr-o zăpadă adîncă şi afînată. Apar trei sănii. Un mujic bine legat, pe care escorta nu-l opreşte, ţipă : „Fraţilor, urcaţi-vă lucrurile în sănii, vi le cărăm !" Ne aducem aminte din literatură că lucrurile deţinuţilor erau duse cu căruţele. Aşadar, nu-s chiar atît de neomenoşi ăştia din lagăr, uite că s-au gîndit la noi. Ne-am pus lucrurile în căruţe. Săniile au plecat. Şi duse au fost. Nu le-am mai văzut niciodată.

— Cum se poate ? Ce naiba, acolo nu există legi ?

— Nu puneţi întrebări tîmpite. Există o lege. Legea e taigaua. Cît despre adevăr, el n-a existat şi nu va exista niciodată în GULAG. Întîmplarea asta din Kargopol nu e altceva decît simbolul GULAG-ului. Apoi, trebuie să vă deprindeţi cu ideea că, în lagăr, nimeni nu face nimic de pomană, din bunătate. Totul trebuie plătit. Dacă vi se propune ceva în chip dezinteresat, să ştiţi că vor să vă tragă pe sfoară, că e o provocare. Lucrul cel mai important : evitaţi lucrările comune. Evitaţi-le din prima zi ! Dacă ajungeţi în prima zi la comune s-a zis cu voi pentru totdeauna.

— Lucrări comune ?

— Lucrările comune sînt principalele lucrări executate în lagărul respectiv şi care antrenează 80 la sută dintre deţinuţi. Şi toţi se curăţă. Toţi. Se aduc alţii în loc şi se curăţă şi ăia. O să vă stoarcă şi ultimul gram de putere. Şi veţi fi tot timpul flămînzi ca lupii. Şi uzi. Şi fără încălţări. Şi îngrădiţi. Şi îngheţaţi. Şi veţi sta în cele mai groaznice baraci. Şi dacă vă veţi îmbolnăvi nu veţi fi trataţi. În lagăr trăiesc numai cei care nu sînt la lucrările comune. Străduiţi-vă, cu orice preţ, să nu ajungeţi la comune. Din prima zi.

Cu orice preţ !

Cu orice preţ ?

În Krasnaia Presnia, mi-am însuşit aceste sfaturi, de fel exagerate, ale acelui crîncen deţinut cu ordin special, uitînd doar să-l întreb : cum se măsoară preţul ? Unde-i limita preţului ?

Caravanele robilor

eraŭ în vagonul-penitenciar, insuportabil în dubă, tranzitul te istovește și el curînd, mai bine direct în lagăr, cu vagoanele roșii.

Ca întotdeauna, interesele statului coincid și aici cu cele personale. Și pentru stat e mai avantajos să-i trimită pe condamnați direct în lagăr, fără să aglomereze magistralele urbane, transportul auto și personalul penitenciarelor de tranzit. Lucru înțeles de mult în GULAG și asimilat temeinic ; caravanele de vagoane (bou-vagoane roșii), caravane de șlepuri, iar acolo unde nu-i nici drum de fier, nici drum de apă — caravane pedestre (că doar n-o să lăsăm deținuții să exploateze caii și cămilele).

Eșaloanele roșii sînt binevenite, mai cu seamă cînd tribunalele lucrează asiduu și tranzitele sînt supraaglomerate, ele îți permit să expediezi, dintr-un foc, mase întregi de deținuți. Așa au fost expediați milioane de țărani în anii 1929—'31, așa a fost deportat Leningradul din Leningrad. În anii '30, așa a fost populată Kolima : zilnic, scuipa patriei noastre, Moscova, cîte un astfel de eșalon pînă la Sovgavani, pînă-n portul Vanino. Orașele regionale expediau, de asemenea, eșaloane roșii, numai că nu zilnic. În 1941, așa a fost strămutată Republica Nemților din Povoljie în Kazahstan și, de atunci, la fel, toate aceste nații. În 1945, în astfel de eșaloane au fost aduși fiii rătăcitori ai Rusiei din Germania, Cehoslovacia, Austria și, pur și simplu, de la granițele occidentale — cele care se înființau din proprie inițiativă acolo. În 1949 a fost însilozată recolta art. 58 în lagăre speciale.

Trenurile penitenciare circulă după un orar vulgar al Căilor Ferate, eșaloanele roșii pe baza unui important ordin, semnat de un important general al GULAG-ului. Trenul deținuților nu poate ajunge în pustiu, la capătul drumului e întotdeauna o gară, un orășel prăpădit și un KPZ acoperit. Dar eșalonul roșu poate porni și spre deșert : căci, acolo unde ajunge, răsare numaidecît din marea stepei ori a taigalei o nouă insulă a Arhipelagului.

Nu orice vagon roșu poate transporta deținuți, trebuie întîi pregătit pentru asta. Pregătit nu în sensul, presupus poate de cititor, că urmează să fie măturat și curățat de cărbunele ori varul pe care-l cărase înainte de a se reprofila pe oameni, căci asta nu se face întotdeauna. Pregătit nu în sensul că, dacă-i iarnă, trebuie călăfătuit și înzestrat cu un godin. (Abia construită porțiunea de cale ferată Kniaj—Pogost—Ropci, neinclusă încă în rețeaua globală de cale ferată, a fost imediat afectată pentru transportul deținuților, cu vagoane în care nu găseai nici urmă de godine ori priciuri. Deținuții zăceau iarna pe podeaua înghețată, fără hrană caldă, pentru că trenul parcurgea etapa în mai puțin de douăzeci și patru de ore. Cine se poate transpune în situația celui constrîns să zacă pe podeaua aceea, cine poate trăi în gînd acele 18—20 de ore trăiască-le!). E vorba de alte pregătiri. Trebuie verificată integritatea și trăinicia podelelor, pereților și acoperișului vagonului, trebuie zăbrelite la fel de temeinic ferestruicile, trebuie practicată, în podea, o gaură de scurgere, care trebuie consolidată cu un guler de tablă, străbătut de cuie dese, eșalonul trebuie prevăzut cu platforme (pe care vor sta ostașii din escortă cu mitralierele), iar dacă sînt prea puține, ele trebuie completate, trebuie amenajate căile de acces spre acoperișuri, trebuie stabilite locurile unde vor fi amplasate proiectoarele și asigurată alimentarea electrică cuvenită, trebuie confecționate maiurile lungi de lemn, trebuie atașat un vagon special, iar, dacă acesta nu există, trebuie amenajat și încălzit un vagon de marfă pentru șeful escortei, pentru împuternicitul sectorului operativ și pentru escortă, trebuie asigurate bucătării pentru caraulă și pentru deținuți. Abia te vei putea preumbla de-a lungul vagoanelor, scriind pe ele cu litere strîmbe, de cretă : „utilaj special", ori „marfă ușor alterabilă". (În „Vagonul șapte", E. Ginzburg a descris foarte plastic vagoanele roșii, scutindu-ne de prea multe detalii).

Eșalonul e pregătit, urmează complicata operațiune de încărcare a deținuților în vagoane. Există două obiective importante :

— camuflarea operației și

— terorizarea deținuților.

Încărcarea trebuie ascunsă de ochi indiscreți, pentru că în eșalon sînt absorbiți dintr-un foc o mie de oameni (cel puțin douăzeci și cinci de vagoane), nu e un grupuleț pe care-l poți înghesui într-un vagon fără prea multe măsuri de precauție. Bineînțeles, toată lumea știe că se fac arestări zi de zi și ceas de ceas, dar nimeni nu trebuie să se îngrozească văzîndu-i laolaltă. La Orel, în 1938, n-aveai cum ascunde că nu există casă fără arestați, și-apoi căruțele țărănești, încărcate cu muieri plînse, oricum blocau piața dinaintea penitenciarului ca la execuția streliților, descrisă de Surikov. (Cine ne va înfățișa oare toate astea ? Nici o speranță — nu-i la modă, nu-i la modă, ce mai !...) Dar oamenii noștri sovietici nu trebuie să afle că, în douăzeci și patru de ore, se adună un eșalon întreg (cum s-a întîmplat la Orel în acel an). Tineretul nu trebuie să vadă asta — tineretul e viitorul nostru. Din care pricină numai noaptea, în fiecare noapte, noapte de noapte, luni de-a rîndul, din penitenciar sînt mînate spre gară coloane negre (dubele sînt ocupate cu arestările nocturne). E drept, femeile află, nu se știe cum, dar află și vin din tot orașul, se furișează noaptea în gară, pîndesc eșalonul pe liniile moarte, aleargă de-a lungul vagoanelor, împiedicîndu-se de traverse, de sine și țipînd lîngă fiecare vagon : „Cutare nu-i ? Dar cutare ? Dar cutare ?..." Și, brusc, un răspuns din vagonul sigilat : „Aici ! Sînt aici !" Ori : „Caută-l ! E în alt vagon !" Ori : „Ascultați ! Nevastă-mea stă aproape, lîngă gară ! Duceți-vă și spuneți-i !"

Aceste scene nedemne de timpurile noastre învederează doar organizarea necorespunzătoare a încărcăturii. De greșeli se ține seama și iată că eșalonul e înconjurat de zeci de cîini mîrîind fioros.

La fel și la Moscova, de la penitenciarul de tranzit Sretna (pe care nu și-l mai amintesc nici măcar deținuții), ori de la Krasnaia Presnia, încărcarea în vagoanele roșii se face numai noaptea — e lege.

Escorta n-are nevoie de strălucirea prea intensă a astrului zilei, escorta folosește sori nocturni — proiectoarele. Acestea sînt avantajoase, pentru că pot fi amplasate la locul dorit — acolo unde condamnații stau în ciopoare înspăimîntate așteptînd comanda : „Următorii cinci — drepți ! La vagon fuga — marș !" (Numai fuga — marș. Ca să nu-și mai rotească ochii încoace și încolo, ca să nu le vină cine știe ce idei, ca să alerge ca hăituiți de cîini, temîndu-se de un singur lucru : să nu cadă), și pe cărarea aceea bolovănoasă pe care aleargă, și pe scara pe care se cațără. Fasciculele dușmănoase ale proiectoarelor nu se mărginesc să lumineze : ele sînt un important accesoriu teatral de intimidare, alături de amenințările șuierate, de loviturile cu patul puștii aplicate celor întîrziați, alături de comanda :„Culcați !" (uneori, ca în piața aceea a gării din Orel : „În genunchi !" — și, asemeni unor pelerini moderni, marea de oameni se prăvălește în genunchi), alături de această absolut inutilă dar, pentru intimidare, deosebit de importantă goană spre vagoane, alături de lătratul furios al cîinilor, alături de țevile cît se poate de grăitoare (ale puștilor ori automatelor, depinde de deceniu). Esențialul : trebuie spulberată, zdrobită voința deținutului, pentru ca nici măcar cu gîndul să nu se gîndească la evadare, pentru a nu realiza, încă multă vreme, avantajul acela de a trece dintr-o pușcărie de piatră într-un vagon de scînduri subțiri.

Dar, pentru ca operația de încărcare să meargă strună, închisoarea trebuie să înceapă a-i extrage din celule cu o dimineață înainte, iar escorta să-i recepționeze pe rînd, ținîndu-i ceasuri întregi nu în celule, ci în curte, pe pămîntul gol, ca să nu se amestece cu cei rămași. În felul acesta, încărcarea nocturnă nu este decît sfîrșitul alinător al unei zile istovitoare.

În afara apelului, verificărilor, tunsului, etuvei și băii, principalul episod al pregătirii pentru etapă este percheziția generală. Percheziția o face nu penitenciarul, ci escorta care recepționează deținuții. În concordanță cu instrucțiunile privind „etapele roșii" și propriile considerente de ordin operațional, escorta trebuie să execute percheziția de așa manieră, încît asupra deținuților să nu rămînă nimic util pentru o eventuală evadare : trebuie ridicate toate obiectele tăioase, pasta de dinți, zahărul, sarea, tutunul, ceaiul, ca să nu le arunce cumva în ochii escortei, orice capăt de funie și sfoară, curelele etc., pentru că ar putea fi folosite în scop de evadare (deci și curelușele — bunăoară de la proteza unui invalid, care-și ia piciorul la spinare și sare cu celălalt, sprijinindu-se de vecini). Cît despre celelalte lucruri — cele prețioase, precum și geamantanele —, ele trebuie, potrivit instrucțiunilor, plasate într-un vagon special, iar, la încheierea etapei, restituite proprietarilor.

Dar instrucțiunea moscovită e greu de extins asupra escortelor din Vologda și Kuibîșev, și puterea lor asupra deținuților e cît se poate de materială. Astfel se înfăptuiește și al treilea obiectiv al operației de încărcare :

— despuierea absolut echitabilă a dușmanilor poporului de lucrurile trainice și prețioase în folosul fiilor poporului.

„Culcat ! În genunchi ! Dezbrăcarea !" — aceste ordine reglementare ale escortei răsfrîng o putere exhaustivă, excluzînd orice obiecțiune. Pentru că un om dezbrăcat la piele își pierde siguranța de sine, el nu-și poate bomba pieptul discutînd de la egal la egal cu cel îmbrăcat. Începe percheziția (Kuibîșev, vara lui 1949). Deținuții, goi, se apropie, purtîndu-și lucrurile pe brațe. Împrejur — o mulțime de soldați înarmați, cu ochii în patru. Ai impresia că te duc nu la alt penitenciar, ci la execuție, în camera de gazare — o stare care-i abate omului gîndul de la bietele-i lucrușoare. Escorta procedează deliberat cît se poate de dur, nici un cuvînt nu e rostit pe un ton firesc, pentru că oamenii trebuie intimidați și frînți. Geamantanele se golesc și lucrurile sînt azvîrlite pe movila de alături. Port-țigaretele, portmoneele și celelalte jalnice „valori" ale deținuților sînt lepădate într-un butoi instalat tot acolo. (Și tocmai faptul că nu văd un seif, un cufăr, o ladă, ci un simplu butoi, e deosebit de deprimant pentru deținuți, din care pricină li se pare inutil să protesteze). Omul abia are timp să-și strîngă din țărînă zdrențele percheziționate, să și le lege într-o boccea ori într-o pătură. Pîslarii ? Poți să-i predai, aruncă-i colo și semnează aici ! (nu ți se dă chitanță, tu semnezi că i-ai azvîrlit în grămada aceea !) Cînd din curtea penitenciarului iese ultimul camion cu deținuți și se lasă seara, deținuții văd cum soldații din escortă se reped să înșface geamantanele de piele din movilele acelea și port-țigaretele din butoi. Apoi urmează, la împărțirea prăzii, temnicerii, după ei — corvoada din tranzit.

Iată prețul celor douăzeci și patru de ore din ajunul instalării în bou-vagon ! Ei bine, acum te-ai strecurat ușurat în vagon, te-ai cățărat pe scîndurile negeluite ale priciului. Dar nici o urmă de ușurare ! Deținutul e strîns din nou în clește frigului și foamei, între sete și spaimă, între intermediari și escortă. (Va urma).

Traducere și adaptare
Mircea Podină

- **„Esențialul : trebuie spulberată, zdrobită voința deținutului..."**
- **„... În cleștele frigului și foamei, între sete și spaimă".**
- **„E îngrozitor și ucigător să călătorești iarna".**

Şi acum, finala!

■ Maratonul fotbalistic se apropie de sfîrşit. Luni, la prinz, cînd rîndurile noastre pleacă la tipar, nu ştim cine a trecut de semifinale şi, evident, cine cu cine va disputa finala „mică" şi, în primul rînd, titlul mondial. Ne vom îngădui, totuşi, ţinînd seama de farmecul pronosticurilor, să ne lansăm şi noi, într-un concurs sui-generis, reamintindu-vă că deşi ne citiţi joi, vineri sau sîmbătă, pronosticul este făcut la începutul săptămînii. Deci : 1. R.F.G., 2 Italia...

Revenind la Coppa del Mondo, Italia '90 şi la ultimele meciuri din „optimi" şi „sferturi" ar fi atîtea de scris şi comentat, încît ar fi nevoie de un volum special. Începem cu începutul ; adică despre circumstanţele eliminării echipei noastre de către Irlanda, în urma unui joc, al nostru, criticat de specialişti de marcă prezenţi la faţa locului (cunoscuţii foşti jucători Boby Moore, Michel Platini, antrenorul secund italian, Maldini etc.), ca şi de numeroşi comentatori sportivi. Cînd marţi dimineaţa, devreme, trimiteam la tipar rîndurile noastre, în care ne exprimam nedumerirea faţă de neutilizarea lui Cămătaru, nu ştiam că această opinie va fi aproape unanimă, reproşurile lansate de ziariştii prezenţi în Italia fiind argumentate şi îndreptăţite. Acelaşi lucru s-ar putea constata la adresa desemnării lui Timofte ca executant al 11 m, apreciat, de regulă, ca important în evoluţia situaţiei, cu atît mai mult cu cît el nu bătuse măcar un 11 m. într-un meci oficial susţinut de echipa sa. Sînt nedumeriri care privesc şi menţinerea forţată în teren a lui Răducioiu, cu atît mai mult cu cît el nu dăduse randament încă de la început...

Dar să revenim la surprizele care au continuat...

„Fiesta" irlandeză — Sîmbătă seara s-a stins şi steaua „verde" irlandeză, ce strălucea fără încetare de 17 meciuri. Este o performanţă adevărată, iar faptul că s-a înclinat în faţa Italiei (văzută în finală de mulţi), dar după ce a făcut-o să tremure bine, spune destul ! Aşadar, irlandezii au plecat cu capul sus, suporterii lor, circa 15 000, s-au comportat exemplar, aşa încît felicitările sînt binevenite. „Sîntem dezolaţi că revenim acasă, dar sîntem foarte încîntaţi de reuşită şi cred că şi poporul irlandez este la fel", declară antrenorul Jacky Charlton. „Şi poate că, acum, echipa irlandeză reprezintă mai mult în ochii lumii". De reţinut ; sîmbătă, cei 15 000 suporteri au rămas în continuare pe stadionul olimpic din Roma să-i aclame pe Charlton, pe Bonner, Aldridge, Cascarino etc. „Prin entuziasmul, generozitatea şi talentul lor, coechipierii lui Nick McCharthy i-au făcut pe cei «mari» să înţeleagă că, de acum înainte, se poate conta pe ei, în eşichierul mondial", scria „France Presse". Afirmaţia nu e riscantă deloc dacă ţinem seama că ialandezii au ţinut în şah „verii" englezi, campionii europeni (olandezii). În primul tur, cei cu tricoul ornat cu trifoiul au confirmat botezul focului într-o fază finală ce nu le-a uzurpat locul lor în elita mondială. În fine, dar nu în ultimul rînd, la ora actuală Charlton este omul cel mai popular din Irlanda şi un recent sondaj îl califică drept preşedinte ideal ! (Oricum, cele de mai sus nu diminuează amărăciunea insuccesului român, „păstorit" de trio-ul Jenei-Drăguşin-Timofte !)

De-ale presei. Dacă noi am fost, totuşi, trişti după experienţa din „optimi" dar nu ne-am exteriorizat în titluri acest firesc sentiment, presa argentiniană este deosebit de elocventă după noul „miracol !" de sîmbătă seara, împotriva Iugoslaviei. Cotidianul „La Razon" din Buenos Aires scrie despre portarul Goycoechea : „Remarcabil" — iar în subtitlu : „Goycoechea-eroul" ! (Şi nu arată că sîrbii au ratat — trăgînd în bară sau foarte

Beckenbauer ca un super-star, pe coperta revistei „Stern"

slab !). După ziarul citat, partida a fost „echilibrată" (sic !), el uitînd că adversarii au jucat în 10 oameni, au avut cele mai mari ocazii de gol şi nu menţionează faptul că, din nou, Maradona şi trupa lui s-au bazat pe Dumnezeu şi nu pe inspiraţia lor ! Pentru alt cotidian — „Cronica" — un alt titlu grăitor : „Sfîntul Goycoechea ! Eroul Argentinei !" şi continuarea : „Dumnezeu din nou a ocrotit nr. 12". Se face aluzie la numărul de pe tricoul pe care-l poartă Goycoechea !

Învingători moral ! Echipa iugoslavă, „chiar şi cu un jucător mai puţin, s-a dovedit superioară campionilor lumii, dar, după 120 minute, şansa i-a întors spatele", scrie cotidianul belgrădean „Sport". „Iugoslavii au repurtat o victorie morală" — arată acelaşi ziar. Dar cum în istoria campionatelor mondiale nu aşa ceva contează...

Ziarul „Politika" reţine că, după U.R.S.S. şi Brazilia, Argentina a învins „pentru a treia oară o echipă ce i-a fost superioară". „Neegală ca număr, echipa iugoslavă a dominat pe Maradona şi trupa lui şi revine acasă lăsînd ca amintire o luptă dusă onorabil, o combativitate exemplară şi un spirit sportiv", încheie „Politika".

„Schillacissimo". În peninsulă, jocurile de cuvinte continuă, sînt căutate cele mai insolite şi chiar năstruşnice metafore, pozele au cele mai ciudate unghiuri şi „peisaje". Subiectul e unul singur — Schillaci ! Este scris la superlativ, aşa cum am arătat în titlul notei, este numit „geniul golului" şi e considerat a fi la „doi paşi de triumf". (Primul este cel din semifinală, cu Argentina, şi se consideră că va fi trecut, iar al doilea, duminică, pe „Stadio Olimpico di Roma", unde sicilianul get-beget ar trebui să cucerească nu numai toată Italia, ci, definitiv, şi „tutto il mondo" ! Pentru ziarul „Tuttosport" (Torino) : „Prezenţa lui Toto, geniu al golului, a fost, o dată în plus, decisivă". Pentru „La Stampa" — „Italia zboară cu Schillaci !" Să vedem ce va fi cu Argentina... Din nou va fi prezent, unde şi cînd trebuie, „Salvatore della Patria", cel care-i „face să viseze" cu ochii deschişi pe atîţia dintre compatrioţi ? Sau, pentru Argentina, miracolul este un dar permanent ? Ar fi ciudat, ar fi prea mult !...

Aventura continuă. Au fost 33 grade la umbră, dar nici căldura şi nici lipsa lui Völler n-au împiedicat echipa lui „Der Kaiser" Franz Beckenbauer să învingă (e drept, doar cu 1—0 ! şi acest unic gol din penalti !) Cehoslovacia, şi să-şi continue drumul. „Cu această calificare ne-am atins scopul pe care ni l-am fixat înainte de Coppa del Mondo. Pentru prima oară am reuşit să nu încasăm măcar un gol. Sînt cele două izvoare ale satisfacţiei de azi", declara Beckenbauer duminică seara. Oare să nu vizeze el finala şi chiar titlul suprem ?

Milla sau *Albionul* ? Multă vreme de aici înainte se va scrie în toate felurile despre secretele acestui Roger Milla, care, la 38 ani, a întors pe dos în mod spectaculos pînă şi „condeiele" cele mai sobre, fie ele engleze sau vest-germane. Duminică seara, intrat în joc în repriza a doua, în meciul Camerun—Anglia, Milla n-a mai înscris ca în întîlnirea cu România (de două ori) sau în cea cu Columbia, (tot de două ori), dar a dat pasele decisive care au contribuit la egalarea scorului şi apoi la preluarea avantajului în favoarea ţării sale. În plus, deşi s-a ajuns la prelungiri, se spune la unison că el şi colegii săi au început aceste noi treizeci de minute „cu o sută pe oră", impunînd un ritm „îndrăcit" de joc şi ratînd de puţin marele succes. Au condus „trena", dar s-au înclinat în faţa unor englezi mai realişti şi mai experimentaţi în păstrarea rezultatului.

Portofoliu. Săptămînalul londonez „The Observer" nu exclude faptul că ministrul britanic al sporturilor, Colin Moynihan, să-şi piardă portofoliul în urma felicitărilor adresate poliţiei italiene întrucît a expulzat mai multe sute de suporteri englezi. Se susţine că este vorba de comentarii „deplasate" ale domnului Colin Moynihan, care ar fi deranjat serios mai mulţi membri ai guvernului conservator şi au vexat influenta Asociaţie a Suporterilor de Fotbal (FSA). Ministrul ar putea fi înlocuit la finele lunii în curs, în cadrul unei remanieri restrînse, postul lui fiind preluat de deputatul John Greennay, fost fotbalist amator şi preşedinte al clubului „York City", din divizia a 4-a.

Interviu cu Platini. După părerea lui Michel Platini, selecţioner al Franţei, campionatul mondial ar cîştiga dacă s-ar juca în septembrie, spre a evita oboseala (uneori imensă) a jucătorilor, aflaţi la sfîrşit de sezon. În interviul acordat agenţiei „France Presse" el arată : „La II Mondiale, s-a jucat fotbal ? Platini — Se asistă la un fotbal de nivel mijlociu. Jucătorii, îndeosebi cei buni, sînt obosiţi întrucît sînt la capătul competiţiilor naţionale. Trebuie să se ceară FIFA să plaseze Cupa lumii la începutul sezonului, în august sau septembrie. Maradona a fost excelent în '86, întrucît a fost eliminat prematur din alte competiţii. Azi, Maradona, Gullit şi Van Basten sînt prea obosiţi". *„Organizarea ?"* „Acest II Mondiale este foarte reuşit, în pofida cîtorva uşoare probleme, de la început. Este multă ambianţă şi simpatie". *„Favoriţi ?"* „În valoare absolută, Italia şi R.F.G. ar trebui să se întîlnească în finală". *„Aţi descoperit noi opţiuni tactice ?"* „Echipele sînt pe cale să-şi denatureze jocul printr-o teamă inexplicabilă. Uruguayenii n-au putut deloc să-şi exprime capacităţile ofensive şi au jucat cu un singur atacant. Acest gen de joc a început în 1988 şi, din nenorocire, s-a extins la toate echipele". *„Arbitrajul ?"* „Arbitrii au făcut un supertravaliu în măsura în care ei penalizează fundaşii, care atacă pe la spate sau ţin de tricou. Pentru rest, un arbitru care vede o mînă, o fluieră, cel care n-o vede..."

Dumitru Constantin

poşta redacţiei

Din arhivele Cominternului

Ioana Comnea, Bucureşti. În arhivele Cominternului, deschise la Moscova, figurează şi un document de opt pagini (în limba rusă), remis, în 1989, autorităţilor poloneze de către cele sovietice şi comentat recent, în Italia, de revista „Panorama". Autorul articolului susţine că liderul P.C. Italian, Palmiro Togliatti (**în imagine** — la Congresul al IX-lea al P.C.I., desfăşurat în februarie 1960), a semnat documentul Cominternului prin care se decidea, în august 1938, dizolvarea partidului comunist polonez. Săptămînalul italian publică un facsimil al documentului, în rusă, care poartă şi semnătura lui Ercoli — numele de luptă al lui Togliatti. Decizia de a-i elimina pe liderii comunişti polonezi a fost decisă de Stalin încă din decembrie 1937 şi aprobată de Comintern opt luni mai tîrziu, pentru a deschide calea pactului Ribbentrop-Molotov, prevăzînd împărţirea Poloniei între Hitler şi Stalin — arată „Panorama", citîndu-l pe istoricul sovietic Frederic Firsov. „Cînd, la 16 august 1938, Togliatti a sosit la Moscova, venind din Spania, cu un avion militar, pentru a semna acest document, el nu putea ignora că toţi liderii acestui partid, a cărui dizolvare fusese decisă de Comintern, fuseseră deja eliminaţi sau încarceraţi" — e de părere istoricul italian Renato Mieli. Togliatti — scrie „Panorama" — a semnat acest document „de teamă, ceea ce e omenesc, sau din oportunism, ceea ce, de asemenea, e un sentiment omenesc". Mai tîrziu, Palmiro Togliatti îi va fi declarat ziaristului Giorgio Bocca, în legătură cu perioada stalinistă : „Dacă m-aş fi opus, aş fi acum mort. Istoria va decide dacă era mai bine să fi murit sau să trăiesc pentru a salva partidul".

STIMATE DOMNULE ALEXANDRU VASILE,

După cum sperăm că aţi observat, problemele pe care le ridicaţi fac obiectul unei comisii parlamentare constituite tocmai pentru elucidarea lor, iar multe publicaţii, între care şi revista noastră, le-a abordat. Ne face, însă, plăcere să publicăm, în cele ce urmează, un fragment din scrisoarea pe care ne-aţi trimis-o la redacţie :

...Sigur că toţi vrem şi am vrut întotdeauna stabilitate şi pluripartitism, vrem ca legea să fie morală şi dreaptă ; legea să fie aceeaşi pentru toţi cetăţenii, indiferent de poziţia lor socială ; vrem, de asemenea, să se facă lumină în ceea ce s-a întîmplat la Bucureşti, să fie judecaţi, în mod exemplar şi conform cu legile drepte ale ţării, toţi cei care au produs marea destabilizare politică, economică, socială din Bucureşti. Dorim toţi, şi vorbesc în numele colegilor de muncă, celor care se află în bătălia recoltelor pe ogoare, în numele muncitorilor şi al tuturor lucrătorilor şi funcţionarilor care îşi văd de treabă şi muncesc cu sîrguinţă la locurile lor de muncă. Într-adevăr, avem nevoie şi de alte păreri decît ale celor sus-puşi, adică ale acelora pe care i-am ales prin vot secret ; avem nevoie de o presă liberă şi independentă, ca şi de o presă guvernamentală, dar să fie lăsată în pace, să respectăm o lege obiectivă, legea contrariilor, care duce la progres, la constructivitate ; avem nevoie încă de raţiune, de vigilenţă, de cumpătare ; cu tact şi competenţă trebuie analizate şi elucidate cauzele şi faptele din Bucureşti ; să învăţăm cum se conduce şi cum se trăieşte într-o societate democratică, liberă, demnă, independentă ; mai trebuie să înţelegem bine că prea mult zăngănit de arme, prea multe partide, prea multe luni de chiul şi parazitism nu înseamnă DEMOCRAŢIE, chiar dacă ne trebuie o OPOZIŢIE bine pusă la punct şi cu un program bine determinat. (Alexandru Vasile, Bistriţa, jud. Bistriţa-Năsăud).

profil

Yitzhak Shamir

primul ministru al Israelului

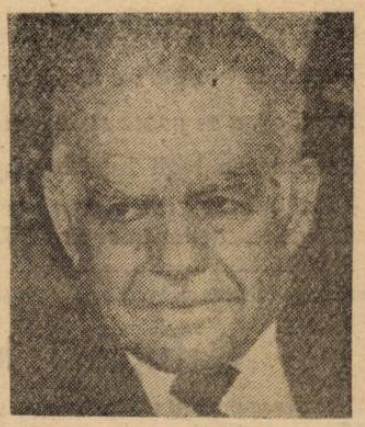

Yitzhak Yzernitzky s-a născut pe 15 octombrie 1915 în localitatea Ruzinoi din estul Poloniei. După crearea statului Israel, în 1948, el şi-a schimbat numele în Shamir.

Studiile medii le-a absolvit la liceul evreiesc din Bialystok. A aderat la gruparea de tineret Betar a sioniştilor revizionişti, adepţi ai creării prin forţă a unui stat evreiesc în Palestina. În 1935 a părăsit facultatea de drept şi a imigrat în Palestina, unde s-a alăturat Organizaţiei Militare Naţionale (Irgun Zvai Leumi), înfiinţată în 1935 pe baza grupării Betar. La Ierusalim, Yzernitzky şi-a reluat studiile de drept. Pentru plătirea taxelor a fost nevoit, însă, să lucreze ca muncitor în construcţii. În 1940—41, părăseşte Irgunul şi intră în gruparea Lehi — iniţialele de la Lohame Herut Israel (Combatanţii pentru Eliberarea Israelului), înfiinţată de Abraham Stern. În 1941, Yzernitzky a fost arestat de poliţia britanică, dar a reuşit să evadeze. După moartea lui Stern, ucis în 1942, Yzernitzky preia conducerea mişcării. În timpul celui de-al doilea război mondial, membrii familiei sale, aflaţi în Polonia, au fost ucişi de nazişti.

În 1946, acesta a fost din nou arestat şi deportat în Eritreea, de unde, însă, a reuşit să fugă în Djibuti. După crearea statului Israel, Shamir a cerut azil politic în Franţa. Între 1950—1965, informaţiile privind activitatea lui Yitzhak Shamir sînt contradictorii. Există surse de presă occidentale, care susţin că el ar fi avut un rol important în serviciile secrete israeliene (Mossad). După această perioadă, Shamir a aderat la partidul Herut, condus de Menahem Begin, în rîndul căruia a urcat repede treptele consacrării politice. În 1973, Shamir a devenit preşedintele Knessethului (parlamentul israelian), iar, în 1980, ministru de externe, în urma demisiei lui Moshe Dayan, care intrase în dezacord cu politica promovată de Begin. La 67 de ani, Shamir a fost numit primministru. După alegerile din 1984, a ocupat, timp de doi ani, funcţia de ministru de externe, iar, apoi, pe aceea de premier.

Scrutinul din 1988 l-a adus, din nou, la cîrma guvernului. În martie anul acesta, cabinetul Shamir se dizolvă sub impactul unei crize politice. În urma eşecului lui Shimon Peres, liderul Partidului Muncii, de a forma un nou guvern, Yitzhak Shamir a reuşit să prezinte parlamentului un cabinet format din blocul Likud, căruia i s-au alăturat mai multe partide mici, cabinet apreciat ca fiind dintre cele mai de dreapta din istoria Israelului. Shamir este descris, atît de prieteni, cît şi de adversari, ca un om politic cu o putere de muncă ieşită din comun. O altă calitate recunoscută : poliglot, el vorbeşte ebraica, poloneza, rusa, franceza, germana şi engleza.

Şt. C.

Virgil Lupu, Piatra Neamţ. Formele de protest sînt de o mare diversitate. Iată cum procedează americanii Alison Greene şi Alex Haipern. În fundal se vede Capitoliul din Washington, în faţă — „sculptura" celor doi newyorkezi, sosiţi special să protesteze împotriva poluării atmosferei. „Sculptura respiratorie" conţine 17 metri de plante închise într-un gen de seră, echipată cu măşti de respirat şi cu un sistem de filtre. Original şi sugestiv, nu ?

poşta redacţiei

Din „Murphologie"

Legea de bază a lui Murphy

Dacă ceva se poate strica, atunci se strică.

Extinderea legii lui Murphy la mai multe evenimente

Dacă mai multe lucruri pot să meargă prost, ele vor merge în secvenţa cea mai defavorabilă.

Refugiaţii în pericol?

A. Pătraşcu, Cluj; Ion Vîntu, Arad; C. Călinescu, Bucureşti. Numărul refugiaţilor de pe glob creşte inexorabil. În urmă cu douăzeci de ani, acesta era de circa 2,5 milioane de persoane. În 1980 — 8,2 milioane. Azi, numărul refugiaţilor este — potrivit înaltului Comisariat ONU pentru refugiaţi — de circa 15 milioane.

Privind în urmă, vom constata că situaţia refugiaţilor şi a altor persoane dezrădăcinate a evoluat în două direcţii contradictorii. Pe de o parte, statele, în special (dar nu neapărat) cele industrializate, au ridicat o serie de bariere fizice şi administrative pentru controlarea sosirii şi primirii de refugiaţi. Pe de altă parte — se constată într-un studiu al UNESCO (în imagine: coperta revistei **„Refugiaţii"** editată sub egida ONU) — „polarizarea politică în cadrul diverselor state, conflicte regionale, persecuţiile etnice şi religioase, ca şi consecinţele crizei economice actuale, dintr-o serie de ţări în curs de dezvoltare, lasă să se întrevadă că presiunea imigrării asupra ţărilor puternic industrializate va rămîne la nivele foarte ridicate".

În Europa occidentală, mii de persoane sosesc sau se deplasează, declanşînd o veritabilă „criză a azilanţilor". Anul 1989 a marcat o cotitură: niciodată de la sfîrşitul anilor '40 n-au fost depuse, în Europa occidentală şi America de Nord, atîtea dosare de cereri de imigrare: rude ale celor deja instalaţi în ţara respectivă, imigranţi din Europa răsăriteană, refugiaţi şi azilanţi. În ansamblu, peste trei milioane de persoane au sosit în 1989, de două ori mai multe ca într-un an „obişnuit". Motivul principal: liberalizarea circulaţiei din Europa de Est. În ciuda procesului de democratizare şi transformări sociale din aceste ţări, numărul cererilor de azil politic a crescut considerabil. În anii '80, doar 100 000 de persoane aveau,

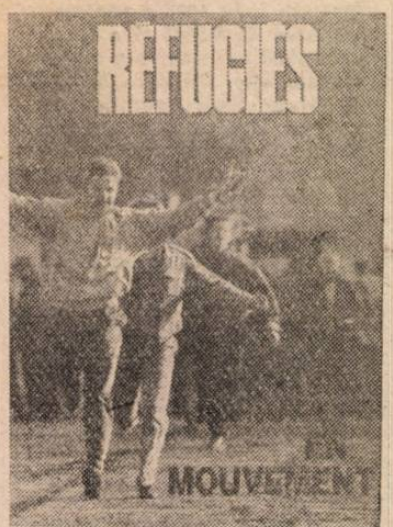

anual, posibilitatea să părăsească ţările est-europene. În 1989, peste 1,3 milioane de persoane le-au părăsit: 80 000 cereri de azil (în special iugoslavi şi polonezi), 15 000 evrei şi alte persoane originare din URSS, 720 000 germani (dintre care 345 000 veniţi din RDG, restul din Polonia şi alte ţări răsăritene). În plus, 320 000 de turci au părăsit Bulgaria pentru Turcia. Se afirmă că 300 000 de persoane vor părăsi Uniunea Sovietică anul acesta (ambasada americană la Moscova distribuise deja, în martie a.c., peste 400 000 formulare de viză). Anul trecut, autorităţile poloneze au eliberat 4 milioane paşapoarte (2,5 milioane polonezi trăiesc deja în străinătate). Exodul din RDG în RFG continuă (numai în ianuarie 1990, aproape 60 000 de persoane au trecut frontiera vest-germană).

De asemenea, se amplifică şi mişcările Est-Est, legate de găsirea de noi locuri de muncă, ca şi de teama de noi focare de conflicte. Cîteva exemple: 40 000 de polonezi s-au instalat în RDG, pe locurile de muncă ale celor ce s-au deplasat spre Vest. Înainte de 22 decembrie 1989, peste 30 000 de români se refugiaseră în Ungaria şi Iugoslavia, mişcare continuată şi după revoluţie. Iar autorităţile sovietice apreciază că 400 000 de persoane şi-au părăsit căminul în urma conflictelor etnice din Azerbaidjan şi Armenia. „Peste 35 000 de persoane aparţinînd minorităţilor sîrbe din România şi Kosovo au sosit în Serbia" — declara, în martie, Jonas Widgren, coordonator al Înaltului Comisariat ONU pentru refugiaţi.

„Criza azilului" reprezintă o ameninţare — se apreciază în cercurile de la Naţiunile Unite. „Dacă nu reuşim să redresăm dezechilibrele actuale, vom asista — e de părere Jonas Widgren — la o pierdere de încredere generalizată în sistemul internaţional de protejare a refugiaţilor, care a fost creat şi dezvoltat de-a lungul ultimilor 40 de ani. Atunci, ce-i de făcut? Un lucru este clar. Posibilitatea de a cere şi de a obţine azil la frontiera oricărei ţări europene trebuie prezervată. Principiul nerespingerii trebuie clar respectat, căci el este esenţa însăşi a Convenţiei din 1951 a Naţiunilor Unite privind refugiaţii. Dar trebuie dotate instrumentele de azil cu tot mai multe nuanţe, examinînd politicile de migraţie, pentru a se evita mişcările ilegale şi clandestine. Trebuie găsite soluţii regionale problemelor refugiaţilor şi trebuie luptat contra sărăciei, conflictelor şi violării drepturilor omului, care stau la originea refugiaţilor şi mişcărilor migratoare".

Paul C. Grigore, Bucureşti. Ordinul Jartierei sună mult mai elegant în engleză: „The Most Noble Order of the Garter". A fost înfiinţat în 1348. Îl primesc şi femeile, dacă sînt regine, precum regina Beatrix a Olandei **(în imagine)**, în splendida ţinută a celor 24 de cavaleri. Portretul acesta i s-a făcut cînd a ieşit din St. George's Chapel a Palatului Windsor. Distincţia i-a fost acordată de regina Elisabeta a II-a a Regatului Unit.

V. Creţeanu, Oradea. Doar două persoane implicate în tentativa de lovitură de stat din Spania, de la 23 februarie 1981, mai sînt după gratii: fostul lt.-col. al Gărzii civile, Antonio Tejero (condamnat la 30 ani detenţie), şi fostul general Jaime Milans del Bosch (26 ani detenţie). Recent, ziarul madrilen „El Pais" a scris, citînd surse judiciare, că Antonio Tejero va fi, probabil, pus în libertate condiţionată în februarie 1997, cînd se vor fi împlinit zece ani de la tentativa pucistă. Tejero a fost „vedeta" acestei tentative, intrînd, cu arma în mînă, în Congresul Deputaţilor şi sechestrîndu-i pe parlamentari, precum şi pe membrii fostului guvern Suarez şi ai celui ce urma a fi învestit, condus de premierul Calvo Sotelo. Membri ai Gărzii civile au ţinut sechestrată, timp de 20 de ore, practic toată conducerea politică spaniolă, indiferent de culoare politică.

Săptămîna trecută, ziarul madrilen „ABC" afirma, la rîndul său, că fostul general Milans del Bosch va fi, şi el, pus în libertate condiţionată.

Liviu Drăghici, Bucureşti. Cea de-a 11-a ediţie a Jocurilor Asiatice — despre care ne solicitaţi unele amănunte —, va avea loc, la Beijing, în toamna acestui an, între 22 septembrie şi 7 octombrie. Autorităţile chineze depun toate eforturile pentru a oferi cele mai bune condiţii pentru desfăşurarea activităţilor competiţionale. În acest sens, vor fi construite, extinse sau renovate 31 de stadioane şi săli de sport. Pentru sportivi a fost construit un „sat al atleţilor", iar pentru asigurarea unei bune funcţionări a întregii activităţi, atît competiţionale propriu-zise, cît şi a celei legate de transmiterea jocurilor în întreaga lume, a fost pusă la punct o întreagă reţea computerizată. Nu au fost uitate nici centrele culturale şi de divertisment, locurile de interes turistic, serviciile medicale.

Ceremonia de deschidere, ce se va desfăşura pe Stadionul muncitorilor, va cuprinde un program interesant, la care vor participa aproximativ 20 000 de tineri. La jocuri se vor întrece peste 5 000 de atleţi din 39 de ţări şi regiuni ale Asiei.

Coordonatorul rubricii: Rodica Dumitrescu

Colectivul redacţional: Mihaela Brumă, Ştefan Cârjă, Dumitru Constantin, Vasile Crişu, Adrian Dascălu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Rodica Georgescu, Ion Madoşa – şef de secţie, Ilie Olteanu – secretar general de redacţie, Radu Pascal – redactor şef adjunct, Ilie Şerbănescu, Doina Topor, Stelian Turlea, Anca Voican, Aurel Zamfirescu – şef de secţie. Secretariat de redacţie şi tehnic: Ioana-Mariela Bărbulescu, Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Ana Ghinea, Eliza Iliescu, Ileana Iordache, Ion Matei, Marin Pieleanu, Manuela Ştefănescu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă, Florin Zamfiroiu, Marilena Szabo; Administrator: Brînduşa Anghel. Tipografi: Ion Aghescu, Gheorghe Matei, Nicolae Mihăilă, Aurel Stănescu. Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 1341, căsuţa poştală 33–29, telefon: 17 60 10, internaţional: 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii. Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" – sector export-import presă. P.O.BOX12-201, telex 10376 prsfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64–66.

C.P.B.

Înaltă calitate!

Prețuri avantajoase!

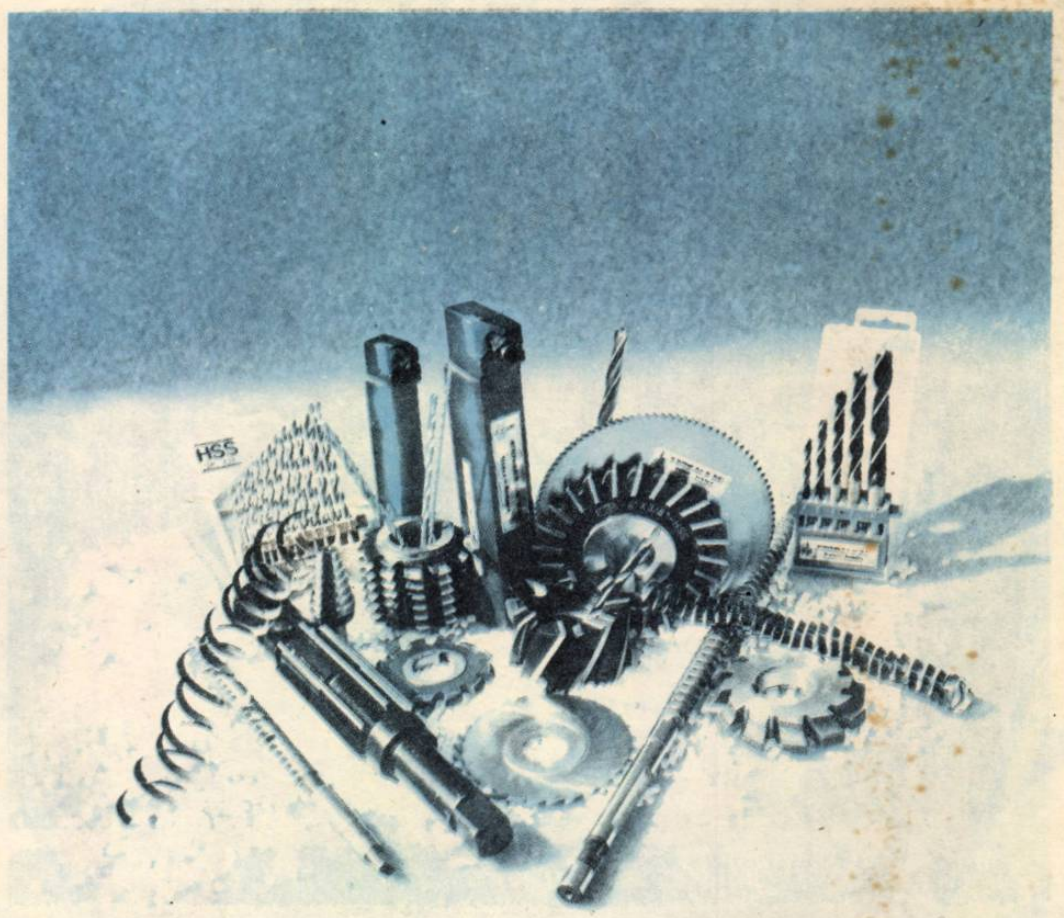

Întreprinderea de scule Rîşnov

2221, Rîşnov — Braşov, str. Cîmpului nr. 1, tel. 921/16202, telex ISRV 061276 România

Burghie elicoidale, burghie speciale, alezoare, freze, scule speciale, broşe, truse de burghie, truse tarozi-filiere

centrala industrială de medicamente și cosmetice

În serviciul frumuseții și sănătății dumneavoastră ! Întreprinderea de produse cosmetice „MIRAJ" — București vă pune la dispoziție o gamă largă de parfumuri, ape de colonie, creme, emulsii, șampoane, deodorante, fixative.

UN DAR PLĂCUT ȘI UTIL,

Produsele cosmetice ale Întreprinderii „MIRAJ" — București.

Vă recomandăm : linia cosmetică GEROVITAL, concepută în laboratoarele „MIRAJ", pe baza cercetării științifice originale ; conține produse destinate îngrijirii tenului, părului, precum și din sfera cosmeticii decorative :

● GEROVITAL — Lapte demachiant ; ● GEROVITAL — Loțiune tonică ; ● GEROVITAL — Cremă hidratantă de zi pentru ten uscat ; ● GEROVITAL — Cremă hidratantă de zi pentru ten gras și normal ; ● GEROVITAL — Cremă nutritivă de noapte ; ● GEROVITAL — Șampon cu sulf ; ● GEROVITAL — Șampon cu gudron.

Un alt remarcabil succes al industriei cosmetice românești :

PELL-AMAR ● Emulsie hidratantă ; ● Loțiune tonică ; ● Cremă hidratantă de zi pentru ten gras ; ● Cremă hidratantă de zi pentru ten sensibil ; ● Cremă nutritivă de noapte ; ● Cremă emolientă pentru ochi ; ● Cremă pentru masaj.

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA azi

Nr. 28 12 iulie 1990

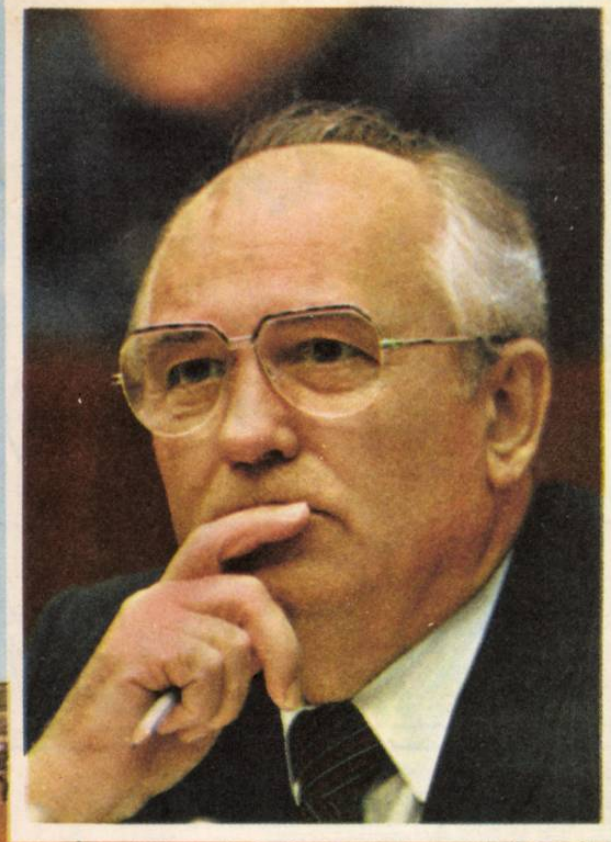

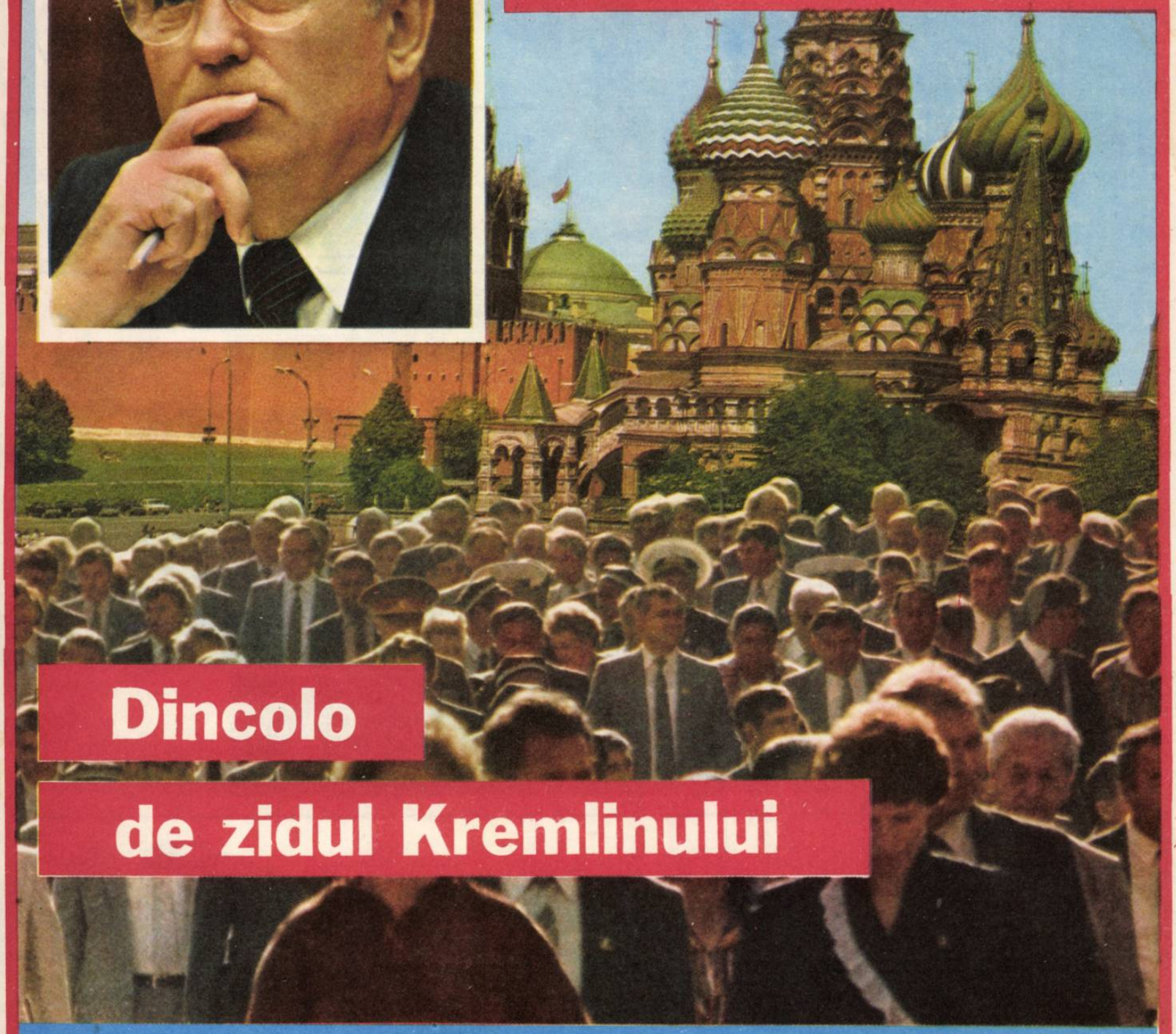

Dincolo de zidul Kremlinului

Dialog „Lumea azi" despre Caşmir

NATO la răscruce de drumuri

Dilemă canadiană : înainte („Forward“ sau „En avant ?“) — în viziunea guvernului federal și în cea a Quebecului

(Din „The Morning News Tribune“, Tacoma)

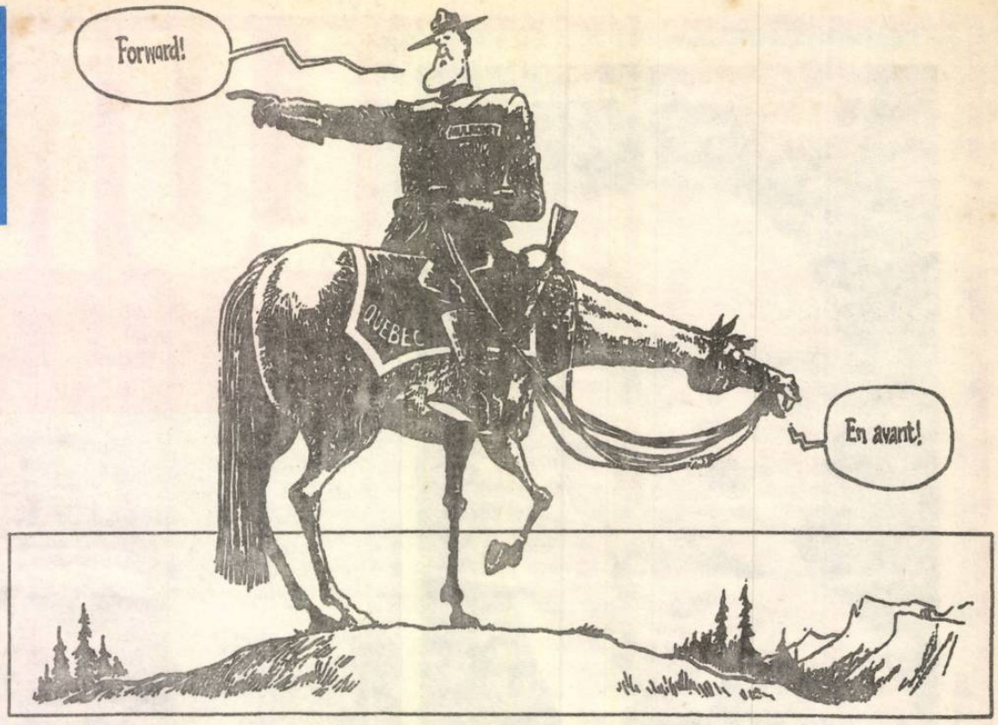

Noul romantism german...

...și o posibilă imagine ecologică a unificării între R.F.G. și R.D.G. — poluare din Vest spre Est

(Din „Die Zeit“)

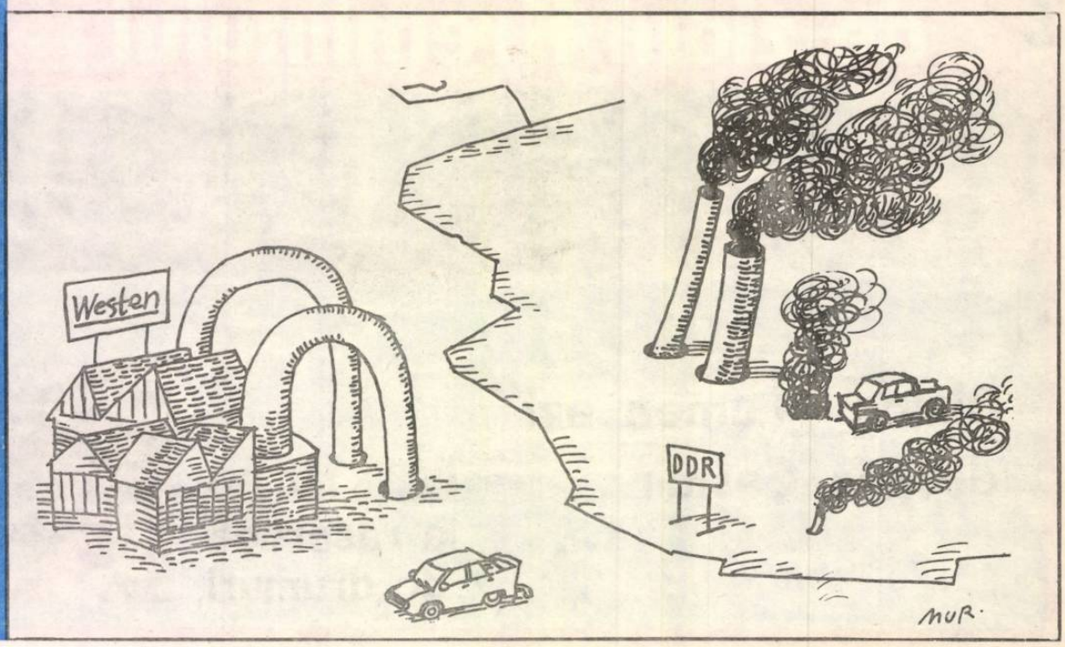

Congresul P.C.U.S.

Un Congres al marilor decizii, al unor întrebări și dileme tulburătoare : înnoirea partidului, impulsionarea procesului de reforme economico-sociale, relațiile cu sovietele și organizațiile și mișcările politico-obștești, problema națională, orientările de politică externă — sînt teme de aprinsă dezbatere, de vii confruntări de idei și chiar obiect de polemică. **(pag. 4).**

Coppa del Mondo

Un maraton fotbalistic — 52 de meciuri! ● Un cîștigător scontat — R.F.G. —, dar după o finală în care a convins prin joc, însă nu și prin eficacitate. ● A venit deja ora bilanțurilor și constatărilor. Cîteva se impun și aici : prezența românească în Cupa lumii (a doua după război) ar fi putut fi și mai bună ! ● Marile decepții : Olanda, în primul rînd, și chiar Argentina, deși a ajuns să-și dispute întîietatea ! ● Cea mai frumoasă și aplaudată surpriză — Camerunul ● Marile vedete n-au convins s.a.m.d. Dar, ce a fost a fost, ce va fi va fi ! **(pag. 30).**

N.A.T.O. Semnale către Moscova

Membrii Alianței Nord-Atlantice s-au pronunțat, la Londra, pentru adoptarea, de către cele două alianțe, a principiilor noilor relații dintre N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia. „Cei 16" au apreciat că o asemenea abordare ar completa, de o manieră substanțială, concepția transformării blocurilor militare în alianțe cu precădere politice, ar contribui la edificarea de noi structuri general-europene ale securității. Remarcăm din Declarația finală consistența articolelor 6 și 7, un document al N.A.T.O. din care reproducem largi fragmente. Publicarea sa reprezintă o premieră absolută în presa românească a ultimelor două decenii și doar lipsa de spațiu tipografic nu ne-a permis reproducerea sa integrală. **(pag. 6).**

Din nou, efervescență în Europa răsăriteană ; o săptămînă bogată în evenimente diverse : „criza ambasadelor" la **TIRANA** **(pag. 10)**, demisia președintelui Mladenov la **SOFIA** **(pag. 9)**, adîncirea tensiunilor la **BELGRAD** **(pag. 11)**, reconfirmarea în funcție a principalilor artizani ai cursului spre reforme la **PRAGA** **(pag. 21).**

Anders Björck

președintele Adunării parlamentare a Consiliului Europei :

„Dacă va exista stabilitate, veți avea cooperare economică" **(pag. 3)**

Dialog „Lumea azi" despre Caşmir

O veche dispută teritorială între două state vecine, din Asia de sud, a reizbucnit în vremea din urmă.

În acest număr al revistei — declarații, în exclusivitate, ale ambasadorilor indian și pakistanez la București : opinii convergente, evaluări diferite și o concluzie ce se degajă : soluția reală poate fi găsită numai prin dialog. **(pag. 12—13).**

Terorism, violență

Noi dezvăluiri în „afacerea RAF", anchete judiciare și, în perspectivă, alte dezvăluiri **(pag. 24).**

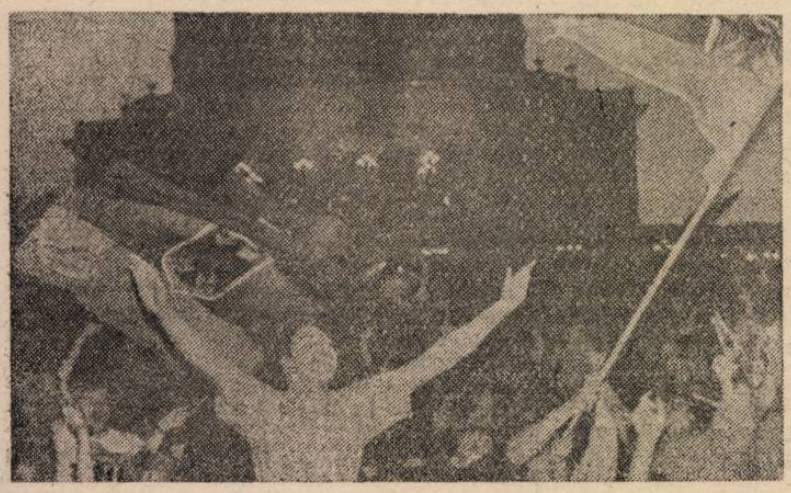

Sumar

Et in Bulgaria ego ! **Ilie Șerbănescu** 2

Bunul simț nu trebuie să fie un paradox. **Dumitru Constantin** 2

„Dacă va exista stabilitate, veți avea cooperare economică". Interviu cu Anders Björck, președintele Adunării parlamentare a Consiliului Europei. **Aurel Zamfirescu** 3

Moscova. De la monolit la mozaic ? Corespondență de la **Nicolae Crețu** 4

NATO. Semnale către Moscova. **Doina Topor** 6

„Cei șapte" de la Houston. Ajutoare — pentru ce, pentru cine și cît? **Doina Topor** 8

Sofia. Demisia președintelui 9

Tirana. Începutul sfîrșitului ? **Rodica Dumitrescu** 10

Belgrad. Adîncirea crizei politice și constituționale. **Vera Georgescu** 11

„Să discutăm în vederea diminuării tensiunii". Julio Francis Ribeiro, ambasador extraordinar și plenipotențiar al Republicii India 12

„Am propus întîlniri la nivel de șefi de guvern". Rasheed Ahmad, ambasador extraordinar și plenipotențiar al Republicii Islamice Pakistan 13

Japonia : „un miracol programat" (2) **Mihaela Brumă** 14

Între sentimente și rațiuni de stat. **Anca Voican** 14

1 000 + 1 16

„Democrația este, practic, un mod de viață". Interviu cu Hector Gross Espiell, ministrul afacerilor externe al Uruguayului. **Anca Voican** 19

Bursa (4) **dr. Ioan Popa** 20

Praga. Anotimpul reformelor. **Liana Enescu** 21

Inedit. Armand Călinescu : Însemnări politice 1916—1918 (4) 22

Terorism, violență, „acoperiri" — „o combinație perversă" (2) **Magda Cadia, Dumitru Constantin** 24

Andrei Saharov. Memorii (3) 26

Arhipelagul Gulag (26) 28

Coppa del Mondo — Italia '90. Ce a fost a fost... **Dumitru Constantin** 30

Profil : Jacques Délors, președintele Comisiei Executive a Pieței comune 31

Poșta redacției 31

Închiderea ediției : marți, ora 12

Coperta I
Sorin Turculeț

Et in Bulgaria ego!

Primele reacții și repercusiuni ale programului noului guvern român și-au făcut apariția. O reacție neașteptată a fost că președintele țării s-a întîlnit cu primul ministru și președinții celor două camere ale parlamentului pentru a discuta implicațiile sociale ale programului guvernamental de trecere la o economie de piață. Or, în mod expres, în virtutea legii electorale, se conferă competențe și atribuții în problema menționată doar guvernului și parlamentului. Nu se știe exact ce s-a discutat la această întîlnire, dar, indirect, unele indicii ar părea să existe. De zile întregi, de la apariția programului guvernului, acesta pur și simplu nici nu există pentru publicațiile F.S.N. Pentru aceste publicații, programul nu este nici bun, nici rău, ci nu există. Cum poate fi interpretat un asemenea lucru, paradoxal fiind puțin spus ?! Fără a dori, gîndul se întoarce la acele vremuri cînd, dacă se petrecea un eveniment, dar o poziție față de acesta nu fusese încă luată sau se aprecia că nu e bine nici de a-l elogia, nici de a-l critica, soluția era de-a dreptul excepțională : evenimentul, pur și simplu, n-a avut loc ! S-ar părea că, într-o anumită ramură a F.S.N., există, în subteran, nemulțumiri față de programul guvernamental, inspirat și lansat din chiar cadrul F.S.N. Și nemulțumirile nu pot fi, în nici un caz, acelea că programul nu ar fi suficient de radical. Pentru că este radical ! Să ne așteptăm că aplicarea programului va fi întîrziată sau împiedicată de însăși formațiunea politică ce l-a conceput ?

Guvernul s-a văzut, însă, confruntat și cu o altă reacție din interiorul țării. Într-un fel previzibilă. Considerîndu-se, în mod firesc, îndrituiți față de serviciile aduse, pentru care li s-au exprimat, de altfel, mulțumiri oficiale, minerii au cerut noi sporuri netarifare (pentru a ajunge la situația existentă în urmă cu două decenii, din acest punct de vedere), ignorînd apelul guvernului la un moratoriu de șase luni în ce privește revendicările salariale. Să recunoaștem, incomodă situație pentru guvern ! Rămîne de văzut ce reacție vor avea alte categorii sociale, înainte de toate din rîndurile clasei muncitoare ?

Guvernul pare, deocamdată, ferm în opțiunea luată. În dezbatere se află, acum, proiecte de legi privind reglementarea relațiilor de muncă și a îndemnizațiilor de șomaj — element cu totul nou în peisajul economico-social românesc. Reacțiile sînt împărțite. Este, însă, un fapt că, indiferent de stipulațiile asupra cărora se va cădea de acord în parlament, someri vor exista, ca și greve. Urmează să se stabilească doar care vor fi îndemnizațiile de șomaj și pe ce perioadă, care vor fi grevele autorizate și care nu, care vor fi categoriile salariale îndrituite legal să facă apel la grevă și care nu ! Avînd în vedere structura camerelor parlamentare, totul va depinde de votul majorității. Pînă acum, mașina de vot a majorității parlamentare a dat, nu de puține ori, semne de gripare. Lungi pauze între ședințele parlamentare au existat pentru a chema la disciplina de partid deputații și senatorii F.S.N.-iști. Citeodată, unii dintre aceștia au fost alături de opoziție și se pare că împotriva programului guvernamental s-a aflat nu opoziția, ci o parte a formațiunii majoritare. Care va fi votul, în continuare, asupra diverselor proiecte de legi decurgînd din aplicarea programului de trecere către o economie de piață, în condițiile în care interpretări se pare sensibil diferențiate asupra acestuia există în însuși cadrul F.S.N. ?

Aprecieri oficiale neconcordante sînt consemnate și față de relațiile României cu străinătatea. În timp ce primul ministru vorbește, în interviuri acordate presei străine, de distorsiuni și unilateralitate din partea mass-mediei occidentale în interpretarea evenimentelor tragice din 13—15 iunie, dînd asigurări cu privire la angajamentul, oficial, față de democrație și economia de piață, scrisori de la muncitori, publicate în ziare ale F.S.N., îl acuză că încearcă, prin străinătate, să-i acopere pe cei care critică minerii, care n-au făcut decît să elibereze țara de legionari și Universitatea de „puroiul social" care se strînsese acolo. Însuși președintele țării, în interviuri acordate tot presei străine (RAI), vorbește pe mai departe de puciul legionar din 13 iunie, față de care primul ministru a avut o cu totul altă interpretare. Mai mult, în timp ce noul ministru de externe, tot în interviuri acordate presei străine, atrage atenția că, dacă va fi exclusă din Europa, România va fi nevoită să caute colaborare în alte părți ale lumii, un alt membru au guvernului, dl Adrian Severin, observa, tot în străinătate, că „dacă dorim să revenim în Europa, este necesar să învățăm limbajul Europei, care este limbajul dialogului și nu limbajul bastoanelor".

Realitatea dură este că România se află, deocamdată, exclusă din programul occidental de ajutorare economică a țărilor din Est. Nu este deloc clar cum asemenea declarații contradictorii (toate numai în presa străină) vor ajuta la scoaterea României de pe lista de „așteptare". Noul ministru de externe român apreciază că, în Occident, ar exista tendința de a extinde Europa numai pînă la granițele României. Dacă ar fi așa, ar fi mai mult decît regretabil. Și, desigur, ar trebui ca România să-și găsească parteneri de colaborare în alte părți ale lumii (deși nu se știe precis unde ?). Totuși, nu ar putea fi trecut cu vederea faptul că România este, actualmente, singura țară est-europeană suspendată de pe lista programului de ajutor occidental și că acest program a făcut, de fapt, un pas peste granițele României, trecînd în Bulgaria, care se va bucura de asistență economică.

Ilie Șerbănescu

Bunul simț nu trebuie să fie un paradox

Mutațiile petrecute în estul-european sînt, cu adevărat, spectaculoase, ele au fost, de o bună bucată de vreme, „sarea și piperul" actualității internaționale, mult timp evenimentele din Polonia, Ungaria, R.D.G., Cehoslovacia, România și Bulgaria menținîndu-se pe primele locuri în „topul" mondial. Nimic anormal sau exagerat în aceste realități, care au fost receptate ca atare de cercurile politico-diplomatice, de observatori sau comentatori, ca și de opinia publică, deși, în evoluția situației dintr-o țară ori alta, s-au consemnat elemente ce le diferențiază firesc, fără a modifica, însă, esența schimbării radicale. Unul dintre cele mai importante elemente, ce definesc acest vînt al schimbării globale, este aspirația spre democrație — ca instituție solidă, ca fapt real ce poate clădi viața morală autentică a unei națiuni bazate pe dreptate morală.

Sînt numeroase, dintr-un atare unghi de vedere, afirmațiile memorabile ce s-au făcut despre democrație, dar parcă una dintre ele ne este mai aproape de suflet, cel puțin din două motive. Mai întîi, întrucît îi aparține marelui nostru compatriot Nicolae Iorga. În al doilea rînd, pentru că are o impresionantă forță de previziune : la 13 decembrie 1907, el spunea în Parlament : „Veacul acesta este veacul democrației !" Sigur, în istoria noastră există un hiatus în acest sens, dar parcă nimic nu e mai reprezentativ pentru oglinda realității noastre decît scopul suprem al Revoluției românești din decembrie 1989 — setea de democrație. Acesta este elementul care conferă valoarea istorică momentului românesc, o valoare superioară, ce ne îmboldește să ne croim viitorul încrezători.

Democrația este, și pentru noi, un garant al păcii interne și, evident, prin normală extensie, unul al păcii externe, al stabilității și ordinii europene și mondiale. Devenită un bun național al poporului român, democrația este, în egală măsură, un factor benefic și pozitiv în cîmpul relațiilor internaționale, ea fiind un summum de realizări și realități în sfera raporturilor dintre oameni, dintre națiuni.

Tocmai de aceea, ca orice proces complex, democrația impune timp pentru asumarea ei, realism în aprecierea evoluțiilor, obiectivitate în evaluarea stadiului. Tocmai de aceea, revenind la mutațiile spectaculoase din Est și privindu-le din perspectiva instalării democrației ca realitate cotidiană, este de semnalat pericolul pe care îl reprezintă tendința unora ca, prevalîndu-se de o anume anterioritate în această direcție, să-și asume rol de arbitri, judecători sau, și mai rău, de „far" — ca mostră drapată altfel, a stalinismului și extremismului. Dar mai există o tendință : aceea a legării, direct sau indirect, a oricărei poticniri sau distorsiuni în însușirea procesului democrației de chestiuni, precum cea a minorităților, conținute în „dimensiunea umană a procesului C.S.C.E." și a le da, astfel, o imagine morală, legală, cînd, de fapt, între evenimentele invocate, cauzele și efectele lor nu există, să zicem, nici măcar atingeri cu problema minorităților. Este cazul evenimentelor din 13—14—15 iunie a.c., din București și demersurile diplomatice sau declarațiile oficiale ale Budapestei, în

Dumitru Constantin

(Continuare în pag. 7)

„Dacă va exista stabilitate, veţi avea cooperare economică"

ANDERS BJORCK
preşedintele Adunării parlamentare a Consiliului Europei

La 46 de ani neîmpliniţi (născut la 19 septembrie 1944), domnul Anders Bjorck are deja o lungă carieră politică în urma sa. Membru al Partidului Conservator din Suedia, obţine în 1969, la numai 25 de ani, primul său mandat în Riksdag (parlament). Începînd din decembrie 1976, devine supleant al Adunării parlamentare a Consiliului Europei, fiind ales, ulterior, de mai multe ori, în funcţia de vicepreşedinte al acestui organism. În mai 1989, a fost ales preşedintele Adunării, pentru un mandat de trei ani.

L-am întîlnit la lucrările sesiunii de vară a Adunării parlamentare, desfăşurată la Innsbruck şi, la solicitarea noastră, a avut amabilitatea să acorde un interviu pentru revista „LUMEA AZI".

■ **Domnule preşedinte, Europa răsăriteană a fost – în ultimul an, mai ales – teatrul unor profunde mutaţii politice şi economice, cu implicaţii pentru întregul continent şi chiar pentru întreaga lume, am putea spune. Cum apreciaţi aceste transformări şi care ar putea fi, în opinia dumneavoastră, evoluţia în perspectivă ?**

■ Cred că ceea ce s-a întîmplat, în 1989, în Europa reprezintă unul din miracolele epocii noastre, produs într-o perioadă extrem de scurtă. Am scăpat de un sistem totalitar pe care l-am avut timp de 40 de ani. Mutaţiile intervenite oferă perspectiva unei Europe unite şi, pentru prima oară de la terminarea războiului, putem vorbi de o Europă care va deveni regiunea numărul unu din lume. În deceniul al nouălea, Europa va deveni mai puternică decît S.U.A. şi Japonia, în termeni economici. Aceasta înseamnă, de asemenea, crearea unei identităţi europene. Oamenii acestui sfîrşit de secol vor fi mîndri nu numai că sînt români, suedezi sau spanioli, ci şi de faptul că sînt europeni. Şi nu cred că cineva din Europa centrală ori răsăriteană nu realizează aceste posibilităţi.

În cîţiva ani, ţările din aceste regiuni vor avea acces la toate instituţiile şi organizaţiile europene, la sistemul de cooperare existent. Sînt foarte optimist din acest punct de vedere. S-ar putea ca, la început, să fie foarte multe probleme de rezolvat, dar va fi un salt extraordinar pentru ţările respective şi pentru Europa.

Vreau să mai adaug ceva. Acum, cînd s-au făcut primii paşi pentru a se scăpa de sistemul totalitar şi a se ajunge la standardele europene, lucrul cel mai important este să se realizeze o rapidă dezvoltare în domeniul economic. Fără o asemenea dezvoltare există un risc foarte mare, acela ca succesele obţinute în planul democratizării să fie ratate. Iată de ce cred că pasul imediat următor trebuie să fie acesta. Este absolut necesar să acordăm o mare importanţă problemelor economice, funcţionării unui sistem economic de cooperare, astfel ca fiecare ţară să poată cîştiga maximum din cooperarea pe acest plan.

■ **În acest context est-european, cum apreciaţi Revoluţia înfăptuită de poporul român în decembrie 1989 şi evoluţiile ulterioare petrecute în România ?**

■ Cred că fiecare este fericit că, în România, o putut fi înlăturat regimul dictatorial din timpul lui Ceauşescu. În Europa occidentală, desigur, oamenii sînt foarte interesaţi în legătură cu ceea ce se va întîmpla, de acum înainte, în România. Şi nu pot ascunde faptul că, în general, ideea prevalentă, pe care am întîlnit-o, este : să aştepţi şi să vezi.

Consider că România este pe drumul cel bun şi nimeni nu poate pune la îndoială acest lucru. Dar, mulţi oameni politici pe care i-am întîlnit – şi trebuie să vă spun că am întîlnit foarte mulţi, de la Gorbaciov la Havel – consideră că, acum, este foarte important să fie continuat procesul revoluţionar democratic din România şi extinderea lui la domeniul economic.

Şi în cercurile economice vest-europene există aceeaşi opinie. Trebuie reţinut faptul că, fără încrederea în procesul ce se desfăşoară, nu vor fi făcute investiţii. Eu îi cunosc foarte bine pe capitalişti. Ştiu cum gîndesc. Odată, l-am întrebat pe un foarte cunoscut om de afaceri suedez ce criterii are pentru a investi într-o ţară străină. Mi-a răspuns cu un singur cuvînt – stabilitatea. Şi în mod sigur, aceasta-i realitatea. Nu-l interesează nimic altceva decît stabilitatea.

Dacă, la dumneavoastră, va exista stabilitate, veţi avea cooperare economică, veţi avea influx de capital, veţi avea transfer de tehnologie. Condiţia stabilităţii pentru dezvoltarea economică este necesară nu numai pentru România, ci pentru toate ţările din lume.

■ **Domnule preşedinte, pînă în prezent, Consiliul Europei a acordat deja unui număr de şase ţări est-europene (Cehoslovacia, R. D. Germană, Iugoslavia, Polonia, Ungaria şi Uniunea Sovietică) statutul de „invitat special" – fază intermediară de aderare – iar, la actuala sa sesiune, urmează să facă acelaşi lucru şi cu Bulgaria. Consideră Consiliul Europei că, în aceste ţări, procesul de democratizare este mai avansat decît în România ?**

■ În unele din ţările enumerate de dumneavoastră cred că sînt dezvoltări superioare celor din România. Sigur, este dificil să spui dacă ele se află foarte mult înaintea României. Vreau să menţionez că, probabil, Ungaria va deveni, din noiembrie a.c., membru cu drepturi depline al organizaţiei noastre. Trebuie să precizez, însă, că şi Ungaria şi celelalte ţări au făcut cererea de aderare în urmă cu un an – şi un an este timpul minim necesar care trebuie să treacă de la solicitarea aderării pînă la a deveni membru efectiv. În calitatea mea de preşedinte al Adunării, am fost foarte ferm într-o problemă, şi anume : am insistat ca fiecare ţară să fie tratată în mod individual. M-am opus unor tendinţe din anumite cercuri de a trata toate ţările în bloc ori de a lua un grup de trei sau cinci state. Sînt împotriva unor asemenea abordări. Consiliul Europei trebuie să fie o organizaţie în care un stat să fie tratat ca un individ şi în mod egal cu alţii.

Cred că, dacă în România va continua procesul de democratizare, veţi beneficia foarte repede de statutul de „invitat special" şi, apoi, de membru cu drepturi depline. Dar, nu eu decid asupra acestei chestiuni. Este un proces foarte complex, în care sînt implicate Consiliul ministerial, Adunarea parlamentară şi multe alte organisme.

■ **În unele cercuri politice europene, aprecierea evenimentelor ce-au avut loc în România, în zilele de 13, 14 şi 15 iunie, au fost interpretate, uneori, diferit, chiar unilateral, am putea spune. Cum a apreciat Consiliul Europei aceste evenimente ?**

■ Personal, am urmărit îndeaproape evoluţia din România. Spre exemplu, imediat după ce-am primit rapoartele observatorilor prezenţi la alegerile din 20 mai, am făcut o declaraţie în care am lansat un apel la respectarea forţelor democratice şi m-am referit la faptul că orice formă de violenţă utilizată, indiferent că vine din partea guvernului ori a opoziţiei, nu va face decît să întîrzie procesul legat de participarea României la instituţiile democratice europene.

Am făcut o declaraţie şi pe marginea evenimentelor de la jumătatea lunii iunie, şi am primit un răspuns din partea primului ministru român, domnul Petre Roman, în care s-a explicat poziţia guvernului român în legătură cu cele întîmplate.

Poziţia noastră în această problemă este foarte clară şi v-o repet. Asemenea evenimente pot influenţa negativ, pot să întîrzie colaborarea cu Europa. Doresc să subliniez că nu este vorba de un tratament diferenţiat, care se aplică României. Aşa am procedat şi în alte cazuri. Spre exemplu, în anii '60, Grecia a fost exclusă din Consiliul Europei, întrucît avea foarte multe probleme cu democraţia pe timpul dictaturii militare.

■ **Domnule preşedinte, deşi pe parcursul discuţiei noastre aţi făcut deja unele precizări în acest sens, totuşi, în încheiere, vreau să vă întreb care sînt perspectivele aderării României la Consiliul European ?**

■ Aşa cum am spus-o, privim cu interes perspectivele dezvoltării relaţiilor cu România şi nu există nici cea mai mică îndoială că, în viitor, ea va deveni un membru cu drepturi depline al Consiliului Europei. Avem, în prezent, 135 de convenţii în vigoare, care acoperă, practic, toate domeniile de activitate, de la protecţia mediului înconjurător la probleme juridice şi apărarea drepturilor omului. Aceste convenţii sînt deschise, şi unele state nemembre, ca, de exemplu, Uniunea Sovietică, au semnat cîteva dintre ele. Alte ţări studiază ansamblul acestor convenţii şi urmează să ne comunice dacă doresc să le semneze.

Am recomandat prietenilor români să facă la fel, ceea ce cred că va facilita foarte mult relaţiile ţării dv. cu Consiliul Europei. Am menţionat, în mod special, Convenţia europeană privind drepturile omului, ca unul din documentele ce merită studiat, şi sper că va fi făcut acest lucru. Totodată, le-am spus prietenilor români că unul din cele mai bune mijloace de a avea relaţii strînse cu Consiliul Europei este de a invita delegaţii parlamentare ale Consiliului Europei şi ale altor organizaţii, pentru a le da posibilitatea să cunoască situaţia la faţa locului.

Închei, spunînd că, astăzi, Consiliul Europei grupează 23 de ţări, plus şase invitate, iar, de la această sesiune, probabil şapte cu Bulgaria (într-adevăr, la Innsbruck, i-a fost acordat statutul de „invitat special", n.n.), ceea ce ne face să fim cea mai interesantă organizaţie paneuropeană, cu caracter democratic. Putem spune că, într-un fel, sîntem poarta prin care se trece spre alte instituţii europene.

■ **Vă mulţumesc în numele cititorilor revistei noastre.**

Interviu realizat de
Aurel Zamfirescu

Innsbruck, iulie 1990.

din actualitatea internațională

MOSCOVA

De la monolit la mozaic?

Corespondență de la Nicolae Crețu

Cel de-al XXVIII-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a intrat în cea de-a doua săptămînă de lucrări, pe fundalul aceleiași crize, ce marchează întreaga societate. Întrebările de fond abundă : Să fie oare Congresul al XXVIII-lea pragul ce va marca, definitiv, recunoașterea dreptului fiecărui membru al societății de „a respira în voie, cum dorește" ? De a trăi fiecare în limita talentului și capacității sale de muncă ? De a nu se mai teme nimeni de cei ce veghează la „puritatea ideologică" ?

Pe măsură ce lucrările înaintează în timp, se cristalizează, tot mai clar, opinia că partidul, care în primăvara anului 1985 a inițiat procesul de reînnoire, nu este capabil, în structura sa actuală, să ducă la bun sfîrșit perestroika. Este vizibil că structurile de partid, de la toate nivelurile, rămîn în urma mutațiilor pozitive din societate, devenind, de fapt, elementul de frînare a reformelor proclamat de conducerea P.C.U.S. Totodată, se manifestă sentimentul îngrijorării că, dacă, acum, nu este trecut acest prag pentru recîștigarea demnității umane și dreptului la civilizație, orice speranțe de viitor sînt deșarte.

De asemenea, Congresul al XXVIII-lea a confirmat că Biroul Politic nu mai vădește tradiționala „unitate de monolit". O parte dintre membrii eșalonului superior al partidului, chemați să raporteze în fața Congresului, au atras atenția, prin înaltul nivel intelectual în care și-au expus punctul de vedere, prin faptul că nu au mai repetat una și aceeași idee, sau aceleași expresii din raportul de bază.

Aleksandr Iakovlev, membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.U.S., a declarat, cu

În prezidiul Congresului (de la stînga) : M. Gorbaciov, secretarul general al C.C. al P.C.U.S., președintele URSS, A. Lukianov, președintele Sovietului Suprem al URSS, și I. Polozkov, prim-secretar al Partidului Comunist al Federației Ruse (foto A.P.N.)

În exclusivitate de la agenția de presă „Novosti"

Congresul, partidul și societatea

Răspunde la întrebările „A.P.N." delegatul la al XXVIII-lea Congres al P.C.U.S., generalul-colonel DMITRI VOLKOGONOV, *cunoscut istoric și filosof sovietic (de două ori doctor în științe), autor a treizeci de cărți editate în țară și în străinătate, șef al Institutului de Istorie Militară al Ministerului Apărării al U.R.S.S.*

— Cum apreciați desfășurarea lucrărilor Congresului ? Care este părerea dumneavoastră relativ la cele apărute, zilele acestea, în săptăminalul american „U.S. News and World Report" : problema este : are, oare, în genere, partidul lui Lenin vreun viitor ?

— Din obișnuință, ne gîndim, totdeauna, că destinele patriei se rezolvă la Palatul Congreselor din Kremlin. Dar vremurile sînt altele. Acum, totul se hotărăște, în primul rînd, de popor și, în al doilea rînd, de reprezentanții acestuia în diferite parlamente — unional, al Federației Ruse, în parlamentele altor republici. Aceasta este important. De aceea, sînt de prisos așteptări exagerate de la Congres.

Consider că, la Congres, ar fi trebuit să se rezolve două probleme principale. Prima — cum să supraviețuiască partidul, să se reformeze, să-și ocupe locul printre celelalte forțe politice și nu să se „dizolve", nu să împărtășească soarta partidelor comuniste est-europene. Și a doua — cum poate partidul acorda, în mod concret, ajutor comuniștilor care lucrează în soviete, respectiv cum își poate îndrepta toate eforturile către creșterea rolului sovietelor.

Pericolul situației constă, în întregime, în faptul că, în prezent, în țară, e anarhie sau, mai exact, o anarhie relativă : partidul și-a pierdut deja puterea, iar sovietele nu au preluat-o în întregime. Într-un astfel de moment, își fac apariția sau devin posibile diferite aventuri, decăderea disciplinei de stat și civice, neîncrederea, apatia etc. De aceea, partidul trebuie să renunțe, cît mai repede, la putere, iar sovietele să o preia cît mai repede.

Mă tem, totuși, ca nu cumva Congresul să se situeze pe poziții de centru-dreapta. Pentru a se rezolva toate problemele, eu cred că acesta ar trebui să devină de centru-stînga și, atunci, lucrurile ar merge mai repede. S-ar putea, cum am spus și în cuvîntarea mea la Congres, ca vocea mea să rămînă singulară, ca ideile mele să nu fie împărtășite. Ceea ce este, însă, cel mai trist, știu-eu, peste un an-doi, se va încerca rezolvarea tuturor acestor lucruri, dar va fi deja tîrziu...

— La Congres a răsunat chemarea : este timpul să se termine cu războiul civil... Considerați oare că, în condițiile pluralismului politic ce s-a născut în U.R.S.S., Partidul Comunist este capabil să preia inițiativa și să scoată societatea din situația de criză ?

— În prezent, partidul, în loc să lupte cu forțele conservatoare — și acestea sînt principalul pericol —, luptă cu „Rusia democratică", cu „Platforma democratică", cu social-democrații... Eu cred că trebuie purtat un dialog cu aceștia, trebuie puse bazele unei colaborări, trebuie luat, de la aceștia, tot ceea ce e mai valoros. Într-un cuvînt, eu susțin ca toate forțele sănătoase, separîndu-se de aripile în care există multe aspecte extremiste — de extremă-stîngă, de extremă dreapta, ultraconservatori, ultraradicali — să ajungă la o unificare.

Iar Congresul trebuie să devină un Congres al consolidării — mă repet ! — nu pe bază conservatoare. Cîteva procese mă sperie tot mai mult. Să admitem că Partidul Comunist al Federației Ruse este condus de către Ivan Polozkov — personalitate de orientare evident conservatoare. Dar, dacă și la conducerea Partidului Comunist al Uniunii ar veni, de exemplu, Egor Ligaciov, acest lucru ar fi, în fond, dăunător pentru partid. Iar acesta ar începe să se descompună. Ar fi dăunător și pentru societate. De aceea, eu spun mereu : trebuie salvată societatea, nu partidul. Căci, partidul este doar un instrument, pur și simplu...

— Relativ la personalitatea lui Gorbaciov, sovietologul american Steven Kohen a amintit, recent, cuvintele lui Machiavelli potrivit cărora un mare reformator se supune celui mai mare pericol. Împărtășiți acest punct de vedere ?

— Sigur, Gorbaciov se află, în prezent, și sub tirul celor din extrema dreaptă, și al al celor din extrema stîngă. Să știți că nu e de invidiat. Fără îndoială, el e un mare reformator. Are multe părți puternice. În primul rînd, că a avut curajul să demonteze vechiul sistem. Dar poate că nu a avut deplina capacitate să formuleze cu o etapă mai devreme și mai exact concepția : la ce trebuie să ajungem.

Și iată că, abia acum, am ajuns, de fapt, la cîteva asemenea aspecte conceptuale, dintre care primul, de exemplu, este economia de piață. Și aproape cinci ani am

acest prilej, că a sosit momentul adevărului, a sosit vremea cînd și la Congresul comuniștilor să se vorbească de binefacere și caritate, despre cinste și conștiință, să se curețe „murdăria" urii și suspiciunii acumulate timp de decenii. Ce se întîmplă cu noi ? — se întreba vorbitorul. Ce se întîmplă cu partidul care, cîndva, a ridicat poporul la revoluție, în numele dreptății și fraternității ? Nenorocirea — afirma A. Iakovlev — constă în faptul că partidul de idei, al ideii revoluționare, s-a transformat într-un partid al puterii. Partidul ideii și al puterii au coexistat un timp. Partidul ideii a fost inițiatorul „perestroikăi" pentru a salva țara. Dacă ar trebui să se vorbească despre principala contradicție a proceselor ce au loc astăzi, ea ar putea fi nominalizată pe de o parte, ca însuflețitoarea ideii, a puterii poporului și, în același timp, de înăbușire, în practică, a acestui proces. În aceste condiții, numai înnoirea, întinerirea partidului pot să ducă țara mai departe pe calea unor transformări adevărate. Această mișcare nu poate fi stăvilită. Ideile și tendințele conservatoare, care se fac auzite în ultima vreme, sînt o consecință și o reflectare a faptului că partidul, în mare măsură, rămîne prizonierul sistemului stagnării sociale, produs al regimurilor puterii personale. Tocmai acest „pisc" al organismului autoritar încearcă să-l depășească perestroika. Și, tocmai din această cauză, perestroika provoacă, pentru anumite categorii de membri ai P.C.U.S., sentimente de ură. A condamna, acum, perestroika, care, desigur, nu este perfectă sau a analiza motivele acestei „condamnări", ce împiedică perestroika — acestea sînt, în opinia lui Alexandr Iakovlev, „dilemele" Congresului al XXVIII-lea al P.C.U.S.

Partidul — reliefa, la rîndul său, Iuri Prokofiev, primul secretar al Comitetului orășenesc Moscova al P.C.U.S. — se află la în-

Disputele de idei, exprimate uneori cu patimă, n-au lipsit nici în afara zidului Kremlinului ; forțele de ordine au fost nevoite să-și exercite autoritatea...

tretăierea a trei drumuri : primul este cel care duce înapoi, la sistemul administrativ de comandă. Dacă vom păși pe el, ne vom plasa la periferia civilizației mondiale. Cea de-a doua cale este cea a democratizării radicale, a înnoirii partidului, mai exact a creării sale ca un nou organism politic. Și, în sfîrșit, a treia cale — dezbinarea și formarea, din resturile P.C.U.S., de noi structuri politice.

Și, în timp ce se discută despre „soarta" P.C.U.S., în timp ce responsabilii din Biroul Politic pe problemele agrare arată, cu degetul, la alții că sînt „de vină" de starea grea cu care se confruntă țara, afirmînd că ei nu sînt nici „conservatori", nici „radicali" ci, pur și simplu, „realiști" și că acționează după îndemnul lui Lenin în tot ce fac, „în adîncul Rusiei, combinele stau că nu au piese de schimb, rafturile magazinelor sînt pustii, nu găsești nimic, în afară de conserve de «varză de mare»" — afirmă E. V. Maximov, scriitor din regiunea Smolensk. Satului rusesc — care furnizează pîine, carne, lapte, legume, fructe și o mare parte din veniturile sale bănești —, arată vorbitorul, i-au fost închise școli, dispensare, magazine, consilii sătești numai pentru a consolida bugetul unional. Numai în ultimii zece ani, regiunea Smolensk a pierdut peste o mie de sate și 79 000 de locuitori. La nivelul Rusiei, numărul celor care au plecat de la sate ajunge la 3 200 000. Satele rusești i-au primit, cu bucurie, pe refugiații turci-meshetinți, oferindu-le ce aveau. Dar noii veniți nu au stat, și la plecare le-au spus rușilor : „Într-o asemenea sărăcie ca a voastră, nu numai turcii, dar nici etiopienii nu ar putea să trăiască" — comunică, în plenul Congresului, comunistul intelectual din Smolensk.

Venind parcă să-l completeze, scriitorul Kugultinov, membru al Consiliului prezidențial, constată că tragedia poporului rus constă în faptul că a fost sortit acestei situații. În țara în care cibernetica a fost declarată „pseudoștiință", industria nu poate fi ca în țările civilizate. În țara în care genetica a fost considerată o falsă știință, agricultura nu putea ajunge decît în starea în care se află astăzi. Totul se datorează distrugerii, cu bună știință, a științei. Kugultinov își exprimă speranța că actualul Congres al partidului va da ce se cuvine culturii, deoarece scăderea, cu un singur procent, a culturii este la fel de periculoasă ca și scăderea, cu un grad, a temperaturii pe întreaga planetă. În țara în care, pentru cultură, se alocă, anual, doar „trei copeici" pe locuitor, nu trebuie să se exprime mirarea că, la un Congres al partidului, delegații fluieră, tropăie, bat din palme... „Ce să le ceri dacă, și pentru delegații la Congres, se alocă doar trei copeici pentru cultura lor"...

La recentul Congres constitutiv al partidului comunist din R.S.F.S.R., spunea M. A. Ulianov, directorul artistic al Teatrului de Stat academic „Evgheni Vahtangov", aproape fiecare vorbitor declara că partidul comunist din Rusia va fi un partid de tip leninist și de opțiune socialistă. Alții afirmau că va fi partidul socialismului înnoit. Nimeni nu i-a contrazis. Dar, în mintea multora se punea întrebarea : „Ce-i aia socialism înnoit"? — adică socialismul asemănător cu cel care a fost și că doar trebuie reînnoit ? Dar ce fel de socialism a fost ? Cînd privim înapoi — a subliniat M. A. Ulianov — ne chinuie permanent întrebarea : „Care-i cauza neîmplinirilor noastre ? Ideea era minunată și visul era să-i facem pe toții fericiți și egali în toate. Și cîte capete luminate au căzut. Și cît sînge a fost vărsat. Și, în realitate, nu s-a întîmplat așa. Nici pe departe nu sîntem cu toții egali, și nici pe departe nu sîntem fericiți. De ce ? Cum adică să înnoim socialismul care nu ne-a adus promisiunile așteptate, cu toate că perioada de înfăptuire a fost destul de lungă, șaptezeci și ceva de ani ? Poate că n-ar trebui să înnoim socialismul dogmatismului îngust. Sau socialismul tristei egalități ? Socialismul săracilor ? Socialismul „surubu rilor" tăcute ? Socialismul incontestabililor conducători și al maselor tăcute ? Socialismul care a fost deviat de pe adevăratul drum și nu a mai slujit oamenilor, ci doar conducătorilor ? Acel socialism apărut în timpul colectivizării staliniste, al Gulag-urilor, al perioadei cînd au fost ucise pe capete personalitățile ? Sistemul socialist care a distrus religia și spiritul omenesc ? Acum, simțim că nu avem personalități, că nu avem talente, că nu avem demnitari. Este cel mai cumplit deficit cu care se confruntă țara, deficit ce nu poate fi rezolvat cu sistemul cartelării. Și perestroika are nevoie de lideri, iar ei sînt extrem de puțini, îi putem număra pe degete. În ultimii cinci ani de politică gorbaciovistă, de glasnosti și democratizare, a mai început să se îndrepte și talentatul nostru popor. Dar au apărut voci : „Lui Gorbaciov i-au căzut hățurile din mîini, în țară-i haos, anarhie, sînt deformate idealurile socialiste, are loc scăderea gradului de disciplină". Aceste voci — preciza M. Ulianov — ascund alte gînduri, care spun că ar fi mai bine să „ne întoarcem înapoi, la o mînă forte, la uniformitate și uniformizare, la rîndurile compacte în care nimeni nu îndrăznește să miște". Și tot el spunea că nu de o mînă forte este nevoie, ci de un stat puternic, democrat, legal, capabil să-și apere atît supușii, cît și pe sine însuși, un stat care să aibă forța nu numai să elaboreze legi bune, ci și posibilitatea de a cere și impune respectarea lor consecventă. Am obosit de pe urma indicațiilor. Vrem să trăim după lege.

Zgomotul de fond al lucrărilor Congresului al XXVIII-lea al P.C.U.S. a fost întrerupt de un moment de liniște deplină, acordat intervenției președintelui Sovietului Suprem al Federației Ruse, Boris Elțîn. El a arătat că partidul a ajuns la acest congres cu o încărcătură de probleme grele. Pentru a înțelege ce trebuie și ce poate să hotărască Congresul, trebuie avut în vedere ce reprezintă acest Congres. El a criticat faptul că, în Biroul Politic, nu s-a hotărît să se ajungă la o singură cale, corectă, pentru alegerea delegaților, în mod democratic, din partea tuturor platformelor și grupărilor, indiferent de vechile structuri ale partidului. De aceea, la Congres problema principală în dezbatere nu a fost perestroika din țară și căile ei de dezvoltare. Această problemă, a relevat vorbitorul, se soluționează dincolo de sala Congresului, în sovietele de deputați ai poporului. La acest congres se pune, în primul rînd, problema existenței însești a P.C.U.S. Mai precis, se soluționează problema aparatului eșaloanelor superioare ale partidului. Chestiunea este foarte acută : va găsi aparatul P.C.U.S. forța necesară de a se transforma ? Va folosi această ultimă șansă ce i-o oferă Congresul ? — a declarat Boris Elțîn.

---

pierdut cu discuțiile inutile. Eu înțeleg că nu poți ajunge, dintr-o dată, la soluțiile optime, totuși, aici se dezvăluie o parte slabă. Și e foarte rău că, alături de Gorbaciov, nu există și alți oameni de stat de aceeași valoare. E necazul nostru. În aceasta constă criza de conducători.

— S-ar părea că, în prezent, într-o serie de state ale Europei de Est, monopolul partidelor comuniste este înlocuit prin monopolul intoleranței față de ideile comunismului. După părerea dumneavoastră, n-ar putea pătrunde ceva asemănător și în societatea sovietică ?

— Cred că ar fi foarte prost dacă s-ar întîmpla așa. Pentru că, în sine, comunismul nu este o descoperire a comuniștilor de azi. Este o idee creștină veche. Este visul marilor gînditori socialiști utopici. Mă gîndesc că el va și rămîne o măreață utopie petnru toate timpurile. Și nimănui nu-i este interzis să creadă într-o măreață utopie.

Apropo, voi arăta că, într-o anumită etapă a istoriei noastre, și denumirea de „partid comunist" și chiar cuvîntul „comunist" au jucat un rol pozitiv. Totuși, timpul a demonstrat că acest ideal este utopic. Să ne propunem, și azi, un astfel de țel fantomatic ar fi ireal. Dar, în același timp, să ne năpustim, în zilele noastre, și să aducem în fața ghilotinei tot ceea ce este comunist ar fi nedemocratic. Și nu prea departe de orice organizații de tip fascist. Sînt categoric împotrivă. Trebuie să se dezvolte o luptă de opinii, dar nici un fel de element de violență — nici politică, nici, cu atît mai mult, fizică — nu trebuie admis în societatea noastră și nicăieri în altă parte.

Olga Trofimova
comentator politic al A.P.N.

N.A.T.O.

Semnale către Moscova

A 11-a reuniune la nivel înalt a Alianţei nord-atlantice, desfăşurată la 5 şi 6 iulie, la Lancaster House, în centrul Londrei, a consfinţit, că „războiul rece aparţine, de acum, istoriei", că alianţele intenţionează să treacă de la confruntare la cooperare, să devină „potenţiali parteneri şi prieteni". În contextul schimbărilor intervenite în ultimul timp în Europa şi al cererilor de înlocuire a blocurilor cu o „comunitate pentru securitate", alcătuită din ţările europene, S.U.A., U.R.S.S. şi Canada, cu un organism pan-european, bazat pe Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa (CSCE), NATO s-a arătat receptivă la remodelarea rolului său militar şi politic. Dar, cum şi Tratatul de la Varşovia a amînat, pentru la toamnă, studierea modalităţilor de transformare a propriului său rol, reuniunea de la Londra nu a mers mai departe, rămînind la constatarea că este „un plan important pentru viitor".

Extrem de valoroasă este acreditarea, tot mai mult, a ideii că alianţele trebuie menţinute doar pînă la crearea unei organizaţii pan-europene. În timp ce Franţa şi alte guverne europene se pronunţă în favoarea implementării acestui deziderat, S.U.A. şi Marea Britanie sînt de părere că CSCE nu trebuie să se substituie NATO. Cu toate acestea, cel mai interesant studiu prospectiv provine din partea acestor ultime două ţări, şi el a fost pus la dispoziţia celor 16 membri ai NATO cu două zile înaintea deschiderii reuniunii ; în document, Consiliul americano-britanic de informaţii privind securitatea sugerează cîteva iniţiative concrete, precum înfiinţarea unor sedii permanente ale organizaţiei pan-europene, probabil la Berlin sau Praga, crearea unui consiliu de securitate constituit din S.U.A., U.R.S.S., Marea Britanie, Franţa şi Germania reunificată. „Această organizaţie — relevă Associated Press — va putea media disputele dintre ţările europene, va servi ca un for al negocierilor pentru dezarmare în Europa şi va verifica şi ghida reducerile stabilite de armamente. Membrii acesteia vor semna un acord de dezavuare a ori-

Fotografia din Londra nu i-a „imortalizat" pe toţi participanţii la reuniunea N.A.T.O. la vîrf, de joia şi vinerea trecută. Dintre cei prezenţi, în acest clişeu apar : preşedintele Mitterrand, Manfred Wörner, secretar general al Alianţei nord-atlantice, şi preşedintele George Bush (în primul rînd), *Seingrimur Hermansson, premierul islandez, Giulio Andreotti, premierul italian, Jacques Santer, premierul luxemburghez, şi Ruud Lubbers, premierul olandez* (rîndul din spate)

Din declaraţia N.A.T.O.

1. Europa a intrat într-o eră, promiţătoare. Europa centrală şi răsăriteană se eliberează. Uniunea Sovietică a început o călătorie lungă spre o societate liberă...

2. Reafirmăm că securitatea şi stabilitatea nu au doar dimensiuni militare şi intenţionăm să îmbunătăţim elementul politic al alianţei...

3 Unificarea Germaniei înseamnă, totodată, că şi problema divizării Europei a fost depăşită. O Germanie unită în cadrul Alianţei nord-atlantice a democraţiilor libere şi parte a unei integrări politice şi economice crescînde a Comunităţii europene va constitui un factor indispensabil.

4. ... Comunitatea atlantică trebuie să-şi apropie ţările est-europene — adversare în perioada „războiului rece" — şi să le întindă mîna prieteniei.

5. Vom rămîne o alianţă defensivă şi vom continua să apărăm teritoriile membrilor noştri. Nu avem intenţii agresive şi ne angajăm să soluţionăm paşnic toate litigiile. Nu vom fi niciodată, în nici o împrejurare, primii care să folosim forţa.

6. Statele membre ale Alianţei nord-atlantice propun statelor participante la Tratatul de la Varşovia o declaraţie comună în care să afirmăm solemn că nu mai sîntem adversari, să ne reafirmăm intenţia de a ne abţine de la ameninţarea cu forţa sau folosirea forţei împotriva integrităţii teritoriale sau independenţei politice a oricărui stat sau de la orice acţiune care contravine obiectivelor şi principiilor Cartei ONU şi ale Actului final al CSCE. Invităm celelalte state membre ale CSCE să se alăture angajamentului nostru de neagresiune.

7. În acest spirit şi pentru a reflecta modificarea rolului politic al alianţei am invitat astăzi pe preşedintele Gorbaciov din partea Uniunii Sovietice şi reprezentanţi ai celorlalte ţări din Europa centrală şi răsăriteană să vină la Bruxelles pentru a rosti alocuţiuni în faţa NATO. Am invitat, de asemenea, guvernele Uniunii Sovietice, Republicii Federative Cehe şi Slovace, Republicii Ungare, Republicii Polone, Republicii Populare Bulgaria şi României *să vină la NATO, nu doar în vizită, ci să stabilească contacte diplomatice regulate...*

8. ...Sîntem gata să intensificăm contactele militare, între care acelea ale comandanţilor militari ai NATO, cu Moscova şi cu alte capitale din Europa centrală şi răsăriteană.

9. Salutăm invitaţia ca secretarul general al NATO, Manfred Wörner, să viziteze Moscova şi să se întîlnească cu lideri sovietici.

10. Conducători militari din întreaga Europă s-au întîlnit la începutul anului la Viena pentru a discuta despre forţele şi doctrinele lor. NATO propune organizarea unei întîlniri similare în toamna acestui an.

11. ... Din moment ce Europa se schimbă, noi trebuie să ne schimbăm profund modul de a privi apărarea.

12. Pentru a reduce cerinţele noastre militare, acordurile privind un control strict al armamentelor sînt esenţiale. Acesta este motivul pentru care noi considerăm drept cea mai mare prioritate finalizarea, în acest an, a primului tratat privind reducerea şi limitarea armelor şi forţelor convenţionale în Europa (CFE), împreună cu finalizarea unui pachet important privind reducerea rachetelor balistice... Propunem ca, odată cu semnarea tratatului CFE, să se treacă la continuarea, în cadrul aceleiaşi echipe şi aceluiaşi mandat, a tratativelor care au ca scop adoptarea de măsuri suplimentare la actualul acord, între care măsuri privind limitarea efectivelor militare în Europa. Urmărind acest obiectiv, în momentul semnării tratatului CFE va fi asumat un angajament referitor la plafoanele efectivelor militare ale unei Germanii unite.

13. Obiectivul nostru îl constituie finalizarea, cît mai grabnică, a negocierilor CFE şi CSBM, precum şi pregătirea întîlnirii ce va avea loc la Helsinki, în 1992, pe linia CSCE...

14. Pe măsură ce trupele sovietice vor părăsi Europa răsăriteană şi va fi realizat un tratat de limitare a forţelor armate convenţionale, structura forţei integrate a alianţei şi strategia sa se vor schimba radical...

15. Pentru a salvgarda pacea, alianţa va trebui să menţină, în viitorul previzibil, o îmbinare corespunzătoare a forţelor nucleare şi convenţionale cu baza în Europa, atîta timp cît va fi nevoie...

16. ...Aliaţii au decis ca, imediat ce vor începe negocieri asupra forţelor nucleare cu rază scurtă, alianţa să propună, în schimbul unei acţiuni reciproce din partea Uniunii Sovietice, eliminarea tuturor obuzelor sale nucleare din Europa.

17. Noi negocieri între SUA şi URSS asupra reducerii forţelor nucleare cu rază scurtă vor începe curînd după semnarea unui acord cu privire la forţele convenţionale din Europa...

18. Odată cu retragerea totală a forţelor sovietice staţionate şi cu realizarea unui acord CFE, aliaţii şi-ar putea reduce gradul de bizuire pe armele nucleare... Într-o Europă schimbată, ei vor fi în măsură să adopte o nouă strategie a NATO, care să facă din forţele nucleare arme la care să se recurgă în ultimă instanţă.

19. Aprobăm mandatul acordat, la Turnberry, Consiliului Atlanticului de Nord de a urmări desfăşurarea activităţii de adaptare a alianţei la noile circumstanţe...

20. In contextul acestor proiecte revizuite privind apărarea şi controlul armamentelor şi cu recomandarea NATO şi a tuturor statelor membre implicate, NATO va pregăti o nouă strategie militară aliată care să se distanţeze de „apărarea înaintată", orientîndu-se spre o prezenţă militară redusă şi modificarea concepţiei „ripostei flexibile", pentru a reflecta ideea că se bizuie mai puţin pe armele nucleare...

21. Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa (CSCE) trebuie să joace un rol mai pregnant în viitorul Europei şi să apropie ţările din Europa şi America de Nord. Sprijinim ideea organizării unei reuniuni CSCE la nivel înalt la sfîrşitul acestui an, la Paris, care să includă semnarea unui acord CFE...

22. Propunem, de asemenea, ca întîlnirea la nivel înalt a CSCE de la Paris să decidă asupra modului în care CSCE poate fi instituţionalizată...

23. Alianţa noastră începe, acum, o perioadă de importante transformări...

cărei amenințări sau folosirii reciproce a forței".

Pozițiile exprimate la Londra au oscilat între abordarea prudentă a premierului britanic, Margaret Thatcher, și dorința de conciliere a lui Helmut Kohl. Dar George Bush a fost acela care a venit cu propuneri concrete, unele spectaculoase ; pentru că — a considerat șeful Executivului american — „sîntem confruntați cu o serie de condiții și circumstanțe ce au trecut prin schimbări radicale". Astfel, președintele Bush a cerut adoptarea unei declarații oficiale, în sensul că NATO nu constituie o amenințare la adresa țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia. Aceasta, în încercarea de a înlătura îngrijorarea Moscovei în legătură cu apartenența Germaniei unificate la alianță. Tot el a propus participanților la întîlnire să facă gestul simbolic de a-l invita „să se exprime", la sediul de la Bruxelles a Alianței nord-atlantice, pe Mihail Gorbaciov, aflat în toiul unui Congres ale cărui dezbateri se dovedesc extrem de vii. Au fost invitați reprezentanții guvernelor celorlalte țări din Europa centrală și răsăriteană să vină atît la sediul NATO, dar și să stabilească contacte diplomatice regulate cu Alianța nord-atlantică. Totodată, președintele american a avut inițiativa trimiterii unei misive către cei 15 parteneri, în care s-a referit, pentru prima dată, la o „declarație de neagresiune" pe care NATO ar urma să o adreseze Pactului de la Varșovia. Președintele american a mai propus reducerea forțelor NATO desfășurate în apropierea frontierelor cu țările Tratatului de la Varșovia, precum și acreditarea unor diplomați sovietici și est-europeni pe lîngă NATO, „pentru a se convinge că alianța este un factor de stabilitate și nu de amenințare". Au fost suficiente aceste indicii pentru a se considera că inițiativele lui Bush ar putea marca începutul unei noi ere în relațiile dintre cele două blocuri militare, că, la Londra, „cei 16" s-au aflat în fața unei reuniuni „istorice".

Declarația finală a reținut unele elemente care recomandă reuniunea ca atare. Astfel, pornindu-se de la aserțiunile, unanim acceptate, că doctrina strategică, care a ghidat NATO timp de decenii, necesită o reexaminare amănunțită, întrucît — s-a remarcat — un „blitzkrieg" al Armatei Roșii este foarte puțin probabil în prezent, aliații au convenit să-și însușească formula recurgerii la armamentul nuclear „numai ca o opțiune de ultim moment" („en dernier ressort", în varianta franceză a textului), înlăturînd, astfel, teoria primei lovituri. O poziție care reflectă noile realități militare din Europa. Nevrînd să scape momentul „istoric", regina Elisabeta a II-a i-a adunat pe cei 51 de invitați ai săi, în seara de 5 iulie, la un dineu în Sala Tronului — una din cele 600 încăperi ale Palatului Buckingham ; cinci mese sub cinci candelabre de cristal ; la masa reginei au fost plasați președinții Francois Mitterrand și George Bush și șefii de guverne norvegian, portughez, canadian și spaniol.

Și, dînd satisfacție dorinței expres afirmate a premierului britanic, Margaret Thatcher, care a cerut ca reuniunea să fie „pozitivă, constructivă și imaginativă", o jumătate de duzină de țări, în frunte cu Franța, Belgia și Spania, a solicitat ca Declarația finală să facă „referire la uniunea politică europeană", inclusiv la „identitatea sa în materie de securitate", la „rolul sporit" pe care trebuie să-l joace Europa occidentală în noul echilibru european, în „viitoarea arhitectură de securitate europeană". La care, însă, europenii, cu deosebire premierul belgian, Wilfried Martens, au fost nevoiți să înregistreze „tăcerile") nu lipsite de semnificație, ale președintelui Bush în legătură cu rolul viitor al vechiului continent. Cu toate acestea, turul de forță al celor 16 alocuțiuni s-a terminat cu o oră și jumătate mai devreme decît era prevăzut în prima zi, permițîndu-le miniștrilor de externe să inițieze perfectarea variantelor lingvistice ale Declarației finale, pînă la trecerea ei în revistă, articol cu articol, de către șefii delegațiilor, în ziua următoare.

Observatorii au conchis, imediat, că există largi consensuri și doar două mari puncte asupra cărora „cei 16" au trebuit să se pună de acord : o declarație pan-europeană de neagresiune (pe care Mitterrand o prefera de nerecurgere la forță) și diminuarea efectivelor armatei germane (pe care U.R.S.S. le dorește mult reduse). Occidentul a oferit deja garanții ferme că apartenența Germaniei la NATO nu va duce la o schimbare în balanța puterii militare în dezavantajul Moscovei. În prezent, R.F.G. dispune de o armată de 480 000 de oameni, iar R.D.G. de una de 135 000 ; dar, cum miniștrii vest-germani ai apărării și de externe nu s-au pus de acord (Stoltenberg pronunțîndu-se pentru un total de 400 000 de militari în timp de pace, în vreme ce Genscher a considerat că 350 000 ar fi suficienți), cancelarul Helmut Kohl a confirmat că țara sa este dispusă să-și reducă trupele încă din faza actuală a negocierilor CFE de la Viena privitoare la dezarmarea convențională, care s-ar putea încheia cu un acord chiar în această toamnă.

Doina Topor

Ecouri

Reacții la reuniunea NATO n-au întîrziat să apară. Ele sînt favorabile pentru că „cei 16" au încercat, prin scopurile pe care și le-au propus și terminologia nou adoptată, să depășească, pentru a fi în pas cu vremea, structurile vechi moștenite.

● Adresîndu-se ziariștilor și unor delegați la Congresul P.C.U.S., într-o pauză a acestuia, Mihail Gorbaciov a declarat că nu a primit o invitație oficială de a vizita Cartierul general al NATO, dar a subliniat că este gata să meargă acolo. El a apreciat, totodată, că declarația finală de la Londra constituie un progres semnificativ în direcția cea bună.

● „Occidentul întinde mîna Estului. La rîndul nostru, sîntem gata să întindem și noi mîna Occidentului" — a declarat agenției „TASS" Eduard Șevardnadze, ministrul sovietic al afacerilor externe, salutînd rezultatele reuniunii NATO la nivel înalt de la Londra. „Nu există îndoială că hotărîrile adoptate merg într-o direcție bună, deschizînd calea spre un viitor sigur pentru întregul continent european", a adăugat șeful diplomației sovietice. În context, el a subliniat că dorința exprimată de membrii NATO de a întări latura politică a organizației constituie „o abordare justă". Șevardnadze a calificat ca „extrem de importantă" declarația conform căreia NATO „nu are intenții agresive" și că țările membre ale organizației militare occidentale „nu vor recurge, niciodată, primele, la forță". „Aceasta creează un climat total diferit în Europa", de natură să servească drept bază unui nou sistem de securitate pe continent, a adăugat el.

● Premierul est-german, Lothar de Maizière, și-a exprimat dezamăgirea în legătură cu comunicatul final al reuniunii la nivel înalt a NATO, criticînd alianța pentru faptul că nu a renunțat, în general, la ideea de a utiliza prima armele nucleare în Europa. El a estimat, într-un interviu acordat televiziunii vest-germane, că procesul unificării germane ar fi considerabil ușurat dacă NATO ar abandona politica sa de „ripostă flexibilă", renunțînd la a utiliza prima armele atomice. Riposta flexibilă dă Alianței atlantice posibilitatea de a contracara un atac convențional cu arme nucleare. La încheierea „summit"-ului lor de la Londra, liderii NATO au afirmat că, de acum înainte, NATO va considera arsenalul său nuclear doar ca arme „de ultim recurs". Dar, la insistența Marii Britanii, ei au adăugat că „nu există circumstanțe în care riposta nucleară la o acțiune militară să nu poată fi luată în considerare".

● După încheierea reuniunii la nivel înalt a NATO, premierul britanic, Margaret Thatcher și-a manifestat satisfacția în legătură cu rezultatele înregistrate, care salvgardează „principalii piloni ai Alianței Atlantice". Declarația adoptată la Londra — a spus premierul britanic — reafirmă că NATO va continua să aibă o structură militară integrată, va dispune de forțe nucleare și convenționale, de o prezență militară americană în Europa și o Germanie unită, în cadrul său. Schimbările de terminologie din declarație, care califică strategia NATO ca bazîndu-se pe „recurgerea la arma nucleară în ultimă instanță", în locul unei „riposte flexibile", nu reprezintă o modificare de fond, ci traduce doar o nouă realitate — aceea a dispariției amenințării printr-un atac surpriză, a spus Margaret Thatcher.

Bunul simț...

(Urmare din pag. 2)

care tonul arogant, didacticismul și chiar forțarea realității pun de o parte relațiile de bună-vecinătate, bazate pe democrație, dialog și comprehensiune. A lega evenimentele din București, din iunie a.c., de așa-numitul „pogrom antimaghiar" din martie a.c., de la Tîrgu Mureș, este afirmație ce tinde să devină o constantă, cu multiple implicații deloc neglijabile — dintre care o menționăm pe aceea a întreținerii unor suspiciuni și încordări, periculoase prin înseși fondul și natura lor. Este, poate, o dovadă a necunoașterii realităților românești. Ceea ce ar fi scuzabil, la un moment dat, întrucît se poate repara din mers. A persista în această poziție este cu totul altceva, înseamnă a privi critic doar în „curtea" celuilalt. Deoarece ce alt argument mai convingător și mai săritor în ochi se poate aduce decît declarația din 2 iulie 1990 a conducerii Uniunii Democrate Maghiare din România, grupul parlamentar al U.D.M.R. din Parlamentul României, care a luat „cunoștință cu regret că Adunarea Deputaților din Ungaria nu a adoptat proiectul legii care a vizat reprezentarea în Parlament a minorităților naționale" și „consideră îndreptățită și necesară reprezentarea în Parlament a minorităților, respectiv a organizațiilor lor. În această privință, după opinia noastră — arată U.D.M.R. — o rezolvare democratică este oferită de legea electorală din România, care, printr-un alineat, asigură posibilitatea reprezentării în Parlament și a minorităților care nu puteau să dobîndească un mandat prin alegerile directe, avînd în vedere numărul redus al cetățenilor din grupul etnic respectiv".

În același sens, agenția „ADN" relata, zilele trecute, din Budapesta că „Uniunile minorităților (din Ungaria, n.n.) privesc, cu scepticism, proiectul noii legi a naționalităților. Uniunea slovacilor a vorbit chiar de pericolul unei dispariții fără urme a naționalităților respective, ce trăiesc de secole în Ungaria, dacă, în locul programelor vizibile de propagandă, nu vor fi formulate, curînd, concepții clare ale politicii naționale și nu se va introduce un sistem eficient de învățămînt pentru naționalități. Această plîngere este împărtășită de secretarul general al Uniunii germanilor din Ungaria, care a arătat că, intenționat sau nu, are loc un proces de asimilare a minorităților. Învățămîntul pentru cei de naționalitate germană — circa 200 000, fiind cea mai puternică minoritate din Ungaria — este insuficient, există pericolul dispariției limbii materne", relata „ADN".

Așadar, să se pună în cumpănă realitatea în locul prejudecăților, dialogul și nu confruntarea, respectul reciproc și nu dictatul modern, tendința spre înțelegere și nu anomalia, recunoașterea realităților celuilalt și nu doar ignorarea lor deliberată. Cu atît mai mult, azi, în relațiile internaționale, bunul simț nu trebuie să fie un paradox !

„CEI ȘAPTE" DE LA HOUSTON

Ajutoare — pentru ce, pentru cine și cît?

În orașul texan, cunoscut pentru cetatea sa spațială, s-a desfășurat, timp de trei zile (9—11 iulie), a 16-a reuniune anuală a statelor celor mai puternic industrializate, înaintea începerii vacanței politice de vară. Cu excepția premierului nipon, ceilalți lideri s-au mai întîlnit în această formulă, anul trecut, la Paris. Decanul în funcție al acestor reuniuni este premierul britanic, Margaret Thatcher, urmat de cancelarul Helmut Kohl și președintele François Mitterrand, de premierul Brian Mulroney și președintele Comisiei Executive a C.E.E., Jacques Délors, de președintele George Bush și premierul Giulio Andreotti și, în sfîrșit, de noul sosit — premierul Toshiki Kaifu.

AJUTORUL PENTRU EST. Există două similitudini cu reuniunea desfășurată la Paris, în 1989. Ca și anul trecut, președintele U.R.S.S., Mihail Gorbaciov, le-a trimis „celor șapte" o scrisoare, cu diferența că, de data aceasta, a folosit via Londra, unde s-a desfășurat înalta întîlnire la vîrf a N.A.T.O. Și în plus, el a solicitat ajutor economic liderilor occidentali, referindu-se, pentru prima dată, direct, la necesitatea ajutorului din Vest, care să contribuie la ieșirea din impas a programului său de reformă economică. Mihail Gorbaciov așteaptă „concluzii pozitive". El s-a arătat deosebit de satisfăcut de hotărîrea conducătorilor Pieței comune, de la 25—26 iunie, de la Dublin, de a conveni, în principiu, asupra ajutorului pentru U.R.S.S. M. Gorbaciov s-a arătat nu numai satisfăcut de rezultatul reuniunii „celor 12" de la Dublin, dar a mai precizat că îi este „recunoscător" premierului Margaret Thatcher pentru promisiunea de a aborda această problemă la Houston. Dintre „cei șapte", patru — Marea Britanie, Franța, R.F.G. și Italia —, cărora li se alătură Comisia Executivă de la Bruxelles, sînt favorabili acestei cereri ; ei au reprezentat

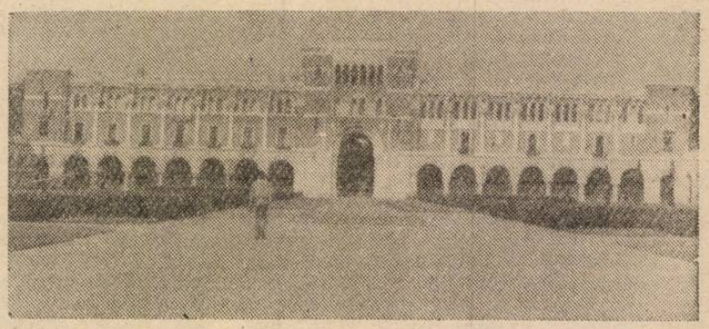

La Lovett Hall, din cadrul Universității „Rice", din Houston, s-au desfășurat lucrările celei de-a 16-a întîlniri la nivel înalt a celor mai industrializate șapte țări occidentale

majoritatea la Houston și au făcut, și mai înainte, gesturi semnificative în această direcție. Reamintim că, la 28 iunie, la Frankfurt pe Main, a fost semnat creditul-mamut de cinci miliarde mărci, acordat de „Deutsche Bank" și „Dresdner Bank" către U.R.S.S. ; el este garantat, în proporție de 90 la sută, de statele germane ; este acordat pe 12 ani, rambursarea începe după 78 de luni și se efectuează în 12 rate egale. Creditul urmează să servească dezvoltării cooperării economice, industriale și tehnice în cadrul politicii de reforme și de ajustare structurală a economiei sovietice. Și ne putem închipui, de pe acum, climatul favorabil, destins, în care va debuta vizita de două zile (15 și 16 iulie) la Moscova a cancelarului Helmut Kohl.

Dintre ceilalți trei, S.U.A. și Japonia și-au precizat pozițiile. Georghe Bush a manifestat rezerve (mai ales, sub presiunea unor senatori) în ce privește acordarea necondiționată de ajutoare economice U.R.S.S., subliniind că ar trebui ca, mai întîi, să fie rezolvate o serie de probleme „juridice și politice". În ceea ce o privește, Japonia a prezentat varianta finală a programului său complex de acordare a ajutorului : exclusiv un „ajutor intelectual" Uniunii Sovietice și un pachet de ajutoare destinat R.D.G., Cehoslovaciei, Bulgariei și Iugoslaviei în vederea sprijinirii reformelor lor economice. Așa cum relata ziarul „Yomiuri", ajutorul nipon pentru cele patru țări urmează celui în valoare de două miliarde dolari, inclusiv sub formă de credite, pe care Japonia l-a promis deja Poloniei și Ungariei. Ajutorul pentru cele patru țări ar putea fi folosit la combaterea poluării, pregătirea în materie de management în condițiile pieței libere, pentru promovarea investițiilor și comerțului. (În definitiv, ajutoarele acestea ar reprezenta mai puțin de unu la sută din totalul investițiilor nipone în străinătate.)

AJUTORUL PENTRU SUD. A doua similitudine cu întîlnirea de anul trecut o reprezintă faptul că, în paralel, la Houston, a avut loc și o „contrareuniune reprezentînd țările cel mai puțin dezvoltate" sau, cum a mai fost numită, „reuniunea la nivel înalt populară". La aceasta au participat personalități politice din lumea a treia, care au dorit, ca și anul trecut, la Paris, să atragă atenția asupra situațiilor lor financiare, asupra faptului că serviciul datoriilor împiedică țările lor să înregistreze o dezvoltare economică și să facă investițiile necesare, care să permită economiei să funcționeze. Franța a fost purtătorul de cuvînt al lumii a treia la Houston, pledînd în favoarea acordării unui ajutor acestor țări. François Mitterrand a ridicat problema subdezvoltării, dar nu și-a ascuns pesimismul în ce privește șansele sale de a-i convinge pe ceilalți lideri occidentali.

De la cei „șapte mari" s-a așteptat impulsionarea relansării negocierilor din cadrul „rundei Uruguay" a Acordului General pentru Tarife și Comerț (GATT), vizînd restructurarea comerțului agricol internațional. Reformarea comerțului mondial cu produse agricole, după cum bine se știe, se află în impas. El are la origine dezacordul dintre C.E.E. și S.U.A. : în timp ce S.U.A. doresc eliminarea completă a subvențiilor pentru producătorii și exportatorii agricoli, C.E.E. propune doar reducerea acestora pentru a nu fi afectate milioanele sale de fermieri. De altfel, subvențiile au asigurat prosperitatea agriculturii comunitare și păstrarea piețelor sale de export în ultimele decenii și, numai în 1989, C.E.E. a alocat două miliarde dolari în acest scop. Așa cum s-a întîmplat și la reuniunea de la 5 mai, din localitatea Napa (California), a principalelor puteri comerciale ale lumii — S.U.A., Japonia, Canada și țările C.E.E. (în total 15) —, participanții nu au parvenit la un acord deplin cu privire la modalitățile de relansare a negocierilor din cadrul GATT. Puncte de dezacord au persistat în schimburile comerciale cu produse agricole, care beneficiază de subvenții statale, și în ce privește barierele impuse în comerțul cu textile.

SECURITATEA GLOBALĂ. Un real interes a suscitat abordarea, pentru prima dată, de către cele șapte țări occidentale industrializate, a problemei unei cooperări mai largi în materie de securitate între europeni, americani și japonezi. Astfel, spre satisfacția observatorilor saturați de problematica economico-comercială a acestui gen de reuniuni interoccidentale, a fost examinată și „interdependența în domeniul securității și securității globale" a acestor țări. Problema a fost înscrisă pe agenda de la Houston, după ce aceasta a fost evocată în cadrul unei conferințe a N.A.T.O., desfășurată recent, cu ușile închise, timp de două zile, într-un hotel din stațiunea belgiană Knokke-Le-Zoute, la care, pentru prima oară, a participat și un reprezentant japonez. „Ar fi foarte util dacă se va realiza acordul tuturor statelor industrializate asupra principiilor care să le ghideze în această privință", a conchis secretarul de stat american, James Baker.

Doina Topor

Și, totuși, se mișcă...

• Recent, oficialități ale poliției sud-africane și ale Congresului Național African (A.N.C.) au acceptat, pentru prima dată, să discute împreună, la Johannesburg, despre escaladarea violenței în Africa de Sud. În timpul dezbaterilor, Leon Melet, purtătorul de cuvînt al Ministerului Justiției și Ordinii, Terror Lekota, liderul A.N.C. din provincia Natal, au fost de acord asupra faptului că, în țară, violența a atins „un nivel inacceptabil". Terror Lekota a făcut apel la guvernul sud-african să depună eforturi în direcția soluționării conflictelor existente, îndeosebi, în regiunea Natal. La rîndul său, Leon Mellet a informat că poliția sud-africană are cel mai scăzut procentaj la nivel mondial, față de numărul populației : unul sau doi polițiști la o mie de persoane.

În pregătirea reuniunii paneuropene la nivel înalt

Apreciate de ministrul de externe al țării-gazdă, Alois Mock, drept „cea mai importantă conferință internațională desfășurată, în ultimele decenii, în capitala austriacă", la Viena s-au deschis, marți, lucrările Comitetului pregătitor al celei de-a doua reuniuni la nivel înalt a statelor semnatare ale Actului final de la Helsinki, programată, după cum se știe, pentru luna noiembrie, la Paris. Debutînd în absența oricărei ceremonii oficiale, noul forum va întregi paleta reuniunilor și discuțiilor cu tematică europeană din capitala Austriei, fiind cunoscut că lucrările lui au loc simultan cu cele ale negocierilor privind forțele armate și armamentele convenționale în Europa (CFE) și noua generație de măsuri de creștere a încrederii și securității pe continent (CSBM), inițiate încă în martie anul trecut. De fapt, după cum s-a subliniat nu o dată, tratativele de dezarmare convențională și de creștere a încrederii ar urma — în pofida unor dificultăți ce continuă să-și facă simțite prezența — să permită și să garanteze, prin rezultatele lor, tocmai ținerea și buna desfășurare a reuniunii la nivel înalt de la Paris, avînd în vedere importanța capitală pe care toate cele 35 de state participante la procesul CSCE (țările europene, minus Albania, plus SUA și Canada) o acordă realizării de progrese substanțiale, palpabile, pe aceste planuri complementare, ca o condiție prealabilă pentru întreprinderea de noi pași pe calea redobîndirii unității și identității europene, a făuririi unei structuri viabile și durabile de pace.

Lucrările noului forum — programate, într-o primă etapă, pînă la sfîrșitul lunii iulie — au la bază hotărîrea recent adoptată de miniștrii de externe ai „celor 35", cu ocazia celei de-a doua Conferințe, de la Copenhaga, asupra „dimensiunii umane" a procesului general-european. În esență, ele vor fi consacrate stabilirii conținutului propriu-zis al viitoarei reuniuni paneuropene la nivel înalt, de la care se așteaptă definirea clară, a rolului și locului CSCE în noua arhitectură a Europei, conturată de schimbările revoluționare din estul și centrul continentului, de perspectivele accentuate ale reunificării Germaniei. Ca atare, se așteaptă ca participanții să ajungă la concluzii comune cu privire la ordinea de zi, calendarul și modalitățile de desfășurare a forumului de la Paris, la documentele ce ar urma să fie adoptate.

Referitor la agendă și la rezultatele finale, propunerile sînt, de pe acum, numeroase și variate, iar un inventar al lor este greu de făcut. În tot cazul, este sigur că noua reuniune la nivel înalt, a cărei bună desfășurare este pregătită la Viena, nu va ocoli o evaluare globală a rolului CSCE, în cei 15 ani care s-au scurs de la semnarea Actului final, și va căuta, inclusiv pe calea unei anumite instituționalizări, să-i confere o pondere încă mai mare în arhitectura noii Europe. Legat de aceasta, se așteaptă ca forumul din capitala Austriei să recomande șefilor de stat și de guvern noi și importante deschideri, măsuri și acțiuni în toate cele trei domenii complementare ale procesului general-european : securitatea și încrederea ; cooperarea economică și tehnico-științifică ; dimensiunea umană. De asemenea, este mai mult ca probabil că unele sugestii de instituționalizare — cum ar fi reuniunile periodice ale șefilor de stat și de guvern, ale miniștrilor de externe, ca și crearea unor minime structuri permanente sau a unor mecanisme pe acțiune — să fie adoptate.

SOFIA

Demisia președintelui

Contestat pentru că ar fi evocat, la un moment dat, posibilitatea intervenției forțelor armate împotriva unei manifestații anticomuniste desfășurate în decembrie anul trecut la Sofia, președintele Bulgariei, Petăr Mladenov, și-a anunțat la 6 iulie demisia.

După alegerile de la 10 și 17 iunie, cînd Partidul Socialist Bulgar (P.S.B.), fost comunist, a cîștigat majoritatea absolută, climatul politic a devenit, brusc, extrem de tensionat. Concomitent cu declarațiile opoziției, grupate în principal în Uniunea Forțelor Democratice (U.F.D.), care a încriminat „manipularea" alegerilor, precum și comiterea de iregularități și falsuri în timpul celor două tururi de scrutin, studenții de la Universitatea din Sofia, cărora li s-au alăturat și cei din orașele de provincie, au declanșat o amplă mișcare protestatară.

Aflați în grevă timp de peste trei săptămîni, studenții au reclamat, între altele, dezvăluirea și publicarea în presă a iregularităților comise în timpul alegerilor, demisia președintelui televiziunii, Pisarev, pentru a fi contribuit la manipularea și dezinformarea alegătorilor, precum și „demisia imediată" a președintelui Mladenov, după ce acesta a recunoscut, implicit, că a pronunțat controversata propoziție : „Mai bine ar fi venit tancurile !" Aceste cuvinte fuseseră rostite de președinte la 14 decembrie 1989, cînd revenise în parlament, nervos, după ce încercase zadarnic să liniștească o manifestație desfășurată în fața clădirii Adunării Naționale, la care participau 50 000 de persoane ce protestau împotriva amînării deciziei privind renunțarea la rolul conducător al partidului comunist. Cuvintele președintelui au fost înregistrate pe o casetă video. Chiar în seara difuzării casetei, Petăr Mladenov a afirmat că acesta este un „montaj".

Studenții au cerut o expertiză asupra autenticității casetei video. Lor li s-au alăturat circa o sută de intelectuali care, la 4 iulie, au organizat o acțiune de protest în fața sediului președinției. Profesori universitari, actori și oameni de știință au adresat un apel cetățenilor bulgari de a participa la o grevă nelimitată și au cerut, și ei, expertiza. Comisia alcătuită din 31 de experți a concluzionat, la 4 iulie, că înregistrarea este autentică.

În seara aceleiași zile, șeful statului a fost nevoit să ia act de concluziile comisiei cînd s-a adresat cetățenilor țării la posturile de radio și televiziune. Subliniind că este atacat din cauza unei replici rostite în treacăt, interpretată răuvoitor, în contradicție cu întreaga sa viață și concepție politică, Petăr Mladenov a arătat că, de la 10 noiembrie, și-a îndeplinit datoria, contribuind la lichidarea totalitarismului și ocupînd funcția de președinte ales legal, cu acordul tuturor forțelor politice. „Toată lumea trebuie să înțeleagă că interesele Bulgariei contează cu adevărat, și nu unele personale, și ar fi foarte important ca tineretul să fie conștient de acest lucru" — a declarat Petăr Mladenov.

Pentru studenții aflați în grevă, această declarație n-a fost suficientă. Ei au reproșat șefului statului că a manifestat o „poziție imorală" și au cerut ca acesta „să-și ceară scuze" și „să părăsească scena politică". Uniunea Forțelor Democratice a cerut, la rîndul ei, demisia președintelui. Confruntat cu extinderea rapidă a contestării, Petăr Mladenov a fost abandonat, apoi, de largi sectoare ale propriului partid (P.S.B.), ca și de sindicatele oficiale. Cotidianul socialist „Duma" a cerut, în mod explicit, plecarea sa, „pentru a-și salva demnitatea". „Încordarea — arăta «Duma» — crește în țară. Politica este o activitate pentru bărbați. Cel ce nu este pregătit pentru a face față situației trebuie să părăsească scena". Uniunea Populară Agrariană Bulgară (UPAB) — care a rupt, încă din februarie, alianța cu partidul comunist, ce a rezistat timp de 40 de ani, — a considerat că explicațiile președintelui au venit „prea tîrziu".

Vineri 6 iulie, Petăr Mladenov avea să declare în fața camerelor de luat vederi : „Nu doresc să fiu cauza unei agravări a tensiunii care, sînt profund convins, ar duce la pierirea democrației ce abia s-a născut. Rog Adunarea Constituantă să-mi accepte demisia". În apărarea sa, Mladenov a cerut să fie judecat după actele sale : „Sînt acuzat de a fi făcut apel la violență, dar întreaga mea viață și politica dusă după 10 noiembrie (răsturnarea lui Jivkov — n.n.) dovedesc, în mod categoric, contrariul. La 10 noiembrie, mi-am făcut datoria de cetățean. Poporul și istoria sînt cei care ne vor judeca". În vîrstă de 53 de ani, Petăr Mladenov a fost ales președinte al republicii în urmă cu trei luni, de către parlamentul fostului regim comunist, după ce, în noiembrie, a participat direct la înlăturarea lui Jivkov, al cărui ministru de externe a fost timp de 18 ani (1971—1989). În ultimele luni, Mladenov a condus reformele democratice, a transformat partidul comunist în partid socialist și a organizat primele alegeri libere după 44 de ani.

După anunțarea demisiei președintelui, studenții de la Universitatea din Sofia urmau să decidă dacă vor continua sau nu greva. Postul de radio Sofia anunța, sîmbătă, că mai multe universități din provincie fuseseră evacuate de greviști, imediat după aflarea știrii. Premierul Andrei Lukanov a cerut, la încheierea unei reuniuni cu principalele partide, renunțarea la orice grevă sau manifestație timp de o săptămînă, începînd de sîmbătă 7 iulie, pentru ca Adunarea Constituantă să poată lucra în liniște.

Întrunită marți (după închiderea ediției noastre), Adunarea Constituantă urma să accepte demisia lui Petăr Mladenov, să desemneze un nou președinte sau să decidă dacă acesta va fi ales prin vot popular. Numele cel mai vehiculat al succesorului lui Mladenov este cel al lui Petăr Dertliev, medic, în vîrstă de 74 de ani, președintele Partidului Social-Democrat, care a petrecut zece ani în închisorile comuniste. În momentul de față, el este considerat liderul cel mai popular din opoziție.

„Anumiți responsabili din cadrul partidului socialist sînt de părere — transmite «France Presse» — că alegerea lui Dertliev ar permite asocierea opoziției la gestiunea țării, care trece printr-o gravă criză economică". Pînă acum, opoziția a refuzat să intre într-o coaliție cu socialiștii.

R.D.

TIRANA

Începutul sfîrșitului?

La 21 iunie, agenția „ATA" anunța că parlamentul a aprobat un decret prezidențial prin care se liberalizează călătoriile albanezilor în străinătate, în scop turistic. Potrivit decretului, pașapoartele vor fi acordate pe o perioadă de cinci ani „tuturor cetățenilor în vîrstă de peste 16 ani", cu excepția anumitor cazuri, pe care agenția de presă „ATA" nu le numește. Pînă acum, vizitele cetățenilor albanezi în străinătate erau, practic, interzise în această țară, considerată, timp de 45 de ani, drept „cea mai închisă din Europa".

Două săptămîni mai tîrziu, mai exact în noaptea de 2 iulie, circa 150 de albanezi, refugiați în 17 ambasade de la Tirana, au cerut azil politic. Cetățenii albanezi au forțat intrările în sediile ambasadelor respective. Astfel, surse diplomatice din Tirana afirmă că, la ambasadele Greciei și Italiei, intrările au fost forțate cu camioane, iar la altele (R.F.G.) au fost escaladate zidurile ce le înconjoară. Totodată, agenția „Taniug" afirma că albanezii care au cerut azil politic la ambasadele cubaneză și egipteană au fost redați autorităților. Împrejurimile ambasadelor au fost înconjurate cu trupe ale serviciilor secrete (Sigurimi).

La 4 iulie, situația continua să fie confuză, în timp ce guvernul a trimis un memorandum ambasadelor străine, asigurîndu-le că va acorda pașapoarte celor ce le vor solicita. Anterior, autoritățile albaneze acceptaseră să se întîlnească și să negocieze cu decanul corpului diplomatic, iugoslavul Novak Pribicevik, pentru a căuta o soluție legală problemei.

Agenția albaneză „ATA" a confirmat, la 3 iulie, incidentele, indicînd că „grupuri de vagabonzi, foști pușcăriași și cîțiva adolescenți dezamăgiți, dorind să intre cu forța într-o ambasadă străină din Tirana, la 2 iulie, în jurul orelor 22,00, au aruncat cu pietre, cărămizi și alte obiecte asupra forțelor de ordine. În sprijinul grupului de 300—400 de persoane au venit — menționează «ATA» — și membri ai familiilor acestora, rezultînd o situație alarmantă prin blocarea traficului și a circulației pietonilor, aruncînd cu pietre în oficialități și în persoanele care asigurau ordinea, spărgînd vitrinele și provocînd zgomot. Această acțiune a revoltat întreaga clasă muncitoare din capitală, violînd spiritul de entuziasm revoluționar înflăcărat de deciziile Plenarei a 10-a a C.C. al partidului și de recentele legi adoptate de Adunarea Populară. Acțiunea a vizat, în mod deosebit, deteriorarea relațiilor bune cu țările prietene reprezentate la Tirana și distorsionarea imaginii Albaniei în lume. Prin intervenția imediată a forțelor de ordine și a clasei muncitoare, persoanele care au violat ordinea și liniștea au fost dispersate. De ambele părți s-au înregistrat răniri ușoare. Au fost reținute un număr de persoane pentru cercetări".

Recentele incidente de la Tirana se înscriu în climatul tulbure ce domnește în Albania încă din primele zile ale acestui an. Agenția „France Presse" a realizat o cronologie a evenimentelor, din care redăm o serie de momente. **11 ianuarie :** ambasada albaneză la Roma dezminte, oficial, știrile publicate de presa iugoslavă, semnalînd dezordini în Albania (în special manifestații în nordul țării, la Skohder). **19 aprilie :** în cadrul unei plenare a Partidului Muncii, Ramiz Alia lansează reforme economice și politice. **30 aprilie :** guvernul grec protestează contra pătrunderii, în ambasada sa de la Tirana, a unor polițiști albanezi înarmați, care l-au ridicat cu forța pe un tînăr albanez, care își găsise refugiul în ambasadă. **9 mai :** Albania își anunță oficial, intenția de a participa la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa. **12—13 mai:** vizita de 48 de ore, în Albania, a lui Javier Perez de Cuellar, secretarul general al O.N.U. **16 mai :** familia Popa (6 frați și surori), refugiată din 1985 la ambasada Italiei de la Tirana, e autorizată să părăsească Albania cu destinația Roma, în urma unui acord dintre cele două guverne. **18 mai :** noi zvonuri, din surse occidentale, privind greve și manifestații în mai multe orașe, zvonuri dezmințite de ambasada Albaniei la Atena. **10 iunie :** ambasadorul Franței în Albania, Michel Boulmer, și soția au fost molestați de polițiști albanezi, care au intrat în reședința ambasadorului pentru a-l aresta pe un tînăr ce încercase să se refugieze. Surse autorizate pariziene declară că, de la începutul anului, circa zece albanezi au încercat, fără succes, să-și găsească refugiu în ambasadele occidentale de la Tirana. **21 iunie :** parlamentul albanez aprobă decretul prezidențial ce liberalizează regimul de călătorii ale albanezilor în străinătate. În cea de-a doua jumătate a lunii iunie, 20 de albanezi trec, clandestin, frontiera greco-albaneză și cer azil politic în Grecia.

Imediat după anunțarea incidentelor de la 2 iulie, guvernul vest-german a format „o celulă de criză", ministrul de externe Hans-Dietrich Genscher protestînd pe lîngă guvernul de la Tirana contra atitudinii forțelor de ordine albaneze și anunțînd că R.F.G. va aduce această „afacere gravă" în fața Executivului C.E.E., pentru a obține o reacție comună a „celor 12". A doua zi, C.E.E. a dat publicității un comunicat, în care se exprimă „via preocupare pentru gravitatea siuației din Albania, unde drepurile omului și principiile fundamentale ale dreptului internațional sînt violate". La Paris, Quai d'Orsay a indicat că „au fost întreprinse contacte" între Franța și celelalte țări în ale căror ambasade se află refugiați. Ministerul de externe francez a subliniat că, pentru Franța, „comportarea autorităților albaneze, pentru a reglementa această afacere, va constitui un test" al vointei acestora de a respecta drepturile omului, mai ales după ce, luna trecută, Albania a cerut, și a obținut, statutul de observator la reuniunea asupra drepturilor omului a CSCE de la Copenhaga.

Ambasada albaneză de la Belgrad a dezmințit, într-o declarație acordată agenției „Taniug", că incidentele petrecute în seara zilei de 2 iulie ar fi fost „rezultatul unei tentative esuate de lovitură de stat" — a declarat un purtător de cuvînt albanez, care a subliniat că „nu au existat manifestații" la Tirana. Potrivit agenției „Taniug", purtătorul de cuvînt nu a putut să explice gestul refugiaților, avînd în vedere faptul că albanezii pot, în prezent, să obțină pașapoarte și să călătorească liber în străinătate.

Din Tirana, agenția „EFE" anunța că Ministerul de externe albanez a cerut ambasadelor din această capitală să reamintească refugiaților albanezi că, potrivt legii, orice cetățean peste 16 ani are drept la pașaport. Ministerul a subliniat, într-un comunicat, că nu va fi luată nici o măsură împotriva celor care vor solicita pașaportul. Aceste persoane vor putea părăsi Albania după ce vor obține viza de intrare în țara în care vor dori să călătorească. Diverse ambasade au precizat, însă, că persoanele refugiate în ultimele zile au refuzat să le părăsească. Mai mult, afluxul de persoane în incintele unor ambasade, în special franceză și vest-germană a crescut — potrivit unui diplomat de la Tirana, ce a preferat să-și păstreze anonimatul și pe care-l citează agenția „France Presse". Aceeași sursă a indicat că numărul morților ar fi între 20 și 50, „victime ale represiunii exercitate de forțele de securitate albaneze". Corespondentul la Tirana al agenției austriece „APA" relata că el însuși a fost martorul unei asemenea scene, în fața ambasadei chineze, unde o tînără ce a încercat să escaladeze gardul ar fi fost prinsă și bătută pe trotuar de poliție pînă și-a pierdut cunoștința. Tînăra ar fi decedat, apoi, la spital — anunța corespondentul austriac. Agenția albaneză de știri a infirmat existența unor victime. „Sampista, o unitate specială a poliției politice, a intrat în acțiune împotriva cîtorva sute de tineri adunați pașnic în fața unui cinematograf din cartierul ambasadelor. Sampista adaugă «APA» — este o unitate a redutabilei Sigurimi, care depinde direct de «văduva roșie», cum este numită Nexhmije Hodja, soția fostului lider Enver Hodja, decedat în 1985".

O amplă manifestație, cu participarea a circa zece mii de persoane, s-a desfășurat vineri seara, în centrul orașului Tirana — informează agențiile „Associated Press" și „France Presse". Citînd informațiile transmise din Tirana de agenția austriacă „APA", sursele menționate subliniază că forțele de poliție au atacat o singură dată pe demonstranții care cereau oficialităților să adopte o serie de reforme. Potrivit primelor estimări nu s-au înregistrat răniți.

Ramiz Alia a denunțat, în termeni virulenți, „ingerințele" străine în afacerile Albaniei, într-un discurs pronunțat vineri seara, în cursul unei plenare a Partidului Albanez al Muncii. Alia a denunțat „anumite forțe din exterior și interior", hotărîte „să precipite Albania într-o prăpastie fără perspectivă". Dovada, a spus el, o constituie „recentele evenimente" survenite în ambasadele străine la Tirana. Liderul albanez a declarat că gestul „persoanelor dezorientate", care și-au căutat refugiu în ambasade, este „inspirat" de către forțele „căutînd să provoace o confruntare între puterea de stat și mase". El a anunțat, de asemenea, ținerea, „în cursul primei jumătăți" a anului viitor, a congresului partidului, care „va defini liniile directoare ale democratizării țării".

Primele consecințe politice ale „crizei refugiaților" au și început să se vadă. Astfel, plenara l-a destituit din funcție pe ministrul de interne și vicepriministru, Simon Stefani, și a decis ieșirea la pensie a trei membri ai Biroului Politic. În locul lui Simon Stefani a fost numit Hekuran Isai, care a mai ocupat acest post între 1982 și 1989.

Noi valuri de albanezi au luat cu asalt, în nopțile următoare, ambasadele din Tirana. Citînd surse diplomatice aflate la fața locului, agenția „Reuter" informează că, numai în ambasada R.F.G. se află, în prezent, pînă la 2 500 de refugiați. Se vorbește că numărul total al refugiaților s-ar ridica la 5 000 de persoane.

La 7 iulie, ministrul francez de externe, Roland Dumas, a stabilit, telefonic, primul contact direct cu șeful diplomației albaneze, Reis Malile, și a declarat că „foarte curînd" va interveni un deznodămînt favorabil în această „criză a ambasadelor".

După toate aparențele, albanezilor nu le este dată o revoluție pașnică. Evenimentele de la Tirana vin în sprijinul acestei afirmații. Reformele inițiate în urmă cu cîteva luni de Ramiz Alia, menite să preîntîmpine răsturnări violente, par să nu fie suficiente, atîta vreme cît structurile au rămas aceleași. Pentru ultimul bastion comunist din Europa este, oare, începutul sfîrșitului ?

Rodica Dumitrescu

BELGRAD

Adîncirea crizei politice și constituționale

Viața politică a Iugoslaviei a fost marcată, săptămîna trecută, de evenimente ce au ayut un larg ecou în presa locală și internațională. Pentru cunoscătorii situației, aceste evenimente nu au constituit o surpriză, dar provoacă neliniște și îngrijorare în rîndul opiniei publice în legătură cu implicațiile și consecințele pe care le-ar putea avea ele asupra destinului comunității, în ansamblu. Se exprimă chiar temeri că ele ar putea declanșa noi conflicte interetnice și adînci criza politică și constituțională cu care se confruntă, în ultima vreme, această țară.

Iată despre ce este vorba. În ziua de 2 iulie, Adunarea Republicii Slovenia — primul parlament pluripartit din Iugoslavia, rezultat în urma alegerilor libere, din luna aprilie — a adoptat „Declarația cu privire la suveranitatea deplină a statului Republicii Slovenia". Declarația a fost adoptată în afara ordinei de zi a sesiunii, la insistențele deputaților coaliției guvernamentale „Demos" — cîștigătoarea alegerilor parlamentare din luna aprilie. Opoziția (comunistă) din parlament a fost, aproape în întregime, împotriva adoptării unor decizii pripite, pronunțîndu-se, totodată, pentru consultarea întregii națiuni, prin referendum, în legătură cu un asemenea act de autodeterminare.

Documentul subliniază primatul Constituției și legilor Sloveniei, precizînd că toate celelalte acte juridice, inclusiv Constituția R.S.F.I. și legile federale, sînt valabile pe teritoriul acestei republici numai dacă sînt în concordanță cu prevederile constituționale și cu legile Sloveniei. Declarația menționează că actele juridice internaționale sînt valabile în Slovenia din ziua ratificării lor de către Adunarea Sloveniei. Aceasta ar putea însemna că Slovenia să nege și actele internaționale ratificate, pînă acum, de Adunarea R.S.F.I., la care au subscris și deputații sloveni, reprezentați în parlamentul federal. Documentul subliniază, totodată, că procedura pentru adoptarea noii Constituții a Sloveniei trebuie încheiată cel tîrziu într-un an de zile.

Încurajați de inițiativa Sloveniei, în partea opusă a țării, la Priștina, un grup de aproximativ o sută de deputați albanezi au dat citire așa-numitei „Declarații constituționale", care proclamă provincia autonomă Kosovo ca „entitate de sine stătătoare și cu statut egal cu celelalte republici, în cadrul federației (confederației) iugoslave", iar pe etnicii albanezi — majoritari în această provincie — ca „popor-națiune". Declarația a fost proclamată, practic, în stradă, în fața sediului parlamentului provincial, înconjurat de forțele de ordine, pentru a se preveni eventualele incidente. După cum relatează presa iugoslavă, poarta parlamentului era, în ziua respectivă (2 iulie), închisă, deoarece nu era prevăzută nici o ședință.

Proclamarea „Declarației constituționale" a coincis cu desfășurarea referendumului din Serbia, la care cetățenii erau chemați să se pronunțe asupra propunerii Prezidiului R.S. Serbia ca, mai întîi, să fie adoptată noua Constituție a republicii și, după aceea, să fie organizate alegeri libere pluripartite și constituite noile organe ale puterii. Proiectul noii Constituții a Serbiei prevede acordarea unor prerogative mai largi Serbiei asupra celor două provincii autonome — Kosovo și Voivodina —, care intră în componența ei. La îndemnul opoziției albaneze de a boicota referendumul, doar 21,6 la sută din etnicii albanezi înscriși pe listele de vot s-au prezentat în fața urnelor.

Conducerea albaneză din Kosovo se opune preconizatelor amendamente la Constituția Serbiei și Constituției R.S.F.I., deoarece, prin aceasta, pierde din autonomia largă de care se bucura în virtutea Constituției R.S.F.I. din 1974, actualmente în vigoare. De altfel, aceasta și explică graba cu care au încercat parlamentarii albanezi să adopte „Declarația constituțională", fără să aștepte sesiunea Adunării din Kosovo, programată pentru 5 iulie.

Ca replică la această acțiune a delegaților albanezi, Adunarea Serbiei a promulgat, la 4 iulie, o lege prin care suspendă activitatea parlamentului și guvernului din Kosovo, atribuțiile acestora fiind preluate — pînă la constituirea noilor organe provinciale — de către parlamentul și guvernul Serbiei. Au fost instituite, de asemenea, măsuri speciale în unele instituții de presă și la Radio-televiziunea Priștina, unde s-a procedat la destituirea conducerii și epurarea ziariștilor albanezi, care, așa cum s-a apreciat, „s-au pus în slujba separtismului și naționalismului". Reprezentanții așa-numitului „Forum Democratic din Kosovo", — care grupează pe toți liderii organizațiilor alternative ale albanezilor din Kosovo — au apreciat măsurile instituite de Adunarea Serbiei ca un „act neconstitutional identic unei lovituri de stat", chemînd la nerespectarea acestor măsuri și la rezistența pașnică a populației ; ei sprijină, totodată, apelul sindicatului independent din Kosovo la declararea grevei generale în perioada 9—14 iulie. Pe de altă parte, populația nealbaneză din Kosovo, ca și presa din Serbia și alte republici, mai puțin cea slovenă și croată, apreciază măsurile luate de Serbia ca un „act de dreptate", în vederea ocrotirii suveranității și integrității teritoriale, a intereselor tuturor cetățenilor de pe întregul teritoriu al republicii.

Prezidiul R.S.F. Iugoslavia, examinînd situația creată în legătură cu proclamarea de către Adunarea Sloveniei a „Declarației cu privire la suveranitatea statului", a apreciat că, prin aceasta, parlamentul sloven „a dezavuat și încălcat interesele comune ale popoarelor și naționalităților iugoslave, ale republicilor și provinciilor lor autonome, afectînd, în același timp, poziția și prestigiul Iugoslaviei în lume". Exprimîndu-și speranța că Adunarea Sloveniei va iniția, de urgență, procedura pentru scoaterea în afara legii a declarației amintite, Prezidiul R.S.F.I. s-a declarat hotărît să nu permită modificarea sistemului constitutional pe cale neconstituțională și să adopte toate măsurile și acțiunile necesare pentru a preîntîmpina asemenea încercări și a prezerva integritatea și suveranitatea R.S.F.I.

În cadrul aceleiași ședințe, conducerea colectivă a statului iugoslav a examinat și situația legată de recentele evenimente din Kosovo, urmînd să dea, ulterior, publicității concluziile sale în această privință, informează agenția „Taniug".

Reunit într-o ședință la Liubliana, Prezidiul Sloveniei a calificat ca inacceptabilă cererea Prezidiului R.S.F.I. pentru anularea declarației cu privire la suveranitatea statului sloven, subliniind că aceasta „îngreuiază dialogul politic și reduce posibilitatea soluționării crizei politice și constituțional-juridice din țară".

Primele comentarii de presă în legătură cu proclamarea suveranității statului sloven subliniază că este vorba, totuși, de o „manevră tactică" a Sloveniei pentru consolidarea poziției acesteia la negocierile în curs, vizînd viitoarea organizare a statului iugoslav. Slovenia și Croația se pronunță pentru crearea unei confederații, Serbia și alte republicii pledează pentru menținerea sistemului federal existent. Există și o a treia opțiune — aceea, ca unele republici să se desprindă de Iugoslavia, ceea ce ar fi greu de conceput dacă se ține seama de componența națională atît de complexă a unor republici.

Vera Georgescu

Într-o secundă trei oameni în plus...

Marcarea, la 11 iulie, a Zilei mondiale a populației evidențiază faptul că guvernele majorității statelor de pe glob admit, în prezent, că trebuie să aducă un sprijin politic și financiar mai substanțial programelor de dezvoltare a populației urmărind, în același timp, influența creșterii demografice asupra mediului înconjurător. Dacă în jurul anului 1821, populația planetei noastre a atins cifra de un miliard, iar peste 100 de ani s-a dublat, în prezent, ea numără 5,3 miliarde locuitori și va atinge, potrivit statisticilor ONU, 6,25 miliarde locuitori, în anul 2000. Populația lumii crește, astăzi, cu trei persoane pe secundă, cu 250 000 pe zi și între 90—100 milioane pe an. Creșterea demografică este inegală, peste 90 la sută avînd loc în țările în curs de dezvoltare. În marile orașe, ea este de două ori mai rapidă decît efectivul global al populației. Din 20 orașe cele mai populate din lume, 17 se găsesc în țările în curs de dezvoltare. În rîndul statelor industrializate, cea mai mare creștere demografică se înregistrează în SUA — 2,5 milioane anual, dar populația acestei țări reprezintă doar 5 la sută din cea a planetei noastre. În schimb, Statele Unite utilizează 25 la sută din ansamblul resurselor mondiale.

Specialiștii pun în evidență legătura directă între creșterea populației, resurse și degradarea mediului înconjurător. Organizația „Zero Population Growth" din SUA, atrăgînd atenția asupra acestui raport direct, arată că fiecare copil născut în SUA influențează, în mare măsură, situația mediului înconjurător. În momentul în care el va atinge vîrsta de 75 de ani, va lăsa în urma sa o cantitate de 52 tone de gunoi, va fi consumat 43 galoane apă și de 5 ori mai multă energie decît locuitorul oricărei alte țări din lume. În anul 2000, populația SUA va crește cu 20 milioane și, numai pe baza acestei creșteri, cantitatea reziduurilor menajere și industriale va spori cu 80 milioane tone. Dacă aceste reziduri ar fi încărcate în camioane, alcătuindu-se o coloană, aceasta ar acoperi o distanță de 70 000 mile, înconjurînd de trei ori globul pămîntesc.

Concomitent cu creșterea populației și acumularea reziduurilor, multe dintre ele nesupunîndu-se degradării naturale, scade și fertilitatea solului. Ca urmare a emanațiilor de bioxid de carbon în atmosferă, va crește temperatura medie pe glob. Spre anul 2050, aceasta ar putea spori cu 9 grade, ceea ce ar duce la inundații catastrofale și la secetă cumplită.

Spre a evita aceste tendințe negative, specialiștii propun o serie de măsuri : extinderea cercetărilor privind planificarea familiei, promovarea unei politici agrare raționale, măsuri de lichidare a reziduurilor menajere și industriale, controlul riguros al mediului ambiant și, mai cu seamă, a resurselor de apă potabilă, măsuri de protejare a animalelor și plantelor.

Despre Caşmir

O problemă în prim-planul actualităţii politice din ultimele luni este „problema Caşmirului" — teritoriu de veche dispută între două state-vecine : India şi Pakistan. Despre desfăşurarea recentelor evenimente din Caşmir — cu inerente „trimiteri" la geneza şi episoadele anterioare ale conflictului — revista noastră a relatat în cîteva numere ale sale de anul acesta, inclusiv nr. 26 din 21 iunie. Pentru o informare cît mai completă şi obiectivă a cititorilor asupra „problemei Caşmirului", am considerat necesar să ne adresăm ambasadorilor indian şi pakistanez la Bucureşti :

„Să discutăm în vederea diminuării tensiunii"

JULIO FRANCIS RIBEIRO
ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al Republicii India

Există o serie de aspecte ale problemei — unele care nu formează subiect de controversă, altele, dimpotrivă —, a arătat de la început, dl Julio Francis Ribeiro. De pildă, se recunoaşte — şi-a exprimat opinia domnia-sa — că, după Acordul de la Simla din 1972 (semnat de Pakistan şi India, după cel de-al treilea război dintre ele şi destinat ameliorării raporturilor bilaterale — n.red.), vreme de aproximativ 12 ani, problema Caşmirului nu a fost adusă la suprafaţă. Un alt fapt real este că India e o ţară laică, în care nici o religie nu este avantajată, toate fiind tratate la fel. Religia e considerată o problemă particulară, a fiecărui individ. Deşi populaţia este majoritar hindusă, există şi creştini, musulmani şi de alte religii. Mai mult, apartenenţa la vreuna din confesiuni nu condiţionează promovarea socială. India este al doilea stat din lume ca număr de locuitori musulmani (după Indonezia), are mai mulţi cetăţeni musulmani decît Pakistanul sau orice ţară arabă — aproximativ 100 de milioane. Populaţia statului indian Jammu şi Caşmir este, în total, de 6 milioane, dintre care 4,5 milioane sînt musulmani, deci, o parte mică din totalul musulmanilor indieni. În 1947, cînd subcontinentul indian s-a împărţit în cele două state : Pakistan şi India, s-a căzut de acord ca maharajahii (prinţii locali) să poată să aleagă afilierea fie la India, fie la Pakistan. Maharajahul din Jammu şi Caşmir a ales aderarea la India, la 26 octombrie 1947. Motivul pentru care a luat, rapid, această decizie a fost că Pakistanul a invadat Jammu şi Caşmir. Pe 27 octombrie, guvernatorul general, Mountboutten, a acceptat afilierea, şi guvernul de la Delhi a trimis, rapid, trupe. Linia de demarcaţie este exact unde s-a oprit lupta, o treime din teritoriu intrînd în mîinile Pakistanului — care l-a numit Azad Caşmir (Caşmirul liber), dar India îi numeşte „Caşmirul sub ocupaţie pakistaneză" (POK). În 1951, Adunarea Constituantă indiană a oficializat afilierea, reafirmată pe 17 noiembrie 1956, de guvernul din Jammu şi Caşmir al Confederaţiei Naţionale, condus de şeicul Abdullah. In Constituţia Indiei, articolul 370 acordă un statut special pentru Jammu şi Caşmir : cu excepţia apărării, afacerilor externe, comunicaţiilor — care ţin de guvernul central, de la Delhi —, restul revine guvernului local. Nici o lege nu poate fi adoptată în legătură cu Jammu şi Caşmir fără acceptarea sa de către parlamentul local, din acest stat al federaţiei indiene.

Cum s-a ajuns la situaţia actuală ? Ce simt oamenii din Jammu şi Caşmir ? Că situaţia economică şi socială s-a înrăutăţit ; că a crescut corupţia, s-a degradat economia, mai ales în ultimii cinci ani. De asemenea, că alegerile din 1988 n-au fost corecte. De aici, o largă nemulţumire, resentimente, care au luat forma simpatiei pentru fundamentalismul musulman. Exponenţii acestuia existau şi înainte, dar nu se bucurau de sprijin ; acum, pe acest fond de nemulţumire, alta e situaţia.

India, ca ţară laică, nu va accepta, însă, nici o divizare pe motive religioase şi nu vom fi de acord ca presiunea fundamentalistă să-şi spună cuvîntul. Mai avem 100 de milioane de musulmani şi, doar pentru că Jammu şi Caşmir e lîngă Pakistan, nu sîntem de acord să se desprindă de India. Mai ales că locuitorii de aici o duc mai bine decît cei din Pakistan. Caşmirului i s-au alocat mai multe fonduri de dezvoltare decît altor state indiene.

Deci Pakistanul susţine că acest teritoriu ar trebui să-i revină pe baza teoriei celor două naţiuni, organizate pe criterii de religie — hindusă şi musulmană. India consideră că această teorie a fost infirmată de realităţile istorice.

În ce priveşte rezoluţiile O.N.U. în privinţa Caşmirului, din 13 august 1948 şi 5 ianuarie 1949 : aceste rezoluţii au fost aprobate de Comisia O.N.U. pentru India şi Pakistan şi prevăd necesitatea organizării unui referendum ; dar aceasta după ce Pakistanul îşi va fi retras trupele din POK, ceea ce nu s-a întîmplat. Din acest motiv, referendumul n-a avut loc. India are două contraargumente : întîi, cel al neretragerii trupelor pakistaneze. Mai tîrziu, Acordul de la Simla a mers mai departe decît rezoluţiile amintite, precizînd că problemele dintre India şi Pakistan trebuie rezolvate între cele două părţi, în conformitate cu prevederile Cartei O.N.U. Nu apare, în aceasta, nici o referinţă la cele două rezoluţii. India e dornică să se ajungă la o rezolvare conform Acordului de la Simla, fiind mulţumită de paşii pe care Pakistanul i-ar face în întîmpinare. Un alt contraargument este că principiul autodeterminării — invocat în cazul Caşmirului de Pakistan — în accepţia Cartei O.N.U. se referă la naţiuni aflate sub ocupaţie colonială, nu la părţi mici dintr-o ţară. Aşa încît noi considerăm că este problema noastră internă, cu aspect, în special, economic pe care o vom rezolva între noi. Singurul lucru care nu e încă rezolvat e că Pakistanul mai are o treime din Jammu şi Caşmir, ocupat cu forţa.

Ce e de făcut ? Să înceteze orice acuzare de incitare. Problema să fie tratată ca o problemă internă indiană şi Pakistanul să înceteze să pregătească şi să ajute ca teroriştii să opereze nu numai în Caşmir, ci şi în Punjab.

În ce ne priveşte, trebuie să fim pregătiţi, oricînd şi la orice nivel, să discutăm în vederea unei diminuări a tensiunii existente. Apoi, trebuie îmbunătăţite condiţiile economice şi sociale din Jammu şi Caşmir, astfel încît să se revină la situaţia de acum cinci ani şi chiar mai bine. În prezent, tensiunea este ceva mai redusă, urmînd ca miniştrii de externe ai celor două ţări să se întîlnească şi să înceapă discuţii în următoarele zile.

STOP CADRU

„Urmărim cu o enormă neliniştе situaţia din regiunea Orientului Mijlociu şi ne exprimăm speranţa că liniştea şi înţelepciunea vor prevala, pentru a se putea, astfel, evita un conflict", a subliniat, la o conferinţă de presă ţinută la Geneva, secretarul general al ONU, Javier Perez de Cuellar. Deşi nu există „soluţii de-a gata" — arăta el — ar trebui să se recurgă atît la „formula Genevei" cu copreşedinţia sovieto-americană, cît şi la Conferinţa internaţională a Naţiunilor Unite privind Orientul Mijlociu, recomandată în nenumărate rînduri, pentru a se demonstra că se manifestă o deteriorare politică pentru soluţionarea acestei probleme". „În ce mă priveşte, eu mă apropriu de sfîrşitul mandatului meu(care expiră la sfîrşitul anului 1991 — n.n.) şi voi părăsi postul de secretar general al ONU cu această mare frustrare că nu am reuşit să avansez în problema Orientului Mijlociu", a adăugat Javier Perez de Cuellar. În imagine : secretarul general al ONU şi Yasser Arafat, după întîlnirea pe care au avut-o, la 8 iulie, la Palatul Naţiunilor din Geneva